

პროექტი დაფინანსებულია ევროკავშირის მიერ

THIS PROJECT IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

თსუ-ის ევროპული კვლევის ინსტიტუტი

INSTITUTE FOR EUROPEAN STUDIES OF TSU

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტი

IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY

ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟურნალი

GEORGIAN JOURNAL FOR EUROPEAN STUDIES

N 10-11

სპეციალური გამოცემა

შემუშავებულია ევროკავშირის ერასმუს+ ჟან მონეს პროექტის "ევროპისმცოდნეობის ინტერდისციპლინური საბაკალავრო პროგრამის დაარსება თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში" (EUSIBA) ფარგლებში

SPECIAL EDITION

Prepared within the frames of the European Union funded Erasmus+ Jean Monnet project "Establishing Interdisciplinary Bachelor's Programme in European Studies at Tbilisi State University" (EUSIBA)

With the support of the Erasmus+ Programme of the European Union

თბილისი

TBILISI

2022

ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟურნალი

Georgian Journal for European Studies

№ 10-11, 2022

თბილისი

Tbilisi

ჟურნალის ამ სპეციალური ნომრის გამოცემა დაფინანსებულია ევროკავშირის ერასმუს+ ჟან მონეს პროექტის "ევროპისმცოდნეობის ინტერდისციპლინური საბაკალავრო პროგრამის დაარსება თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში" /'EUStBA' 2020-2022 ფარგლებში

ჟურნალის შექმნა დაფინანსდა ევროკავშირის მიერ ENPI/2012/306-124 პროექტის ფარგლებში

მთავარი რედაქტორები:

ნინო ლაპიაშვილი

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის დირექტორი, მონვეული აკადემიური პერსონალი ინტერდისციპლინური ევროპისმცოდნეობის სადოქტორო, ორმაგი ხარისხის სამაგისტრო (ვილნიუსის უნივერსიტეტი-თსუ, ვიდემეს გამოყენებითი მეცნიერებების უნივერსიტეტი-თსუ) და ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამების დამფუძნებელი დემოკრატიზაციასა და ადამიანების უფლებებში ევროკომისიის რეგიონული სამაგისტრო პროგრამის საქართველოს ეროვნული კოორდინატორი და მოდულის ავტორი/ გლობალური კამპუსი/ კავკასია

ქერი ენ ლონგჰარსტი

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამის შემუშავების ექსპერტი პროფესორი, კოლეგიუმ ცივიტას, სოციალური და პოლიტიკური მეცნიერებები, ვარშავა. ჟან მონეს კათედრის ხელმძღვანელი

დანიელა ურსე

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამის შემუშავების ექსპერტი, მონვეული პროფესორი ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების თანახელმძღვანელი ასოცირებული პროფესორი, სოციოლოგიის დეპარტამენტი, ბუქარესტის უნივერსიტეტი

სარედაქციო საბჭოს წევრები:

მერაბ აბდალაძე

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპის ეკონომიკური ინტეგრაციის მიმართულების ხელმძღვანელი, მონვეული პროფესორი შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

ვასილ კაჭარავა

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპის ისტორიისა და კულტურის მიმართულების ხელმძღვანელი, მონვეული პროფესორი ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების თანახელმძღვანელი

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, ამერიკისმცოდნეობის ინსტიტუტის
დირექტორი, პროფესორი

ნათია ლაპიაშვილი

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროკავშირის სამართლის მიმართულების
ხელმძღვანელი, მონვეული პროფესორი

ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების
თანახელმძღვანელი

კავკასიის უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი

თამაზ ზუბიაშვილი

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ევროპული კვლევების ინსტიტუტის მიგრაციის მიმართულების
ხელმძღვანელი, მონვეული პროფესორი

ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო, სამაგისტრო და სადოქტორო პროგრამების
თანახელმძღვანელი

ივ. ჭავჭავაძის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი

მთარგმნელი და კორექტორი: მარიამ ქველაძე

„ევროპისმცოდნეობის ქართული ჟურნალი“ სამეცნიერო ხასიათის გამოცემაა, რომელიც დაფუძნდა 2015 წელს ევროკავშირის ფინანსური დახმავებით. ჟურნალში განთავსებული სტატიების შინაარსი ახ ასახავს ევროკავშირის მოსაზრებებს, მათზე პასუხისმგებელი აჩიან მხოლოდ სტატიის ავტორები

Edition of this special publication was financed under Erasmus+ Jean Monnet Project action titled as “Establishing Interdisciplinary Bachelor’s Programme in European Studies at Tbilisi State University”/ EUSStBA 2020-2022

The journal was established with the support of the European Union under the project ENPI/2012/306-124.

Editors in Chief:

Nino Lapiashvili

Director of the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor
Founder of the interdisciplinary Doctoral, Double Degree Masters (Vilnius University-TSU, Vidzeme University of Applied Sciences-TSU) and Jean Monnet Bachelor’s Programmes in European Studies at TSU
National Programme Director (Georgia) of the Regional Masters Programme in Human Rights and Democratization /Global Campus/Caucasus at TSU

Kerry Anne Longhurst

External Advisor to the development of Jean Monnet Undergraduate European Studies Programme at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Professor at Collegium Civitas, Warsaw. Jean Monnet Chair

Daniela (Pescaru) Urse

Key Staff to the development of Jean Monnet undergraduate European Studies Programme at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor
Co-head of the Bachelor, Master and Doctoral programmes in European Studies
Professor of the Department of Sociology, University of Bucharest

Members of the Board:

Merab Abdaladze

Head of the EU Economic Integration Module at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor
Associated Professor of International Black Sea University

Vasil Kacharava

Head of the Europe Culture and History Module at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor
Co-head of the Bachelor, Master and Doctoral programmes in European Studies
Director of the Institute of American Studies and the Professor of the Faculty of Humanities at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Natia Lapiashvili

Head of the EU Law Module at the Institute *for* European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Professor
Co-head of the Bachelor, Master and Doctoral programmes in European Studies
Associated Professor of the Caucasus University

Tamaz Zubiashvili

Head of the Migration Module at the Institute for European Studies of
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited professor

Co-head of the Bachelor, Master and Doctoral programmes in European Studies

Associated Professor of the Faculty of Business and Economics of
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Translator and Corrector: Mariam Kveladze

“Georgian Journal for European Studies” is a bilingual scientific edition that was established in 2015 with the support of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of the authors and can in no way be taken to reflect the views of the European Union

ევროკომისიის მხარდაჭერა წინამდებარე პუბლიკაციის გამოცემაზე არ წარმოადგენს მისი შიგთავსის მოწონებას. პუბლიკაციაში ასახულია მხოლოდ და მხოლოდ ავტორთა შეხედულებები და ევროკომისია არ შეიძლება იყოს პასუხისმგებელი მასში მოცემული ინფორმაციის ნებისმიერი ფორმით გამოყენებაზე

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein

სარჩევი

Table of Contents

1. ნინო ლაპიაშვილი - ეფექტური ტრადიციული და ინოვაციური პედაგოგიური მეთოდების ინტეგრირების სტრატეგია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ევროპის ცოდნების ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამის შემუშავების პროცესში (აბსტრაქტი)	12
Nino Lapiashvili - Strategizing the integration of the effective traditional and innovative pedagogic methods as part of the process of the development of the Jean Monnet Undergraduate programme in European Studies at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University	14
2. ნათია ლაპიაშვილი - ევროკავშირის სამართლისა და მასთან დაკავშირებული დისციპლინების სწავლება საქართველოში: გამოყენებული სწავლების მეთოდები და მოსალოდნელი სწავლების შედეგები	24
Natia Lapiashvili - Teaching the European Union Law and Related Disciplines in Georgia: The Applied Teaching Methods and Anticipated Learning Outcomes	32
3. არჩილ ყარაულაშვილი - სწავლა-სწავლების თანამედროვე მეთოდების გამოყენება დისტანციური სწავლებისას (საქართველოსა და ევროკავშირის შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების ზოგადი და პრაქტიკული ასპექტების შესახებ სალექციო კურსების მაგალითზე)	38
Archil Karaulashvili - Application of modern teaching-learning methods in distance learning (Based on an example of lecture courses on General and Practical Aspects of Political and Legal Relations between Georgia and the European Union)	50
4. გიორგი მესხი - სოკრატული მეთოდის გამოყენება ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სწავლებისას	59
Giorgi Meskhi - Socratic method as a key pedagogic tool in teaching Intellectual Property Law	67
5. ლევან მახაშვილი - საქართველოში ევროპისმცოდნეობის სწავლებაში ინოვაციური სწავლა-სწავლების მეთოდების გამოყენება	74
Levan Makhashvili - Using Innovative Teaching and Learning Methods in Teaching European Studies in Georgia	78
6. თამარ კვარაცხელია - სწავლების ეფექტური მეთოდები ევროკავშირის ძირითად უფლებათა სამართლის კურსისთვის	84
Tamar Kvaratskhelia – Effective Teaching Methods for EU Fundamental Rights Law	92
7. თამაზ ზუბიაშვილი - მოსახლეობის კურსის სწავლების მეთოდოლოგიის ზოგიერთი ასპექტი	99
Tamaz Zubiashvili - Some Aspects of Teaching Methodology for the Population Course	106

8.	ვახტანგ ჭარაია, მარიამ ლაშხი - ინოვაციური ფინტექ ტექნოლოგიები საგანმანათლებლო დაწესებულებებში	112
	Vakhtang Charaia, Mariam Lashkhi - Innovative FinTech Technologies at Educational Institutions	119
9.	ალექსანდრე დავითაშვილი - მულტიდისციპლინური გამოცდილების სტუდენტებისათვის პოლიტიკის სწავლება ინოვაციური მეთოდებით	125
	Aleksandre Davitashvili - Teaching Politics to the Students with Multidisciplinary Background with Innovative Methods	133
10.	გიული შაბაშვილი - პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლის მიდგომის დანერგვა აკადემიური წერის სწავლების პროცესში	141
	Giuli Shabashvili - Ways of Implementation of Problem-Based Learning in Academic Writing Course	155
11.	ეთერ გვინერია - პარადიგმის ცვლილება, სწავლების პარადიგმიდან სწავლის პარადიგმისკენ	167
	Eter Gvineria – Paradigm Shift, From the Instructive Mode Towards Learning (Synopsis of the article written in Georgian Language)	177

FOREWORD

Georgia, as the nation of the ‘associated trio’, recently was granted a clear ‘European perspective’, which transformed the country’s long-lasting pro-EU aspirations into a tangible result of extension of European Enlargement Policy towards the Eastern Partnership region. The unprovoked invasion and aggressive war launched by Russia in Ukraine triggered a need across the Western countries for a ‘paradigm shift’ in global approaches, which created for Tbilisi a unique chance to take the steps towards EU membership. At the same time the pressure has increased to keep the pace for the speedy democratic transformation and for the establishment of the rules based order, where the trust of the public in democratic institutions is increased. EU actorness had always been strong in Georgia, however, these developments broadened further its scope and presence in the country.

Since its establishment in 2007, the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University embraced the mission of contributing to the efforts aimed at Europeanization of country through streamlining the purpose-driven education. Over time, it led to the creation of the interdisciplinary Master’s, Doctoral and undergraduate programmes in European Studies, with strong focus on the integrative processes in the EU. Development of the new Bachelor’s programme became possible only recently with the support of the EU funded Erasmus+ Jean Monnet project ‘EUStBA,’ which turned itself into the important milestone: it resembles the accomplished strategic goal to teach European Studies at TSU at all three cycles of higher education; additionally it leveled up the resilience of the IES academics and administration to stay devoted to the mission as well as increased the institutional self-sustainability capabilities. One of the most important dimensions, beyond the establishment of the new Bachelor’s programme, where ‘EUStBA’ project contributed significantly was the active participation of the stakeholders in the development of the efficient teaching and learning methods strategy.

This edition is dedicated to the effective pedagogic tools and methods that are connecting the content of the TSU European Studies programmes to the needs of the graduates to be better in comprehending the complex issues and be prepared for the job market. The volume gives opportunity to get acquainted with the case studies of the most efficient pedagogic tools that are being used by the academics of IES-TSU, who are involved in implementation of European Studies BA, Master and Doctoral Programmes. Technically, this edition of the journal can be split in four parts: With my article in the first section, the readers of the journal will have the opportunity to get the insight of the hands-on-experience of the process of building the new interdisciplinary Undergraduate programme in European Studies at TSU; Besides, they will be able to detect the unique context, which framed our priorities including on strategizing the integration of effective pedagogic methods in the Bachelor’s curriculum.

In the second part the academics involved in teaching the ‘Specialization courses’ at all three levels of TSU European Studies education are providing the reviews of their syllabi. The Co-Head of the European Studies programmes at IES-TSU and the leader of the European legal module, *Prof. Natia Lapiashvili* analyses the effectiveness of various pedagogic tools based on her experience of teaching the European Union Law and the related disciplines. By paying tribute to the to the legacies of the greatest educators of all time as well as her personal experiences on existing challenges, she shares with us her thoughts on “finding balance between teaching the European Union law based on the classic legal textbooks and teaching it in the way, which would be useful for Georgian students to benefit from the acquired knowledge and skills in their future careers”. *Ambassador Archil Karaulashvili* discusses his teaching experience with innovative methods during the distance mode education at IES, which is based on his practical course related to the Political and Legal Relations between Georgia and the European Union. *Prof. Giorgi Meskhi* outlines the efficiency of streamlining a Socratic Method as a key pedagogic approach in teaching Intellectual Property Law. The contribution by *Prof. Levan Makhashvili* is significant for his broad perspective on existing challenges in European Studies education in Georgia as well as for his suggestions on “incorporating technology and game-based learning platforms and applications such as Kahoot and Quizlet”, which as he claims, *inter alia*, allows ‘a more balanced approach’ to cover various complicated issues of the field with the groups of students with diverse educational background. Article by *Tamar Kvaratskhelia* on teaching methods in EU Fundamental Rights course is especially significant

for the efforts of the author to signify the relevance of integration of methods enabling structured analyses of the court case-law (the 'commentary on the court decision' - as she labels it), which she became acquainted with during her education at Paris Saclay University, where she continued her education after graduating from the IES-TSU Master programme in European Studies.

In the third part we have opportunity to get acquainted with the reviews on teaching methods that are widely used by the authors of various disciplinary courses that are part of the curriculums of several faculties across TSU and of other higher education institutions of Georgia. At the same time they form the inalienable part of the core curriculum of IES-TSU European Studies programmes: We usually label them as 'preconditions' or 'scaffolding courses', which is a local jargon at IES and describes their function to help either to pave the way for a better understanding of the specialization courses of our interdisciplinary programmes at all three cycles of European Studies education, or to contribute to the development of transversal skills. In the first article of this part, *Professor Tamaz Zubiashvili* reviews "the main components and organization of the teaching process of the 'population' course, which also covers "the problems of demographic policy in the countries across various regions of the world and their reflection in the educational process of the university". *Prof. Vakhtan Charaia* and *Mariam Lashkhi* co-authored the article on innovating the FinTech Technologies-related courses at the higher educational institutions, which is *per se* is a remarkable novelty in Georgia. The specific teaching methodology they plan to use in the implementation of the new course outlines its value in the process which leads to the learning outcomes as defined in their syllabus. *Aleksandre Davitashvili* describes the most efficient pedagogic methods he uses during teaching the course on the Introduction to Politics (another name of the course is 'Principles of Democratic Governance'). The author says that his methodological approach was crafted in the process of testing various tools across the groups of students in various multidisciplinary environments. *Prof. Giuli Shabashvili* discusses the advantages of blended approach in teaching academic writing. At the same time she makes a strong emphasis on the effectiveness Problem Based Learning. The case study which author highlights is a review of the specific task related to the issues of multilingual education.

The final part of this issue of the journal gives us an opportunity to read the article by *Prof. Eter Ghvineria*, which is based on her famous course on "Teaching and Learning Methods" – that majority of the PhD candidates of many generations across the various Doctoral programmes of all faculties of TSU are well acquainted with. Within the frames of the EU funded 'EUSStBA' project, Prof. Ghvineria made a valuable input into the special Jean Monnet Workshops and International Conferences that had been dedicated to the development of the strategy of integrating effective pedagogic tools into our new Bachelor's programme.

Neither this publication, nor the accomplishment of the mission of integration of effective pedagogic methods and tools in the curriculum of the undergraduate programme in European Studies could have been possible without the absolutely fascinating and outstanding role played by the international experts, where we have to underline the invaluable contribution provided by *Kerry Longhurst* -Professor at Collegium Civitas and Visiting Professor at College of Europe, *Marek Martyniszyn* -Professor of Law at Queen's University Belfast (UK), *Agnese Dāvidsone* -Rector of Vidzeme University of Applied Sciences, Dean of Faculty of Social Sciences and Associate Professor, *Kamil Zwolski* -Associate Professor in International Politics, Jean Monnet Chair of European Security Governance, Senior Fellow of the Higher Education Academy Politics & International Relations, University of Southampton (UK), and *Daniela Urse* - Professor at the Department of Sociology, University of Bucharest. We are extremely delighted that Professor Urse accepted the offer of IES to undertake the position of Academic Co-Head of European Studies programmes. Also, together with Professor Longhurst she also joined our editorial board recently. We would like to welcome both academics wholeheartedly once again and to thank them for their contribution to the development of IES at TSU.

Finally, I would like to extend my gratitude to everyone who made possible completion this issue of the *Georgian Journal for European Studies*. I would like to thank the academics, quality assurance experts, technical staff, for their professionalism and dedication. I would like to thank *Mariam Kveladze* for her incredible administrative assistance, my beloved family and my daughter *Ana Topuridze* for their emotional support.

Overall, the names of those who helped us in implementing successfully all working packages of the EU funded Erasmus+ Jean Monnet Project "Establishment of the interdisciplinary Bachelor's Programme in European Studies/EUSStBA" are numerous. Though, we faced some challenges as well: The autonomy enjoyed by the Institute since its establishment as it was envisaged under the TACIS grant agreement (Special Direct Grant of the European Commission in 2007, that was provided for the Establishment of the Institute for European

Studies at TSU), was not a catchphrase over the past fifteen years, but a reliable principle which helped us in the past: (a) to build ties and good collaborative practices with all four founding faculties of TSU, (b) to strengthen interdisciplinary content of our programmes, (c) to contribute to the third mission of the University which includes activities aimed at internationalization of the studies as well as the Europeanization of Georgian society at large, and (d) to avoid unnecessary bureaucracy during various phases of Institutional building. For these purposes the EC-TACIS grant agreement provided to us the autonomous governance under the oversight of Rector. Recently, during the last phase of the Bachelor's programme accreditation process, we witnessed some unfortunate attempts of the take-over via a creeping centralization process. IES Team did not feel ready to fall prey to a super-centralizing impulse, which suddenly came from some members of the faculty (that we chose as an umbrella faculty for technical reasons) and still bears the scars of the disagreement due to lack of precision and predictability, resulting in suppressing the opportunities in accomplishment effectively of our mission. Saying this, I would like to acknowledge an absolutely outstanding role played by *Prof. George Sharvashidze*, the Rector of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, who showed a stunning resilience and incredible support to IES in a decisive moment during the programme accreditation, securing its traditional path of governance without allowing anyone the earthshaking effects.

Of course, our huge gratitude goes to the European Union and its EACEA office, for guiding us through with their very helpful answers every single time we had a feeling that without the professional clarifications we might had been lost during the various phases of the project implementation.

Nino Lapiashvili

Co-Editor-in-Chief and founder of the Georgian Journal for European Studies
Erasmus+ Jean Monnet Project 'EUStBA' Coordinator and Team Leader

**ეფექტური ტრადიციული და ინოვაციური პედაგოგიური
მეთოდების ინტეგრირების სტრატეგია ივანე ჯავახიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში
ევროპის მცოდნეობის ჟან მონეს საბაკალავრო პროგრამის
შემუშავების პროცესში**

აბსტრაქტი

საკვანძო სიტყვები: ევროპის მცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამა, პროგრამის შემუშავება, აკრედიტაცია, ინოვაციური და ეფექტური პედაგოგიური მეთოდების ინკორპორაცია კურიკულუმში

სტატია განიხილავს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტში ევროპის მცოდნეობის ახალი საბაკალავრო პროგრამის შემუშავების კონტექსტს და ამ პროცესის რამდენიმე ყველაზე მნიშვნელოვან ასპექტს, მათ შორის, კურიკულუმში ეფექტური სწავლა-სწავლების მეთოდების ინტეგრაციას. ინიციატივა დაფინანსებული იყო ევროკავშირის მიერ, ერასმუს+ ჟან მონეს პროექტის 'EUStBA' ფარგლებში. ამ მხარდაჭერას პროექტის იმპლემენტაციის სხვადასხვა ფაზის პერიოდში ქონდა გადამწყვეტი მნიშვნელობა დაინტერესებული მხარეების ჩართულობის გასაზრდელად, რამაც ექსპერტთა შორის მოსაზრებების გაცვლის საკმაოდ საინტერესო დინამიკა შექმნა. განუღმამა ძალისხმევამ რეალური გახადა ევროპის მცოდნეობის პროგრამის უმაღლესი განათლების სამივე საფეხურზე განხორციელების შესაძლებლობა, რაც სწრაფადვე იქნა აღქმული ინსტიტუციური განვითარებისა და მდგრადობის გაზრდისკენ მიმართულ სტრატეგიად. საბოლოო ჯამში, პროექტმა არა მხოლოდ ახალი საბაკალავრო პროგრამის შემუშავებასა და აკრედიტაციას შეუწყო ხელი, არამედ პოზიტიური ზეგავლენა მოახდინა ინსტიტუტის სხვა 'მონათესავე' აქტივობებზე. ამგვარი სინერგიის საუკეთესო მაგალითია პარალელურ რეჟიმში ევროპის მცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამის სავალდებულო რე-აკრედიტაციის პროცესის დაგეგმვა და განხორციელება, რამაც, თავის მხრივ, ევროკავშირის პარტნიორ უნივერსიტეტებთან ორი ორმაგი ხარისხის პროგრამის მოლაპარაკების პროცესის წარმატებით დასრულება გახადა შესაძლებელი. შედეგად, ლიეტუვის ვილნიუსის უნივერსიტეტთან ამუშავდა ორმაგი ხარისხის პროგრამა „ევროპის მცოდნეობასა და ევროპულ სამართალში“, ხოლო ლატვიის ვიძემის გამოყენებით მეცნიერებათა უნივერსიტეტთან ამოქმედდა ორმაგი ხარისხის სამაგისტრო პროგრამა „ევროპის მცოდნეობაში, სტრატეგიულ კომუნიკაციასა და მმართველობაში“.

პროექტის იმპლემენტაციის ერთ-ერთი საინტერესო და მნიშვნელოვანი ფაზა იყო ევროპის მცოდნეობის ახალ საბაკალავრო პროგრამაში სწავლა-სწავლების ტრადიციული და ინოვაციური მეთოდების ეფექტური მიქსის ინკორპორაცია და ამ მიზნით თანმიმდევრული სტრატეგიის შემუშავება. ოთხი დისციპლინის პერსპექტივიდან ევროკავშირის შესწავლის ეფექტური მეთოდების კურიკულუმში ინკორპორირება, მართლაც, საინტერესო გამოცდილება და იმავდროულად გამომწვევებით სავსე აკადე-

¹ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის დირექტორი, თსუ მოწვეული აკადემიური პერსონალი, ევროპის მცოდნეობის ინგლისურენოვანი სადოქტორო პროგრამის, ასევე, ვილნიუსის უნივერსიტეტთან და ლატვიის ვიძემის გამოყენებით მეცნიერებათა უნივერსიტეტთან ორმაგი ხარისხის სამაგისტრო პროგრამების და ევროპის მცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის დამფუძნებელი და ავტორი, ადამიანის უფლებებსა და დემოკრატიზაციაში რეგიონული სამაგისტრო პროგრამის ეროვნული კოორდინატორი, ერასმუს+ ჟან მონეს პროექტის EUStBA ავტორი და კოორდინატორი, ტემპუსის ევროპის მცოდნეობის ინოვაციური სწავლების მეთოდების ცენტრის თანა-ხელმძღვანელი, ევროპის მცოდნეობის ქართული ჟურნალის დამფუძნებელი. ელექტრონული ფოსტა: nino.lapiashvili@tsu.ge

მიური თავგადასავალი გამოდგა. თუმცა, აღნიშნული კომპონენტის სწორად აღსრულება ცალკე განყენებული მიზანი არ ყოფილა, რადგან სწავლა-სწავლების მეთოდოლოგიის სწორად დაგეგმვა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი განმაპირობებელი ფაქტორი გახდა ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის შემუშავების შემდეგ ინიცირებული აკრედიტაციის პროცესის წარმატებით დასრულებისთვის.

შინაარსი

შესავალი

ეტაპი 1. ევროპისმცოდნეობის ახალი საბაკალავრო პროგრამის შემუშავება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში

ეტაპი 2. ეფექტური სწავლების მეთოდოლოგიის ინტეგრაციის დანერგვის სტრატეგია ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის კურიკულუმში

დასკვნა

Nino Lapiashvili¹

STRATEGIZING THE INTEGRATION OF THE EFFECTIVE TRADITIONAL AND INNOVATIVE PEDAGOGIC METHODS AS PART OF THE PROCESS OF THE DEVELOPMENT OF THE JEAN MONNET UNDERGRADUATE PROGRAMME IN EUROPEAN STUDIES AT IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY

Abstract

Key Words: Undergraduate Programme in European Studies, Development of the Programme, Accreditation, Incorporation of the effective traditional and innovative Pedagogic Methods in the curriculum

This article reviews the context and some of the most important aspects of the process of the development of the new undergraduate programme in European Studies at the Institute for European Studies (IES) of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (TSU). The action was financed by the EU within the frames of Erasmus+ Jean Monnet project 'EUStBA'. This support became a game-changer in terms of enabling the meaningful participation of the large circle of stakeholders during the different phases of project implementation. Once we had set in train the project of completing our efforts in the building of the European Studies education at all three cycles of education, the initiatives in this field rapidly came to be viewed within the framework of the institutional development and self-sustainability strategy. This action facilitated not only establishment and accreditation of the new undergraduate programme, but also synergized well with the upgrade of the TSU Institute for European Studies across the range of vast spectrum of issues, which ended up in the second mandatory re-accreditation of Master's programme and successful finalization of the long negotiations on two double degree programmes.

The working package on the effective amalgamation of the traditional and innovative Teaching Methods was another important dimension across the various phases of the 'EUStBA' project implementation. This sub-action made sure that the content of the new undergraduate programme reaches its most important audience in an efficient manner. Hence, the second part of this article discusses the role of the 'EUStBA' project in mainstreaming the elaboration of a coherent and a purpose-driven strategy, which was aimed at incorporation effectively of traditional and innovative teaching methods in the Undergraduate and graduate programmes of IES. The activities aimed at teaching and learning the EU from the perspective of four different disciplines at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University was indeed a challenging endeavor that paved the way for the successful outcome in the accreditation process of the newly developed Undergraduate programme in European Studies.

Introduction

The EU funded Erasmus+ Jean Monnet project "Establishment of the interdisciplinary undergraduate/Bachelor's programme in European Studies /EUStBA at TSU" was unique with its 'cross-fertilization' effect, because it enhanced the awareness-raising on European Union, its values, EU Law and Policies across the faculties of the university. Both the elaborative as well as the implementation phases of the project had been directed

¹ Nino Lapiashvili is the Director of the Institute for European Studies (IES) of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University (TSU), Invited Academic Staff at IES, Coordinator of the Erasmus+ Jean Monnet Project EUStBA, Founder of the interdisciplinary Doctoral, Double Degree MA and Undergraduate programmes in European Studies (TSU), National Programme Director (Georgia) of the Regional MA programme in Human Rights and Democratization /Caucasus (TSU), Head of the Tempus Innovative Teaching and Learning Center of European Studies (TSU), Editor-in-Chief of the bilingual Georgian Journal for European, E-mail: nino.lapiashvili@tsu.ge

at the development and the refinement of the new undergraduate programme as an ultimate objective. The adventure had been undertaken in a special framework of the workshops and conferences that ensured the lively discussions among the large groups of stakeholders. The international experts from various prominent higher education institutions of Europe, with whom IES-TSU established the sound partnerships, facilitated the process.

The experienced staff of the Institute for European Studies of Ivane Javakishvili Tbilisi State University played its decisive role in crafting out the successful outcome: the administrative and academic personnel of 12 people with a vast institutional memory² had been enthusiastic to engage in discussions, to participate in collaborative efforts and to accept criticism positively. While the programme development was a constant and a daily non-stop routine during the two and a half years period for the author of this paper, it could not have been a successful endeavor without the input of the stakeholders provided during the high-level workshops and international conferences. These high-level events became a very valuable platform for the discussions and reflections on the particularities of interdisciplinary European Studies education at undergraduate level. This was a thought-provoking process, but at the same time very challenging as well, because establishment of the Bachelor's programme had a context of accomplishment of all three cycles of European Studies education at IES in TSU, which had to encounter a holistic approach.

During the development phase of the Erasmus+ project, the IES team perceived the workshops and international conferences as some specific tools for spilling over the relevant context on the EU and European Studies education, for setting the standards for future programme and for sharing the best experiences about the mechanisms of bringing the positive repercussions to the broad objective, which is the knowledge-based society. This had been accomplished by elaborating the curriculum, which could deliver both the strong disciplinary knowledge as well as the most relevant content on the acute EU issues from the interdisciplinary perspective to the prospective undergraduate students. Later on it had been transformed into the key format for the structured dialogue aimed at finding the best solutions to the dynamically emerging issues related to programme accreditation.

All of these efforts had been reflected into the sequence of the logical and needs-based events as a result of which the following deliverables were successfully accomplished: a. The interdisciplinary curriculum of the new undergraduate programme in European Studies had been elaborated. It includes the programme aims, values, correlation of the objectives with the learning outcomes, programme structure and content, curriculum map, organization of the effectiveness of the teaching and learning methods, adequacy of the criteria envisaged under the student assessment schemes, admission preconditions, a quality assurance system and opportunities for the institutional self-improvement, the framework for the professional development of the academic and administrative staff involved in the implementation of the programme, tentative budget and the self-sustainability mechanisms, shortcomings and risks, etc. b. The detailed syllabi for all the courses, which were integrated into the new curriculum, had been developed. c. The governmental accreditation of the programme had been accomplished. d. Some of the most important outcomes of the international workshops and conferences had been transformed into the academic publication, thus enabling the results to be accessible for wider circle of stakeholders.

The most demanding phase of the 'EUSTBA' project implementation was the 'paper -work', which is the process of preparation of the new undergraduate programme for the accreditation; It required a daily commitment of the author of this paper for more than two years period. By encountering the changing educational context of the EU as well as the demands of the authors of the specialization courses (those covering European and EU issues) to build a solid module of the so-called disciplinary courses/'scaffolding courses' (for example to teach first 'the Principles of Economics' as a precondition for the course on the 'Economics of European Integration', etc.), - it took considerable time and efforts to accomplish the following tasks: 1. To develop the strategy and the first draft concept of the programme for the discussion with various stakeholders, 2. To outline the structure of the curriculum with clear proportions of mandatory and elective courses while at the same time fitting it into the requirements of the national legislative framework, 3. To fill in the special accreditation application forms of hundreds of pages, integrating in it the feedback coming from stakeholders as well as interpreting the results

² IES of TSU operationalizes the interdisciplinary Master's programme since 2007, the Doctoral Programme in European Studies since 2014 in European Studies and the Regional Master Programme in Human Rights and Democratisation under the EU Globas Campus initiative since 2015.

of the research including the case studies and the comparative analyses of similar international experiences, 4. To transform the analyses of the surveys with focus groups into the special annexed forms of 'evidences' which had been attached to the accreditation documents, etc.

After the full package of the newly developed Undergraduate programme had been submitted for the accreditation to the National Centre for Educational Quality Enhancement (under the Ministry of Education and Sciences of Georgia), the second phase of this Erasmus+ Jean Monnet project had been launched. At this stage, the project was aimed at the activities directed towards the identification of the best ways for the successful implementation of the new programme as well as at deepening of the content of the curriculum and giving a meaning to some particular aspects of the syllabi of the courses. It had been mainstreamed again through the second-round of workshops and international conferences. These events facilitated the project team to outline the long-term quality assurance mechanisms, helped in setting up the strategy on self-sustainability as well as to draft the guidelines for increasing the employability of prospective graduates. The international experts' panels provided the valuable insights: their key note speeches and the 'external evaluation' documents paved the way for the meaningful dialogue with TSU academic staff, quality assurance experts and the administration. The workshops and the conferences were open for the stakeholders' contributions, where they could engage in the discussions on the topics related to the structured approaches during elaboration of the undergraduate programme in European Studies.

One of the most important dimensions of the second phase of the project implementation had been a dedicated efforts of IES, aimed at outlining a broad scope of the pedagogic methods and tools that could have been used by the Academic Staff of TSU across all three levels of European Studies education. A coherently elaborated strategy on the effective teaching and learning methodology usually plays one of the decisive roles in the successful accreditation outcome: it largely determines whether the academic staff involved in the programme implementation have the capability to meet the broad objectives of the curriculum as well as whether they have the ability to achieve the specific learning outcomes defined in the syllabi of their courses. This article will review both the features of the developmental phase of the undergraduate European Studies programme as well as the commitment of the project team to strategize the implementation of the effective traditional methodology and innovative pedagogic tools in its interdisciplinary curriculum.

Phase 1. Development of the new Undergraduate programme in European Studies at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Development of the new interdisciplinary Undergraduate programme in European Studies became possible within the frames of the EU funded Erasmus+ Jean Monnet project "EUSTBA". The idea itself on the development of the Bachelor's programme at TSU was envisaged under the strategy and the action plan (hereinafter IES-AP) long before launching the application process for the mentioned EU grant: The strategy was elaborated by the author of this paper, which had been asserted³ upon her election as the Director of the TSU Institute for European Studies in 2010. This very document structured both the short term as well as the long-term priorities as the 'building blocks', which could incrementally facilitate the excellence in teaching, learning and research at IES in the future; Expanding the scope of the European Studies education as well as the objectives related to the achievement of the self-sustainability had been enumerated under the column of the long-term goals.

Among the immediate objectives of the IES-AP 2010 had been enlisted the need to lead the English-taught interdisciplinary Master's programme in European Studies to its first accreditation. The concept of the MA programme was elaborated by the international experts under the EC/TACIS project in 2007, but it had not been wrapped up in the accreditation as the ultimate output, until this task was successfully accomplished in 2011.⁴

³ Director of IES has an obligation to present the Strategy with its Action Plan to the IES Scientific Council for discussion, and afterwards it is asserted by the Rector of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. The First Strategy and Action Plan was asserted in September 2010.

⁴ Institute for European Studies (IES) was established at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University with the support of European Union through its local Delegation to Georgia under TACIS programme in 2007. The idea was to launch the first interdisciplinary interfaculty English taught Master's Programme in European Studies in South Caucasus region which was successfully accomplished with the involvement of academic staff from the University Pierre Mendès France of Grenoble (France), Centre for Public Reforms of Innsbruck (Austria) and Panteion University of Social and Political Sciences of Athens (Greece). The consortium members contributed much in implementing new student-centred teaching and learning methods, allowing the MA programme to reach European quality standards in accordance to Bologna Process.

After the necessary upgrade of the MA programme in line with the national quality assurance standards, the Accreditation Council on Education Programmes (under the Ministry of Education and Science of Georgia) by its decision no. 97 granted the accreditation to the IES MA programme on October 17 of 2011⁵. The accreditation had been extended until 1 July 2022 by the Ordinance no. 1881 of 7 September 2017 of the Government of Georgia.⁶

The establishment of the interdisciplinary English-taught Doctoral programme in European Studies had been defined as one of the most important intermediate goals along with the idea of the creation of the bilingual scientific journal, which could turn itself into a platform for the academic dialogue provided to the local researchers and scientists. Both of these objectives of the IES-AP had been accomplished in 2014⁷.

The development of the double degree Master's programmes and the elaboration of the Undergraduate Programme in European Studies, as defined under IES Strategy, had always been considered as pivotal for reinforcing the excellence, promoting the internationalization agenda, increasing the accessibility to European Studies education to local communities and speeding up the resilience of the Institute for European Studies *vis-à-vis* the continuous financial shocks it had to face as a result of TSU austerity policies during past decade.

The negotiations on the Double Degree Master Programme with Vilnius University (Lithuania) as well as with the Vidzeme University of Applied Sciences (Latvia), were launched in 2019 by the initiative of the author of this paper. As a result, the two double degree Master's programmes had been elaborated: MA programmes in European Studies and European Law/International Law (Vilnius University) and MA programmes in European Studies, Strategic Communication and Governance (with Vidzeme University of Applied Sciences). The first cohort of the European Studies MA students of the Institute for European Studies of TSU had been sent to Vilnius and Valmiera in 2021. Successful finalization of the negotiations on the two double degree programmes became possible only after the accomplishment of due mandatory re-accreditation of the TSU Master's programme in European Studies.⁸ It is to be emphasized, that the Erasmus+ Jean Monnet project "EUSTBA" became an aid to the successful outcome of this process: it synergized well with the primary objectives of the grant, which had been defined as the establishment and accreditation of the Undergraduate programme in European Studies at TSU. The accreditation of the newly established Bachelor's programme as well as the re-accreditation of the Master programme for the purposes of establishment of double degree opportunities had been mainstreamed by the administration and academic staff of IES as a joint action.

As it was mentioned above, the key concept behind the Erasmus+ Jean Monnet "EUSTBA" project, was the establishment of the undergraduate programme. The finalized concept about the Bachelor's programme in European Studies at TSU was given its credence via the set of internal and external self-evaluations as well as through the analyses and synthesis of accumulated experiences, which the IES administration and its academic

MA programme proved to be very attractive both for Georgian as well as international students. Apart from this, IES -as a focal point of brightest representatives of academia and society involved into EU-Georgia policy making process - has taken the path of transformation into the place of constant academic inflow paving the way in 2014 towards elaboration and expansion of research activities through the process of establishment of interdisciplinary structured Doctoral programme in European Studies supported by the EU under ENPI project (in 2014). In this process the contribution of international experts from the Trinity College Dublin, Central European University and Ljubljana University together with local academic staff of IES is to be underlined. The Institute for European Studies is conceptually based on four faculties of Tbilisi State University - Faculty of Law, Faculty of Economics and Business, Faculty of Social and Political Sciences as well as Faculty of Humanities. This model provided with tremendous opportunity in outsourcing, cross-listing and effective collaboration. Being in partnership with Committee on European Integration of the Parliament of Georgia since 2010 as well as with the circles of academia within country and abroad, facilitated upgrading IES onto the new level of opportunities, which enhanced the realization of ideas through various international and local undertakings.

⁵ Available at: <https://eqe.ge/ka/decisions/2378/show>

⁶ Available at: http://ies.tsu.edu.ge/data/file_db/Accreditation/%E1%83%9B%E1%83%97%E1%83%90%E1%83%95%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A1%20%E1%83%92%E1%83%90%E1%83%9C%E1%83%99%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%92%E1%83%A3%E1%83%9A%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%90%202011-2012-%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%93%E1%83%98%E1%83%A4%E1%83%98%E1%83%AA%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%9A%E1%83%98.pdf

⁷ The Doctoral Programme was accredited first time on 25 March 2014, by the Decision no. 55 of the Accreditation Council on Education Programmes. At: <https://eqe.ge/ka/decisions/886/show>

The TSU Doctoral Programme in European Studies was successfully re-accredited on 1 October 2019 by the Decision no. 183 of the Accreditation Council on Education Programmes. At: <https://eqe.ge/ka/decisions/9891/show>

⁸ On 30 June 2022 the interdisciplinary Masters programme in European Studies of IES-TSU was re-accredited by the Decision no. 805701 of the Accreditation Council on Education Programmes. At: <https://eqe.ge/ka/deqars/688/show>

staff had acquired over past 15 years, during the process of building the inter-faculty and interdisciplinary Institute for European Studies. Therefore it was not a simple depiction of an over-ambitious interpretation of the results of those higher education institutions of the Europe, which are considered as leaders in the field of European Studies. Rather, the willingness of the establishment of the undergraduate programme was supposed to be assessed firstly, as a part of the general aspiration of IES towards excellence in teaching and research, which primarily aims at the promotion of European values and the knowledge on the European Union across the region; And secondly, it should have been viewed in the context of its incremental evolution towards the *sui generis* status as defined under the Institute's establishment grant agreement (TACIS) in 2007, which describes it as something more than a typical "auxiliary educational structural unit of TSU" (as it was defined by TSU Legal Department in the IES Charter) due to its autonomous character, but less than a fully-fledged faculty of the same University (because it lacks the necessary financial resources as well as the political will from the University top management to transform and upgrade it to the necessary level).

During the past decade the IES, for the purposes of quality assurance, organized several internal and external evaluations, facilitated the feasibility study, mainstreamed the regular interviewing practices with the focus groups as well as systematically analyzed the results of the inquiries distributed across the extended groups of stakeholders. During this process it had been revealed that the demand was great for the establishment of an Undergraduate (Bachelor's) programme in European Studies. On the positive side, the stakeholders regularly used to outline that the already established English-taught Master and Doctoral programmes managed to attract the best students from the country (Georgia) and across the Eastern Partnership region. Besides, these programmes also supported extensively the internationalization of Tbilisi State University. At the same time, the stakeholders used to refer to the fact, that teaching solely in English language made IES programmes accessible only to "elites" and put them somehow remote from the local Georgian population at large. This was attributed mostly by the existing reality in the country: only few potential students have a good command of English as a foreign language (even if it is the foreign language most taught in Georgian schools and is considered to be the *lingua franca* of science), while passing a high threshold test is among the mandatory pre-conditions for the admission to the programmes. Hence, the interviewees used to elaborate the opinion that it would have been reasonable if the future undergraduate programme would have been operationalized mainly in Georgian language in combination with integrating some English-taught components in the curriculum (for example, one of the suggestions was that several courses would be taught in English language, etc).

Considering all the above mentioned, the idea of establishment of undergraduate programme in European Studies at TSU consolidated around several broad objectives:

Firstly, it was aimed at accomplishment of teaching European Studies at TSU at all three cycles of higher education: at the moment of launching the Erasmus+ Jean Monnet project 'EUStBA', the IES had operationalized higher education only at two cycles – Master's and Doctoral levels. There was a consensus at IES-TSU, that launching the European studies on undergraduate level would enable more advanced education on Master and Doctoral programmes: Starting from a scratch every time on Master's level was considered by the academic community of the Institute as a hindrance and a 'stumbling block' for increasing the responsiveness to promote academic discussions in the classrooms on the acute issues of the EU. It was believed that by offering the education on Undergraduate level, the enrollment of more highly qualified candidates on the later stages of Master's and Doctoral programmes would have been ensured.

Apart from this, establishment of the Bachelor's programme was believed to be a game-changer as it could enable application of an open-doors policy towards a wider society: As it was mentioned above, the reason behind was that the percentage of those with advanced English language skills are few in the country and therefore the number of enrolled students is traditionally substantively little as compared to other similar Master's and Doctoral programmes that are operating in Georgian language. Therefore, IES considered that the creation of an interdisciplinary Bachelor's programme in European Studies in national language would increase the scales of dissemination of knowledge about the European Affairs and the EU within the country.

Thirdly, there was a common approach at IES that the Undergraduate programme would create opportunity for the representatives of academic community at TSU to trigger the elaboration of the professional dictionary on the key terms and concepts on European Integration in the national language. It would ensure that those experts who are involved in the process of approximation of Georgia with the EU standards - are using coherent and uniform vocabulary in a sophisticated manner. We believed at IES that, launching this process would

increase the internalization and domestication of EU terms, concepts and policies, hence, provide a good support to the Europeanization of Georgia.

Finally, there was a belief that undergraduate programme would create a space for IES PhD candidates as well as for the fresh graduates of the Doctoral programme to participate in the teaching process and to get a practical opportunity to disseminate their knowledge and the results of their research among the large numbers of the local students. Over the years, it was considered as a drawback that the TSU Institute for European Studies could not offer the Doctoral researchers any options to teach at the University - unlike the similar well-established practices in the Higher Education Institutions in the EU and beyond.

In order to achieve the main objectives of 'EUStBA', the project team organized the workshops and international conferences, which became a game changer during the elaboration of Undergraduate programme in European Studies. It ensured a level playing field for the meaningful participation of all interested parties, including that of the local academic and administrative staff of TSU beyond IES setting, prominent international experts from the academic circles of the EU Higher Education Institutions, the national and international Quality Assurance specialists, the representatives of the Parliament of Georgia from the ruling coalition as well as the opposition, Members of European Parliament, Civil Society representatives, MA students, PhD researchers, graduates of IES programmes, representatives of Mass-Media, prospective employers, etc.

All the intermediate results of the workshops and thematic conferences had been published in English and Georgian languages on both IES and TSU websites, while some of the best results had been facilitated to be transformed into the academic/scientific publications. The main indicator for the objective evaluation of the successful outcome of the project implementation was obviously considered the very fact of the accreditation of the new Bachelor's programme, which was accomplished by the decision of the specially assigned council on 30 June 2022.⁹

Phase 2. Strategizing the integration of the effective pedagogic tools in the curriculum of new Jean Monnet undergraduate programme in European Studies

Incorporation of the effectively amalgamated traditional pedagogic tools and the teaching innovations at the Undergraduate, Master and Doctoral levels in European Studies programmes at IES-TSU had been largely defined by four important factors:

1. Interdisciplinary nature of the programmes. 2. Long-lasting influence of the efforts of the international experts collaborating with IES-TSU within the frames of the EU funded Tempus project "INOTLES". 3. Personal experiences of the academic personnel of IES, including those, which they acquired within the frames of the international credit mobility schemes. 4. The necessity to respond effectively to the acute challenges related to the Covid-19 pandemic.

To give the background context, it is to be mentioned that the international experts, who had been working at TSU within the frames of EC/TACIS project, developed the Master's programme in European Studies in 2007. In this process they also set the concept of interdisciplinary as a guiding principle. They did it by linking the four core courses of the Master programme curriculum to the four founding faculties of Ivane Javakishvili Tbilisi State University. In particular, EU Law was tied to the Faculty of Law, EU Governance and Policy-Making Process was tied to the faculty of Social and Political Sciences, Economics of EU Integration was tied to the Faculty of Business and Economics and History of Europe was tied to the Faculty of Humanities). All the elective courses elaborated had been interlinked to one or several core courses indicated above.

The author of this paper as a team leader, had to consider very closely the above mentioned scheme (or in other words -a guiding principle) of the Institute, when the development phase of the interdisciplinary undergraduate programme in European Studies under the EU funded Erasmus+ Jean Monnet projects 'EUStBA' had been launched. Initially, the decision was made on two important aspects: Firstly, agreement was reached that part of the courses of the undergraduate curriculum would be offered in both languages – Georgian as well as English (for prospective international students as well as for those local students who will opt for the course in English language upon its availability). And secondly, IES Team made a choice for integrating the research component in its undergraduate programme. Hence, they decided that the defense of the Bachelor's Thesis would be mandatory in the final semester.

⁹ See at: <https://eqe.ge/ka/deqars/687/show>

The interdisciplinary curriculum of the newly developed undergraduate programme, which combines the mandatory and elective courses, is taught during the eight semesters. It comprises of 240 ECTS in total, out of which 145 ECTS is prescribed to the mandatory taught courses, while 15 ECTS is reserved for the research component (Bachelors Thesis), 40 ECTS is for the electives (mandatory electives) and 40 ECTS is kept for the 'free credits' (flexible electives). This last option enables the recognition of the ECTS accumulated by the prospective student within the frames of the international academic mobility or the local 'cross-listing' practices across various TSU faculties.

The courses under the 'Legal Module' of the new undergraduate programme is composed as follows: Correlation of European Union Law and Public International Law(Geo), Basics of EU Competition (Geo/Eng), Introduction to General International Law and the Law of International Organizations (Geo/Eng), History of Law (Geo), Philosophy of Law and International Law Theories (Geo/Eng), International Private Law (Geo), EU External Relations Law (Geo/Eng), EU Fundamental Rights Law (Geo), Role of the United Nations in the enforcement of Economic, Social and Cultural Rights (CESR) (Geo/Eng), European System of Protection of Human Rights: Theory and Practice (Geo), EU-Georgian Association Agreement and Approximation of Laws (Geo/Eng), Basics of EU Private International Law (Geo/Eng).

The courses under the 'Social and Political Sciences Module' are the following: Political Ideologies (Geo), General Framework of the Political and Legal Relations between Georgia and the European Union (Geo/Eng), Politics of Euroscepticism (Geo), EU Institutions, Politics and the Mainstream Theoretical Approaches on European Integration (Geo/Eng), Introduction to Quantitative Research Methods (Eng), European Union in the Environment of Security and Military Challenges (Geo/Eng), Introduction to Qualitative Research Methods (Eng), Theories of International Relations (Geo), Foreign Policy of the European Union (Geo/Eng), Humanitarianism and International Aid (Geo), EU Energy Policy (Eng), Social Groups and Interaction (Geo), Political Systems of European States (Geo/Eng), EU role in peaceful conflict resolution (Geo/Eng), British Politics (Geo/Eng).

The 'Humanities Module' offers the following mandatory components as well as electives: History of Modern Europe from the French Revolution to Present Days (Geo), 19th Century European Literature (Geo/Eng), History of European Integration (Geo/Eng), 20th Century European Literature (Geo/Eng), Academic Writing (Geo/Eng), History of Europe and USA relations. Establishing the Euro-Atlantic Space (Geo), Intercultural Communication (Geo/Eng), Culture and Writing/Script System of Georgia (Iberia) in the Early Christianity Era, French (From A1.1 to B2.2).

The courses under the 'Economics Module' list the following titles: Principles of Microeconomics (Geo/Eng), Principles of Macroeconomics (Geo/Eng), Macroeconomics (Geo/Eng), Demographic Development of Europe (Geo/Eng), International Economics I (Geo/Eng), Export Management (Geo), Introduction to Economics of EU Integration (Geo), International Economics II (Geo/Eng), Economic History of Europe (Geo/Eng), Economics of Nordic countries (Geo).

TSU Institute for European Studies is not allowed to have its own affiliated academic staff, hence, the authors of the courses are usually coming either from the 'four founding faculties' (with Full Professors or Associate Professors), or have the status of invited academic personnel. Therefore, it is natural, that the methodology of teaching they bring to IES is very much determined by the specificities and the traditions of the faculties they are affiliated with. Sometimes the teaching practices reflect the international experience brought from the Western Universities from which our academic staff received their post-graduate education(Master's and Doctoral programmes) or acquired during their short visits within the frames of international credit mobility schemes. Because of this particularity, usually we witness the amalgamation of the traditional and innovative teaching methods with some spillover effects, which is the result of collaborative efforts under the umbrella of IES. Typically, these pedagogic methods are teaching by lecturing followed by traditional seminars where students are expected to summarize the mandatory reading material. Other tools include interactive classrooms involving debates and discussions, teamwork, cooperative learning, experiments, case analyses, mock courts, presentations, screening documentary movies, brainstorming, project-based learning, internship placements, sharing different experiences after participation in international credit mobility schemes, etc.

Majority of the Academic Personnel who were collaborating with IES before launching 'EUStBA' project, usually used to indicate in their syllabi the Problem Based Learning (PBL) and Simulations as one of the important pedagogic methodologies. The inquiry revealed that their choice was determined by the legacy of

the EU funded Tempus project, acronymic as “INOTLES.” This project was running during 2014-2017, where the staff of IES together with the representatives of other HEIs from EaP region had an opportunity to successfully implement four innovative teaching pedagogical tools (PBL, Simulations, E-learning, Blended learning) in the syllabi of the curriculums of the European Studies Master and Doctoral programmes. The leading experts from the Free University Brussels, the Maastricht University and the University of Surrey contributed with the trainings of the academic personnel of the consortium.

While PBL and Simulations became very popular among the IES staff almost immediately after trainings, the coverage had not been the same for the rest of the methods. For example, Distance Teaching methodology and pedagogic tools for a Blended Learning found its true meaning only belatedly, in particular, since 2020 with Covid-19 pandemic crises. Indeed, during pandemic, the IES academic staff immediately revealed that as compared to the colleagues from other faculties of TSU, they felt themselves better prepared and well accommodated for the academic activities in distance mode, including for the smooth transition to a new era of online education.

Small size of the groups of the students at IES as well as the personal experience of the author of this paper during her MSc education at the University of Edinburgh (UK) facilitated the implementation of the policy of *ad hoc* student assessment system on Master’s programmes. Switching to the submissions of the short-scale research assignments as a substitute to in-class mid-terms and final exams,- proved to be a non-lenient but a reasonable alternative solution during the pandemic-related long shut-down periods, which was a national measure of the Government of Georgia. Later on this assessment practice was adjusted to the outcomes of the working package on the ‘teaching methodologies’ of ‘EUStBA’ project.

Those academic staff who joined IES-Team only after they got involved in the development of the Undergraduate programme in European Studies at TSU¹⁰ - brought with them a rich and diverse experiences on effective pedagogic tools and methods. Still, the Team of Erasmus+ ‘EUStBA’ project identified the need to bring all of them under the common umbrella of the European Studies education. The idea was to ensure that opting for any specific teaching methodology for each separate course could not have been determined only by the aims and the learning outcomes of that particular subject area, but also had to take into consideration the overall broader objectives of the European Studies education at all three cycles at TSU. For this purpose, IES, within the framework of the Erasmus+ Jean Monnet “EUStBA” project,- organized a special workshop (during March 2-5, 2022)¹¹ and the international conference (during October 14 -15, 2022), which were dedicated to the review of experiences of using the effective traditional and innovative pedagogic methods at TSU in general, and the European Studies education, specifically.

The workshop gave the opportunity to the involved academic staff to review the effectiveness of teaching methods they usually use, to reconsider the issue in the context of the European Studies education as well as to plan a publication on methods via reviewing their syllabi that are part of the curriculums of IES European Studies programmes (undergraduate, Master or Doctoral). The participants of the workshop contributed to design the content of the international conference on Pedagogic Tools as well as engaged in the consultations with quality assurance experts with regard to adoption of the level of innovation in teaching at the undergraduate, Master’s and Doctoral programmes.

¹⁰ Before launching the Undergraduate programme in European Studies, the Institute for European Studies of TSU had an administration and academic staff composed of only 12 persons, most of them permanently residing in Georgia which ensures their uninterrupted involvement in teaching and overseeing research activities since the Institute’s establishment. The number of academic personnel involved in Undergraduate programme is 29. IES requested from the TSU Rector to give permission to increase the number of administrative personnel from two at least to four in order to manage the administration of the Undergraduate programme effectively. The Institute supports itself through the modest tuition fees paid by the admitted students. The TSU co-finances the Institute and covers part of the administration salaries and the utility (electricity, water, etc.) fees from its central budget.

¹¹ The fifth workshop of the ‘EUStBA’ project was led by Eter Gvineria, Associate Professor of the TSU Pedagogical Institute. During the meetings Prof. Gvineria discussed and invited the participants to consider critically the Bloom’s Taxonomy, Edward de Bono’s Six Thinking Hats, Howard Gardner’s Theory of Multiple Intelligences, Evaluation forms, The Socratic Method of Teaching (Socratic Questioning), Critical Thinking, Problem-Based Learning, Case Studies, The Educational Theory by David Perkins, Concept of Metacognition (learning to learn), Daniel Goleman’s emotional intelligence theory, Maslow’s Hierarchy of Needs, Dimitri Uznadze’s Theory, Collaborative and Cooperative Learning Method, Project Based Learning, Role-play, John Dewey’s approach to education, Carl Rogers’ Humanistic Theory, Tool for Teaching Without Talking, Teaching to Learning Paradigm, Theories of Development: I.Behaviorism, II.Cognitivism (Piaget) and III.Constructivism (Vygotsky), Pragmatism, Progressivism-Reconstructivism as well as Existentialism-Humanism.

The international conference leveraged the professional discussion as a follow-up to the presentations of the first drafts of the papers. The papers had been dedicated to the basic features of the courses taught as well as the methodological approaches used. The presenters received valuable feedback from the distinguished project experts. The local stakeholders conceptualized the importance of linkage between the teaching and research from early stages of education, discussed the benefits of research-teaching nexus and provided some practical insights regarding the tools to develop the institutional policy in this regard. Among the participants of the conference had been academic and administrative personnel of the IES, the staff of the TSU quality assurance service, international experts from partner universities, students of the IES and other interested parties. Obviously, this process unpacked the advantage of the peer-review from the colleagues, before the conference participants would submit the papers for publication.

Lastly, it is to be admitted, that both of these events, which were funded under the Erasmus+ Jean Monnet project also facilitated the idea on the creation of the special space at IES library, which is dedicated solely to the teaching methodology, curriculum development and education management¹².

Accomplishment of the mission of integration of effective pedagogic methods and tools in the curriculum of the undergraduate programme in European Studies could not have been possible without the outstanding role played by the international experts, where we have to underline invaluable contribution provided by Kerry Longhurst -Professor at Collegium Civitas and Visiting Professor at College of Europe, Marek Martyniszyn -Professor of Law at Queen's University Belfast (UK), Agnese Dāvidsone -Rector of Vidzeme University of Applied Sciences, Dean of Faculty of Social Sciences and Associate Professor, Kamil Zwolski -Associate Professor in International Politics, Jean Monnet Chair of European Security Governance, Senior Fellow of the Higher Education Academy Politics & International Relations, University of Southampton (UK), and by Daniela Urse - Professor at the Department of Sociology, University of Bucharest, who later accepted the offer of IES to undertake the position of Academic Co-Head of European Studies programmes¹³.

Conclusion

Results from the analyses of the of two different phases of the Erasmus + 'EUSTBA' project implementation led me to find that 16 years anniversary since the establishment of the Institute for European Studies of Tbilisi State University is to be celebrated with the groundbreaking accomplishment, which is the successful development and accreditation of the new Jean Monnet undergraduate programme. Furthermore, the project synergized with a 'non-planned' positive results by supporting the re-accreditation process of the Master programme in European Studies as a parallel action accomplished in a synchronized manner. This last development paved the way for the operationalization of the two double degree Master's programmes with Vilnius University, Lithuania and Vidzeme University of Applied Sciences, Latvia- which is another very important milestone.

¹² Currently the following relevant textbooks are available at IES library: Alan Tait (Ed.), *Key Issues in Open Learning*, Longman in association with The Open University, 1992. Borje Holmberg, *Theory and Practice of Distance Education*, Routledge, 2000. Desmond Keegan, *The Foundations of Distance Education*, Routledge, 1996. E.C. Wragg, *Classroom Teaching Skills*, Routledge, 2016. Fred Lockwood (Ed.), *Open and Distance Learning Today*, Routledge Studies in Distance Education, 1995. George Brown and Madeline Atkins, *Effective Teaching in Higher Education*, Routledge, 1994. Meredydd Hughes, Peter Ribbins and Hywel Thomas (Eds.), *Managing Education. The System and The Institution*, Holt Education, Holt, Reinhart and Winston, 1985. Peter Tomlinson and Margret Quinton (Eds.), *Values Across the Curriculum*, Routledge Library Editions: Philosophy of Education, 2017. Roger Dale, *The State and Education Policy*, Open University Press, 1990. Sally Brown and Angela Glasner (Eds.), *Assessment Matters in Higher Education, Choosing and Using Diverse Approaches*, The Society for Research into Higher Education and Open University Press, 1999. Starr Roxanne Hiltz, *The Virtual Classroom, Learning Without Limits via Computer Networks*, Ablex Publishing Corporation, 1994. Stefania Baroncelli, Roberto Farneti, Ioan Horga, Sophie Vanhoonacker (Eds.) *Teaching and Learning the European Union, Traditional and Innovative Methods*, Springer, 2014.

¹³ With this new round of accreditation/re-accreditation, the IES made a decision that for the purposes of strengthening its interdisciplinary approach, all IES programmes (undergraduate, Master and Doctoral) will have four Co-Heads, the leaders of respective modules of European Studies education. Taking this approach, IES is symbolically representing the assurance of its considerations to the four founding faculties of the TSU Institute for European Studies. The Co-Heads of the Programmes are: 1. Daniela Urse (Professor at the Department of Sociology, University of Bucharest) 2. Natia Lapiashvili (Associate Professor of the Caucasus University, Associate Professor at the University of Georgia, Invited Professor in the University of Grenoble), 3. Tamaz Zubiashvili (Associate Professor at TSU Faculty of Economics and Business) and 4. Vasil Kacharava (Associate Professor at TSU Faculty of Humanities).

It is certainly true that if one measures the success of the higher education programmes by the numbers of the students, then the progress was slow indeed. However, one has to consider that TSU does not have any unit in charge of 'marketing' and that it usually does not organize any awareness raising campaigns around the newly established programmes. Hence, the reasons behind the prevailing sad situation, which is caused by the low number of students across all faculties who are in charge of administration the programmes offering the 'non-traditional disciplines' - becomes more explicit. In that regards, 'EUSBA' project already played its positive role in dissemination as well and it will carry its consequences in the future during the admission of the first cohort of the undergraduate students in summer 2023.

Georgia recently was granted with a clear European perspective, which is the materialization of nation's pro-European aspirations. In this context, it is to be underlined that the higher education can play a pivotal role in promoting Georgia's EU-integrative processes. In particular, the European Studies education at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, which is tied with the interdisciplinary approach, provides the unique opportunity to understand contemporary Europe, European integration and the EU-Georgia relations - from the perspective of Economists, Lawyers, Political Scientists and representatives of the faculty of Humanities. Indeed, a proper understanding of the challenges ongoing in the European Union is impossible without the close collaboration of the representatives of the professionals coming across various faculties, who anchored their European Studies teaching and research in a mixed methodology. Since the first accreditation of the Master programme in 2011, this is our declared standing mission that was accomplished in an outstanding manner. The interdisciplinary approach, which is not a convenient expression at all, but a guiding principle, helps to analyze the historical, legal, political and economic processes in the member states of the EU and the neighborhood.

Students enrolled at TSU European Studies programmes start to understand how the countries with different socio-political background manage to find effective and joint solutions to their common problems. Theoretical and practical insights, simulations of the real-life scenarios, e-learning techniques, case studies, discussions and debates,

Problem based learning and blended pedagogical tools are the unique features of the Institute that builds the cooperative culture among the students.

Building a strong European values-based society is another important mission of the European Studies education at TSU, which together with the theoretical knowledge on Europe - is something that is multipliable across the country via the broad awareness-raising activities undertaken by the staff of the Institute and its graduates. The so-called third mission of the institute contributes to comprehend the meaning of democracy, human rights, rule of law, good governance, accountability and transparency. It is through this prism only that the integrative processes in European countries and the key challenges are explained.

Institute for European Studies of TSU is the place where discussions are common on the following: 1. The role and impact of Europe in shaping the continent; 2. EU's actorness and consistency in promotion of democracy, peace and prosperity in the neighborhood; 3. Impact of the legislative approximation with EU *aquis* on Georgia and its access to the common market. 4. Effective teaching methods and pedagogic tools aimed at bringing the updated content effectively to the relevant audience.

All the mentioned leads me to conclude that the developmental intents at IES aimed at establishment of the new Undergraduate programme in European Studies at TSU wrapped up in another successful academic endeavor of our team, thanks to the EU generous support and the absolutely terrific efforts of every dedicated member of our network of professionals.

**ევროკავშირის სამართლისა და მასთან დაკავშირებული
დისციპლინების სწავლება საქართველოში: გამოყენებული
სწავლების მეთოდები და მოსალოდნელი სწავლების შედეგები**

აბსტრაქტი

სტატიაში მიმოხილულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტში გამოყენებული სწავლების ინოვაციური მეთოდები, და ასევე, შესაბამისი გამოსამუშავებელი პრაქტიკული უნარები და მისაღწევი სწავლის შედეგები, ავტორის მიერ ევროკავშირის სამართლისა და მასთან დაკავშირებული სხვა დისციპლინების სწავლებისას (საერთაშორისო საინვესტიციო სამართალი და ევროკავშირი; საერთაშორისო საჯარო სამართლისა და ევროკავშირის სამართლის თანაფარდობა; საერთაშორისო დავების გადაწყვეტა ევროკავშირში და სხვა). სტატიაში ხაზგასმულია, რომ თანამედროვე საგანმანათლებლო სისტემა არ უნდა შემოიფარგლოს სწავლების ტრადიციული მიდგომებით და საჭიროა 21-ე საუკუნის რეალობების გათვალისწინება, რათა კურსდამთავრებულები აღიჭურვონ სათანადო უნარ-ჩვევებითა და ცოდნით. მეორეს მხრივ, სტატიაში, ასევე, აღნიშნულია, რომ სწავლების ბევრ თანამედროვე მეთოდს აქვს მრავალსაუკუნოვანი ტრადიციები და ეფუძნება ყველა დროის უდიდესი განმანათლებლების მემკვიდრეობას. ავტორი, ასევე, აღწერს მის პირად გამოცდილებასა და გამოწვევებს საქართველოში ევროკავშირის სამართლის სწავლებისას იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველო ჯერ არ არის ევროკავშირის წევრი ქვეყანა. ამასთან დაკავშირებით, ავტორი ავითარებს თავის მოსაზრებებს, თუ როგორ უნდა მოხდეს ბალანსის პოვნა ევროკავშირის სამართლის კლასიკურ იურიდიულ სახელმძღვანელოებზე დაყრდნობით სწავლებაზე და მის ისეთ კონტექსტში სწავლებაზე შორის, რომელიც სასარგებლო იქნება ქართველი სტუდენტებისთვის, რათა მათ შეძლონ მიღებული ცოდნისა და უნარების წარმატებული გამოყენება მომავალ კარიერაში.

საკვანძო სიტყვები: სწავლების ინოვაციური მეთოდები, სწავლის შედეგები, ევროკავშირის სამართალი, თსუ ევროპისმცოდნეობის პროგრამები

შესავალი

21-ე საუკუნე გასაოცარი საუკუნეა, რადგან სათანადო ცოდნით აღჭურვილ ადამიანს უზარმაზარი შესაძლებლობების კარს უხსნის, თუმცა, 21-ე საუკუნე ამავდროულად რთული საუკუნეა პროფესიონალებს შორის კონკურენციის უკიდურესად მაღალი დონის გამო. აღნიშნულის გათვალისწინებით, თანამედროვე უმაღლესი განათლების მთავარი მიზანი უნდა იყოს სტუდენტების მომზადება კონკურენტული გლობალიზებული სამყაროსთვის, რათა დაეხმაროს მათ, გახდნენ საერთაშორისო დონის კომპეტენციის სპეციალისტები. მართლაც, გლობალიზაცია უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების ხარისხისა და საგანმანათლებლო სტრატეგიების ერთგვარი ტესტია. გარდა გლობალიზაციისა, რომელიც იწვევს მთელი მსოფლიოს პროფესიონალებს შორის კონკურენციას, ამ ეპოქის კიდევ ერთი

¹ პროფ. ნათია ლაპიაშვილი, სამართლის დოქტორი (ბაზელის უნივერსიტეტი, შვეიცარია), ჟენევის უნივერსიტეტის სამართლის მაგისტრი, რიგის უნივერსიტეტის სამართლის მაგისტრი, თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სამართლის პროგრამის მაგისტრი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მონვეული პროფესორი, ევროპული კვლევების ინსტიტუტის პროგრამების (სადოქტორო, სამაგისტრო და საბაკალავრო) თანა-ხელმძღვანელი, გრენობლის უნივერსიტეტის მონვეული პროფესორი, საქართველოს უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი, კავკასიის სამართლის სკოლის ასოცირებული პროფესორი, ინგლისისა და უელსის სოლისიტორი, ელ-ფოსტა: natia_lapiashvili@yahoo.com

დიდი გამოწვევაა ხელოვნური ინტელექტის განვითარება, რომელიც საფრთხეს უქმნის გარკვეულ სამუშაოებს, რომლებსაც ადრე ადამიანები ასრულებდნენ, რადგან ხელოვნურმა ინტელექტმა შესაძლოა ბევრად უკეთ და უფრო სწრაფად შეძლოს მათი შესრულება. ამრიგად, თანამედროვე საგანმანათლებლო სისტემა არ უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ სწავლების ტრადიციული მიდგომებით და სათანადოდ უნდა გაითვალისწინოს 21-ე საუკუნის რეალობა, რათა კურსდამთავრებულები აღჭურვოს საჭირო უნარ-ჩვევებითა და ცოდნით და ამ გზით უზრუნველყოს მათი წარმატებული კარიერა და უსაფრთხო მომავალი.

მაღალკვალიფიციური სპეციალისტების მომზადება დიდი პასუხისმგებლობაა, რადგან ის მოითხოვს ლექტორის მაღალ პროფესიულ კომპეტენციას, პრაქტიკაზე ორიენტირებულ და ინტერაქტიულ მიდგომას, ინფორმაციის ეფექტურ გაზიარებას, საკუთარი საქმიანობის მუდმივ შეფასებას, უკუკავშირის მიღების მზაობას, სწავლების მეთოდების მუდმივ გაუმჯობესებასა და მოდერნიზაციას. როგორც დიდმა ამერიკელმა განათლების რეფორმატორმა ჯონ დიუიმ განმარტა: „თუ ჩვენ ვასწავლით დღევანდელ სტუდენტებს ისე, როგორც გუშინ ვასწავლიდით, ჩვენ მათ მოვპაჩავთ ხვადინდელ დღეს“. შესაბამისად, უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების მოდერნიზაცია უწყვეტი პროცესია. ეს არ ეხება მხოლოდ პროგრამების შინაარსს, არამედ სასწავლო მიდგომებსაც, რადგან გამოყენებული სწავლების მეთოდოლოგია ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც კონკრეტული კურსის განმავლობაში გადაცემული ინფორმაცია. შეჯამების სახით უნდა აღინიშნოს, რომ განათლების საბოლოო მიზანი არის გონებრივი შესაძლებლობების განვითარება და მაღალი დონის ცნობიერების ჩამოყალიბება და არა მხოლოდ ფაქტების დამახსოვრება.

§1. ევროკავშირის სამახოთისა და მასთან დაკავშირებული დისციპლინების სწავლება საქართველოში

ამ სტატიაში მიმოხილულია სწავლების ინოვაციური მიდგომები, რომლებიც გამოიყენება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტში, ასევე, შესაბამისი კურსების ფარგლებში განსავითარებელი უნარები და მისაღწევი სწავლის შედეგები. აღნიშნული სწავლების მეთოდები განხილული იქნება ავტორის პირადი გამოცდილების გათვალისწინებით, რომელიც ევროპული კვლევების ინსტიტუტში ასწავლის ევროკავშირის სამართალს და სხვა დაკავშირებულ დისციპლინებს (საერთაშორისო საინვესტიციო სამართალი და ევროკავშირი; საერთაშორისო საჯარო სამართლისა და ევროკავშირის სამართლის თანაფარდობა; საერთაშორისო დავების გადანაცვება ევროკავშირში და სხვა. ჩამოთვლილი დისციპლინები ისწავლება ევროპული კვლევების ინსტიტუტის სამაგისტრო პროგრამაზე). უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირის სამართალი შედარებით ახალი კურსია საქართველოში და მას ქართულ უნივერსიტეტებში ჩვეულებრივ სთავაზობენ, როგორც არჩევით საგანს. თორმეტი წლის წინ, როდესაც ავტორმა პირველად დაიწყო ევროკავშირის სამართლის სწავლება ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, სტუდენტებს შორის ევროკავშირის შესახებ არსებული ინფორმაცია გაცილებით შეზღუდული იყო. საზოგადოების ინფორმირებულობის ხარისხი დღესდღეობით განსხვავებულია, ვინაიდან საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ურთიერთობა ბოლო ათწლეულის განმავლობაში საკმაოდ ინტენსიური და ყოვლისმომცველი გახდა, დაწყებული სავაჭრო ურთიერთობებიდან სხვადასხვა პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ და სამართლებრივ სფეროებში პარტნიორობამდე. ევროკავშირისა და საქართველოს ასოცირების ხელშეკრულებიდან გამომდინარე აქტიური სამართლებრივი ჰარმონიზაციის პროცესის გათვალისწინებით, ზედმეტია იმის თქმა, რომ ამჟამად ევროკავშირს აქვს ძალიან მნიშვნელოვანი პოლიტიკური და სამართლებრივი გავლენა საქართველოზე. გარდა ამისა, ევროკავშირის თანამედროვე სამართალი გარდაიქმნა გლობალურად ანგარიშგასაწევ სამართლებრივ სისტემად, რომელიც ძლიერ ზემოქმედებას ახდენს სხვა სამართლებრივ სისტემებზე. ევროკავშირის კანონმდებლობასთან სამართლებრივი დაახლოების ერთ-ერთი მაგალითია საქართველოს კანონმდებლობა კონკურენციის შესახებ. ამგვარი სამართლებრივი ტრანსპორტიციის სხვა მაგალითია ამჟამად მიმდინარე საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობის დაახლოება ევროკავშირის ენერგეტიკულ კანონმდებლობასთან.

ევროკავშირის სამართლისა და პოლიტიკის სხვადასხვა ასპექტის სწავლება უაღრესად მნიშვნელოვანია ქართველი სტუდენტებისთვის ამ უნიკალურ ზენაციონალურ ორგანიზაციასთან ქვეყნის მჭიდრო ურთიერთობის გამო, რომელიც დაფუძნებულია საერთო ისტორიასა და ღირებულებებზე, როგორცაა დემოკრატიისადმი ერთგულება, კანონის უზენაესობა, ადამიანის უფლებების დაცვა, ტო-

ლერანტობისა და კოსმოპოლიტიზმის ტრადიციები, რაც არის რწმენა იმისა, რომ ყველა იმსახურებს თანაბარ პატივისცემასა და დაფასებას და რომ ყველა ადამიანი მსოფლიო საზოგადოების წევრია. ამასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს მე-19 საუკუნეში მოღვაწე ცნობილი ქართველი მწერლის, ვაჟა-ფშაველას სიტყვები: “ზოგს ჰგონია, ხომ ნამდვიდი პატივითი ეწინააღმდეგება კოსმოპოლიტიზმს, მაგჩამ ეს შეცდომაა. ყოველი ნამდვიდი პატივითი კოსმოპოლიტი ისე, ხოგოხც ყოველი გონიერი კოსმოპოლიტი (და ახა ჩვენებუხი) პატივითია.” მართლაც, საერთო ღირებულებები, ურთიერთპატივისცემისა და თანაბარი პარტნიორობის სულისკვეთება არის საქართველოსა და ევროკავშირის ურთიერთობის მამოძრავებელი ძალა. სწორედ ამიტომ, ევროკავშირის ძირითადი ფასეულობების ახსნასა და ზოგიერთი ცრუ მითის გაქარწყლებას მნიშვნელოვანი ნაწილი უკავია ევროკავშირის სამართლებრივი კურსების სწავლებისას, რათა გაიზარდოს სტუდენტების ინტერესი და მოტივაცია მოცემული დისციპლინების შესასწავლად.

უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირის სამართალი არის საკმაოდ რთული საგანი, გაჭერებული ამ ორგანიზაციის მრავალდონიანი გადაწყვეტილების მიღებისა და კომპლექსური კანონშემოქმედებითი პროცესებით, რომელიც ვითარდება რამდენიმე – შიდაორგანიზაციულ/სუპრანაციონალურ, საერთაშორისო და ეროვნულ დონეზე. ასევე, უნდა აღინიშნოს, რომ ევროკავშირის სამართალი უფრო მეტია, ვიდრე უბრალოდ სამართლებრივი სისტემა, ევროკავშირის პოლიტიკური შესაძლებლობებისა და გლობალური აქტორის ფუნქციის გათვალისწინებით. აქედან გამომდინარე, ევროკავშირის საერთაშორისო მისიისა და ბიზნეს ასპექტების გასაგებად ევროკავშირის სამართლის შესწავლა მოითხოვს გარკვეულ დონეზე პოლიტიკური მეცნიერებებისა და ეკონომიკის პრინციპების გააზრებას. სწორედ, აქ იკვეთება თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტში შემოთავაზებული ინტერდისციპლინარული პროგრამების მნიშვნელობა, რომელიც ევროკავშირის სხვადასხვა კუთხით შეისწავლის და ამზადებს ევროკავშირის შესახებ ყოვლისმომცველი ცოდნით აღჭურვილ, ევროპასა და საქართველოში მოთხოვნად სპეციალისტებს. გამომდინარე იქიდან, რომ აღნიშნული პროგრამის მაგისტრატურის სტუდენტებს ბაკალავრიატის დონეზე სხვადასხვა საგანმანათლებლო კვალიფიკაცია აქვთ, ევროკავშირის სამართლის შესწავლაში მათ ხშირად ეხმარებათ წინარე ცოდნა ეკონომიკაში, პოლიტიკურ მეცნიერებებსა და სხვა სფეროებში, ასევე, ევროკავშირის სამართლის კურსი უღრმავებთ საერთაშორისო სამართლის ან საერთაშორისო ურთიერთობების შესახებ არსებულ ცოდნას. ამის გათვალისწინებით, ევროკავშირის სამართლისა და პოლიტიკის სხვადასხვა ასპექტების სისტემურად მოსაცავად რეკომენდირებულია სწავლების ტრადიციული და არატრადიციული მეთოდების ნაზავის გამოყენება, რომლებსაც მსოფლიოს საუკეთესო უნივერსიტეტები იყენებენ და რომლებიც ეფუძნება აკადემიურ საჭიროებებსა და შრომის საერთაშორისო ბაზრის მოთხოვნებს. მეორეს მხრივ, ბალანსი უნდა იქნას დაცული სტუდენტების საჭირო პროფესიული თეორიული ცოდნითა და პრაქტიკული უნარებით აღჭურვას შორის.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, შემდეგ ნაწილებში სტატია განიხილავს სწავლების მეთოდებს, რომლებსაც ავტორი იყენებს ევროკავშირის სამართლებრივ მოდულში კომბინირებულად (ე.წ. „შერეული“ სწავლების მოდელი) ზემოაღნიშნული მიზნების მისაღწევად.

52. ელექტრონული სწავლება

ჩვენ ვცხოვრობთ ინტერნაციონალიზებულ სამყაროში და ცვლილებების დინამიურ ეპოქაში, სადაც არაფერია სტაბილური. ეს განსაკუთრებით ეხება ევროკავშირის სამართლისა და ორგანიზაციის სპეციფიკას, რომელმაც დაარსების დღიდან მრავალი ტრანსფორმაცია განიცადა. Brexit-ის სამართლებრივი შედეგები არის ერთ-ერთი იმ რამდენიმე მაგალითიდან, რომელიც ბოლო პერიოდში მსოფლიოს უნივერსიტეტებში ევროკავშირის სამართლის კურსების სილაბუსების განუყოფელი ნაწილი გახდა. ჩვენ Brexit-ის მთელი პროცესის ცოცხალი მოწმენი გავხდით, მოვლენის, რომლის დადგომაც თავდაპირველად თითქმის წარმოუდგენელი ჩანდა. ევროკავშირის სამართლის კურსის სწავლების ფარგლებში მოცემული მოვლენების კვლევისა და თვალყურის დევნებისთვის საკმაოდ მნიშვნელოვანი იყო ელექტრონული წყაროების გამოყენება, მანამდეც კი, სანამ Brexit-ის ფენომენი ოფიციალურად აღიარებული დაიკავებდა ევროკავშირის სამართლის სახელმძღვანელოებში. ამგვარად, 21-ე საუკუნის რეალობებმა დღევანდელი საგანმანათლებლო მიდგომების გადახედვა გამოიწვია და აჩვენა სწავლების თანამედროვე მეთოდების დანერგვის აუცილებლობა, მათ შორის, როგორცაა ელექტრონული სწავლება (e-learning).

ელექტრონული სწავლება უნდა განვასხვავოთ დისტანციური სწავლებისგან, რომელიც განსაკუთრებით აქტუალური გახდა COVID-19 პანდემიის დროს. მიუხედავად იმისა, რომ ეს ტერმინები ზოგჯერ

სინონიმურად გამოიყენება, დისტანციური სწავლება უფრო მეტად არის სწავლების ტექნიკა სხვადასხვა ტექნიკური სისტემებით, ვიდრე დამოუკიდებელი სწავლების მეთოდი; ამდენად, დისტანციური სწავლება შეიძლება ჩაითვალოს ელექტრონული სწავლების ერთ-ერთ ინსტრუმენტად, ხოლო ელექტრონული სწავლება ავტომატურად არ გულისხმობს დისტანციის არსებობას.² ელექტრონული სწავლება გულისხმობს საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებას სწავლის მხარდასაჭერად, რომელიც მოიცავს სისტემების ფართო სპექტრს, სტუდენტების მიერ ვებ-რესურსების კვლევის, კურსის მასალებსა და ლექციების ჩანაწერებზე ონლაინ წვდომის ჩათვლით.³ ელექტრონულ წყაროებზე დაყრდნობით კვლევების შედეგად შეძენილი უნარები უდავოდ ღირებულია სტუდენტთა მომავალი პროფესიული საქმიანობისთვის. უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპული კვლევების ინსტიტუტს აქვს ელექტრონული სწავლების დანერგვის ხანგრძლივი ტრადიციები, მათ შორის, მის ელექტრონულ პლატფორმაზე ხელმისაწვდომი წინასწარ ჩანერილი ლექციების სახით, რაც საშუალებას აძლევს სტუდენტებს მოუსმინონ მათ მოგვიანებით, მაგალითად, თუ ვერ შეძლებენ ლექციაზე დაწრებას, რაც მთლიანობაში ქმნის მოქნილ სასწავლო პროცესს. ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმ სტუდენტებისთვის, რომლებიც მუშაობენ სრულ განაკვეთზე. ასევე, დისტანციური სწავლებისა და ელექტრონული სწავლების კიდევ ერთი უპირატესობა არის ის, რომ შესაძლებელია უფრო ფართო გეოგრაფიული არეალის დაფარვა როგორც უნივერსიტეტის ქვეყანაში, ისე მის ფარგლებს გარეთ. მაგალითად, ევროპული კვლევების ინსტიტუტში COVID-19 პანდემიის დროს ზოგიერთი სტუდენტი ონლაინ ლექციებს ესწრებოდა ევროპის, აზიის, აფრიკის, ლათინური და ჩრდილოეთ ამერიკის სხვადასხვა ქვეყნებიდან. გარდა ამისა, ელექტრონული სწავლების მეთოდის პრაქტიკული გამოყენების თვალსაჩინოებისთვის, ევროპული კვლევების ინსტიტუტის პროფესორები რეგულარულად ანახლებენ თავიანთ სილაბუსს, რაც მოიცავს რეკომენდებულ ელექტრონულ წყაროებს, რომლებიც შემოთავაზებულია კონკრეტული სასემინარო თემების მოსამზადებლად, კვლევების ჩასატარებლად, ინდივიდუალური პრეზენტაციებისა და დავალებების მოსამზადებლად. ელექტრონული სწავლებისას კვლევითი პროექტები ძალიან მნიშვნელოვანია მომავალი პროფესიული კარიერისთვის მოსამზადებლად, რადგან ისინი მიზნად ისახავს სტუდენტების ისეთი უნარ-ჩვევების განვითარებას, როგორცაა ეფექტური მოკვლევის ჩატარება, ხარისხიანი ელექტრონული წყაროების ამოცნობა, ობიექტური ფაქტების დასადგენად ინფორმაციის რამდენიმე წყაროდან გადამოწმება, საინტერესო და ინოვაციური იდეების აღმოჩენა, რთულ კვლევით კითხვებზე პასუხების პოვნა და ამ გზით მათთვის საინტერესო ნებისმიერ თემაზე ცოდნის გაღრმავება. აღსანიშნავია, რომ პანდემიის დროს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ლექციები ძირითადად დისტანციურად ტარდებოდა და ამ სტატიის ავტორის აზრით, ამას უარყოფითი გავლენა არ მოუხდენია არც ლექციების ხარისხზე და არც აუდიტორიასთან აქტიური ინტერაქციის შესაძლებლობაზე.

53. ინტეჩაქტიური სწავლება; პიობდემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდი

ეფექტური სწავლების კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი სტრატეგია არის ე.წ. „სწავლა კეთებით“ (“Learning by doing”), რომელიც თავდაპირველად შემუშავებული იქნა ამერიკელი ფილოსოფოსისა და განმანათლებლის, ჯონ დიუის მიერ და აქცენტს აკეთებს მოსწავლეების გარემო პირობებთან აქტიურ ადაპტაციაზე. ეს მიდგომა მოგვიანებით საფუძვლად დაედო სწავლების თანამედროვე ექსპერიმენტულ მოდელებს, რომლებიც მიზნად ისახავს პრაგმატულ სწავლებას. შედეგად, დღესდღეობით მრავალი თანამედროვე საგანმანათლებლო დაწესებულება მთელ მსოფლიოში ეყრდნობა ასეთ მეთოდებს, რომლებიც მიზნად ისახავენ მიაღწიონ სტუდენტის ისეთი ცოდნით აღჭურვას, რომელიც მას გაჭყვება „სიცოცხლის ბოლომდე“ („Lifelong learning“). მეორეს მხრივ, სტატიის ავტორის აზრით, სწავლების ასეთ თანამედროვე მეთოდებს საფუძვლად უდევს მრავალსაუკუნოვანი ტრადიციები, რომლებიც მემკვიდრეობით გადმოგვცა ყველა დროის უდიდესი განმანათლებლებისგან. ამასთან დაკავშირებით, ნიშანდობლივია ჩინელი ფილოსოფოსისა და მასწავლებლის, კონფუცის ცნობილი ფრაზა: „მესმის და მაკიწყდება; ვხედავ და მახსოვს; ვაკეთებ და ვიგებ“, რომელიც დღესაც აქტუალურია პრაგმატული განათლების კონტექსტში.

² EU TEMPUS Project Training the Trainers Handbook - INOTLES, 2016, p. 32, available at http://www.inotles.eu/sites/inotles/files/TEMPUS%20Handbook_0.pdf. ასევე, იხილეთ Natia Lapiashvili, Implementing innovative teaching methods in European Union Law modules, published as a working paper in EU TEMPUS project Publication “Innovating Teaching and Learning of European Studies” (INOTLES) Working Paper Series, No.5, 2017 as well as published in Georgian Journal for European Studies, No. 2-3, 2016-2017, pp. 28-36, available at www.ies.tsu.edu.ge.

³ E-learning in Tertiary Education, OECD Policy Brief, December 2005, available at <https://www.oecd.org/education/ceri/35991871.pdf>.

ერთის მხრივ, პროფესორისა და სტუდენტის, და მეორე მხრივ, თავად სტუდენტებს შორის ურთიერთობა ლექცია-სემინარების დროს არის მაღალი დონის სასწავლო პროცესის მნიშვნელოვანი ასპექტი და თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტში შემოთავაზებული კურსების ქვაკუთხედი. სწავლების ინტერაქტიული მეთოდი მოიცავს სხვადასხვა თემის ირგვლივ ჯგუფურ დისკუსიებს, გუნდურ სწავლას, დებატებს, აზრთა ჭიდილს („ბრენსტორმინგს“), პრობლემური საკითხების გამოკვლევას, ცნობილი სასამართლო პრეცედენტების მიმოხილვას, სიმულაციურ თამაშებს, ჰიპოთეტური დავებისა და სიტუაციების ანალიზს, მოდერაციას, ვიზუალური და აუდიო წყაროების გამოყენებას და მსგავს აქტივობებს. აღნიშნული კომპონენტები მიზნად ისახავს სტუდენტების მაქსიმალური პოტენციალის რეალიზებას, სფეროსადმი ღრმა ინტერესის გაღვივებასა და სასწავლო პროცესში აქტიურად ჩართვას. გარდა ამისა, ნახალისებულია სტუდენტების ინიციატივები, ავტონომია და დამოუკიდებელი მუშაობა მათი პროფესიული კომპეტენციების ჩამოყალიბების, ანალიტიკური და შემოქმედებითი აზროვნების განვითარებისა და მათი პერსონალური და ინტერპერსონალური კომუნიკაციის უნარების გაუმჯობესების მიზნით. ამგვარ აქტივობებში სტუდენტების აქტიური მონაწილეობის ხელშეწყობა, მაშინაც კი, როდესაც მათ არ გააჩნიათ წინარე ცოდნა და/ან გამოცდილება განსახილველი საკითხების შესახებ, არის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის რეკომენდირებული პოლიტიკა, განსაკუთრებით მისი პროგრამების ინტერდისციპლინარული ხასიათის გათვალისწინებით, რომლებიც ღიაა სხვადასხვა ფაკულტეტების სტუდენტებისთვის. აქცენტი კეთდება ღრმა გაგებისა და ლოგიკური და ანალიტიკური აზროვნების უნარების განვითარებაზე, განსხვავებით ფაქტების უბრალო დამახსოვრებისაგან, და ასევე, პროფესორ-სტუდენტებს შორის მჭიდრო თანამშრომლობაზე, რაც ქმნის მეგობრულ გარემოს და ხელს უწყობს სწავლების გრძელვადიან შედეგებს.

როგორც უკვე აღინიშნა, ინტერაქტიული სწავლების მეთოდი გულისხმობს ორმხრივ კომუნიკაციას - იქნება ეს პროფესორებსა და სტუდენტებს შორის თუ სტუდენტებს შორის, მაგალითად, გუნდურ მუშაობას საერთო დავალებებზე ან ინდივიდუალური პრეზენტაციების დროს ერთმანეთის კითხვებზე პასუხის გაცემას. ყველა ეს ტექნიკა საბოლოო ჯამში ემსახურება ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარების განვითარების, რადგან როგორც კონფუცი აღნიშნავდა, „სწავლა ფიქრის გაჩეშე უსახეებდრა და ფიქრი სწავლის გაჩეშე სახიფათოა“. სწორედ, აქ იკვეთება პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდის (PBL) მნიშვნელობა, რომელიც მიზნად ისახავს ყველა ამ მიზნის ერთდროულად მიღწევას - თეორიული ცოდნის პრაქტიკულ პროფესიულ შესაძლებლობებად გარდაქმნას და ამავედროულად ლოგიკური მსჯელობის უნარის განვითარებას. PBL მეთოდის ყველაზე ადრეული ფორმა 1969 წელს კანადის მაკმასტერის უნივერსიტეტის მედიცინის ფაკულტეტზე ჰოვარდ ბაროუსმა და მისმა კოლეგებმა შეიმუშავეს, საიდანაც იგი მთელი მსოფლიოს საშუალო და უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში გავრცელდა. PBL, როგორც ინტერაქტიული, რაციონალური და კაბუსებზე დაფუძნებული სასწავლო მეთოდი მიზნად ისახავს „ღრმა სასწავლო შედეგების“ (“Deep learning”) მიღწევას, რადგან თავად მოსწავლეები (და არა პროფესორები) აიდენტიფიცირებენ სასწავლო ამოცანებს და თავადვე აფასებენ საკუთარი სასწავლო პროცესების წარმატებასა და ნაკლოვანებებს; შედეგად, მიჩნეულია, რომ ამგვარი მიდგომა გრძელვადიან პერსპექტივაში სტუდენტებს ეხმარება დამოუკიდებლად მუშაობის უნარის გამომუშავებაში.⁴ პასიური სწავლისგან განსხვავებით, სადაც სტუდენტი აღიქმება საგანმანათლებლო საქმიანობის ობიექტად, რაც ხშირად გულისხმობს ლექტორის მიერ ლექცია-მონოლოგების ფორმას და სტუდენტთა მკაცრ ვალდებულებებს, მოამზადონ დავალებული მასალები, PBL-ის შემთხვევაში სტუდენტი ხდება სასწავლო პროცესის სუბიექტი, რაც გამოიხატება პროფესორთან, მოდერატორთან და სხვა სტუდენტებთან დისკუსიაში შესვლით და სხვადასხვა კვლევითი, შემოქმედებითი და პრობლემური ამოცანების ინდივიდუალურად, წყვილებში ან/და ჯგუფებში შესრულებით. მართლაც, იმისთვის, რომ სწავლება იყოს სტუდენტზე ორიენტირებული, სტუდენტს უნდა გააჩნდეს ხმის უფლება და ძალაუფლებამ ლექტორიდან სტუდენტებზე უნდა გადაინაცვლოს.⁵ ამასთან დაკავშირებით, ევროკავშირის სამართლის მოდულის კურსების ფარგლებში, ერთი მხრივ, სტუდენტებმა უნდა წაიკითხონ აკადემიური ლიტერატურა ინდივიდუალურად, რათა გამოავლინონ რეალური პრობლემები და მოახდინონ შესაბამისი სამართლებრივი აქტების, პოლიტიკისა და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი, ხოლო მეორე მხრივ, რეკომენდირებულია ჯგუფური დისკუსიების ინიცირება საკუთარი დასკვნების საფუძველზე, რათა ერთობლივად გადაჭრან იდენტიფიცირებული

⁴ EU TEMPUS Project Training the Trainers Handbook - INOTLES, 2016, pp. 6-7, available at http://www.inotles.eu/sites/inotles/files/TEMPUS%20Handbook_0.pdf.

⁵ Ian Scott, The Learning Outcome in Higher Education: Time to think again? Worcester Journal of Learning and Teaching, Issue 5, 2011, p. 5.

პრობლემები. ამგვარად, თანამშრომლობაზე დაფუძნებული სწავლება, სტუდენტზე ორიენტირებული მიდგომა და პროცესში ლიდერად ყოფნის შეგრძნება, განსხვავებით პროფესორის მიმართ სუბორდინაციული დამოკიდებულებისა, მნიშვნელოვნად ზრდის სწავლის მოტივაციასა და პროდუქტიულობას.

§4. სიმულაციები

ამ სტატიის ავტორს სტუდენტობისას და მოგვიანებით უკვე მწვრთნელის რანგში თავად აქვს რა მონაწილეობა მიღებული სხვადასხვა ეროვნულ და საერთაშორისო იმიტირებულ სასამართლო და საარბიტრაჟო პროცესებში (ცნობილი როგორც Moot Court/ Mock Court), სიმულაციურ მეთოდს პრაქტიკული ცოდნისა და უნარების შექმნის ერთ-ერთ ყველაზე ეფექტურ გზად მიიჩნევს. ევროკავშირის სასამართლისა და სხვა დაკავშირებული სფეროების სიმულაციებით სწავლებისას, როგორც წესი, სტუდენტებს მოეთხოვებათ წარმოადგინონ თავიანთი წერილობითი და ზეპირი არგუმენტები რეალისტურ სამართლებრივ პრობლემებთან დაკავშირებით, რომლებიც ხშირად დაფუძნებულია ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს გადაწყვეტილებებზე, და ასევე, შესაძლებელია დავალოთ, წინასწარ განსაზღვრონ ჰიპოთეტური დავის სამართლებრივი შედეგი კურსის განმავლობაში განხილულ თემებზე დაყრდნობით. როგორც წესი, სტუდენტებმა უნდა წარმოადგინონ თითოეული მხარე — მოსარჩელე და მოპასუხე, და არგუმენტირებულად დაამტკიცონ თავიანთი პოზიცია სხვადასხვა სამართლებრივი წყაროების საფუძველზე მოსამართლეთა კოლეგიის წინაშე, რომლებსაც, ასევე, თამაშობს სტუდენტების სხვა ჯგუფი და რომლებიც აცხადებენ მიღებულ გადაწყვეტილებას. გარდა იმისა, რომ ეს სავარჯიშო საკმაოდ სახალისოა, იმიტირებული სასამართლოების გზით სწავლება ხასიათდება თეორიული და პრაქტიკული სწავლების უნიკალური ბალანსით და მართლაც შესანიშნავი ინსტრუმენტია „სიცოცხლის განმავლობაში სწავლის“ („Lifelong learning“) მიზნების მისაღწევად. სიმულაციების შედეგად სტუდენტები ღრმად იაზრებენ კომპლექსურ სამართლებრივ საკითხებს და უვითარდებათ უნარების ფართო სპექტრი. საინტერესოა, რომ ზოგიერთმა სტუდენტმა, რომელთაც არ ჰქონდათ წინარე სამართლებრივი განათლება, ამ სტატიის ავტორთან აღნიშნა, რომ მათ გაუღვივდათ ძლიერი ინტერესი სამართლის სფეროს მიმართ, სწორედ, იმიტირებულ სასამართლო პროცესებში მონაწილეობის გამო.

§5. სწავლების შედეგები და შეფასების კრიტერიუმები

ბოლოსკენ, უნდა აღინიშნოს, რომ აღწერილი სწავლების მეთოდები გამიზნულია კონკრეტული სასწავლო შედეგების მისაღწევად, ანუ რა უნდა იცოდეს სტუდენტმა ან/და რა პრაქტიკული უნარ-ჩვევები უნდა შეიძინოს მოცემული კურსის გავლის შემდეგ. როგორც მე-17 საუკუნის ცნობილმა ქართველმა მწერალმა და განმანათლებელმა სულხან-საბა ორბელიანმა აღნიშნა, „საქმე [უნდა იყოს] სიგყვიანი და სიგყვა საქმიანი“. შესაბამისად, სწავლების თეორიული და პრაქტიკული ასპექტები ურთიერთდაკავშირებულია, რადგან სწავლა უნდა იყოს შედეგზე და პრაგმატული ცოდნის შექმნაზე ორიენტირებული. სასწავლო მოდულების მომზადებისას სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს დასაქმებისთვის აუცილებელ უნარებს, რადგან სტუდენტების წარმატება შრომით ბაზარზე არის ისეთივე მნიშვნელოვანი შედეგი, როგორც სასწავლო გეგმებში ჩამოთვლილი ნებისმიერი სხვა შედეგი.⁶ ამ მიზეზით, უახლეს პრეცედენტულ სამართალზე მუშაობა, სიმულაციების დროს სამართლებრივი არგუმენტების მომზადება, სამართლებრივი კვლევები და აკადემიური წერა წარმოადგენს ევროპული კვლევების ინსტიტუტში ევროკავშირის სამართლისა და სხვა მასთან დაკავშირებული კურსების სწავლების უმნიშვნელოვანეს ნაწილს, რაც ავითარებს ისეთ პრაქტიკულ უნარ-ჩვევებს, რომლებიც საჭიროა ყველა პრაქტიკოსი იურისტისთვის ან ნებისმიერი პირისათვის, რომელიც მუშაობს სამართალთან დაკავშირებულ სფეროში.

ზოგადად, სწავლების შედეგები გულისხმობს კონკრეტული კურსის დამთავრების შემდგომ დამდგარ პიროვნულ ცვლილებებსა და სარგებელს, რომელიც იზომება შეძენილი უნარებითა და მიღწევებით.⁷ სწავლების შედეგები შეიძლება დაიყოს კოგნიტურ და არაკოგნიტურ სწავლების შედეგებად, საიდანაც პირველი ეხება სპეციფიკური სფეროს შესახებ ცოდნის შექმნას, ინტელექტუალური შესაძლებლობებისა და პრობლემის გადაჭრის უნარების განვითარებას, ხოლო არაკოგნიტური შედეგები

⁶ Heather Fry, Steve Ketteridge, Stephanie Marshall, A Handbook for Teaching and Learning in Higher Education, Enhancing Academic Practice, Routledge publishing, third edition, 2009, p. 100.

⁷ Deborah Nusche, Assessment of Learning Outcomes in Higher Education: A Comparative Review of Selected Practices - OECD Education Working Paper No. 15, 2008, p. 7, available at <https://www.oecd.org/australia/40256023.pdf>.

ეხება ცვლილებებს წარმოდგენებში ან გარკვეული ღირებულებების შექმნას.⁸ ემოციური ან ღირებულებებზე დაფუძნებული განათლების მნიშვნელობაზე საუბრისას, უნდა აღინიშნოს ძველი ბერძენი ფილოსოფოსისა და განმანათლებლის, არისტოტელეს სიტყვები: „გონების განათლება გულის განათლების გაჩეშე საერთოდ ახ აჩის განათლება“. ამის გათვალისწინებით, გარდა იმისა, რომ თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტში სტუდენტები იძენენ ღრმა და სისტემატურ ცოდნას ევროკავშირის სამართლისა და ორგანიზაციული სტრუქტურის შესახებ, საკმაოდ დიდი დრო ეთმობა ევროკავშირის ფუნდამენტური ღირებულებების მიმოხილვას, როგორც ზემოთაც აღინიშნა.

გარდა ზემოთქმულისა, ევროკავშირის სამართლის კურსის სწავლების სხვა ძირითადი სასწავლო შედეგები მოიცავს შემდეგი საკითხების ღრმა ცოდნას: სტუდენტების მიერ ევროკავშირის სამართლის ძირითადი სფეროების, მათ შორის, მისი კონსტიტუციური პრინციპების, შიდა ბაზრისა და ოთხი თავისუფლების ძირითადი აქტების სიღრმისეულად შესწავლას; ევროკავშირის სამართლებრივი სისტემის, როგორც ავტონომიური სამართლებრივი წესრიგის ბუნების გააზრებას; ევროკავშირის სამართლის ისტორიისა და ევოლუციის ანალიზს; ევროკავშირის სამართლებრივი სისტემაში ადამიანის უფლებათა დაცვის მექანიზმების გაცნობიერებას; ევროკავშირის კომპეტენციების, მისი ინსტიტუტებისა და ევროკავშირის მმართველობაში „შეკავებისა და განონასწორების“ პრინციპთან დაკავშირებული პრაქტიკული პრობლემების იდენტიფიცირებას; საერთაშორისო საჯარო სამართლისა და ევროკავშირის სამართლის, ასევე, ევროკავშირის სამართლისა და წევრი სახელმწიფოების ეროვნულ კანონმდებლობას თანაფარდობის კვლევის ასპექტებს; ევროკავშირის სამართლის ეფექტურ აღსრულებასთან დაკავშირებული სამართლებრივი დაცვის საშუალებების ათვისება-გააზრების თავისებურებებს, და სხვა კომპლექსურ სამართლებრივ საკითხებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ მოწინავე საგანმანათლებლო სისტემა უნდა აერთიანებდეს სწავლებისა და შეფასების მრავალფეროვან კომპონენტებს, რომლებიც შექმნილია მაღალი დონის განათლების მხარდასაჭერად.⁹ გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია სწავლების შედეგების დაკავშირება შეფასების კრიტერიუმებთან და პრაქტიკულ უნარებთან, რათა მიღწეულ იქნას სასწავლო სტრატეგიის თანმიმდევრულობა და ეფექტურობა.¹⁰ ზემოთ ჩამოთვლილი სწავლების შედეგების მისაღწევად და შეფასების მიზნებისათვის, განსახილველი კურსების განმავლობაში სტუდენტები უნდა გაეცნონ შემოთავაზებულ აკადემიურ მასალას, სამართლებრივ აქტებსა და სასამართლო გადაწყვეტილებებს შესაბამისი პრობლემებისა და გამოწვევების იდენტიფიცირების მიზნით. სტუდენტებმა, ასევე, უნდა შეასრულონ ინდივიდუალური და ჯგუფური დავალებები, მონაწილეობა მიიღონ დისკუსიებში, დებატებში, პრობლემური საკითხების ანალიზში, პრეცედენტული სამართლის შესწავლაში და განახორციელონ სხვა საგანმანათლებლო აქტივობები. საბოლოო შეფასება დაფუძნებულია სხვადასხვა კომპონენტზე, როგორცაა ხსენებულ სასწავლო აქტივობებსა და სიმულაციებში, ასევე, სემინარების დროს ინდივიდუალურად შეტანილ წვლილზე, მომზადებულ პრეზენტაციებსა და წერილობით გამოცდებზე. თითოეული ჩამოთვლილი კომპონენტის შეფასების მიზნით, სტუდენტებმა უნდა მოახდინონ კურსის განმავლობაში შექმნილი ცოდნის დემონსტრირება და მათი პრაქტიკულად გამოყენება ჰიპოთეტურ სიტუაციებში. კერძოდ, მათ უნდა შეეძლოთ კონკრეტული სამართლებრივი პრობლემების სწორი და ამომწურავი ანალიზი, ყველა შესაბამისი საკითხისა და ფაქტის იდენტიფიცირება, იურიდიული ტერმინოლოგიის სწორად გამოყენება, თავიანთი მოსაზრებების მხარდასაჭერად მკაფიო და დამაჯერებელი არგუმენტაციის ლოგიკური, თანმიმდევრული და სტრუქტურირებული სახით წარმოდგენა. რაც შეეხება შექმნილ პრაქტიკულ უნარ-ჩვევებს, სტუდენტებმა უნდა გამოავლინონ კომპლექსური სამართლებრივი პრობლემების გადაჭრის ანალიტიკური შესაძლებლობები შესაბამის სამართლებრივ წყაროებზე დაყრდნობით. სტუდენტებმა, ასევე, უნდა გამოიყენონ შედარებითი სამართლებრივი კვლევის უნარები ევროკავშირის, მისი წევრი სახელმწიფოებისა და საერთაშორისო საჯარო სამართლის საკითხებთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, სტუდენტებმა უნდა შეძლონ ევროკავშირის სამართლისა და შიდა ბაზრის თანამედროვე ფუნქციონირების კონტექსტუალიზაცია ისტორიული ფაქტორების გათვალისწინებით, ასევე, სასამართლო გადაწყვეტილებებისა და მეცნიერებ-მკვლევართა არგუმენტების კრიტი-

⁸ Ibid, p. 9, 10, citing also Richard J. Shavelson and Leta Huang, Responding Responsibly to the Frenzy to Assess Learning in Higher Education, Change, 2003, Vol.35, No.1, p. 13; Peter T. Ewell, Applying Learning Outcomes Concepts to Higher Education: An Overview, 2005, prepared for the University Grants Committee, available at http://www.hku.hk/caut/seminar/download/OBA_1st_report.pdf.

⁹ John Biggs, Aligning Teaching and Assessing to Course Objectives, Teaching and Learning in Higher Education: New Trends and Innovations, University of Aveiro, 2003, p.1.

¹⁰ David Gosling, Jenny Moon, How to Use Learning Outcomes and Assessment Criteria, SEEC Office, third edition, 2002, p. 11.

კული ანალიზი. დასკვნის სახით, აღწერილი სწავლების მეთოდებისა და შეფასების კრიტერიუმების გამოყენების მიზანია ისეთი სასწავლო შედეგების მიღწევა, რომელიც უზრუნველყოფს სტუდენტების მიერ შესაბამისი სამართლებრივი ცნებების ღრმად გააზრებას და შედარებითი, ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარის განვითარებას, რაც მათ მომავალში პრაქტიკული სამართლებრივი ამოცანების გადაჭრის საშუალებას მისცემს.

დასკვნა

ამ სტატიით ავტორი მიზნად ისახავდა საქართველოში ევროკავშირის სამართლისა და მასთან დაკავშირებული დისციპლინების სწავლებისას გამოყენებული სასწავლო მეთოდებისა და სწავლების შედეგების აღწერის გზით საკუთარი გამოცდილებისა და გამოწვევების გაზიარებას. იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველო ჯერ არ არის ევროკავშირის წევრი ქვეყანა, ავტორის აზრით, საჭიროა გარკვეული ბალანსის დაცვა ევროკავშირის სამართლის ევროპულ უნივერსიტეტებში აღიარებულ, კლასიკურ იურიდიულ სახელმძღვანელოებზე დაყრდნობით და მის იმდაგვარად სწავლებას შორის, რომელიც სასარგებლო იქნება ქართველი სტუდენტების მომავალი კარიერისთვის. უნდა აღინიშნოს, რომ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის სტუდენტები პროგრამის დამთავრების შემდგომ, როგორც წესი, მნიშვნელოვან როლს ასრულებენ ევროკავშირის, მისი რეგულაციების, ინსტიტუტებისა და მისი მოქალაქეობის უპირატესობების შესახებ ცნობიერების ამაღლებაში, რადგან ბევრი მათგანი მოგვიანებით საქმდება ისეთ ორგანიზაციებში ან სახელმწიფო ორგანოებში, რომლებიც მუშაობენ ევროკავშირის სამართლისა და პოლიტიკის საკითხებზე. შეიძლება დავასკვნათ, რომ თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ერთ-ერთი მიზანია ქართველი ხალხის ევროპული მისწრაფებებისა და ქვეყანაში პოზიტიური ცვლილებების ხელშეწყობა, რადგან ნებისმიერი უმაღლესი სასწავლებელი იმავდროულად სოციალური დაწესებულებაა, სადაც შეიძლება ადგილი ჰქონდეს სოციალური რეფორმების განხორციელებას. ამრიგად, მაღალი ხარისხის საგანათლებლო დაწესებულებამ უნდა განავითაროს არა მხოლოდ პიროვნული, არამედ სოციალური თვისებებიც და აღზარდონ კურსდამთავრებულები, რომლებიც შეძლებენ, დაისახონ ამბიციური მიზნები და იმოქმედონ მათი რეალიზაციის მიმართულებით. შესაბამისად, თანამედროვე უნივერსიტეტებში სწავლების მეთოდები ისე უნდა იყოს შემუშავებული, რომ სტუდენტები გახდნენ პრობლემის გადამჭრელი, გადაწყვეტილების მიმღები და ზოგადად პროაქტიული მოქალაქეები, რომლებიც აღჭურვილი იქნებიან გამოწვევებს შორის ნავიგაციისა და რთული ამოცანების გადაჭრის უნარებით. აქედან გამომდინარე, დღესდღეობით განათლება აღარ უნდა ეფუძნებოდეს მხოლოდ სილაბუსებით განსაზღვრული მასალებით სწავლებას, არამედ ინოვაციური და კრეატიული იდეები უფრო მეტად უნდა ფასდებოდეს, ვიდრე უბრალოდ სახელმძღვანელოებში მოცემული ინფორმაციის დამახსოვრება. ამის საპირისპიროდ, თანამედროვე უნივერსიტეტების მნიშვნელოვანი როლი არის პრაქტიკული ადაპტაციური უნარების განვითარება, რომლებიც სტუდენტებს ემახსოვრებათ გამოცდების ჩაბარების შემდგომაც და რომლებიც საჭიროა პროფესიული გარემოს მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად. ზემოაღწერილი სწავლების თანამედროვე მეთოდები, სწორედ, ამ მიზანს ემსახურება - გადალახოს მანძილი თეორიულ სწავლებასა და პრაქტიკას შორის, უზრუნველყოს გონებრივი შესაძლებლობების გახსნა სხვადასხვა გამოწვევებისთვის და ადაპტირება იმ სწრაფად ცვალებადი სამყაროს რეალობასთან, რომელშიც ჩვენ ვცხოვრობთ.

Prof. Dr. iur. Natia Lapiashvili¹

TEACHING THE EUROPEAN UNION LAW AND RELATED DISCIPLINES IN GEORGIA: THE APPLIED TEACHING METHODS AND ANTICIPATED LEARNING OUTCOMES

Abstract

The article overviews the innovative teaching methods used at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, as well as the targeted skills and learning outcomes, while teaching the European Union law and other related disciplines by the author (International Investment Law and European Union; Correlation of Public International Law and European Union Law; International Dispute Settlement in the European Union, and etc.). It is argued that the contemporary educational system shall not limit itself with traditional teaching approaches and it shall give due regard to the realities of the 21st century in order to equip its graduates with the necessary skills and knowledge. On the other hand, article also maintains that many contemporary teaching methods have in its cores the centuries-old traditions, by making references to the legacies of the greatest educators of all time. Author further reflects on her personal experiences and challenges in teaching the European Union law in Georgia, considering that Georgia is not a member state of the European Union yet. In this regard, the author shares her thoughts on finding balance between teaching the European Union law based on the classic legal textbooks and teaching it in the way, which would be useful for Georgian students to benefit from the acquired knowledge and skills in their future careers.

Key words: Innovative teaching methods, Learning Outcomes, EU Law, TSU European Studies Programs

Introduction

The 21st century is a remarkable century because it opens the doors to enormous opportunities when empowered with the adequate knowledge. However, the 21st century is also a difficult century to live due to extremely high levels of competition among professionals. Having said that, the key purpose of modern high education shall be preparation of the students for a competitive globalized world and assist them in becoming the internationally-competent workers. Indeed, the globalization is testing the quality of high educational institutions and applied educational strategies. Apart from living in the era of globalization, which causes the professionals to face competition from all over the world, another great challenge is development of artificial intelligence, which threatens certain jobs previously performed by humans as artificial intelligence claims that it can perform them much better and faster. Thus, the contemporary educational system shall not limit itself with traditional teaching approaches and shall give due regard to the realities of the 21st century in order to equip its graduates with the necessary skills and knowledge and in this way, ensure their successful careers and safe future.

Preparation of the highly qualified specialists is a great responsibility as it requires from the lecturer a high level of professional competence, practice-oriented and interactive approach, effective sharing of information, continuous evaluation of one's own performance, readiness to receive feedback and constant improvement and modernization of the applied teaching methodology. Great American education reformer John Dewey explained:

¹ Natia Lapiashvili, Prof. Dr. iur. (Basel University, Switzerland), LL.M. (Geneva University, Switzerland), LLM (Riga University, Latvia), MA&LLB (TSU), Visiting Professor at Tbilisi State University, Co-Head of the Doctoral, Master and Bachelor Programs of the Institute for European Studies, Visiting Professor at Grenoble University, Associated Professor at University of Georgia, Associated Professor at Caucasian School of Law, Solicitor of England and Wales, e-mail: natia_lapiashvili@yahoo.com

“If we teach today's students as we taught yesterday's, we rob them of tomorrow.” As follows, the modernization of the high educational programs shall be a non-stop process. This concern does not apply just to content of such programs, but also the approaches of teaching, as the applied methodology can be as important as the information transferred during the particular course. At the end of the day, the ultimate goal of education is training of the mind and development of the high-level consciousness and not merely memorizing the facts.

§1. Teaching the European Union Law and Related Disciplines in Georgia

This article will review the innovative teaching approaches used at the Institute for European Studies of Tbilisi State University after the Ivane Javakhishvili, as well as the respective targeted skills and the aimed learning outcomes. Such learning methods will be discussed in the light of personal experiences of an author, teaching the European Union Law and other disciplines (International Investment Law and European Union; Correlation of Public International Law and European Union Law; International Dispute Settlement in the European Union, and other courses), taught at the Master program level of the TSU Institute for European Studies. One must note that the European Union Law is a relatively novel course in Georgia and it is usually offered as an elective subject in Georgian universities. Twelve years ago, when the author first started teaching the European Union Law at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Law Faculty, the knowledge about the European Union among students was much more limited. Public awareness thereof is different nowadays, since the relationship between Georgia and the European Union has become quite strong and wide-ranging during the last decade, from trade relations to our partnership in diverse political, social, economic and legal areas. Considering also the intense legal harmonization process deriving from the EU-Georgian Association Agreement, needless to say, that currently the European Union has very important political and legal implications for Georgia. Besides, the modern European Union law has transformed into globally meaningful legal system, which nowadays heavily impacts on other legal systems. Such example of legal borrowing from the European Union law into Georgian law is a competition law. Another example of such legal transplant is the energy law as Georgia has recently approximated its national law with European Union energy law.

Teaching different aspects of European Union law and policy is extremely important for Georgian students due to the country's close relationship with this unique supranational organization, based on shared history and common values, such as the commitment to democracy, the rule of law, the respect for human rights and the traditions of tolerance and cosmopolitanism, that is a belief that everyone is entitled to equal respect and consideration, and that all human beings are the members of a single community. In this regard, one must note the words of the renowned Georgian writer Vaja Pshavela of 19th century: *“Some people think that true patriotism is against cosmopolitanism, but this is a mistake. Every true patriot is a cosmopolitan just as every sensible cosmopolitan is a patriot.”* Indeed, our common values is a driving force to strengthen the relationship with the European Union, in a spirit of mutual respect and equal partnership. Therefore, explaining the core values of the European Union and debunking some false myths is a vital part of teaching the European Union legal module courses for increasing the students' interest and motivation to study the given disciplines.

One must note that the European Union legal system is an extremely complex subject with the multilevel decision-making and the law-making processes developing on several – supranational, international and national levels. It should be further added that the European Union law is more than just a legal system considering the European Union's political abilities and the willingness to act as a global actor. Hence, understanding the European Union law requires mastering to a certain degree the political sciences and economics to comprehend the international and business aspects of the European Union's mission. Here comes the importance of interdisciplinary programs offered at the Institute for European Studies which considers the European Union from different angles and prepares the highly-demanded specialists in Europe and in Georgia, equipped with the comprehensive knowledge thereof. Even if our Master program students come from different faculties with different educational backgrounds, the study of the European Union law could complement other courses they may have studied at economics, political science, humanities and other faculties, or could expand the knowledge of those having studied international law, international relations, etc. In order to systematically cover the different aspects of the European Union law and policy, one must use a mix of traditional and non-traditional teaching methods applied by top universities worldwide, based on academic needs and demands of internationalized labor market, which requires workers with broad education. Furthermore, there must be balance achieved between equipping students with the necessary professional knowledge and practical skills.

Taking into account the aforementioned, in the following sections the article will address the teaching methods used by the author across her European Union legal module courses in combination (so called “Blended” learning model) to achieve the above-mentioned aims.

§2. Electronic Learning

In the light of the foregoing, we live in the internationalized world and the dynamic era of changes, where nothing can be stable. This is especially true when it comes to teaching the European Union law and organizational specifics, which was subjected to multiple transformations since its establishment. Legal implications of Brexit are one of the few examples, taking place most recently, and becoming an integral part of the European Union Law courses’ syllabi in the universities worldwide. We have witnessed the entire process of Brexit, which seemed quite unthinkable in the beginning, and the use of electronic sources to research and follow the relevant events in live regime was quite important during teaching of the given course, even before the Brexit phenomenon would find place in the European Union Law textbooks. In this way, the realities of the 21st century have caused to revise today’s educational approaches and demonstrated a need to introduce the modern teaching methods, such as electronic learning (e-learning).

One must distinguish e-learning from distance learning, which became particularly pertinent during the COVID-19 pandemic. While these terms are sometimes used interchangeably, distance learning is more a technique of learning via various technical systems rather than independent teaching method; In fact, distance learning can be considered as one of the methods of e-learning, while e-learning does not necessarily entail the existence of a distance.² E-learning refers to the use of information and communications technology to support learning, encompassing a wide range of systems, from students researching through web-resources to accessing the course materials and recordings online.³ As a result, the obtained skills are undeniably valuable for their future professional activities. The Institute for European Studies has long traditions to encourage e-learning, including by having the pre-recorded lectures available online, enabling the students to listen to them later even if they miss the lecture, which overall allows the flexibility of a study process. This is particularly important for students who are working full-time. Another advantage of distance-learning and e-learning is that it is possible to reach a wider geographic area across the country of university and beyond. For instance, during COVID-19 pandemic at the Institute for European Studies some students attended online lectures from different European, Asian, African, Latin and North American countries. Furthermore, when discussing the practical application of e-learning method, the professors of the Institute for European Studies regularly update their syllabi to include the recommended electronic sources, suggested for preparation of the particular seminar topics, as well as for conducting research for the purposes of the individual presentations and assignments. The online research assignments are very important to prepare the future professionals for their careers, as they aim to develop the ability of students to conduct the effective investigation, to recognize the quality e-sources, to verify information from several sources in order to establish the correct facts, to discover interesting and innovative ideas, to find answers to the tricky research questions, and in this way to become knowledgeable in any topic of their interest. Notably, during the pandemic the lectures at Tbilisi State University have been held mostly online and in the opinion of an author of this article, neither the quality of lectures, nor the possibility to actively interact with the audience was affected herewith.

§3. Interactive Teaching Techniques; Problem-Based Learning Method

Another important strategy of effective teaching is so-called “learning by doing”, originally developed by American philosopher and educator John Dewey, implying that the students must actively interact with their environment in order to adapt and learn. This theory was later transformed into modern experimental teaching models that aim to embed learning within the real world contexts. As a result, nowadays many modern educational institutions worldwide rely on such methods in order to achieve the ultimate goal of the “lifelong

² EU TEMPUS Project Training the Trainers Handbook - INOTLES, 2016, p. 32, available at http://www.inotles.eu/sites/inotles/files/TEMPUS%20Handbook_0.pdf. See also Natia Lapiashvili, Implementing innovative teaching methods in European Union Law modules, published as a working paper in EU TEMPUS project Publication “Innovating Teaching and Learning of European Studies” (INOTLES) Working Paper Series, No.5, 2017 as well as in the *Georgian Journal for European Studies*, No. 2-3, 2016-2017, pp. 28-36, available at www.ies.tsu.edu.ge.

³ E-learning in Tertiary Education, OECD Policy Brief, December 2005, available at <https://www.oecd.org/education/ceri/35991871.pdf>.

learning". On the other hand, it is argued in this article that such contemporary teaching methods have in its cores the centuries-old traditions, inherited from the greatest educators of all time. In this regard, the famous phrase of Chinese philosopher and teacher Confucius: "*I hear and I forget; I see and I remember; I do and I understand*" is still very much applicable today in the context of the effective education.

Professor-student and student-student interaction during the lectures and seminars is an important aspect of the high-level learning process and at the core of courses taught at the Institute for European Studies. The interactive method of teaching includes the group discussions about various topics, cooperative learning, debates, brainstorming, examination of the problematic issues, study of the landmark case-law, simulation games, case situation analysis, moderation, use of the visual and audio sources and similar activities. The mentioned activities are designed to enable the students to reach their maximum potential, to arouse deep interest in the field and to involve them actively in the teaching process. Further, the students' initiatives, autonomy and self-reliance are encouraged, by forming their professional competences, development of analytical and creative thinking and advancement of their personal and interpersonal communication skills. Supporting students' active participation in such activities, even when they do not have previous knowledge and/or experience in the underlying subjects, is the endorsed policy at the TSU Institute for European Studies, considering the interdisciplinary nature of its programs, which are open to students with various backgrounds. The emphasis is put on gaining of the deep understanding and logical and analytical thinking abilities, as opposed to mere memorization, as well as on close collaboration between professors and students, which creates the friendly environment and assists the long-term learning results.

As already pointed out, the interactive teaching method involves two-way communication – whether it is between the professors and students or between the students, for instance, working collectively on the joint assignments or answering questions of each other during the individual presentations. All these techniques serve the ultimate purpose of development of analytical and critical thinking skills, as overall, "*learning without thinking is useless and thinking without learning is dangerous*," as stated by Confucius. Here comes the significance of Problem-Based Learning (PBL) method, which aims to achieve all these goals at once – to transform the theoretical knowledge into practical professional abilities and to develop the logical reasoning at the same time. The earliest form of PBL method was developed in 1969 by Howard Barrows and colleagues in the School of Medicine at McMaster University in Canada, from where it has spread to the secondary and high educational institutions worldwide. PBL as an interactive, cooperative and case-based learning activity is designed to lead to the "deep learning" outcomes as the learners themselves (and not the professors) identify the learning objectives and learning goals, thus they reflect on the success and shortcomings of their own learning processes, with such approach in the long term is believed to assist them in becoming the independent learners.⁴ As opposed to the passive learning, where the student is seen as an object of educational activity, which often takes form of lecture-monologues and strict duty to prepare the assigned materials, in case of PBL the student becomes a subject of the learning process, by entering into discussions with the professor, moderator and other students, and performing various research, creative and problematic tasks individually, in pairs and/or in groups. Indeed, in order the teaching to be student-centered, the voice of the student must be heard and the power must be shifted from the lecturer to the students.⁵ During the European Union legal module courses in question, on the one hand, the students are supposed to read the academic literature individually with the aim to identify the real-life problems and to conduct analysis of the relevant legal framework, policy and case law. On the other hand, they are also expected to initiate the collective discussions based on their findings and to jointly solve the open-ended problems. Cooperative learning, a student-centered approach and the sense of being a leader in the process, rather than being viewed as a subordinate to professor, indeed increases the motivation and productivity of learning.

§4. Simulations

Having participated in numerous national and international Moot Court competitions (simulated court or arbitration proceedings, also known as Mock Court) as a student and later as a coach, the author of this article considers simulations to be one of the most effective way of learning and acquisition of practical skills. While

⁴ EU TEMPUS Project Training the Trainers Handbook - INOTLES, 2016, pp. 6-7, available at http://www.inotles.eu/sites/inotles/files/TEMPUS%20Handbook_0.pdf.

⁵ Ian Scott, The Learning Outcome in Higher Education: Time to think again? Worcester Journal of Learning and Teaching, Issue 5, 2011, p. 5.

teaching the European Union Law and other related fields, typically the students are asked to present their written and oral arguments with respect to the realistic legal problems, often based on the judgements of the European Court of Justice, and are also asked to predict the outcome of the dispute based on the covered course topics. The students have to present each side, the claimant and the respondent, where they argue with each other in order to prove their position pursuant to different legal sources, before the panel of judges, who are also played by other group of students, who are in charge of rendering of the decision. Apart from this exercise being quite entertaining, the education through Moot Courts is characterized by a unique balance of theory and practice, and is indeed the perfect tool to achieve the aim of life-long learning. As a result of simulations, students gain deep understanding of complex legal issues and develop a wide range of skills. Interestingly, some students with no previous background in law have mentioned to the author of this article, that they have developed strong interest and passion for legal field exactly due to participation in the Moot Courts.

§5. Learning Outcomes and Assessment Criteria

Last, but not the least, the described teaching methods are designed to achieve specific learning outcomes, that is what the student should know or what practical skills shall he/she acquire after completing the particular course. As noted by famous Georgian writer and educator Sul Khan-Saba Orbeliani in the 17th century: *“The words must be put into action and the action must be expressed in words.”* Accordingly, the theoretical and practical aspects of teaching are interrelated as the learning shall be result-oriented and focused on the pragmatic knowledge obtained upon completion of the studies. The study modules must give due regard to employability skills, as successful placing of students in the labor market can be as important outcome for an institution as any other outcomes listed in the curriculums.⁶ For this reason, working on the recent case-law, preparation of the legal arguments during simulations, legal research and writing are vital part of teaching of the European Union Law and other related courses at the Institute for European Studies, which tasks develop the practical skills required for every legal practitioner or anybody working in law-related field.

Generally speaking, the learning outcomes refer to the personal changes or benefits that follow learning, measured in terms of abilities or achievements.⁷ Learning outcomes can be classified into cognitive and non-cognitive learning results, with the former referring to the domain-specific knowledge and to the development of intellectual abilities and problem-solving skills, while the non-cognitive outcomes refer to the changes in beliefs or the development of certain values.⁸ Considering the importance of emotional or values-based education, one must note the words of ancient Greek philosopher and educator Aristotle: *“Educating the mind without educating the heart is no education at all.”* In this regard, apart from providing the students with the profound and systematic knowledge of the European Union law and organizational structure, at the TSU Institute for the European Studies considerable time is devoted to outlining the fundamental values of the European Union, as noted above.

Furthermore, other key learning outcomes of teaching the European Union Law course are the following: students' understanding of the main areas of the European Union law, including, the practical aspects of its constitutional principles, as well as the key dimensions of the internal market and four freedoms; comprehension of the nature of the European Union legal system as an autonomous legal order; awareness of the history and evolution of European Union law vis-à-vis public international law; apprehension of the human rights protection mechanisms in the European Union legal system; familiarity with the European Union competences, its institutions and the practical problems related to 'checks and balances' principle in the European Union governance; ability to compare and express opinions on the relationship between the public international law and domestic law vis-à-vis relationship between European Union law and national laws of the Member States; knowledge of the key dimensions related to the effective enforcement of the European Union law and the available legal remedies; and other complex legal issues.

⁶ Heather Fry, Steve Ketteridge, Stephanie Marshall, *A Handbook for Teaching and Learning in Higher Education, Enhancing Academic Practice*, Routledge publishing, third edition, 2009, p. 100.

⁷ Deborah Nusche, *Assessment of Learning Outcomes in Higher Education: A Comparative Review of Selected Practices - OECD Education Working Paper No. 15, 2008*, p. 7, available at <https://www.oecd.org/australia/40256023.pdf>.

⁸ *Ibid*, p. 9, 10, citing also Richard J. Shavelson and Leta Huang, *Responding Responsibly to the Frenzy to Assess Learning in Higher Education*, *Change*, 2003, Vol.35, No.1, p. 13; Peter T. Ewell, *Applying Learning Outcomes Concepts to Higher Education: An Overview*, 2005, prepared for the University Grants Committee, available at http://www.hku.hk/caut/seminar/download/OBA_1st_report.pdf.

The advanced educational system shall integrate diverse components of teaching and assessment, tuned to support the high-level learning.⁹ Besides, it is important to link the learning outcomes with the assessment criteria and practical skills for achieving the coherence and efficiency in teaching strategy.¹⁰ In order to attain the above-mentioned learning outcomes, during the courses in question the students are expected to go through the suggested academic materials, relevant legal framework and case-law with a view of identifying the relevant problems and challenges. Further, the students must perform individual and group assignments, participate in discussions/debates, brainstorming, analysis of problematic issues, case studies and undertake other educational activities. The final assessment will be based on different components, such as participation in class activities and simulations, individual contributions during seminars, delivery of the presentations and the written examination(s). For the purposes of assessment of each of the listed components, the students are expected to demonstrate the knowledge gained during the course as well as their abilities to apply it practically to the projected situations. In particular, they must be able to provide with the correct and exhaustive analysis of specific legal problems, identify all the relevant issues and facts, use the legal terminology correctly, offer clear and convincing argumentation in support of their points made, in a logical, coherent and structured manner. As for the gained practical skills, the students shall illustrate the analytical capabilities at solving of the multifaceted legal issues while relying on the relevant legal sources. Students shall also be able to apply the comparative legal research skills based on the European Union legal framework, as well as its Member States' domestic laws and public international law. Further, the students shall demonstrate the ability to contextualize the contemporary operation of the European Union law and the internal market, taking into consideration the historical context, as well as to discuss critically the key arguments of advanced judicial reasoning and scientific scholarship. To conclude, the purpose of applying the described teaching methods and assessment criteria is to achieve such learning outcomes which will lead to students' deep understanding of the relevant legal concepts and development of comparative, analytical and critical thinking skills, which will enable them to perform practical legal tasks.

Conclusions

In this article the author aimed to reflect on her experiences and challenges of teaching the European Union Law and related disciplines in Georgia, by describing the applied teaching techniques and the intended learning outcomes. Considering that Georgia is not a member state of the European Union yet, it must be noted that there needs to be found certain balance between teaching European Union Law based on classic legal textbooks used in the European universities, and teaching it in the context which would benefit the Georgian students in their future careers. In fact, upon graduation, the students of the TSU Institute for European Studies usually play a significant role in raising awareness about the European Union, its regulations, institutions and advantages for its citizens, as many of them are later employed at organizations or state organs involved in the European Union law and policy matters. It can be concluded that one of the objectives of the Institute for European Studies is to foster understanding about the European aspirations of Georgian people, as well as to assist the positive changes in the country, as any high educational institution is at the same time a social institution through which the social reforms can take place. Thus, high-quality education shall develop not only personal but also social qualities and the high educational institutions must empower their graduates to set ambitious goals and act in the direction of their realization. As follows, in the modern educational institutions the teaching methods shall be designed to ensure that the students become the problem solvers, decision makers, and generally proactive citizens, equipped with the necessary skills to navigate challenges and find solutions in difficult situations. Hence, these days the education can no longer be based on merely teaching from the prescribed syllabus materials but the innovative and creative ideas must be valued more than retention of information from the textbooks. In contrast, a significant role of the modern universities is to advocate retention of practical adaptive skills which are remembered after passing of the exams and which are needed to meet the demands of one's professional environment. The above described modern teaching methods serve exactly this purpose of bridging the gap between learning and doing, opening the mind to diverse possibilities and adapting to the realities of the rapidly changing world we live in.

⁹ John Biggs, *Aligning Teaching and Assessing to Course Objectives*, Teaching and Learning in Higher Education: New Trends and Innovations, University of Aveiro, 2003, p.1.

¹⁰ David Gosling, Jenny Moon, *How to Use Learning Outcomes and Assessment Criteria*, SEEC Office, third edition, 2002, p. 11.

**სწავლა-სწავლების თანამედროვე მეთოდების გამოყენება
დისტანციური სწავლებისას (საქართველოსა და ევროკავშირის
შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების
ზოგადი და პრაქტიკული ასპექტების შესახებ სალექციო
კურსების მაგალითზე)**

აბსტრაქტი

კოვიდის პანდემიით გამოწვეულმა პრობლემებმა, არსებულმა უსაფრთხოების რისკებმა, რესურსის და დროის დაზოგვის საჭიროებამ და სხვა გარემოებებმა წინ წამოწია დისტანციური სწავლების შემდგომი განვითარების საჭიროება. **წინამდებარე სტატიის მიზანია, დისტანციური სწავლების პირობებში, თანამედროვე სწავლა-სწავლების მეთოდების გამოყენების შესაძლებლობების განხილვა.** აღნიშნული წარმოდგენილია საქართველოსა და ევროკავშირის შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების ზოგადი და პრაქტიკული ასპექტების შესახებ სალექციო კურსების მაგალითის მეშვეობით.

დისტანციურად ჯგუფური სწავლების მეთოდის გამოყენება ნაჩვენებია ევროკავშირისა და საქართველოს შორის უვიზო მიმოსვლასა და მოქალაქეების გადაადგილებასთან დაკავშირებით პრევენტაციულ მუშაობის მაგალითზე. როლური სწავლების თემა განხილულია საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების საბჭოს მუშაობის მოდელირების მეშვეობით, ხოლო ქეისის სწავლების მეთოდის გამოყენება წარმოდგენილია საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ერთ-ერთი სექტორული რეფორმის მაგალითზე. პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდის გამოყენების შესაძლებლობები ნაჩვენებია ანტიდასავლურ პროპაგანდის წინააღმდეგ სტრატეგიული კომუნიკაციის თემის განხილვის ქრილში.

განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილებულია დისტანციური სწავლების დროს პრობლემების გადაჭრის შესაძლებლობებზე. ყველა თემასთან დაკავშირებით ყურადღება ეთმობა კრიტიკული აზროვნების განვითარებისა და კრეატიული იდეების გენერირების ხელშეწყობას. აღნიშნულის ერთ-ერთ მიდგომად განიხილება სტუდენტების ინტერესის გაღვივება და სასწავლო პროცესში აქტიური მონაწილეობის უზრუნველყოფა. ასევე, განხილულია შეფასების სირთულეები და მათი მოგვარების პრაქტიკული გამოცდილება.

სტატიის ძირითადი მიგნებებია: დისტანციური სწავლებისას თანამედროვე მეთოდების გამოყენება უფრო მეტ სირთულესთან არის დაკავშირებული, ვიდრე იგივე დისტანციური სწავლებისას ტრადიციული მეთოდების გამოყენება; ელექტრონული ტექნოლოგიების განვითარება და კრეატიული მიდგომა შესაძლებლობას გვაძლევს გადავლახოთ დისტანციურ სწავლებასთან დაკავშირებული თითქმის ყველა პრობლემა; ევროინტეგრაციის საკითხებზე საქმიანობასთან დაკავშირებული პრაქტიკული გამოცდილება გამოსადეგია სწავლა-სწავლების ახალი მეთოდების გამოყენებისას, რადგან ხელს უწყობს მასთან დაკავშირებული კომუნიკაციის სწორად დაგეგმვასა და მართვას.

საკვანძო სიტყვები: დისტანციური სწავლება, ჯგუფური სწავლება, როლური თამაში, ქეისის სწავლება, პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება.

¹ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის მონვეული ლექტორი, მობ: +37253800188, ელექტრონული ფოსტა: akaraulashvili@mfa.gov.ge; akar_8@hotmail.com;

შესავალი

ჩვენ ძალზედ სწრაფად ცვალებად და ამავე დროს ეკონომიკის, ტექნოლოგიების, სოციალური ურთიერთობების და შესაბამისად სწავლა-სწავლების მეთოდების დაჩქარებული განვითარების ეპოქაში ვცხოვრობთ. ერთის მხრის კოვიდის გლობალურმა პანდემიამ, ხოლო მეორეს მხრივ, ომმა უკრაინაში მნიშვნელოვნად შეცვალა ქვეყნების, სახელმწიფო ინსტიტუტების, ბიზნესის და რა თქმა უნდა საგანმანათლებლო ინსტიტუტების დღის წესრიგი. ახალ რეალობებთან ადაპტაცია ამ გზაზე არსებული გამოწვევებისა და სირთულეების გააზრებისა და განხილვის საჭიროებას ბადებს.

ზემოთხსენებულმა პროცესებმა თავისი ზეგავლენა იქონია საქართველოზეც. უკრაინაში ომმა და უკრაინელი ხალხის გმირულმა წინააღმდეგობამ რუსული აგრესიის წინააღმდეგ უკრაინელი ხალხის მხარდაჭერის ძლიერი რეაქცია წარმოშვა დასავლეთის ქვეყნებში. მხარდაჭერის ერთ-ერთი მიმართულება ევროკავშირში დაჩქარებული ინტეგრაციაა. უკრაინასთან ერთად ევროკავშირთან ასოცირების შესახებ ხელშეკრულების მქონე სხვა ქვეყნებსაც, კერძოდ მოლდოვასა და საქართველოსაც, რომლებიც ასევე რუსეთის აგრესიას განიცდიან გაუჩნდათ შესაძლებლობა უფრო მეტი მხარდაჭერა მიიღონ ევროინტეგრაციის გზაზე. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ ჩვენს ქვეყანას მოკლე დროში ევროკავშირის და ევროკავშირი-საქართველოს თანამშრომლობის თემატიკაზე მომუშავე უფრო მეტი პროფესიონალი დასჭირდება. შესაბამისად, აქტუალურია ამ მიმართულებით სწავლა-სწავლების მეთოდოლოგიის შემდგომი დახვეწა და განვითარება.

სწავლა-სწავლების მეთოდების განვითარებაზე მნიშვნელოვანი ზეგავლენა იქონია კოვიდის პანდემიამ. მოსწავლეების და ლექტორ-მასწავლებლების მობილურობის შეზღუდვისა და იზოლაციის საჭიროებამ პრაქტიკულად ყველა ქვეყანაში ჩაშალა ჩვეულებრივი სწავლების პროცესი და სასწავლებლები დისტანციურ სწავლებაზე გადაიყვანა. პანდემია ბოლომდე არ არის დამარცხებული და არსებობს შემდგომი ესკალაციის რისკები. რაც, დისტანციური სწავლების მეთოდების განვითარების საჭიროებაზე მიუთითებს. ამავე დროს არსებობს სხვა გარემოებებიც, რომლებიც დისტანციური სწავლების განვითარების მიზანშეწონილობას უსვამს ხაზს. ესენია, მაგალითად, უსაფრთხოების გამოწვევები (უკრაინაში ომის ჩათვლით); გადატვირთული დიდი ქალაქები სადაც სასწავლო დაწესებულებებია განლაგებული თავისი მძიმე ეკოლოგიური მდგომარეობით და გადატვირთული ტრანსპორტით; სხვა ქალაქებსა და ქვეყნებში მცხოვრები პროფესორ-მასწავლებლების მონვევის საშუალება; ნაკლები ფინანსური დანახარჯები და ა.შ.. შესაბამისად დისტანციური სწავლება მრავალი გამოწვევის გადაჭრის შესაძლებლობას იძლევა და დიდი მნიშვნელობა აქვს სწავლა-სწავლების თანამედროვე პროგრესული მეთოდების ადაპტირებას მისი ლიმიტებთან.

აღნიშნულ საკითხებზე წარმოდგენილ სტატიაში ვიმსჯელებთ ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის „საქართველოსა და ევროკავშირს შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების ზოგადი ჩარჩოს“ შესახებ კურსისა და ევროპისმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამის „საქართველოსა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობის პრაქტიკული ასპექტების შესახებ კურსის“ საფუძველზე.

საქართველოსა და ევროკავშირს შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების ზოგადი ჩარჩოს შესახებ კურსის მიზნები და შედეგები სრულად შეესაბამება ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის მიზნებსა და შედეგებს. უზრუნველყოფილი იქნება სტუდენტთა ცოდნის გაღრმავება: საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობების ისტორიასა და დღევანდელ მდგომარეობაზე ურთიერთობების დინამიკისა და ძირითადი ეტაპებისა იდენტიფიცირების დახმარებით; საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ურთიერთობების პოლიტიკური და ეკონომიკური მამოძრავებელ ძალებზე და სარგებელზე; ურთიერთობების ხელშემწყობი ინსტიტუციონალური და საკანონმდებლო საფუძვლებზე; საქართველოს ევროკავშირთან დაახლოების წინააღმდეგ მოქმედ გამოწვევებსა და საფრთხეებზე; ასევე, ევროკავშირის აღმოსავლეთის პარტნიორობის ინიციატივაზე, რომლის ნაწილიც არის საქართველო. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა საერთო ევროპულ ღირებულებებს, ასევე ჰიბრიდული საფრთხეებსა და საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაციის საკითხებზე საზოგადოებასთან სტრატეგიული კომუნიკაციის თემატიკას. კურსი ფოკუსირებული იქნება მიღებული ინფორმაციის პირველადი ანალიზის უნარებისა და კრიტიკული აზროვნების განვითარებაზე. კურსის დამთავრების შემდეგ სტუდენტმა უნდა შეძლოს სწავლის პროცესში დაგეგმილი ამოცანების მიღწევადობის დამოუკიდებლად შეფასება და მოცემულ თემატიკაზე ცოდნის შემდგომი გაღრმავება ხელმისაწვდომი სასწავლო მასალების გამოყენებით. საქართველოს ევროკავშირში ინტეგრაცია გა-

მოყენებული იქნება, მაგალითად, ზოგადად ევროინტეგრაციის თეორიების პრინციპებისა და გამოწვევების კრიტიკული ანალიზისათვის, რასაც ასევე ითვალისწინებს ხსენებული პროგრამა. რა თქმა უნდა, ხსენებული კურსი მნიშვნელოვნად დაეხმარება სტუდენტებს საბაკალავრო პროგრამით გათვალისწინებული საქართველო-ევროკავშირის ურთიერთობების მნიშვნელოვანი ასპექტების, ნორმატიული, პოლიტიკური თუ სხვა დოკუმენტების მოძიებაში, შესწავლაში და გაანალიზებაში.

საქართველოსა და ევროკავშირის შორის თანამშრომლობის პრაქტიკული ასპექტების შესახებ კურსის მიზნები და შედეგები ასევე სრულად შეესაბამება ევროპისმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამის მიზნებსა და შედეგებს, რომლებიც მაღალკვალიფიციური ექსპერტების მომზადებას ითვალისწინებს. კურსი უზრუნველყოფს საქართველო-ევროკავშირის შორის თანამშრომლობის ეკონომიკური, სამართლებრივი და ინსტიტუციონალური საკითხების შესახებ უფრო სიღრმისეული ცოდნას. ყურადღება გამახვილდება პრაქტიკულ სარგებელსა და ცოდნის გამოყენებაზე, მათ შორის მოქალაქეთა გადაადგილების შესაძლებლობებისა და ევროკავშირის დახმარების პროგრამების შესახებ. შედეგად სტუდენტი დამოუკიდებლად უნდა შეძლოს საქართველოს ევროინტეგრაციის გამოწვევებისა და სარგებლის სიღრმისეული ანალიზი თანამედროვე პოლიტიკური, ეკონომიკური და სოციალური ასპექტების ასევე მეცნიერული აზრებისა და პოზიციების გათვალისწინებით. კრიტიკულმა ანალიზმა შესაძლებლობა უნდა მისცეს განასხვავოს ევროინტეგრაციაზე ობიექტურ ინფორმაცია და ანტიდასავლური პროპაგანდა. სტუდენტს უნდა განუვითარდეს ცოდნის შემდგომი გაღრმავებისა და გამოყენების უნარები. მიღებული ცოდნითა და უნარ-ჩვევებით სტუდენტები შეძლებენ პროგრამით გათვალისწინებული ევროკავშირის სამართლის, ეკონომიკის, პოლიტიკის, ისტორიის სფეროში მაღალი აკადემიური სტანდარტების კვლევითი და პრაქტიკული ხასიათის პროექტების შემუშავებასა და განხორციელებას. მათ შეეძლება ევროკავშირში მიმდინარე აქტუალური პროცესების, ნორმატიული, პოლიტიკური, ეკონომიკური და სხვა დოკუმენტების შესწავლა-შემუშავება, გაანალიზება, განმარტება და ყოველდღიურ პრაქტიკულ საქმიანობაში დანერგვა.

ამ მიზნებისა და შედეგების მიღწევა თავისთავად მოითხოვს სწავლა-სწავლების თანამედროვე მიდგომების ეფექტიან გამოყენებას. დისტანციური კომუნიკაციის საშუალებების გამოყენებით სწავლების თითოეული მეთოდის განხილვისთვის გამოვიყენოთ კონკრეტული მაგალითები, რომელზეც ავტორს გარკვეული პრაქტიკული გამოცდილება უკვე დაუგროვდა. დისტანციურად ჯგუფური სწავლების მეთოდის გამოყენება ნაჩვენებია ევროპისმცოდნეობის სამაგისტრო პროგრამის საქართველოსა და ევროკავშირის შორის თანამშრომლობის პრაქტიკული ასპექტების შესახებ კურსის ფარგლებში ევროკავშირისა და საქართველოს შორის უვიზო მიმოსვლასა და მოქალაქეების გადაადგილებასთან დაკავშირებით პრეზენტაციაზე მუშაობის მაგალითზე. ასევე ხსენებული კურსის ფარგლებში განხილულია როლური სწავლების თემა, რაც საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების საბჭოს მუშაობის სიმულირების მეშვეობით განხორციელდება. შემთხვევებით სწავლების მეთოდის ელემენტების გამოყენება წარმოდგენილია ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის საქართველოსა და ევროკავშირის შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების ზოგადი ჩარჩოს შესახებ კურსის ფარგლებში საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ერთ-ერთი სექტორული რეფორმის მაგალითზე. ამავე კურსის ფარგლებში ნაჩვენებია პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდის გამოყენების შესაძლებლობები ანტიდასავლურ პროპაგანდის წინააღმდეგ სტრატეგიული კომუნიკაციის თემის ჩრილში.

ჯგუფური და თანამშრომლობითი სწავლების ელემენტების გამოყენება

განვიხილოთ საქართველოსა და ევროკავშირის შორის თანამშრომლობის პრაქტიკული ასპექტების შესახებ კურსის ფარგლებში ევროკავშირისა და საქართველოს შორის უვიზო მიმოსვლასა და მოქალაქეების გადაადგილებასთან დაკავშირებით პრეზენტაციაზე მუშაობისას დისტანციური სწავლების მეშვეობით ჯგუფური და თანამშრომლობითი ელემენტების გამოყენების შესაძლებლობები. აღნიშნული სწავლების დროს სტუდენტები იღებენ დავალებას პრეზენტაციების ერთობლივად გაკეთების შესახებ, რომელშიც უნდა გადმოსცენ ინფორმაცია საქართველოსა და ევროკავშირის შორის უვიზო მიმოსვლის წინაპირობებისა და მოთხოვნების, განხორციელების მიმდინარეობის, სარგებელისა და სირთულეების შესახებ ასევე მოქალაქეთა გადაადგილებასთან და დასაქმებასთან დაკავშირებული საკითხების აქტუალური მდგომარეობა და პრობლემატიკა, შეიმუშაონ მათი გადაჭრის რეკომენდაცი-

ები, ახსნან ევროკავშირსა და საქართველოს შორის პარტნიორობა მობილურობის ფარგლებში მიმდინარე თანამშრომლობის საჭიროება და ე.წ. ცირკულარული მიგრაციის დადებითი და უარყოფითი მხარეები. ყველა სტუდენტის ეფექტიანად მონაწილეობის უზრუნველყოფის მიზნით კურსი იყოფა 4-5 კაციან ჯგუფებად და ყველას ეძლევათ განსხვავებული, მაგრამ ძირითად თემასთან დაკავშირებული პრეზენტაციების გაკეთების დავალება. მნიშვნელოვანია, დავალებასთან დაკავშირებული მიზნების მკაფიოდ განმარტება და ყველა მონაწილის მაქსიმალურად ჩართულობის მიზნით მომზადების პროცესის დროს გარკვეულ მონაკვეთებში მონაწილეობა. ამ მხრივ სასარგებლოა ჯერ თვითონ სტუდენტებს ეთხოვოთ პრეზენტაციის მომზადებაში თითოეული სტუდენტის როლის განსაზღვრა, ხოლო შემდგომ ეტაპზე, შესაბამისი არგუმენტირებული მსჯელობის შედეგად მოხდეს ამ როლების ოპტიმიზაცია დატვირთვის თანაბრად გადანაწილებისა და უნარებზე მორგების მიზნით.

ზოგადად, სასწავლო პროცესში ჯგუფური და თანამშრომლობითი ელემენტების გამოყენება იძლევა კრეატიული განხილვის, გააზრების, დისკუსიაში მონაწილეობის, საქმიანობის ერთმანეთში გადანაწილების, კოორდინაციის, კომუნიკაციის და სოციალური ურთიერთობების უნარების განვითარების შესაძლებლობას. თუმცა დისტანციური ჯგუფური სწავლებისას იკვეთება გარკვეული სირთულეები. განვიხილოთ რამდენიმე მათგანი.

ერთერთი სირთულეა რამდენიმე ჯგუფის ერთ ელექტრონულ პლატფორმაზე სინქრონულად მაგრამ ამავე დროს განცალკევებით მუშაობის საჭიროება. დისტანციური სწავლება არ იძლევა ერთ ადამიანზე მეტის ერთდროულად საუბრის საშუალებას. ამიტომ, ვფიქრობ, მიზანშეწონილია სტუდენტების თითოეული მცირე ჯგუფისათვის თავისი ცალკე სადისკუსიო შეხვედრის ფორმატით უზრუნველყოფა. ამავე დროს მნიშვნელოვანია ლექტორმაც მიიღოს მონაწილეობა პრეზენტაციის შემუშავების გარკვეულ ნაწილში მაინც. აღნიშნული საშუალებას მოგვცემს განვმარტოთ ჯგუფური მუშაობის განაწილების დეტალები, ავუსხნათ ამ კონკრეტულ თემაზე პრეზენტაციის უნარების განვითარების/წარმოჩენის შესაძლებლობები და დავაკვირდეთ სტუდენტის აქტიურობასა და ჩართულობას მისი შემდგომი შეფასების მიზნით. ამასთან ერთად, მიმაჩნია, რომ არ არის აუცილებელი და პირიქით არასწორია ლექტორის მიერ პრეზენტაციის შემუშავების მთლიანი პროცესის განმავლობაში მონაწილეობა. ამიტომ ლექტორს შეუძლია რიგ-რიგობით ჩაერთოს თითოეულ მინი-ჯგუფს და ასე უზრუნველყოს მათი საქმიანობის სწორად წარმართვა.

კიდევ ერთი სირთულეა, მცოდნე მაგრამ კომუნიკაციის თვალსაზრისით ნაკლებად აქტიური სტუდენტების დისტანციური ფორმატის გამო კიდევ უფრო პასიურობა. დისტანციური ფორმატი, ხომ, გარკვეულწილად, ზღუდავს ინტერაქციის ემოციურ კომპონენტს და შესაბამისად არ უბიძგებს ჩართულობისა და აქტიურობისაკენ. აღნიშნულის შესახებ საუბარია ჰანგ შუს და ჰიოკინ გუს სტატიაში ონლაინ და ჩვეულებრივი სწავლების შედარების შესახებ, კერძოდ ნათქვამია რომ: „ონლაინ სწავლების ოფიციალური გარემოსთან შედარებით საკლასო სწავლების გარემოში დისკუსიები უფრო ღიაა და ღრმა ანალიზით ხასიათდება“ (2018, გვ.17). ამიტომ პრეზენტაციის შემთხვევაში აუცილებელია დავრწმუნდეთ, რომ თითოეულ სტუდენტს აქვს თავისი როლი. სასურველია, ეს როლი მაქსიმალურად შეესაბამებოდეს მისი უნარების წარმოჩენას. მნიშვნელოვანია, სტუდენტების კრეატიულობის წახალისებაც.

შეიძლება, ასევე, სირთულე გამომდინარეობდეს ნაკლებად მცოდნე და ნაკლებად აქტიური სტუდენტის მცდელობიდან თავი გაიტანოს სხვისი ნამუშევრის ხარჯზე. მათ ამ მიზნით შეიძლება მოიშველიონ დისტანციურ სწავლებასთან დაკავშირებული ტექნიკური პრობლემები. ერთი მხრივ, ამ მდგომარეობის გამოსწორება შესაძლებელია შეფასების სისტემის მეშვეობით. მაგალითად, სტუდენტებმა წინასწარ უნდა იცოდნენ რომ ფასდება არა მხოლოდ საბოლოო პროდუქტი - პრეზენტაცია, არამედ მათი მონაწილეობაც და მცირე ჯგუფის სხვა და სხვა წევრებს განსხვავებული შეფასება შეიძლება ჰქონდეთ, ამასთან, ტექნიკური პრობლემის აღმოფხვრის პასუხისმგებლობაც ინდივიდუალურია. თუმცა, პრობლემის ამდაგვარი გადაწყვეტის შემთხვევაში გართულდება თანამშრომლობითი სწავლების ელემენტების გამოყენება. ამიტომ ვფიქრობ ზემოთხსენებული პრობლემის აღმოჩენის შემთხვევაში ლექტორმა უფრო მეტი დრო უნდა დაუთმოს შესაბამისი მინი-ჯგუფის საქმიანობის კოორდინაციას, რათა უზრუნველყოს პოზიტიური ურთიერთდამოკიდებულება და ინდივიდუალური და ჯგუფური პასუხისმგებლობის დაბალანსება. შეფასებისას კი, პრიორიტეტი ერთობლივი მიზნის მიღწევას მიენიჭება. ტექნიკური პრობლემის გადაწყვეტაშიც შესაძლოა, მთელი ჯგუფის ერთობლივი ძალისხმევის და ურთიერთდახმარების მოშველიება.

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი პრობლემა, რომელიც ჩვეულებრივი ჯგუფური და თანამშრომლობითი სწავლების ელემენტების გამოყენებისას იჩენს თავს ნაკლებად აქტუალურია დისტანციური

სწავლებისას. ასე მაგალითად, დროის არამიზნობრივი ხარჯვა და სხვა, არადაკავშირებული თემების განხილვა უშუალო პიროვნული ურთიერთობების პირობებში ნაკლებად იჩენს თავს დისტანციური სწავლებისას, რომლის დროსაც ემოციური და ვიზუალური კონტაქტი შეზღუდულია.

შეჯამებისას შეიძლება ითქვას, რომ ჯგუფური და თანამშრომლობითი სწავლების ელემენტების გამოყენება შესაძლებელია დისტანციური სწავლების პირობებშიც. თუმცა, დისტანციური სწავლებისას არსებული შეზღუდვების გამო ჯგუფური და თანამშრომლობითი ელემენტების გამოყენება შეიძლება არ იყოს ისეთივე ეფექტური როგორც კონტაქტური სწავლებისას. ამავე დროს, დისტანციური სწავლებისას წარმოქმნილი პრობლემების გადაჭრა შესაძლებელია და ამაში თვითონ სტუდენტებსაც შეუძლიათ თავისი წვლილის შეტანა. არსებობს ისეთი საკითხებიც რომელთათვის ჯგუფური და თანამშრომლობითი სწავლების ელემენტების გამოყენებისას დისტანციური სწავლება პრობლემის გადაჭრას აადვილებს.

როლური სწავლების მეთოდი

საინტერესოა, დისტანციურად როლური სწავლების მეთოდი გამოყენების საკითხების განხილვა საქართველოსა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობის პრაქტიკული ასპექტების შესახებ კურსის ფარგლებში. ამ შემთხვევაში როლური სწავლების მეთოდი გამოიყენება საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების საბჭოს მუშაობის სიმულირების მეშვეობით. კურსი იყოფა ორ ჯგუფად: ერთს ეკისრება ევროკავშირის წარმომადგენლების როლის შესრულება, ხოლო მეორეს საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლების. თითოეულ მხარეს განემარტება მათი მოვალეობები, ამოცანები და მიზნები როგორც ჯგუფის ასევე ინდივიდის დონეზე. ყოველი სტუდენტი ერთი რომელიმე მაღალი თანამდებობის პირის როლს ასრულებს. დამატებით სტუდენტებს განემარტება ასოცირების საბჭოს ფუნქციონალური დატვირთვა, ასევე მისი მიმდინარეობის სავარაუდო დღის წესრიგი და პროტოკოლური საკითხები. ამ დროს მნიშვნელოვანია სტუდენტებმა თვითონ იმსჯელონ და გადაინაწილონ შესაბამისი როლები, ასევე განახორციელონ თავისი ჩართულობის მოსამზადებელი სამუშაოები. აღნიშნული ფორმატი იძლევა კარგ შესაძლებლობას გავამყაროთ კავშირი ცოდნასა და გამოცდილებას შორის, ამასთან აქცენტი გავაკეთოთ კრეატიულობასა და აზროვნების განვითარებაზე. შედეგად, გვაქვს კეთებით სწავლის მეთოდის ელემენტების ფართო გამოყენების შესაძლებლობაც.

ზოგადად აღწერილი სახის სიმულირება სტუდენტების აქტიური მონაწილეობის, შესასწავლი საკითხების მნიშვნელობის ხაზგასმის, პრობლემატურ საკითხებზე ყურადღების გამახვილების და ა.შ., პერკინსის სწავლების პრინციპების გამოყენების შესაძლებლობას იძლევა. ამავე დროს წარმოდგენილ მაგალითში ვაწყდებით გარკვეულ პრობლემურ საკითხებს. მაგალითად:

დისტანციურად სიმულირების სასწავლო პროცესისას რთულია იმ ემოციური შემადგენლის შენარჩუნება, რომლის გენერირებაც ჩვეულებრივი სასწავლო პროცესის დროს ხდება. ამ სირთულის სრულიად ამოფხვრა ვფიქრობ შეუძლებელია. ემოციური ფონის გარკვეულწილად ამალვებას შეიძლება შეუწყოს ხელი სიმულირების დროს ყველა მონაწილისათვის მნიშვნელოვანი და საჭირობოროტო საკითხების განხილვამ, ასევე ტექნიკური შესაძლებლობების შესაბამისად გარკვეული ვიზუალური მაინტენტიფიცირებლების მოშველიება, მაგალითად მცირე ზომის დროშები და ა.შ.

ორ დიდი ჯგუფად დაყოფის დროს დიდია ალბათობა, რომ ყველა სტუდენტი ვერ იქნება თანაბრად აქტიური. ამ პრობლემის მოგვარება შესაძლებელია ლექტორის სწორი კოორდინაციის შემთხვევაში. ამ მიზნით, სასურველია, სიმულირების მოსამზადებელ ეტაპზე სტუდენტებთან ერთად განხილვას დაეექვემდებაროს თითოეული მათგანის როლი და ჩართულობის რეგლამენტი, უზრუნველყოფილი იქნას მათი უნარების მინიჭებულ როლზე მორგება. ასევე მიზანშეწონილია სტუდენტების ყურადღება განსახილველ აქტუალურ და საჭირობოროტო საკითხებზე გამახვილდეს, რაც დისკუსიის ინსპირირების საშუალებას იძლევა და კრიტიკული აზროვნების განვითარებას შეუწყობს ხელს. ამ კუთხით დისტანციური სიმულირების სარგებლიანობის თაობაზე აღნიშნულია ლოველისის et al. სტატიაში კრიტიკული აზროვნების განვითარებაში ინტერნეტ სიმულაციების შესაძლებლობების შეფასების შესახებ, კერძოდ მათი მოსაზრებით: „ ჩვენ ... აღმოვაჩინეთ, რომ ინტერნეტის გამოყენებით სიმულაციების მოწყობა წარმოადგენს ხელსაყრელ დამატებით პედაგოგიურ საშუალებას კრიტიკული აზროვნების უნარჩვევების განვითარებისათვის“ (2016, გვ 100). კომუნიკაციების უნარების განვითარებისთვის და დამატებითი ცოდნის გამოსავლენად ასევე შეიძლება ურთიერთშეფასების ელემენტის გამოყენება.

შეჯამების სახით შეიძლება ითქვას, რომ როლური სწავლება იძლევა გამოცდილებისა და ცოდნის დაკავშირების, კრიტიკული აზროვნების განვითარების, კეთებით სწავლების და პერკინსის სწავლების ელემენტების გამოყენების კარგ შესაძლებლობებს. თუმცა, დისტანციური საშუალებებით სიმულირების განხორციელებას თან ახლავს გარკვეული პრობლემებიც, მაგალითად ემოციური ფონის შექმნასა და აქტიურობასთან დაკავშირებული. მათი სრულად აღმოფხვრა პრაქტიკულად შეუძლებელია თუმცა, სწავლების პროცესში გარკვეული მიდგომები უზრუნველყოფს პრობლემატური თემების შემცირებას.

შემთხვევებით სწავლების მეთოდი

ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის საქართველოსა და ევროკავშირს შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების ზოგადი ჩარჩოს შესახებ კურსის ფარგლებში, საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული რეფორმის მაგალითზე, შესაძლებელია, დისტანციურად შემთხვევებით სწავლების მეთოდის გამოყენებას. რეფორმად შერჩეულია ავტოტრანსპორტის ტექნიკური დათვალიერების სტანდარტების ევროკავშირის ნორმებთან დაახლოების საჭიროება. აღნიშნული ქვეყნის ხელისუფლებისათვის წარმოშობს გარკვეულ დილემას, რომლის მიხედვით აღნიშნული სტანდარტები მნიშვნელოვანია ევროინტეგრაციისთვის, გარემოს სისუფთავისა და მოქალაქეთა ჯანმრთელობის უზრუნველყოფისათვის ასევე საავტომობილო ტრანსპორტით გადაადგილების უსაფრთხოებისათვის. მეორეს მხრივ, მოსახლეობის შემოსავლების დაბალი დონის გათვალისწინებით შესაბამისი რეფორმა მნიშვნელოვნად ტვირთად დააწვება ძველი წარმოების ავტოტრანსპორტის მფლობელებს. კურსის დროს სტუდენტების წინაშე ისმება ზემოთხსენებული პრობლემა და გამოსავლის მოძებნის მიზნით ეძლევათ თავისი მოსაზრებების გამოთქმისა და დისკუსიის წარმოების საშუალება. მათი პასუხები დარდება რეალურ სიტუაციაში მოძებნილ გამოსავალთან. განიხილება ამ საკითხზე საქართველოს მთავრობასა და ევროკომისიას შორის წარმოებული თანამშრომლობა.

როგორც ცნობილია შემთხვევებით სწავლების მეთოდი ხელს უწყობს კრიტიკული ანალიზისა და აზროვნების უნარის განვითარებას. მოცემული შემთხვევა შეიცავს პრობლემასაც და მისი შესწავლისას ასევე შესაძლებელია პრობლემის დასმის სწავლების მეთოდის გამოყენებაც. ამრიგად სტუდენტებს ეძლევათ პრობლემაზე მსჯელობისა და გამოსავლის მოძიებისას კრეატიული იდეების გამომუშავების უნარების განვითარების შესაძლებლობაც. ამასთან, რობერტ ინის კლასიფიკაციით პრობლემას შეგვიძლია განმარტებითი ვუნოდოთ, რადგან არსებობს მკაფიო მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი პრობლემას, მის მიზეზებსა და გადაჭრის შესაძლებლობებს შორის. ეს მაგალითი იმითაც არის კარგი, რომ პასუხი შეირჩევა ღირებულებითი პარამეტრების გათვალისწინებით. ამგვარად, ეს შემთხვევა ხელს უწყობს სტუდენტებში ღირებულებების ჩამოყალიბებასაც. მაგალითი, რომელსაც რეალურ სიტუაციას ასახავს და პრაქტიკული ხასიათი აქვს, ასევე იძლევა კარგ შესაძლებლობას თეორიული ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების დემონსტრირებისა და გააზრებისათვის. ხოლო მსჯელობის დროს, რა თქმა უნდა, ხდება სოციუმთან ურთიერთობებისა და კომუნიკაციის უნარების განვითარება.

უნდა აღინიშნოს რომ შემთხვევებით სწავლების განხორციელება პრაქტიკულად ისეთივე წარმატებით შეიძლება მოხდეს დისტანციური სწავლების პირობებში, როგორც კონტაქტური სწავლებლის დროს. თანამედროვე ტექნიკური საშუალებები ლექციაზე მასალის ახსნისათვის იძლევა ფართო საშუალებებს, მათ შორის პრეზენტაციისა თუ ვიდეოფილმის ჩვენების, რათა უზრუნველყოფილი იქნას ინფორმაციის სათანადო ფორმით და ეფექტიანად მიწოდება. ამჯერად, ხსენებული კურსის დროს გამოყენებულია პრეზენტაცია შემხვევასთან დაკავშირებული ძირითადი მონაცემების, წინაპირობების, მიზნების, ჩართული ინსტიტუტებისა და შესაძლო შედეგების განსამარტავად.

დისტანციური სწავლებისას გარკვეული სირთულეები შეიძლება წარმოიქმნას მხოლოდ შემთხვევის განხილვის ნაწილში, როდესაც დისკუსიის ვიზუალური და ემოციური ფაქტორები უშუალო კონტაქტის არარსებობის გამო შეზღუდულია. ამ შემთხვევაში უფრო რთულია სტუდენტების გონების ე.წ. შემოქმედებითი დაპყრობა. რთულდება ასევე ზოგიერთი, ჩვეულებრივ პირობებში მარტივი პროცედურა, მაგალითად ამა თუ იმ მოსაზრების მხარდამჭერთა აღნუსხვა თუ ყველა მონაწილეს ვიდეო გამოსახულება არ არის ჩართული და ტექნიკური მიზეზებით ვერ ხერხდება. არა მარტო გამოკითხვისას, არამედ მთლიანად განხილვის ნაწილში მნიშვნელოვანია ყველა სტუდენტს ჩართული ჰქონდეს ვიდეო თვალი და მიწერილი ჰქონდეს თავისი სახელი. აღნიშნული მარტივი ტექნიკური საკითხების

მოუგვარებლობამ შესაძლოა შემთხვევებით შესწავლის მეთოდის გამოყენების ეფექტიანობა და დადებითი შედეგები საგრძნობლად შეამციროს.

ზოგადად, ხსენებული მცირე პრობლემების გადაწყვეტა შესაძლებელია ლექტორის მიერ სწავლების პროცესის სწორი მოდერაციით, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს თითოეული სტუდენტის ჩართულობა დისკუსიებში, თემის ღირებულებით მხარეებზე ყურადღების გამახვილება, დისკუსიებში ანალიტიკური მიდგომების წახალისება, საკითხში გარკვევის მაღალი მოტივაცია. კეისის მეთოდი იძლევა საშუალებას სწავლება გახდეს უფრო სახალისო და ამ მეთოდის დისტანციურად გამოყენება არ უნდა გახდეს ამ უპირატესობის დაკარგვის მიზეზი. ლექტორის სწორი მოდერაციით აღნიშნულის მიღწევა სავსებით შესაძლებლად მიმაჩნია. სწორი მოდერაციის ქვეშ იგულისხმება როგორც თემატური მითითებები და სოციალური ურთიერთ-თანამშრომლობის წარმართვა, ასევე, ტექნიკური მოთხოვნების დაყენება და მათი მკაცრი დაცვა. ზოგიერთ მკვლევარი შემთხვევებით სწავლებისას დისტანციური ონლაინ საშუალებების გამოყენების გარკვეულ/მცირე უპირატესობებზეც კი მიუთითებს, მაგალითად ჩენი et al. თავის ნაშრომში ონლაინ ასინქრონულ გარემოში შემთხვევებით სწავლების ეფექტურობის შესახებ (2006, გვ.84) მიაჩნიათ, რომ შემთხვევებით ჩვეულებრივ საკლასო სწავლებისგან განსხვავებით, ონლაინ საშუალებებით სარგებლობისას სტუდენტები იყენებენ წერით კომუნიკაციის საშუალებასაც და იძულებულნი არიან თავისი აზრები უკეთ დაალაგონ და ლაკონურად მიიწერონ რაც მათთვის დამატებითი სარგებლის მომტანია.

ამრიგად, საქართველოსა და ევროკავშირის შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების ზოგადი ჩარჩოს შესახებ კურსის ფარგლებში საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების შესახებ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული რეფორმის მაგალითზე, შემთხვევებით სწავლების მეთოდის გამოყენება დისტანციურად ისეთივე წარმატებით შეიძლება, როგორც კონტაქტური სწავლებისას. შემთხვევის განმარტების ნაწილში დისტანციურ სწავლებასთან დაკავშირებული პრობლემები მოსალოდნელი არ არის. გარკვეული სირთულეები, რომლებიც შეიძლება წარმოიშვას შემთხვევის განხილვის ნაწილში და უკავშირდება ვიზუალურ და ემოციურ შეზღუდვებს ადვილად მოგვარებადია ლექტორის მხრიდან სწორი მოდერაციის პირობებში.

პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება

ზემოთ ხსენებულ შემთხვევებით სწავლების მეთოდში უკვე გამოყენებული იყო პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების ელემენტები, თუმცა, ამ შემთხვევაში, მიზანი არა თვითონ დასმული პრობლემური საკითხის შესწავლა, არამედ მასთან და ზოგადად რეფორმებთან დაკავშირებული ინსტიტუციონალური და ეკონომიკური შემადგენლის განხილვა და გააზრება წარმოადგენდა. ამიტომ მისი კლასიფიკაცია უფრო შემთხვევებით შესწავლის მეთოდად შეიძლება მოვახდინოთ. აღნიშნულისგან განსხვავებით, ამჟამად მინდა განვიხილო პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდი, რომელიც ამ შემთხვევაში თვითონ პრობლემური საკითხის შინაარსის შესწავლაზეა ორიენტირებული.

შესაბამისად, ამჟამად განვიხილავთ ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის საქართველოსა და ევროკავშირის შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების ზოგადი ჩარჩოს შესახებ კურსის ფარგლებში პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდის გამოყენებას ანტიდასავლურ პროპაგანდის წინააღმდეგ სტრატეგიული კომუნიკაციის თემის ქრილში. ჩვენი ინტერესი ამასთან არის ამ მეთოდის დისტანციური სწავლების ქრილში გამოყენება.

ამ მეთოდის გამოყენების მიზნით, წარმოდგენილი იქნება ანტიდასავლური და ევროკავშირის წინააღმდეგ პროპაგანდის კონკრეტული მესიჯები და სტუდენტებს ეთხოვებათ ამ მესიჯების საწინააღმდეგო და გამაბათილებელი არგუმენტების წამოყენება. უკეთესია თუ ეს მესიჯები სტუდენტებს წინასწარ გადაეცემათ, რათა მათ შეძლონ თავისი პოზიციის ჩამოსაყალიბებლად დამატებითი მასალების მოძიება/დამუშავება. თითოეული პროპაგანდისტული მესიჯის საწინააღმდეგო არგუმენტაციის განხილვას/ბრენსტორმინგს ცალკე დრო დაეთმობა. სტუდენტები არ იყოფიან ჯგუფებად და მიმდინარეობს საერთო დისკუსია. მნიშვნელოვანია, ყველა სტუდენტს მიეცეს თავისი აზრის გამოთქმის საშუალება. შესაძლებელია სხვისი მოსაზრებების შეფასებაც და კონტრარგუმენტების გამოთქმა. ასევე შესაძლებელია კენჭისყრის ჩატარება რომელ არგუმენტებს მიიჩნევს აუდიტორია უფრო მყარად. ამასთან ხშირად ერთადერთი და სწორი პასუხები წარმოდგენილ განსასჯელ თემაზე არ არსებობს და მნიშვნელოვანია მოხერხდეს წარმოთქმული მოსაზრებების გარკვეული შეჭერება და დასკვნების გაკეთება. შემდგომში სტუდენტებს განემარტებათ რას ნიშნავს ჰიბრიდული საფრთხეები და როგორ

ხდება ანტიდასავლური პროპაგანდის წარმოება, რა არის მისი ხერხები და მიზნები, როგორია მათზე რეაგირების პრაქტიკა და რა მიდგომა აქვს ამ მხრივ არჩეული საქართველოს.

მინდა განსაკუთრებით გაუსვა ხაზი პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების დროს ღირებულებითი კომპონენტის გამოყოფის საშუალებას. ხშირად პროპაგანდის ელემენტები აგებულია ე.წ. ევროპული ღირებულებების, მაგალითად დემოკრატიის, კანონის უზენაესობის, თანასწორობის, ადამიანის უფლებების დაცვის, გამობატვის თავისუფლების და ა.შ. წინააღმდეგ. ანუ იმ ღირებულებების წინააღმდეგ, რაც აკავშირებს ერთმანეთს ევროპულ საზოგადოებასა და ევროკავშირის წევრ ქვეყნებს. შესაბამისად, პროპაგანდის წინააღმდეგ გამოთქმული არგუმენტების ჩამოყალიბებისას სტუდენტს უნევს ამ ღირებულებების სარგებელის ღრმად გააზრება და გათავისება. სწავლების დროს აქცენტი სწორედ ამდაგვარი, ღირებულებებთან დაკავშირებული პროპაგანდის თემებზე გაკეთდება. გამოსაყოფია კიდევ მცდარ ან დამახინჯებულ ინფორმაციაზე აგებული პროპაგანდისტული მითები, რაზეც ასევე მნიშვნელოვანია პასუხის გაცემა. ამ შემთხვევაში სტუდენტებს აქვთ საშუალება მოიძიონ და გაეცნონ მართებულ და ობიექტურ ინფორმაციას. ამ მეთოდით მიღებულ ცოდნასა და გამოცდილებას აქვს დიდი პრაქტიკული დანიშნულება, რადგან სტუდენტები თავის ცხოვრებაში ანტიდასავლური პროპაგანდის მაგალითებს ძალზედ ხშირად აწყდებიან. ამრიგად, მათ არა მარტო თვითონ ექნებათ უნარი გამოარჩიონ და გამოიცილონ აღნიშნული პროპაგანდა, არამედ არგუმენტირებულად დაიცვან ობიექტური მოსაზრებები და სხვადასხვა დაეხმარონ მართებული სოციალური თუ პოლიტიკური პოზიციის ჩამოყალიბებაში.

როგორც ჩემს პრაქტიკულ გამოცდილებაზე, ასევე ამ თემაზე არსებულ კვლევებზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების დროს იზრდება სტუდენტთა მოტივაცია და ინტერესი განხილული საკითხის მიმართ, რაც ხელს უწყობს მის ღრმად და ყოველმხრივ შესწავლას. გარდა აღნიშნულისა, სტუდენტებს უვითარდებათ ჯგუფური მუშაობის, კრიტიკული აზროვნების, კომუნიკაციის, არგუმენტირებული მსჯელობისა და პრობლემების გადაწყვეტის უნარები.

ანტიდასავლურ პროპაგანდის წინააღმდეგ სტრატეგიული კომუნიკაციის თემის ქრილში პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდის გამოყენებას დისტანციური სწავლებისას ჩვეულებრივთან შედარებით პრინციპული განსხვავებები არ გააჩნია. ტექნიკური მხარე აძლევს ლექტორს საშუალებას პრაქტიკულად სრულფასოვნად წარმართოს სწავლების პროცესი, უზრუნველყოს სტუდენტების ჩართულობა, განახორციელოს თემის შინაარსისა და დროის კონტროლი, ასევე მოახდინოს სტუდენტთა შეფასება. ზოგიერთი ტექნიკური საშუალება, მაგალითად წერილობითი კითხვების გამოგზავნის საშუალება იძლევა შესაძლებლობას უფრო ეფექტიანად იქნეს გამოყენებული ლექციის დრო. თუმცა დისკუსიისა და მოტივაციის მხარდასაჭერად მიზანშეწონილია ზეპირსიტყვიერი დისკუსიის წარმართვა.

იმის გათვალისწინებით, რომ პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება ლექტორსა და სტუდენტს ასევე თვითონ სტუდენტებს შორის ფართო ინტერაქციას მოითხოვს მისი დისტანციურად წარმართვა, რა თქმა უნდა, გარკვეულ შეზღუდვებთან არის დაკავშირებული. პირველ რიგში ეს ეხება განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული ემოციური მდგენელის წინ წამოწევის შეზღუდულ შესაძლებლობას, ასევე სტუდენტების მხრიდან გუნდურობის შეგრძნების ჩამოყალიბებას და კომუნიკაციის არალინგვისტური შესაძლებლობების გამოყენებას. გარკვეულწილად რთულდება ასევე ყველა სტუდენტის მხრიდან მაღალი ინტერესისა და აქტიურობის უზრუნველყოფის ამოცანა.

პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების შემთხვევაშიც, ასევე როგორც იყო შემთხვევებით სწავლებისას, აღნიშნული სირთულეების გადალახვის მხრივ დიდი მნიშვნელობა აქვს ლექტორის მხრიდან სწავლების პროცესის სწორ წარმართვასა და მოდერირებას. მნიშვნელოვანია, ყველა სტუდენტმა დასაწყისშივე სწორად გაიაზროს სწავლების მიდგომები და პრინციპები ასევე დასახული თემატური ამოცანა, ასევე, მას უშუალოდ ლექციამდე ჰქონდეს განსახილველი საკითხის შესახებ ინფორმაცია და იმუშაოს დამატებითა ინფორმაციის მოძიებასა და დამუშავებაზე. ლექტორმა, მოდერაციის დროს ასევე უნდა წაახალისოს დისკუსია, შეეცადოს სტუდენტების ინტერესის გაზრდა საკითხის ღირებულებითი და პრაქტიკული ასპექტების ხაზგასმით და უზრუნველყოს მათი მაქსიმალურად ჩართულობა განხილვებსა და დებატებში. ამ შემთხვევაშიც აუცილებელია ისეთი მარტივი ტექნიკური მხარის სრულად მოწესრიგება, როგორც, მაგალითად, ყველა მონაწილის მიერ ჩართული ვიდეო თვალი და გამოსახულების ქვეშ სახელის დაწერა.

შეჯამების სახით, შესაძლებელია ითქვას, რომ ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის საქართველოსა და ევროკავშირს შორის პოლიტიკური და სამართლებრივი ურთიერთობების ზოგა-

დი ჩარჩოს შესახებ კურსის ფარგლებში, პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდის დისტანციურად გამოყენება ანტიდასავლურ პროპაგანდის წინააღმდეგ სტრატეგიული კომუნიკაციის თემის ქრილში წარმატებით არის შესაძლებელი და დაკავშირებულია მხოლოდ მინიმალურ სირთულეებთან. ასეთებად ძირითადად განიხილება მაღალი ემოციური ფონისა და დისკუსიებში აქტიური მონაწილეობის საჭიროება. ამასთან, ამ სირთულეების მნიშვნელოვანწილად გადალახვა შესაძლებელია სწავლების სწორი დაგეგმვისა და აქტიური მოდერაციის პირობებში. მაკლინდენი et al. ბირმინგემის უნივერსიტეტიდან თავის სტატიაში „მონაწილეობა ონლაინ პრობლემაზე დაფუძნებულ სწავლებაში: დაკვირვება მასწავლებელთა დიპლომის შემდგომ სწავლის პროცესზე ღია და დისტანციური სწავლების მეშვეობით“ აღნიშნავს, რომ: „...სასწავლო ტექნოლოგიების შესაბამისი დიზაინისა და გამოყენების მეშვეობით პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება შეიძლება იყოს ადაპტირებული ღია და დისტანციური სწავლების გზით სტუდენტების პროფესიული განვითარებისათვის“ (2006, გვ. 348).

შეფასების სირთულე

ზოგადად შეფასება საკმაოდ რთული პროცესია და მრავალ გამოწვევასთან არის დაკავშირებული. საკუთარი პრაქტიკული გამოცდილებიდან გამომდინარე შესაძლებელია აღინიშნოს, რომ დისტანციური სწავლების პირობებში ობიექტური და სამართლიანი შეფასება კიდევ უფრო რთულდება. ეს სირთულეები განსაკუთრებით იჩენს თავს წერილობითი გამოცდის პირობებში ცოდნის შემაჯამებელი, განმსაზღვრელი შეფასებისას, როდესაც საკმაოდ რთულია სტუდენტის მიერ ცოდნის კეთილსინდისიერად წარმოცენის სრულად გაკონტროლება. კონკრეტულად საუბარი ეხება წერილობით გამოცდას, რომლის დროსაც სტუდენტებს ეძლევათ დავალება წერილობით უპასუხონ განვლილ მასალასთან დაკავშირებით დასმულ კითხვებს. სტუდენტებს ამ დროს მოეთხოვებათ ვიდეო თვალის ჩართული დატოვება და ინტერნეტ წყაროების გამოყენებისაგან თავის შეკავება. სამწუხაროდ, პრაქტიკაში არის დისტანციური გამოცდის შეზღუდვების ბოროტად გამოყენების შემთხვევები. სტუდენტის მხრიდან შეიძლება ადგილი ჰქონდეს პლაგიატს ინტერნეტით მოძიებული შესაბამისი ინფორმაციის გამოყენებით. ამასთან ხშირად ხდება მასალის რომელიმე სხვა ენაზე მოძიება, შემდგომ ავტომატური ონ-ლაინ სათარგმნი პროგრამებით გადათარგმნა და ნათარგმნი ტექსტის კოპირება. აღნიშნული მნიშვნელოვნად ართულებს ნაშრომების შემოწმების დროს საძიებო სისტემების გამოყენებით პლაგიატის დადგენას.

ზემოაღნიშნულ კონკრეტულ შემთხვევაში პრობლემის კონტროლის გამკაცრების გზით გადანყვეტა პრაქტიკულად შეუძლებელია. აქ, ვფიქრობ, საჭიროა ცოდნის შემოწმების ფორმატის შეცვლა და ისეთი შეკითხვების დასმა, რომლებზე პასუხის გაცემა არა უბრალოდ ინფორმაციის წარმოდგენას მოითხოვს, არამედ კრიტიკული აზროვნების გამოვლენასა და საკითხისადმი შემოქმედებით მიდგომას. აღნიშნულს ხაზს უსვამენ ესპინოზა და ნაიერა თავის სტატიაში „როგორ გამოვასწოროთ სწავლების მეთოდები, რომლებიც ხელს უწყობს პლაგიატს: რეკომენდაციები მასწავლებლებისა და სტუდენტებისაგან ესპანური ენის დისტანციური სწავლების უნივერსიტეტიდან“, სადაც მოცემულია რეკომენდაცია: „მოვითხოვთ შემოქმედებითი ინდივიდუალური სამუშაო, რომლის პლაგიატი შეუძლებელია, რადგან მისი შექმნა მხოლოდ მოსწავლის გონებით შეიძლება“ (2014, გვ. 1076). ხსენებულთან ერთად, დიდი მნიშვნელობა აქვს სტუდენტისათვის სწორი შეფასების მნიშვნელობის ახსნასაც. სასურველია სტუდენტმა გაითავისოს, რომ მისსავე ინტერესშია ობიექტური ინფორმაციის მიღება სწავლაში საკუთარი წარმატებებისა და სირთულეების შესახებ. შეფასებას ხომ მრავალი მიზანი აქვს, რომელთა შორისაა შემდგომი სწავლის პროცესის სწორად დაგეგმვა და დამატებითი ცოდნის მიღების წახალისება. სწორედ აღნიშნული მიზნების განმარტება შეიძლება იქნას მოშველიებული სწავლის ამ სტატიაში მოყვანილი სწავლების მეთოდების გამოყენების შემთხვევაშიც.

ზემოსხენებულის შესაბამისად:

- სწავლის პროცესში ევროკავშირსა და საქართველოს შორის უვიზომიმოსვლასა და მოქალაქეების გადაადგილების შესახებ პრევენტაციაზე მუშაობისას ჯგუფური და თანამშრომლობითი ელემენტების გამოყენების დროს შეფასებისას შეიძლება გათვალისწინებული იქნას სტუდენტთა ურთიერთშეფასება, ცოდნისა და პრაქტიკის დაკავშირების უნარის შეფასება, საერთო საქმეში აქტიური მონაწილეობა.
- საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების საბჭოს მუშაობის სიმულირების მეშვეობით როლური სწავლების მეთოდის გამოყენების დროს შეფასების გაკეთებისას გამოჩენილ

ცოდნასთან ერთად, შესაძლებელია, ყურადღება გამახვილდეს როლის სწორად გააზრებაზე, გახსნილობასა და თანამშრომლობისადმი მზაობაზე, აქტიურობაზე. ასევე მიზანშეწონილია სტუდენტებს ეთხოვოთ ურთიერთშეფასება.

- საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული რეფორმის მაგალითზე დისტანციურად შემთხვევებით სწავლების მეთოდის გამოყენების დროს შეფასებისას მნიშვნელოვანია გათვალისწინებული იქნას სტუდენტის აქტიურობა, კომუნიკაციის უნარი, ანალიტიკური შესაძლებლობები და თეორიული ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარი. ანალოგიური შეიძლება ითქვას, შეფასების შესახებ ანტიდასავლურ პროპაგანდის წინააღმდეგ სტრატეგიული კომუნიკაციის თემის ქრილში, პრობლემაზე დაფუძნებული დისტანციური სწავლების მეთოდის გამოყენების შემთხვევაშიც.

ყველა ზემოთხსენებული მეთოდით დისტანციური სწავლებისას შესაძლებელია და სასურველიცაა განმსაზღვრელთან ერთად განმავითარებელი შეფასებების გამოყენება კომენტარების სახით. აღნიშნულით კიდევ უფრო ნახალისდება სტუდენტთა ინტერესი, დამოუკიდებლობა და თვითდაჯერებულობა, ამასთან გაიზრდება სწავლების ხარისხი. მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრის ხელმძღვანელი ბერიკა შუკაკიძე აღნიშნავს რომ: „დისტანციური სწავლების ფორმატმა, კიდევ უფრო გააქტიურა განმავითარებელი შეფასების მოდელზე გადასვლისა და ნიშნების გაუქმების საკითხი.“ (2020, ქალბატონი ეთერ ღვინერიას პრეზენტაციაში შეფასების შესახებ, სლაიდი 20) ვეთანხმები ამ მოსაზრების პირველ ნაწილს, რომ დისტანციურ სწავლებას განმავითარებელი შეფასება უკეთ ერგება, თუმცა, მიმაჩნია, რომ ნიშნების, ან, ჩვენს კონკრეტულ შემთხვევაში, ქულების მინიჭების პრაქტიკის შენარჩუნებაც მნიშვნელოვანია შეფასებასთან დაკავშირებული დადებითი შედეგების მაქსიმალიზაციის მიზნით.

ზოგადად უნდა ითქვას, რომ დისტანციური სწავლებისას კიდევ უფრო აქტუალურია ამ სტატიაში მოყვანილი სწავლებისა და შეფასების მეთოდების გამოყენება, რადგან ტრადიციული ლექცია-წერილობითი გამოცდის სქემასთან შედარებით, ეს მეთოდები ზრდის შეფასების ობიექტურობასა და სიზუსტეს, ახალისებს ინდივიდუალიზმსა და განათლების მიღების სურვილს/ინტერესს.

დასკვნები

წინამდებარე სტატიაში გაანალიზებულია სწავლა-სწავლების რამდენიმე თანამედროვე მეთოდის გამოყენება დისტანციური სწავლების პირობებში. კერძოდ განხილულია დისტანციურად ჯგუფური სწავლების, როლური სწავლების, შემთხვევებით სწავლებისა და პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდების გამოყენება.

სტატიაში შედარებულია ამ მეთოდების გამოყენება კონტაქტური სწავლებისა და დისტანციურ სწავლების დროს. განსაკუთრებული ყურადღება დათმობილია დისტანციური სწავლებისას მოსალოდნელი სირთულეებისათვის და შემოთავაზებულია რეკომენდაციები ასეთი სირთულეების გადალახვის შესაძლო გზების შესახებ.

სტატიაში მოყვანილი ანალიზი კონკრეტულ სამეცნიერო ნაშრომებთან ერთად ეყრდნობა საკუთარ პრაქტიკულ გამოცდილებას, რომელიც დამიგროვდა როგორც საქართველოსა და ევროკავშირს შორის თანამშრომლობის თემის სწავლების, ასევე ამ თემებზე 15 წლის განმავლობაში საჯარო სექტორში სხვა და სხვა თანამდებობაზე უშუალოდ მუშაობის შედეგად. სწავლების ზემოთხსენებული მეთოდების პრაქტიკულ საქმიანობასთან მჭიდრო კავშირიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ ევროინტეგრაციის საკითხებზე საქმიანობასთან დაკავშირებული პრაქტიკული გამოცდილება მნიშვნელოვანწილად გვეხმარება სწავლების ახალი მეთოდების სათანადოდ გამოყენებაში. აღნიშნულის ერთ-ერთი მიზეზი ასევე ისიც არის, რომ პრაქტიკული გამოცდილება ხელს უწყობს ამ სწავლების მეთოდებთან დაკავშირებული კომუნიკაციის სწორად დაგეგმვასა და მართვას.

როგორც დაკვირვებიდან და ანალიზიდან ჩანს შემთხვევებით სწავლების მეთოდის, რომელიც წარმოდგენილია საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ასოცირების შესახებ ხელშეკრულებით გათვალისწინებული რეფორმის მაგალითზე და პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდის, რომელიც წარმოდგენილია ანტიდასავლურ პროპაგანდის წინააღმდეგ სტრატეგიული კომუნიკაციის მაგალითზე გამოყენება პრაქტიკულად ისეთივე წარმატებით შეიძლება დისტანციურად სწავლებისას, როგორც კონტაქტური სწავლების დროს. ამ მეთოდების დისტანციურად გამოყენება დაკავში-

რებულია მხოლოდ მინიმალურ სირთულეებთან. ეს გარკვეული სირთულეები, რომლებიც შეიძლება წარმოიშვას შემთხვევებით სწავლებისა და პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების დროს უკავშირდება ძირითადად ვიზუალურ და ემოციურ შეზღუდვებს. ამასთან, ამ სირთულეების მნიშვნელოვანწილად გადალახვა შესაძლებელია სწავლების პროცესის სწორი დაგეგმვისა და ლექტორის მხრიდან ნამახალისებელი და აქტიური მოდერაციის პირობებში.

როლორი სწავლების გამოყენება და საქართველო-ევროკავშირის თანამშრომლობის გარკვეული ინსტიტუციონალური სტრუქტურების საქმიანობის მოდელირების დისტანციურად განხორციელება ასევე საკმაოდ ეფექტიანადაა შესაძლებელია, თუმცა ამ შემთხვევაშიც ადგილი აქვს ისეთ გამოწვევებს, როგორცაა სტუდენტების მაღალი აქტიურობის უზრუნველყოფა და მოდელირებისათვის სასურველი ემოციური ფონის შექმნა. ამ სირთულეების სრულად აღმოფხვრა ნაკლებად შესაძლებელია, თუმცა გარკვეული მიდგომები უზრუნველყოფს მათ შემცირებას.

დისტანციურად სწავლებისას სტატიაში განხილულ მეთოდებს შორის ყველაზე მეტ სირთულესთან არის დაკავშირებული ჯგუფური და თანამშრომლობითი სწავლების ელემენტების გამოყენება, რომელსაც ადგილი აქვს პრეზენტაციაზე სტუდენტების მცირე ჯგუფებად მუშაობისას. შესაბამისად, დისტანციური სწავლებისას ამ მეთოდის გამოყენება შეიძლება არ იყოს ისეთივე ეფექტური, როგორც კონტაქტური სწავლებისას. ამასთან ერთად, მნიშვნელოვანი ძალისხმევის შედეგად წარმოქმნილი პრობლემების გადაჭრა სავსებით შესაძლებელია და ამისათვის საჭიროა სტუდენტების სწორად ინსტრუქტირება, მათი პასუხისმგებლობის განსაზღვრა და მეტი აქტიურობის უზრუნველყოფა. საინტერესოა, რომ ჯგუფური და თანამშრომლობითი სწავლების ელემენტების გამოყენებისას არსებობს ისეთი საკითხებიც, როგორცაა, მაგალითად დროის არამიზნობრივად გამოყენების შემცირება, რომლისთვისაც დისტანციური სწავლება პრობლემის გადაჭრას აადვილებს.

ყოველივე ზემოთ ნახსენებიდან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ დისტანციური სწავლებისას თანამედროვე მეთოდების გამოყენება უფრო მეტ სირთულესთან არის დაკავშირებული, ვიდრე იგივე დისტანციური სწავლებისას ტრადიციული მეთოდების გამოყენება. ამავე დროს, ელექტრონული ტექნოლოგიების განვითარება და კრეატიული მიდგომა შესაძლებლობას გვაძლევს გადავლახოთ დისტანციურ სწავლებასთან დაკავშირებული თითქმის ყველა პრობლემა.

ამასთან ერთად, შეიძლება ითქვას, რომ დისტანციური სწავლების დროს რთულდება სტუდენტთა შეფასება. განსაკუთრებით ბევრ სირთულეებთან არის დაკავშირებული წერილობითი გამოცდის პირობებში ცოდნის შემაჯამებელი, განმსაზღვრელი შეფასება. შესაბამისად, წინამდებარე სტატიაში მოყვანილი სწავლების მეთოდების გამოყენება ხელს უწყობს შეფასების ობიექტურობის ზრდას. ხოლო განმსაზღვრელთან ერთად კომენტარების სახით განმავითარებელი შეფასებების გამოყენება ავითარებს კომუნიკაციის უნარებს, ახალისებს ინდივიდუალიზმსა და განათლებისადმი ინტერესს.

ბიბლიოგრაფია

- Bloom, B. S.; Engelhart, M. D.; Furst, E. J.; Hill, W. H.; Krathwohl, D. R.** *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals.* (1956) New York: David McKay Company.
- Charlie C. Chen, Rong-An Shang, Albert Harris** *The Efficacy of Case Method Teaching in an Online Asynchronous Learning Environment*, International Journal of Distance Education Technologies, Volume 4, Issue 2 (2006), Idea Group Inc, pp.72-86
- Edward de Bono** *Six Thinking Hats: An Essential Approach to Business Management.* (1985). Little, Brown, & Company.
- Ether Gwineria** Presentations on Modern methods of teaching (2022) Tbilisi at the Workshop organized within the frames of the Erasmus+ Jean Monnet Project EUStBA
- Hang Shu, Xiaoqing Gu** *Determining the differences between online and face-to-face student-group interactions in a blended learning course,* (2018) <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2018.05.003>
- Howard Gardner** *The Disciplined Mind,* (1999) Penguin Books, Printed in USA
- Howard Gardner** *The Development and Education of the Mind* (2002) Routledge, Printed in Great Britain.
- Kathi J. Lovelace, Fabian Eggers, Loren R. Dyck** *I Do and I Understand: Assessing the Utility of Web-Based Management Simulations to Develop Critical Thinking Skills,* Academy of Management Learning & Education, (2016), Vol. 15, No. 1, pp. 100-121.

Lourdes Arce Espinoza, Julián Monge Nájera *How to correct teaching methods that favour plagiarism: recommendations from teachers and students in a Spanish language distance education university*, *Assessment & Evaluation in Higher Education*, Volume 40, 2015 (first published on-line 2014), Issue 8, pp. 1070-1078

Mike McLinden, Steve McCall, Danielle Hinton, and Annette Weston *Participation in Online Problem Based Learning: Insights from postgraduate teachers studying through open and distance education*, UK, *Distance Education*, Vol. 27, No. 3, (November 2006), pp. 331-353

Perkins, D. *Smart schools. Better thinking and learning for every child* (1992) New York: The FreePress

Suzy Edwards *Higher Education in the Twenty-first Century: examining the interface between graduate attributes, online and problem-based learning at Monash University* *Pedagogy and Education*, Vol. 14, No. 3, (2005) pp. 329-352

Archil Karaulashvili¹

APPLICATION OF MODERN TEACHING-LEARNING METHODS IN DISTANCE LEARNING

(Based on an example of lecture courses on General and Practical Aspects of Political and Legal Relations between Georgia and the European Union)

Abstract

Covid pandemic, existing security risks, the need to save resources and time, and other circumstances made development of the distance learning important. **The purpose of this article is to discuss the possibilities of using modern teaching-learning methods for distance learning.** The issue is presented through the examples of courses on general and practical aspects of political and legal relations between Georgia and the European Union.

The use of the distance group learning method is shown on the example of working on a presentation regarding visa-free travel and movement of citizens between the EU and Georgia. The topic of role-playing teaching is discussed through the modeling of the work of the EU-Georgia Association Council, and the use of the case study method is presented on the example of one of the sectoral reforms envisaged by the EU-Georgia Association Agreement. The problem-based learning method is discussed by using the topic of strategic communication against anti-Western propaganda.

Special attention is paid to the possibilities of solving problems related with distance learning. In all topics, attention is paid to promoting the development of critical thinking and creativity. Increasing students' interest and participation in the learning process is considered as one of the approaches. Evaluation difficulties and practical experience of solving them are discussed as well.

The main conclusions of the article are: the use of modern methods in distance education is associated with more difficulties than the use of traditional methods in the same circumstances; The development of electronic technologies and a creative approach allow us to overcome almost all problems of distance learning; EU-integration related practical experience is useful for new teaching and learning methods, as it helps to properly plan and manage related communications.

Key words: distance learning; group learning; role-playing; case study; Problem-Based Learning.

Introduction

We are living in a time of fast changes and witnessing accelerated development of economy, technology, social relations and respectively of teaching-learning methods. The global Covid-19 pandemics on one hand and the war in Ukraine on the other hand, significantly changed the agenda of the countries, state institutions, businesses and also the educational institutions. The need to adapt to the new realities stimulates discussions for understanding the challenges and difficulties on this path.

The global processes had its impact on Georgia as well. The war in Ukraine and the heroic resistance of the Ukrainian people against the Russian aggression gave rise to a strong reaction of support for the Ukraine in Western countries. One of the directions of this support is acceleration of integration into the European Union. Alongside with Ukraine, other countries with an Association Agreement with the European Union, namely

¹ Invited Lecturer at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Mobile: +37253800188, e-mail: akaraulashvili@mfa.gov.ge; akar_8@hotmail.com;

Moldova and Georgia, which are also suffering from Russian aggression, gain the opportunity to receive more support on the way to European integration. This means that our country will need more professionals working on the EU and the EU-Georgia cooperation related issues in a short period of time. Therefore, further refinement and development of teaching-learning methodology in this direction is important.

The Covid-19 pandemic had a significant impact on the development of teaching and learning methods. The need to limit the mobility of citizens and isolation of students and lecturers has disrupted the normal teaching process and schools have moved to distance learning practically in all countries. The pandemic is not completely defeated and there are risks of further escalation that stress the need for the development of distance learning methods. At the same time, there are other circumstances that emphasize the benefits for developing distance learning. These are, for instance: Security challenges (including the war in Ukraine); Overcrowded large cities where educational institutions are located, with their unfavorable ecological conditions and congested traffic; Better possibilities for inviting professors and teachers living in different cities or even countries; Less financial expenses, etc. Therefore, distance learning provides an opportunity to solve many challenges and it is of great importance to adapt modern progressive methods of teaching and learning to the limits of the distance learning.

In this article, we discuss the above-mentioned issues based on the course on "General Framework of the Political and Legal Relations between Georgia and the European Union" of the bachelor's program of European Studies and the course on "Practical Aspects of EU-Georgia Cooperation" of the master's program of European Studies.

The goals and the outcomes of the course on the General Framework of the Political and Legal Relations between Georgia and the European Union are fully consistent with the goals and outcomes of the TSU Bachelor's program in European studies. It will help students in deepening knowledge on: the history and current state of Georgia-EU relations with special emphases on the dynamics and main stages of the relations; on the political and economic driving forces and benefits deriving from these relations; the institutional and legislative foundations of the relations; challenges and threats to Georgia's rapprochement with the European Union; the Eastern Partnership initiative of the European Union where Georgia is a part of. Special attention will be paid to common European values, as well as to the hybrid threats and strategic communication with the public on the issues of Georgia's integration into the European Union. The course will focus on the development of primary analysis and critical thinking skills. After completing the course, the student should be able to independently evaluate his/her achievements according to the course benchmarks and further deepen his/her knowledge on the given topic using the available educational materials. Georgia's integration into the European Union will be used as an example for the critical analysis of the principles and challenges of European integration theories in general, which is also provided by the mentioned BA program. Certainly, the noted course will help students in exploring, studying and analyzing normative, political and other documents about important aspects of Georgia-EU relations envisaged by the undergraduate program.

The goals and results of the course on the Practical Aspects of EU-Georgia Cooperation are also aligned with those of the TSU Master's program in European studies aiming to prepare the highly qualified experts. The course provides a more in-depth knowledge of the economic, legal and institutional issues of cooperation between Georgia and the European Union. Emphasis is placed on the practical benefits and application of knowledge, including in opportunities related to mobility of citizen and the EU aid programs. As a result, the student will be able to analyze the challenges and benefits of the European integration of Georgia independently, taking into account modern political, economic and social aspects, as well as scientific thoughts and opinions. A critical analysis will provide opportunity for distinguishing the objective information on European integration and anti-Western propaganda. The student will develop the skills for further deepening and application of the knowledge. With the acquired knowledge and skills, students will be able to develop and implement research and practical projects in the fields of EU law, economy, politics, and history that are provided by the program according to high academic standards. They will be able to study/produce, analyze and explain the current processes in the European Union, as well as respective normative, political, economic and other documents in their daily practical activities.

Achieving these goals and results requires an effective use of modern teaching-learning methods. For discussing each teaching method via application of distance communication means, specific examples are presented on which the author has already accumulated certain practical experience. The use of the distance group learning method is demonstrated on the example of a presentation regarding visa-free travel and

movement of citizens between the European Union and Georgia within the framework of the course on the Practical Aspects of EU-Georgia Cooperation. Also, within the mentioned course, the method of role-playing is discussed, which will be applied through the simulation of the work of the EU-Georgia Association Council. The use of the elements of the case teaching method is presented in the framework of the course on the General Framework of the Political and Legal Relations between Georgia and the European Union for the undergraduate program of European studies on the example of one of the sectorial reforms specified by the EU-Georgia Association Agreement. Within the framework of the same course, the possibilities of using the problem-based learning (PBL) method are shown in the context of strategic communication against anti-Western propaganda.

Using elements of group and collaborative learning

We can consider the possibilities of using elements of group and collaborative learning through distance means when students are working on a presentation on visa-free travel and movement of citizens between the European Union and Georgia within course on Practical Aspects of EU-Georgia Cooperation. During the said training, students are given the task of making presentations jointly, by which: they must convey information about the prerequisites and requirements for visa-free travel between Georgia and the European Union, the progress of implementation, benefits and difficulties, as well as the current situation and problems related to the movement and employment of citizens; develop recommendations for their solution; explain the main points of Mobility Partnership between the European Union and Georgia, the need for ongoing cooperation and the so-called Advantages and disadvantages of Circular Migration. In order to ensure the effective participation of all students, the course is divided into groups of 4-5 people and each is given the task of making presentations related to the respective topic. It is important to clearly define the objectives related to the task and to participate in the preparation process in order to maximize the involvement of all participants. In this regard, it is useful to first ask the students themselves to determine the role of each of them in the preparation of the presentation, and at a later stage, as a result of appropriate reasoning, optimize these roles in order to evenly distribute the workload and adjust it to the skills.

In general, the use of group and collaborative elements in the learning process provides an opportunity for creative thinking, debate, discussion, sharing of activities, coordination, participation, communication and social relations skills. However, there are some difficulties in distance group learning. We are going to discuss several of them.

One of the difficulties is the need for several groups to work on one electronic platform synchronously but at the same time separately. Distance learning is not suitable for more than one person to speak at a time. Therefore, I think it is appropriate to provide each small group of students with its own discussion meeting format. At the same time, it is important for the lecturer to participate in at least some part of work on the presentation. This will allow lecturer to explain the details of the distribution of group work, describe the possibilities related with the development of work and presentation skills on that particular topic, and observe the student's activity and engagement for further evaluation. At the same time, I believe that it is not necessary, and on the contrary, it is would not be correct for the lecturer to participate in the entire process of developing of the presentation. Therefore, the lecturer can engage with each mini-group one by one and thus ensure that their activities are conducted properly.

Another difficulty is that students who might be knowledgeable but less active in terms of communication become even more passive due to the distance format. The distance format, to some extent, limits the emotional component of the interaction and therefore does not encourage engagement and activity. This is discussed in Hang Shu and Hiaoqin Gu's article comparing online and conventional learning, in particular it is stated that: "Compared with the informal environment of online learning, classroom dialogues are more open and required deep thinking" (2018, p.17). Therefore, in the case of a presentation, it is necessary to make sure that each student has his role. It is desirable that this role be consistent with his skills. It is also important to encourage students' creativity.

Difficulty may also arise from the less knowledgeable and less active student trying to make ends meet at the expense of someone else's work. For this purpose, they can refer to technical problems related to distance learning. On the one hand, this situation can be corrected through the evaluation system. For example, students should know in advance that not only the final product - the presentation is evaluated, but also their

participation, and different members of the subgroup may have different evaluations, and the responsibility for eliminating the technical problems is also individual. However, such approach could make it difficult to effectively use the elements of collaborative learning. Therefore, I think, in case of identification of the above-mentioned problem, the lecturer should devote more time and attention to the coordination of the activities of the relevant sub-group in order to ensure positive interdependence and balancing of individual and group responsibility. Thus, during the evaluation, the priority will be given to the achievement of the common goal. In the solution of the technical problem, joint efforts and mutual support of the whole group can be used.

It should be noted that some of the problems that appear when using elements of group and collaborative learning during face-to-face interaction are less relevant in distance learning. For example, time wasting and conversation on other, unrelated topics that usually occur in face-to-face relationships are less common in distance learning, where emotional and visual contacts are limited.

To summarize, it could be said that the elements of group and collaborative learning can be used in distance learning as well. However, due to the limitations of distance learning, the use of group and collaborative elements might not be as effective as during face-to-face learning. At the same time, problems arising during distance learning could be solved, and students themselves can contribute to this. In addition, there are some problems of group and collaborative learning that could be solved easier during distance learning.

Role-playing method

It is appropriate to discuss the issues of using the distance role-playing teaching method within the course on the Practical Aspects of EU-Georgia Cooperation. The role-playing is used through the simulation of the work of the EU-Georgia Association Council. The students are divided into two groups: one has to play the role of representatives of the European Union, and the other has to play the role of representatives of the Georgian government. Each party will have their responsibilities, tasks and goals defined both at the group and individual level. Each student plays the role of one high-level official. In addition, the functional responsibilities of the Association Council, as well as the approximation agenda and protocol issues of the Council are explained to the students. During the exercise it is important for students to discuss and distribute the respective roles themselves, as well as to carry out preparatory work for their involvement. The mentioned format provides a good opportunity to strengthen the connection between knowledge and experience, while facilitating creativity and developing critical thinking. As a result, we also have an opportunity to widely use the elements of the learning by doing method.

This kind of simulation generally provides an opportunity for active student participation, focusing on learning topics, drawing attention to problematic issues, etc., and so applying Perkins' teaching principles. At the same time, in the presented example, we face certain problems, for instance:

In distance learning through simulation, it is difficult to maintain the emotional component that is easily achievable during conventional learning process. Why some approaches could soften it, I think it is impossible to completely eliminate this difficulty. Uplifting the emotional background to a certain extent can be facilitated by discussing popular, important and urgent issues for all participants during the simulation, as well as providing certain visual content, for example, small flags, etc., at the extent of technical capabilities.

When dividing into two large groups, it is unlikely that all students will be equally active. This problem can be solved if the lecturer properly coordinates the task. For this purpose, already during the preparatory stage of the simulation it is desirable to discuss with the students the role of each of them, the rules of engagement and ensure that their skills are adapted to the assigned role. It is also correct to focus students' attention on popular current issues, which would allow for inspiring discussion and help develop critical thinking. The usefulness of distance simulation is briefed in article by Lovelas et al., which is about the assessment of the web-based simulations for the development of critical thinking skills, in particular authors mention the following: "We found that participation in the simulations was an effective way to develop critical thinking skills." (2016, p. 100). In addition, cross assessment can also be used to develop communication skills and demonstrate additional knowledge.

To summarize, role-playing learning provides good opportunities for connecting experience and knowledge, developing critical thinking, learning by doing, and thus using elements of Perkins' teaching. However, there

are some problems associated with the distance simulations, mostly related to the creation of an emotional background and active engagement. It is practically impossible to completely eliminate them; however, certain approaches in the teaching process could ensure their reduction.

Case Study Method

Within the frames of the course on 'General Framework of the Political and Legal Relations between Georgia and the European Union' which is part of the curriculum of the TSU bachelor's program in European Studies, it is possible to use a 'case study method' by distance learning, mainly on the example of the reforms undertaken as an obligation imposed by the Association Agreement between Georgia and the European Union. For example, the upgrade in the technical inspection standards of motor vehicles according to the EU norms can be selected as the reform pattern. It creates a certain dilemma for the authorities of the respective country, according to which, on one hand the mentioned standards are important for European integration, for ensuring the clean environment and the health of citizens, as well as for the safety of movement of the road transport. On the other hand, taking into account the low level of income of the population, the corresponding reform will significantly burden the owners of old vehicles. During the course, the above-mentioned problem is presented to the students, and in order to find a solution, they are given the opportunity to express their opinions and engage in a discussion. Their answers are compared to the solution found in the real situation. In addition, the cooperation between the Government of Georgia and the European Commission on this issue can be discussed.

As is known, the case study helps to develop the ability of critical analysis and thinking. The given case contains a problem, and it is also possible to use the problem-based learning approaches. Thus, students are also given an opportunity to develop their skills of problem analyses and generating creative ideas for finding a solution. In addition, according to the classification of Robert In, we can call the problem explanatory, because there is a clear cause-and-effect relationship between the problem, its causes, and the ways of solving it. This example is also good as the answer is selected taking into account value based parameters. Thus, the students will better understand and preserve respective values. An example that reflects a real situation and has a practical character also provides a good opportunity to demonstrate the application of theoretical knowledge in practice. In addition during the discussions social relations and communication skills are developed.

It should be noted that the using of case studies by distance learning can be practically as successful as by face-to-face contact. Modern technical means provide a wide range of opportunities, including presentation or insertion of video component, to ensure that the information is delivered in an appropriate and effective manner. This time, during the mentioned course, a presentation is used to explain the basic data, prerequisites, objectives, involved institutions and possible outcomes of the case.

In distance learning, certain difficulties can arise only in the part of the case discussion, when the visual and emotional factors are limited due to the lack of direct contact. In this case, it is more difficult to influence on students by the so-called "creative conquest". Also, some simple actions under normal conditions become difficult, for example quickly distinguishing the supporters of this or that opinion if the video image of all participants is not included and cannot be done for technical reasons. Not only during the survey, but also during the discussion as a whole, it is important that all students have their video eye turned on and their name written. Failure to resolve these simple technical issues may significantly reduce the effectiveness and positive results of using the case study method by distance learning.

In general, the mentioned small problems can be solved by the correct moderation of the teaching process by the lecturer, who should ensure the involvement of each student in the discussions, focus on the values related aspects of the topic, encourage analytical approaches in the discussions, and maintain high motivation in clarifying the respective subject. The Case study method allows teaching to become more fun, and distance learning should not be a reason to lose this advantage. I consider it quite possible to achieve the aims with the correct moderation of the lecturer. Under correct moderation is meant both thematic guidelines and the guidance of social mutual cooperation, as well as setting technical requirements and their strict observance. Some researchers even point to some/minor advantages of using distance online tools in case study, for example Chen et al. in their work on the effectiveness of case study in an online asynchronous environment (2006, p. 84), believe that - "learning how to organize thoughts and to write in a succinct way in order to communicate with other students is another important accomplishment. This may not be the case in a spontaneous F2F class environment."

Thus, within the course on “General Framework of the Political and Legal Relations between Georgia and the European Union” the method of case study can be used distantly as successfully as in contact teaching by providing the example of the reform envisaged by the Association Agreement between the European Union and Georgia. No problems related to distance learning are expected in the description and explanation part of the study. Certain difficulties that may arise in the case discussion part and are related to visual and emotional limitations can be easily solved with proper moderation by the lecturer.

Problem-Based Learning

In the case study mentioned above elements of problem-based learning were already used, however, in that case, the goal was not to study the problematic issue itself, but to discuss and understand the institutional and economic component related to it and reforms in general. Therefore, it can be classified more as a case study method. In contrast to the above, now I would like to discuss the problem-based learning method, which in this case is focused on studying the content of the problematic issue itself.

Accordingly, this time we will consider the use of the problem-based learning method within the course on “General Framework of the Political and Legal Relations between Georgia and the European Union” (part of the curriculum of the TSU bachelor's program of European Studies) in the context of the strategic communication against anti-western propaganda. In particular, we are interested in the use of this method by distance learning.

In order to use the problem-based learning method, specific anti-Western and anti-EU propaganda messages will be presented to students and they will be asked to come up with their arguments against it. It is better if these messages are given to the students in advance so that they can find/process additional materials to form their opinion. A special time should be devoted to discussion/brainstorming of arguments against each propaganda message. Students will not be divided into groups and there will be a general discussion. It is important that all students will be given the opportunity to express their opinions. It should be allowed to evaluate other student's opinions and express counterarguments. It is also possible to vote which arguments the audience considers stronger. However, there are often no single and correct answers to the presented topic, and it is important to be able to reconcile the opinions expressed and draw conclusions. Later, it will be explained to the students what hybrid threats mean and how anti-Western propaganda is working, what its methods and goals are, what the practice of responding to them is, and what approach by Georgia in this regard is chosen.

I would like to emphasize the opportunity to highlight the value component during problem-based learning. Often the elements of propaganda are built against the so-called European values, such as democracy, rule of law, equality, protection of human rights, freedom of expression, etc. In other words: the values, which bind together the European community, as well as the EU member states. Therefore, in formulating arguments against propaganda, the student should grasp and try to deeply understand the benefits of these values. During the training, emphasis will be placed on such value-related propaganda topics. Besides, propaganda myths built on false or distorted information can also be distinguished, and it is important to answer them as well. For this kind of cases the students have to be suggested an opportunities to find and familiarize themselves with valid and objective information. The knowledge and experience gained by this method have a great practical purpose as students come across examples of anti-Western propaganda very often in real live. Thus, they will not only be able to distinguish and identify the mentioned propaganda, but also to defend objective opinions with arguments and help others to form an accurate social or political position.

Based on both my practical experience and different researches on this topic, it can be said that students' motivation and interest towards the discussed issues increases during problem-based learning that contributes to its comprehensive study. In addition to the above, students develop critical thinking, evidence based discussion, problem solving, group working and communication skills.

In the context of strategic communication against anti-Western propaganda, the use of the problem-based learning method in distance education has no fundamental differences compared to the face to face learning. The technical side allows the lecturer to conduct the teaching process practically without substantial deficiencies, ensure the good involvement of students, control the content of the topic and timing, as well as evaluate the students thoroughly. Some technical means, like the ability to send written questions, allow the

lecture time to be used more effectively. However, to support discussion and raise motivation, it is appropriate to conduct an oral discussion.

Given that problem-based learning requires extensive interaction between the lecturer and the student as well as the students themselves, conducting it distantly is certainly associated with some limitations. First of all, this refers to the limited opportunity to bring forward the emotional component related to the discussed issue, as well as the formation of a sense of teamwork on the part of students and the use of non-linguistic communication abilities. The task of ensuring high interest and activity on the part of all students is complicated, too.

In the case of problem-based learning, as well as in the case of case study, it is of great importance for the lecturer to properly manage and moderate the teaching process in order to overcome the mentioned limitations. It is key for every student to understand the teaching approaches and principles as well as the thematic task right from the beginning, as well as to have information about the discussed issue before the lecture and to work on finding and processing additional information. The lecturer, while moderating, should encourage discussion, try to increase students' interest by emphasizing the value and practical aspects of the issue, and ensure their maximum involvement in this discussions and debates. This time, it is also necessary to fully arrange such a simple technical aspect as turned on video eye and written name under the image for all participants.

To summaries, it is possible to say that within the framework of the course on "General Framework of the Political and Legal Relations between Georgia and the European Union" of the TSU bachelor's program of European Studies, the distance use of the problem-based teaching method in the context of the topic of strategic communication against anti-Western propaganda is successfully possible and is linked with only minimal difficulties. The need for high emotional background and active participation in discussions could be considered as such. However, these difficulties can be overcome to a significant extent under the conditions of proper planning of teaching process and active moderation. McLinden et al. From the University of Birmingham, in his article "Participation in Online Problem Based Learning: Insights from postgraduate teachers studying through open and distance education" states that: "... through the appropriate design and use of learning technologies, PBL can be adapted for use in the professional development of students studying through open and distance education." (2006, p. 348).

Difficulties of assessment

In general, assessment is quite a complex process and is associated with many challenges. Based on my own practical experience, I noted that objective and fair assessment becomes even more difficult in the conditions of distance learning. These difficulties are especially manifested in the conditions of the written exam during the summative assessment to determine the depths of knowledge, when it is quite difficult to control how honest are the students in its demonstration. Specifically, we are talking about the written exam, during which students are given the task of answering questions related to the learned material. Students are requested to leave the video eye turned on and refrain from using Internet sources during the exam. Unfortunately, in practice there are cases of abuse of distance exam restrictions. Plagiarism may occur on the part of the student by using relevant information found in the Internet. Students often are searching for the respective material in another language, then translate it with automatic online translation programs and copy the translated text. This significantly complicates the detection of plagiarism through using search engines during the checking of the papers.

In the above specific case, it is practically impossible to solve the problem by stricter control. In these circumstances, I think, it is necessary to change the approach and ask such questions, the answer to which requires not only the presentation of information, but also the manifestation of critical thinking and a creative approach to the issue. This is emphasized by Espinoza and Najera in their article "How to correct teaching methods that favor plagiarism: recommendations from teachers and students in a Spanish language distance education university", where it is recommended: "Require creative individualized work that cannot be plagiarized because it can only be created by the mind of the student." (2014, p. 1076). Along with the above, it is of great importance to explain to the students the significance of correct assessment. It is desirable for the students to understand that it is in their interest to receive objective information about their successes and difficulties in learning. After all, the assessment has many goals, among which is the proper planning of the further learning

process and the encouragement of acquiring additional knowledge. The mentioned goals should be explained in case of using the teaching methods mentioned in this article, too.

In accordance with the above mentioned:

- While working on a presentation about visa-free travel and movement of citizens between the EU and Georgia that includes group and collaborative elements of learning lecturer could use for evaluation: peer evaluation by students, evaluation of the ability to connect knowledge and practice, and active participation in the common work.
- For evaluation of students during the simulation of the Georgia-EU Association Council used for the role-playing, along with the knowledge it is possible to focus on the correct understanding of the role, openness and willingness to cooperate, and activity. This time it could be appropriate to ask students for peer evaluation, too.
- During distance learning on the example of the reform provided by the Association Agreement between the EU and Georgia, for lecturer evaluating the students it is important to take into account the student's activity, communication skills, analytical abilities and the ability to apply theoretical knowledge into practice. The same can be said about the evaluation of students when problem-based distance learning is used with the topic of strategic communication against anti-Western propaganda.

In distance learning with all the above-mentioned methods, it is possible and even desirable to use formative assessments in the form of comments along with the summative assessment. This will further encourage students' interest, independence, and self-confidence, consequently the quality of teaching will increase. Berika Shukakidze, the head of the National Center of Teacher Professional Development, notes that: "The format of distance learning has further triggered the issue of transition to a formative assessment model and canceling grades" (2020, Ether Gwineria's presentation on evaluation during the workshop of the Erasmus+ Jean Monnet Projects EUSStBA, slide 20). I agree with the first part of this opinion that distance learning is better suited to formative assessment, however, I believe that maintaining the practice of marking, or in our particular case, grading, is also important in order to maximize the positive outcomes coming from assessment.

In general, it should be mentioned that the use of different teaching and assessment methods referred to in this article is even more relevant in distance education, because compared to the traditional lecture-written exam scheme, these methods increase the objectivity and accuracy of assessment, facilitates individualism and the desire/interest towards education itself.

Conclusions

The present article analyzes the use of several modern methods of teaching-learning in the conditions of distance learning. In particular, the use of distance group and collaborative learning, role-playing, case study and problem-based learning methods is discussed.

The article compares the use of these methods in contact and distance education. Special attention is paid to the difficulties expected in distance learning and recommendations are offered on possible ways to overcome these difficulties.

The analysis presented in the article, is based on my own practical experience, together with indicated respective scientific works. My experience was accumulated as a result of teaching the topic of cooperation between Georgia and the European Union, as well as directly working on these topics for about 15 years in different positions in the public sector. Coming from the nature of the above-mentioned teaching methods that is connected with practical activities it is also true that the experience related to working on European integration issues significantly helps us to appropriately use these teaching methods. One of the reasons for this is that practical experience helps to properly plan and moderate communications related to these teaching methods.

As can be seen from the observation and analysis, the case study method, which is presented on the example of the reform from the EU-Georgia Association Agreement, and the problem-based learning method, which is presented on the example of strategic communication against anti-Western propaganda, can be used practically as successfully in distance learning as in contact learning. Using these methods remotely involves only minimal difficulties. Some of these difficulties that can arise in case study and problem-based learning are mainly related to visual and emotional limitations. However, these difficulties can be overcome to a significant

extent with the correct planning of the teaching process and in the conditions of encouraging and active moderation from the lecturer.

The use of role-playing by distantly modeling of certain institutional structures of Georgia-EU cooperation could be quite effective, although in this case there also might emerge some challenges such as ensuring the high activity of students and creating the preferred emotional background for the modeling. It is almost not possible to completely eliminate these difficulties, although with certain approaches it is possible to reduce them.

Among the methods discussed in this article for distance learning, it seems the most difficult is the use of elements of group and cooperative learning, which takes place when working in small groups of students on a presentation. Therefore, the use of this method in distance learning may not be as effective as in contact learning. At the same time, with significant efforts it is still possible to solve the problems that have arisen, and for this it is necessary to properly instruct students, define their responsibilities and ensure more engagement. Interestingly, when using elements of group and cooperative learning, there are also some issues such as reduction of a waste of time, for which distance learning makes it easier to solve the problem.

Based on all of the above, it can be said that the use of modern methods in distance education is associated with more difficulties than the use of traditional methods in the same distance education. At the same time, the development of electronic technologies and creative approaches allow us to overcome almost all distance learning related problems.

Along the same line, it can be noted that proper evaluation of student becomes challenging during distance learning. In particular, the summative assessment of knowledge in written exam conditions is associated with many difficulties. Therefore, the use of the teaching methods presented in this article facilitates increasing the objectivity of the assessment. Also, application of formative assessments via comments alongside with the summative assessment develops communication skills, facilitates individualism and enhances interest in education.

Bibliography

- Bloom, B. S.; Engelhart, M. D.; Furst, E. J.; Hill, W. H.; Krathwohl, D. R.** *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals.* (1956) New York: David McKay Company.
- Charlie C. Chen, Rong-An Shang, Albert Harris** *The Efficacy of Case Method Teaching in an Online Asynchronous Learning Environment*, International Journal of Distance Education Technologies, Volume 4, Issue 2 (2006), Idea Group Inc, pp.72-86
- Edward de Bono** *Six Thinking Hats: An Essential Approach to Business Management.* (1985). Little, Brown, & Company.
- Ether Gwineria** Presentations on Modern methods of teaching (2022) Tbilisi at the Workshop organized within the frames of the Erasmus+ Jean Monnet Project EUStBA
- Hang Shu, Xiaoqing Gu** *Determining the differences between online and face-to-face student-group interactions in a blended learning course*, (2018) <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2018.05.003>
- Howard Gardner** *The Disciplined Mind*, (1999) Penguin Books, Printed in USA
- Howard Gardner** *The Development and Education of the Mind* (2002) Routledge, Printed in Great Britain.
- Kathi J. Lovelace, Fabian Eggers, Loren R. Dyck** *I Do and I Understand: Assessing the Utility of Web-Based Management Simulations to Develop Critical Thinking Skills*, Academy of Management Learning & Education, (2016), Vol. 15, No. 1, pp. 100-121.
- Lourdes Arce Espinoza, Julián Monge Nájera** *How to correct teaching methods that favour plagiarism: recommendations from teachers and students in a Spanish language distance education university*, Assessment & Evaluation in Higher Education, Volume 40, 2015 (first published on-line 2014), Issue 8, pp. 1070-1078
- Mike McLinden, Steve McCall, Danielle Hinton, and Annette Weston** *Participation in Online Problem Based Learning: Insights from postgraduate teachers studying through open and distance education*, UK, Distance Education, Vol. 27, No. 3, (November 2006), pp. 331-353
- Perkins, D.** *Smart schools. Better thinking and learning for every child* (1992) New York: The FreePress
- Suzy Edwards** *Higher Education in the Twenty-first Century: examining the interface between graduate attributes, online and problem-based learning at Monash University* Pedagogy and Education, Vol. 14, No. 3, (2005) pp. 329-352

გიორგი მესხი¹

სოკრატული მეთოდის გამოყენება ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სწავლებისას

აბსტრაქტი

სოკრატული მეთოდი ფართოდ გამოიყენება სასწავლო პრაქტიკაში აკადემიის დაარსების დღიდან. წარმოდგენილი კვლევის მიზნებისთვის სოკრატულ მეთოდს განვმარტავთ, როგორც დიალოგს ლექტორსა და სტუდენტს შორის, ასევე, როგორც საკითხის დიალექტიკურ და კრიტიკულ ანალიზს შეკითხვების მეშვეობით. წინამდებარე კვლევა არსებითად ეხება სოკრატული მეთოდის შესაბამისობას თანამედროვე სასწავლო დისციპლინების, კონკრეტულად კი - ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სწავლებისადმი. სოკრატული მეთოდის გამოყენების ფორმები, ტექნოლოგიის განვითარების კვალობაზე, მნიშვნელოვნად შეიცვალა (მაგ. უკანასკნელი წლების მანძილზე განსაკუთრებით აქტუალური გახდა ლექციებისა და სემინარების ონლაინ რეჟიმში ჩატარება). ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი კი, იურისპრუდენციის ის დარგია, რომელიც, სწორედ, ტექნოლოგიურ განვითარებასა და, ზოგადად, სიახლეებს მოიცავს. გარდა ამისა, ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი შეეხება არაერთ სადავო საკითხსაც, რომლის გაანალიზებისთვისაც საჭიროა სოკრატული მეთოდი - დიალექტიკური და კრიტიკული ანალიზის მოშველიება. კვლევის ავტორი წარმოადგენს რამდენიმე პრაქტიკულ დაკვირვებასაც აღნიშნული თვალსაზრისით.

საკვანძო სიტყვები: სოკრატული მეთოდი, დიალოგი, კითხვები, ინტელექტუალური საკუთრება, კრიტიკული ანალიზი, ტექნოლოგია

შესავალი

ანტიკური ხანიდან დღემდე სოკრატული მეთოდი მზარდი ინტერესის საგანს წარმოადგენს. ათენში ყველა იცნობდა უცნაურ ამ ქალაქის უცნაურ მკვიდრს, ერთთავად ბაზრის შესასვლელთან, თუ აგორას საკრებულოსთან რომ იდგა და თავისებურ შეკითხვებს უსვამდა მეზობლებს, ნაცნობებსა და ზოგჯერ უცნობებსაც კი. ეს კითხვები იმდენად სიცოცხლისუნარიანი აღმოჩნდნენ, რომ ანტიკური ხანის ათენური ბაზრობიდან - თანამედროვე უნივერსიტეტებსა და აუდიტორიებში გადმონაცვლეს. ამჟამად სოკრატული მეთოდი აღიარებულია, როგორც სხვადასხვა აკადემიურ დისციპლინათა სწავლებისთვის გამოსადეგი წარმატებული მეთოდთაგანი (კოვიდ პანდემიამ და ონლაინ ლექციებმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა მისი აქტუალობა). მეთოდი განსაკუთრებულად წარმატებულია მაშინ, როცა წარმოდგენილი საკითხი წინააღმდეგობრივია და მრავალი ასპექტის განხილვას საჭიროებს.

ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი - ტექნოლოგიური პროგრესის შედეგად წარმოქმნილი ეს შედარებით ახალი დარგი - მრავლად შეიცავს წინააღმდეგობრივ საკითხებს. იგი მოიცავს საავტორო უფლებას (ე.წ. copyright-ს) და ინდუსტრიულ საკუთრებას; ორივე მათგანი შედგება წინააღმდეგობრივი ასპექტებისგან და უხვ მასალას გვაძლევს დისკუსიისთვის. ამ თვალსაზრისით სოკრატული მეთოდი შეიძლება შესაფერი გამოდგეს ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სწავლებისთვის და წინამდებარე კვლევის მიზანი, სწორედ, ამ შესაბამისობის შემოწმებაა. კვლევის ავტორი წარმოადგენს ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის ინტერდისციპლინური სამაგისტრო პროგრამის ფარგლებში

¹ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის მიწვეული ლექტორი, სამართლის დოქტორი (ბერლინის თავისუფალი უნივერსიტეტი), ელექტრონული ფოსტა: george.meskhi@law-school.de; meskhigeorge@yahoo.com;

ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სოკრატული მეთოდით სწავლებისას მიღებულ გამოცდილებას. კვლევა იწყება სოკრატული მეთოდის იმ მახასიათებელთა განსაზღვრითა და განხილვით, რომლებიც რელევანტურობას ინარჩუნებენ ინტელექტუალური საკუთრების სამართალთან მიმართებაში. კვლევის შემდეგ ნაწილში წარმოდგენილი და განხილულია თვით ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის შესაბამისი ასპექტები სოკრატული მეთოდის აუცილებლობის ხაზგასასმელად.

I სოკრატული მეთოდის განვითარება

სოკრატული მეთოდის განმარტება საკმაოდ რთული ამოცანაა, რადგან ნებისმიერი ამგვარი განმარტების სისწორე თვითონვე აღძრავს სოკრატესული კითხვების წყებას. სხვა აბსტრაქტული კატეგორიების მსგავსად (როგორცაა, მაგ., აზროვნება, კვლევა, სიბრძნე, სიქველე და სხვ.), სოკრატული მეთოდიც ძნელად განსამარტავია² და მისი საყოველთაო დეფინიციის შემუშავება კიდევ უფრო ძნელია. სხვადასხვა სახელმძღვანელოებისა თუ ენციკლოპედიების მიერ შემოთავაზებული „სოკრატული მეთოდი“ განმარტებანი ამიტომაც განსხვავდებიან ერთიმეორისგან მათი ავტორების მოსაზრებათა მიხედვით.³ თუმცა, საგულისხმოა, რომ ამ განმარტებათა უმრავლესობა შეკითხვებს ეხება, სახელდობრ: კითხვის დასმას, როგორც შემეცნების მეთოდს. თუ ამ მეთოდს უკიდურესად გავამარტივებთ, მაშინ შეგვიძლია ვთქვათ, რომ სოკრატული მეთოდი, უბრალოდ, კითხვების დასმაა.⁴ მაგრამ თუკი უფრო სრული და დეტალური ახსნა გვსურს, მაშინ სოკრატული მეთოდი უნდა განვმარტოთ, როგორც „ხერხი, რომლის გამოყენებითაც სოკრატე ასწავლიდა თავის მოწაფეებს“⁵. ეს უკანასკნელი დეფინიცია კი საჭიროებს იმის განმარტებასაც, თუ სახელდობრ როგორ ასწავლიდა სოკრატე თავის მოწაფეებს. სოკრატესა და სწავლების მისეული მეთოდის შესახებ დიდძალი მასალა არსებობს: უშუალოდ მისი მოწაფეების ნაშრომებით⁶ დაწყებული, მისი დიალოგების ყველაზე უფრო თანამედროვე ინტერპრეტაციებით დამთავრებული. ცხადია, აქ ჩვენ არ ვაპირებთ მთელი ამ კორპუსის განხილვასა და შეჯამებას. წინამდებარე თავში ჩვენ წარმოვადგენთ მხოლოდ სოკრატული მეთოდის მთავარ მახასიათებლებს და ყურადღებას გავამახვილებთ მის ცალკეულ ელემენტებზე, რაც რელევანტურია ჩვენს მთავარ საკვლევ თემასთან - ინტელექტუალური საკუთრების სწავლებასთან მიმართებაში. საამისოდ ჩვენ შევეხებით ხსენებული მეთოდის წარმომავლობასა და საფუძვლებს, განვიხილავთ მისი გამოყენების პრაქტიკას უშუალოდ სოკრატეს მიერ და წარმოვადგენთ მეთოდის რამდენიმე ზოგად ინტერპრეტაციას, რაც უკვე სოკრატეს შემდეგ იქნა შემუშავებული.

1 სოკრატული მეთოდის საფუძვლები

ძველ საბერძნეთში, სოკრატემდე, ფილოსოფია უკვე მნიშვნელოვან დონეზე იყო განვითარებული. ჰერაკლიტეს და სხვა მოაზროვნეთა ნაშრომები ხელმისაწვდომი იყო იმ დროისთვის, როდესაც სოკრატე გამოჩნდა ასპარეზზე. შესაბამისად, სოკრატული მეთოდის საფუძვლები მის წინამორბედთა ნააზრევში უნდა ვეძებოთ. სადღეისოდ რთულია უშუალოდ სოკრატესთვის ძვ. წ. V საუკუნეში ხელმისაწვდომი მასალის შესახებ სრული სურათის აღდგენა, რადგან ამ ლიტრატურის უდიდესმა ნაწილმა ჩვენამდე ვერ მოაღწია და მხოლოდ შემორჩენილ ფრაგმენტებს, ან და მის მოწაფეთა მოგონებებს უნდა დავყვრდნოთ.⁷ ჩვენ შეგვიძლია მხოლოდ ვივარაუდოთ, რომ სოკრატე იცნობდა თავის წინამორბედთა ნაშრომებს. მაგალითად, ჰერაკლიტეს ცნობილი გამონათქვამი „ბრძოლაა ყოვლის მამა და მბრძანებელი“⁸ (πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι)⁹ მისთვის ცნობილი უნდა ყოფილიყო. ეს გამონათქვამი შეიძლება გავრცელდეს (გავრცელდა კიდევ) იდეებზე, იმ აზრით, რომ იდეათა შორის ბრძოლას, მათ დაპირისპირ-

² იხ. Giuseffi, Frank, How the Socratic Method Engenders Authentic Educational Experiences, Lexington Books, 2021, p. 7.

³ ზოგი ავტორი სოკრატულ მეთოდს საერთოდ არ განმარტავს: ერთი მხრივ, ამგვარი განმარტების სირთულისა და, მეორე მხრივ, იმის გამო, რომ ისედაც საყოველთაოდ ცნობილად მიაჩნია.

⁴ იხ. Drozdek, Adam, Peoples, Katarzyna, Using the Socratic Method in Counseling: A Guide to Channeling Inborn Knowledge, Routledge 2018, p. 21.

⁵ იხ. Dillon, James J., Teaching Psychology and the Socratic Method: Real Knowledge in a Virtual Age, Palgrave Macmillan 2016, p. 19.

⁶ მაგ. პლატონი, ქსენოფონტე და სხვ.

⁷ იხ. Emlyn-Jones, Chris, Early Socratic Dialogues, Penguin Books 2005, p. 10.

⁸ იხ. ჰერაკლიტე, ფრაგმენტები, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ, წიგნიდან: ბაჩანა ბრეგვაძე, თხზულებები და თარგმანები, ახალი თარგმანები, 2006, ფრაგმენტი 53.

⁹ იხ. Heraclitus, Fragments, Translated by G. T. W. Patrick, Digireads 2020, fragment 53.

რებას საბოლოოდ ქეშმარიტებამდე მივყავართ.¹⁰ სოკრატული დიალოგები იდეათა შორის, სწორედ, ამგვარი ბრძოლის ილუსტრაციებია. მაგალითად, სოკრატესა და პროტაგორას დიალოგი წარმოადგენს ნამდვილ ბრძოლას მოსაზრებებს შორის, რომელთა ჩამოყალიბებაც ერთიმეორისთვის დასმული კითხვების მეშვეობით ხდება (ამან სათავე დაუდო თეორიას, რომ კითხვების დასმის სოკრატესული მეთოდი თავდაპირველად პროტაგორამ განავითარა).¹¹ რა იმპულსები და შთაგონებანიც უნდა მიეღო თავისი მეთოდის შექმნისას, ცხადია, რომ თვით მეთოდი სოკრატემ განავითარა და სიცოცხლის ბოლო წუთამდე იყენებდა მას.¹² შესაბამისად, კითხვების დასმისა და მათი მეშვეობით ქეშმარიტების წვდომის მეთოდი თავიდანვე სოკრატეს სახელს დაუკავშირდა.

2 სოკრატული მეთოდის პრაქტიკა

სოკრატული მეთოდის პირველი და ყველაზე ცნობილი პრაქტიკოსი თვითონ სოკრატე იყო. მას იცნობდნენ, როგორც თავისი მეთოდის გამომყენებელს ყოველდღიურ ყოფაში, ათენის ხალხმრავალ ადგილებში, აგორაზე, ან ბაზრის შესასვლელთან.¹³ მისი თანამოსაუბრეები იყვნენ და მის აუდიტორიას შეადგენდნენ როგორც შემთხვევით გამვლელი ათენელები, ასევე, მთელ საბერძნეთში ცნობილი სწავლული სოფისტები. ამ უკანასკნელებთან საუბარი სოკრატეს განსაკუთრებულად აინტერესებდა: მათ საერთო მიზანი ჰქონდათ - შემეცნება, თუმცა, ამ მიზნისკენ მიმავალ გზებს განსხვავებულად ხედავდნენ.¹⁴ ძველბერძნული სიტყვის თიძოც (ბრძენი, ჭკვიანი, უნარიანი) მიხედვით, სოფისტი ნიშნავს „სიბრძნის, ჭკუისა და უნარის მქონე ადამიანს; ბრძენ, ჭკვიან და უნარიან პიროვნებას“.¹⁵ მართალია, სადღეისოდ ამ სიტყვამ უარყოფითი კონოტაცია შეიძინა,¹⁶ მაგრამ სოფისტების მიზანი ხალხში ცოდნის გავრცელება იყო და ამ საგანმანათლებლო პროცესში მათი როლი მართლაც დიდია.¹⁷ ჭკვიანებად, უნარიანებად და ბრძენკაცებად მიჩნეულ სოფისტებს ცოდნის გავრცელების თავიანთი მეთოდიც ჰქონდათ. სოკრატესული თვალსაზრისით თუ შევხედავთ, სოფისტური მიდგომა აროგანტულად შეიძლება მოგვეჩვენოს, როგორც პოზიცია იმ ადამიანისა, თავისთავს ბრძენკაცად და ჭკვიანად რომ მიიჩნევს, ახლა კი, ამ თავისი სიბრძნისა და ჭკუის ხალხისათვის განაწილება დიდსულოვნად განუზრახავს, კვარცხლბეკზე დამდგარა და ქადაგებს. მეორე მხრივ, სოკრატული მეთოდი გაცილებით უფრო მოკრძალებულია და რამდენადმე ცბიერიც, რადგან ამოსავალ წერტილად მიაჩნია იმის გაცხადება, რომ არაფერი იცის,¹⁸ უვიცი ბავშვის როლს თამაშობს, რომელიც ამგვარი სოფისტისგან ელოდება განათლების მიღებას.¹⁹ როგორც წესი, სოკრატე - ეს იდუმალი ირონისტი,²⁰ თავდაპირველად თითქოს მოპირდაპირე სოფისტის სიბრძნით აღფრთოვანებულია და საკუთარ უცოდინრობას სწუხს, შემდეგ კი, შემპარავად კითხულობს - რამდენად სწორია მიღებული პასუხი;²¹ სწორედ, აქ იწყება სოკრატესული გამოკითხვის ცნობილი მეთოდის ამოქმედება.

ამრიგად, შეგვიძლია, შევაჯამოთ სოკრატული მეთოდის ჩვენთვის საინტერესო მახასიათებლები: უპირველესად, სოკრატე მიდის პრობლემასთან არა როგორც ბრძენი და ყოვლისმცოდნე სოფისტი, არამედ როგორც მოკრძალებული მაძიებელი, რომელსაც მხოლოდ საკითხის გარკვევა სურს. ამის შე-

¹⁰ სწორედ ეს კონსტრუქცია დაედო საფუძვლად დიალექტიკურ მეთოდს, რომელიც პლატონმა შემოიღო და ჰეგელმა განავითარა.

¹¹ იხ. Corradi, Michele, Protagorean Socrates, Socratic Protagoras: A Narrative Strategy from Aristophanes to Plato, in: Socrates and the Socratic Dialogue, Edited by Alessandro Stavru, Christopher Moore, Brill 2018, p. 85.

¹² ფედონი (Φαίδων) წარმოადგენს სოკრატეს უკანასკნელ დიალოგს სულის უკვდავების შესახებ, რომელიც გაიმართა უშუალოდ სიკვდილით დასჯის აღსრულებისა და სანამლავის დაღვევის წინ.

¹³ იხ. Lang, Mabel, Socrates in the Agora (Excavations of the Athenian Agora: Picture Book), American School of Classical Studies at Athen, 1978, p. 11.

¹⁴ იხ. Kerferd G. B., The Sophistic Movement, Cambridge University Press 2001, p. 55.

¹⁵ იხ. O'Grady, Patricia, What is a Sophist?, in: The Sophists, An Introduction, Edited by Patricia O'Grady, Bloomsbury, 2008, p. 9.

¹⁶ იხ. Denyer, Nicholas, Introduction to Plato, Protagoras, Cambridge University Press 2008, p. 1.

¹⁷ სოფისტების როლისა და მისი გვიანდელი ინტერპრეტაციების შესახებ იხ. Kerferd G. B., The Sophistic Movement, Cambridge University Press 2001, p. 9.

¹⁸ „მე ვიცი, რომ არაფერი ვიცი“ სოკრატეს ცნობილი გამონათქვამია, რომელიც კონკრეტული წყაროებით დასტურდება, მაგალითად იხ. Plato, Apology, Translated By Benjamin Jowett, Qasim Idrees, 2017, p. 23.

¹⁹ იხ. Emlyn-Jones, Chris, Early Socratic Dialogues, Penguin Books 2005, p. 20.

²⁰ ფრიდრიხ ნიცშემ სოკრატეს (სხვა ეპითეტებთან ერთად) „იდუმალი ირონისტი“ უწოდა, იხ. ნიცშე ფრიდრიხი, ტრაგედიის დაბადება, გერმანულიდან თარგმნა გიორგი მესხმა, ჩვენი მწერლობა, თბილისი 2017, გვ. 32

²¹ იხ. Emlyn-Jones, Chris, Early Socratic Dialogues, Penguin Books 2005, p. 29.

მდეგ, უნინარესად, იგი ცდილობს კვლევის საგნის განსაზღვრას. ამ განსაზღვრებათა შემომწმებისას იგი ლამობს, დაადგინოს, რამდენად დამაკმაყოფილებელია ესა თუ ის განმარტება. ავტორიტეტების იგნორირება და უშუალოდ საკვლევ საკითხზე ფოკუსირება სოკრატული მეთოდის ძირითადი ატრიბუტთაგანია. ისიც დამახასიათებელია, რომ სოკრატე არ ცდილობს პრობლემის საბოლოო გადაჭრას. პლატონის მიერ აღწერილი არაერთი დიალოგი ბუნდოვნად მთავრდება, დასაწყისში დასმულ შეკითხვაზე კონკრეტული პასუხის გარეშე (ზოგჯერ - სრულიად უპასუხოდ).²² ამდენად, სოკრატული მეთოდის მთავარი მიზანი შეკითხვის აღძვრაა, ფილოსოფოსობის დაწყება, და არა - პრობლემის საბოლოო, უნივერსალური გადაწყვეტა.

3 სოკრატული მეთოდის ინტერპრეტაციები

სოკრატული მეთოდის პირველი განმმარტებელი თვითონ სოკრატეს მოწაფეები იყვნენ, თავიანთი მასწავლებლის ცხოვრების მაგალითით შთაგონებულნი, მისი პიროვნებით მოხიბლულნი და მისი სიკვდილით შეძრულნი, რის გამოც თავიანთი მასწავლებლის მოგონება და უკვდავყოფა განიზრახეს.²³ მათ შორის პლატონი ყველაზე უფრო ცნობილი და გავლენიანი აღმოჩნდა. პლატონის დიალოგების მთავარი პროტაგონისტი სოკრატეა, რაც ძალზე ართულებს ავტორისა და პროტაგონისტი ურთიერთობის გარკვევას: აქ შეუძლებელია მიჯნის გავლება და განსაზღვრა, რომელი აზრი ეკუთვნის მასწავლებელს და რომელი - მოწაფეს, რადგან დიალოგებში სოკრატესა და პლატონის იდეებს შორის მკვეთრი სამანი არ არსებობს. ამიტომაც მკვლევარებს ძალიან უჭირთ ერთის გარჩევა მეორისგან. როგორი შედეგითაც უნდა დასრულდეს ამგვარი კვლევა, ერთი რამ ცხადია: შეკითხვის დასმის გზით ცოდნასთან ზიარება აშკარად სოკრატული მეთოდია. აქ მთავარი ისაა, რომ ცოდნა ყოველთვის ურთიერთობის, ინტერაქციის, დიალოგის, შეკითხვის დასმისა და პასუხის ძიების გზით მიიღწევა. მონოლოგისა და ქადაგების რეჟიმი (რასაც ხშირად მიმართავდნენ სოფისტები) სოკრატესთვის - და, შესაბამისად, პლატონისთვის - არ წარმოადგენს შემეცნების გზას. განსხვავება ისაა, პლატონმა დიალოგებს დაწერილი ტექსტის ფორმა რომ მისცა, სოკრატეს კი, არასოდეს არაფერი დაუწერია და ამითაც იყო ცნობილი. პლატონის ნაშრომები, მართალია, დაწერილი ტექსტებია, მაგრამ მათ დიალოგის ფორმა აქვთ, სადაც იდეები უპირისპირდებიან ერთიმეორეს²⁴ და სინთეზის მიღწევას ცდილობენ.²⁵ მაგრამ პლატონის მოწაფემ, არისტოტელემ, ვისი აზროვნებისა და წერის სტილიც უფრო მონოლოგური იყო, ვიდრე დიალოგური, ფილოსოფია სხვა გზით წაიყვანა. აკადემიური წერის თანამედროვე სტილზე არისტოტელეს გავლენა უფრო დიდია, ვიდრე პლატონისა, რადგან მას უფრო მეტად მონოლოგის ფორმა აქვს. მიუხედავად ამისა, სოკრატული (შესაბამისად - პლატონური) ელემენტები - საკვლევი კითხვა და ჰიპოთეზა - თანამედროვე აკადემიური სტილის აუცილებელ ელემენტებს წარმოადგენენ. ლექციისა და, განსაკუთრებით, სემინარის ჩატარების თანამედროვე წესები სოკრატული გამოკითხვის მეთოდის გამოყენების საშუალებასაც გვაძლევენ. ხსენებული მეთოდის ფართოდ გამოყენება შეიძლება ისეთი წინააღმდეგობრივი და შედარებით თანამედროვე სფეროების განხილვისას, როგორიცაა ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი.

II ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი, როგორც სოკრატული მეთოდის გამოყენების ობიექტი

სამართლისმცოდნეობის დაყოფა საჯარო და კერძო სამართლად ძველი ტრადიციაა.²⁶ ჩვენ, ასევე, შეგვიძლია დავყოთ კერძო (ან - სამოქალაქო) სამართალი 'ტრადიციულ' და 'თანამედროვე' სფეროებად. ისეთი დარგები, როგორიცაა, მაგალითად, სანივთო, ან ვალდებულებითი სამართალი, ძველ რომშიც კი არსებობდნენ, რომის სამოქალაქო სამართლის განვითარების დასაწყისში; ისინი სამართლის 'ტრადიციული' დარგების რიცხვს მიეკუთვნებიან და ევროპის კონტინენტზე თავიანთი არსებობის

²² იხ., მაგალითად, გორგია, ლახესი, ლისია, მენონი და პლატონის სხვა ადრეული დიალოგები.

²³ იხ. Brisson, Luc, Plato and the Socratics, in: Socrates and the Socratic Dialogue, Edited by Alessandro Stavru, Christopher Moore, Brill 2018, p. 237.

²⁴ ჰერაკლიტეს ცნობილი გამოთქმის მსგავსად „ბრძოლაა ყოვლის მამა და მბრძანებელი (πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι)“; იხ. ჰერაკლიტე, ფრაგმენტები, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ, წიგნიდან: ბაჩანა ბრეგვაძე, თხზულებები და თარგმანები, ახალი თარგმანები, 2006, ფრაგმენტი 53.

²⁵ იხ. Cirne-Lima Carlos, Dialectic for Beginners, Porto Alegre, 1997, p. 79.

²⁶ ძნელი სათქმელია, კონკრეტულად როდის გაჩნდა დაყოფა საჯარო და კერძო სფეროებს შორის. მაგ. ოდისეის დასაწყისში ტელემაქე განასხვავებს ერთიმეორისგან სახალხო და პირადულ საქმეებს. იხ. Homer, The Odyssey, Translated by Dominic Rieu, Penguin Books, 2003, II, 40.

ათასწლეულებს ითვლიან.²⁷ ამასთანავე, კერძო სამართალში არსებობს არაერთი ახალი დარგი, რომელნიც თავიანთ არსებობას ტექნოლოგიურსა და საზოგადოებრივ განვითარებებს უმაღლიან, მაგალითად საბანკო სამართალი, მედიასამართალი, ბიზნესსამართალი და არაერთი სხვა (ზოგი მათგანი ახლა იქმნება, ან და მომავალში შეიქმნება ადრე თუ გვიან). სამართლის 'ტრადიციულ' დარგებში ძირითადი პრინციპებისა და ცნებათა შემუშავება ათასწლეულების წინ მოხდა. სადისკუსიოდ დარჩა მხოლოდ მათი გამოყენება კონკრეტულ პრაქტიკულ შემთხვევებში. რაც შეეხება სამართლის 'თანამედროვე' დარგებს, ისინი გაცილებით უფრო წინააღმდეგობრივნი არიან: მათი არა მხოლოდ ცალკეული ნორმები და ცნებანი, არამედ ზოგჯერ თვით მათი არსებობის აუცილებლობაც შეიძლება დადგეს კითხვის ნიშნის ქვეშ.

ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი იურისპრუდენციის, სწორედ, ამგვარი თანამედროვე, წინააღმდეგობრივი დარგების რიცხვს მიეკუთვნება. იგი შედგება ისეთი სფეროებისგან, რომელთა აღმოცენება ტექნოლოგიური თუ საზოგადოებრივი პროგრესის შედეგად მოხდა. მაგალითად, Copyright-ის, ანუ ასლის გადაღების უფლების მომწესრიგებელი სამართალი იოჰანეს გუტენბერგის მიერ საბეჭდი მანქანის გამოგონების შედეგად წარმოიქმნა, ხოლო მისი კონტინენტურევროპული ანალოგი - საავტორო სამართალი²⁸ XVIII საუკუნის ბოლოს განვითარდა, საფრანგეთის რევოლუციისა და ადამიანის უფლებათა დოქტრინის დამუშავების შედეგად.²⁹ ინდუსტრიული საკუთრების სამართალიც XIX საუკუნის მზარდ ტექნოლოგიურ პროგრესსა და ინდუსტრიის განვითარებას უმაღლის თავის არსებობას.³⁰ ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის მთავარი მახასიათებელი მისი დინამიურობაა: რაც დრო გადის, ტექნოლოგიური პროგრესის სიჩქარე უფრო და უფრო იზრდება, ხოლო ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი ცდილობს, ნაბიჯი აუწყოს ამ სისწრაფეს ახალი ნორმებისა და რეგულაციების შექმნით. მეორე მხრივ, არა მხოლოდ ამ ნაჩქარევად შექმნილი ნორმებისა და რეგულაციების, არამედ თვით ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის, როგორც ასეთის, არსებობის მიზანშეწონილობაც შეიძლება დადგეს კითხვის ნიშნის ქვეშ. სწორედ, აქ გვჭირდება სოკრატული მეთოდი და მისი მთავარი ატრიბუტი - შეკითხვის დასმა.

აქ ჩვენ უნდა განვასხვავოთ პროფესორის ორი ტიპი: *პროფესორი-სოფისტი* და *პროფესორი-სოკრატე*. პირველი მათგანი თავისი დროისა და ენერჯის უდიდეს ნაწილს ახმარს სტუდენტების განათლებას, მათთვის ცოდნის გადაცემას კონკრეტული დარგის ძირითადი პრინციპებისა და ნორმების შესახებ - რაც სასარგებლო შეიძლება აღმოჩნდეს განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე გვაქვს სამართლის 'ტრადიციულ' დარგთან. მეორე მხრივ, პროფესორი-სოკრატე ორიენტირებულია სტუდენტებისთვის შეკითხვების დასმაზე, რათა ცხადი გახდეს მათი მოსაზრებანი ხსენებული პრინციპებისა და ნორმების შესახებ, ხოლო ცალკეულ განმარტებათა, ნორმებისა და თარიღების დაზუსტებას არ აიძულებს მათ. ინტელექტუალური საკუთრების სამართალი უხვად შეიცავს იმგვარ საკითხებს, რომელთა სოკრატული მეთოდით განხილვაც მიზანშეწონილია. თვით სამართლის ამ დარგის არსებობის მიზანშეწონილობაც აქტუალური საკითხია: საავტორო სამართალიც და ინდუსტრიული საკუთრების სამართალიც ხშირად არიან ხოლმე მიჩნეულნი გამომგონებლობის განვითარების, ან და, ზოგადად, ცოდნის გადაცემის ხელშემშლელ ხელოვნურ დაბრკოლებებად.³¹ მისი ცალკეული ელემენტები, როგორიცაა ქონებრივი უფლებები, თავისუფალი გამოყენება, 'ცენზურირებული' სიმბოლოები და სხვა არაერთი საკითხი, ასევე, წინააღმდეგობრივია. ამ თვალსაზრისით, გამოცდილება აჩვენებს, რომ პროფესორი-სოკრატეს დისკუსიებში გამოხატული პრაქტიკა უფრო ნაყოფიერი შეიძლება იყოს. უკანასკნელი წლების გამოცდილებამაც დაადასტურა, რომ სტუდენტების ჩართულობა, განსაკუთრებით, ონლაინ ლექციებზე,³² საკმაოდ პრობლემური საკითხია. ამ შემთხვევაში პროფესორი-სოკრატეს

²⁷ იბ., მაგალითად, Huschke, Philipp Eduard: Über das Recht des nexum und das alte römische Schuldrecht: eine rechtshistorische Untersuchung, Leipzig: Gebauer, 1846, S. 2.

²⁸ droit d'auteur – ავტორის უფლება უნდა განვასხვავოთ copyright-ის, ანუ ასლის გადაღების უფლების ინგლისური კონცეფციისგან.

²⁹ იბ. Meskhi, George, From Soviet to European Copyright: The Challenges of Harmonizing the Copyright Legislations of Post-Soviet Non-EU States with the European Copyright Law (Georgian Case), Refubium, Berlin 2019, pp. 13-16.

³⁰ იბ. Seville, Catherine, EU Intellectual Property Law and Policy, Second Edition, Edward Elgar Publishing 2016, p. 106.

³¹ იბ., მაგალითად, Gascón, Francesc Joan Fondevila / Garcia-Navas, Raul Lopez: New Digital Production Models: The Consolidation of the Copyleft, in: DeVoss Daniele, Nicolle / Rife, Martine Courant: Cultures of Copyright, Peter Lang 2015, p. 69.

³² ლექციებისა და სემინარების ჩატარების ონლაინ ფორმატი გარდაუვალი იყო კოვიდ პანდემიის გამო განსაკუთრებით 2020-2022 წლებში.

მიერ ინიცირებული დიალოგის რეჟიმი გაცილებით უფრო რელევანტური აღმოჩნდა, ვიდრე პროფესორი-სოფისტის მიერ წარმართული მონოლოგის რეჟიმი.

ევროპისმცოდნეობის პროგრამის ინტერდისციპლინური ხასიათი, ასევე, გვაახლოებს სოკრატულ მეთოდთან. ხსენებული პროგრამის სტუდენტებს განსხვავებული საფუძვლები აქვთ: ზოგ მათგანს სამართლის საფუძვლები არც აქვს შესწავლილი, რაც გარდაუვლად აჩენს კითხვების დასმის საჭიროებას. ამას გარდა, ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სწავლება იზოლირებულად კი არ ხდება, არამედ მთელი ინტერდისციპლინური პროგრამის კონტექსტში; დისკუსიების გზით განიხილება მისი შესაბამისობა ევროპული კავშირის ზოგადი პოლიტიკისადმი და აგრეთვე, ცალკეული ქვეყნების მიერ თავიანთ კანონმდებლობათა ჰარმონიზაციის მცდელობები. სასწავლო კურსის სილაბუსი იმგვარად არის შედგენილი, რომ უპირატესი მნიშვნელობა ენიჭება ინტელექტუალური საკუთრების ძირითად ცნებათა განმარტებასა და კრიტიკულ ანალიზს. ამგვარი თეორიული ცოდნის მისადაგება პრაქტიკული მაგალითებისადმი, აგრეთვე, მნიშვნელოვანია. სილაბუსის ხსენებული ელემენტები, ისევე, როგორც ევროპისმცოდნეობის მთლიანი პროგრამის ხასიათი კიდევ ერთხელ ადასტურებს სოკრატული მეთოდის გამოყენების მართებულობას.

რამდენადაც ინტელექტუალური საკუთრება მოიცავს საავტორო უფლებასაც (*copyright* -საც) და ინდუსტრიულ საკუთრებასაც, ხოლო ხსენებული სილაბუსი ორივე მათგანს ფარავს, ქვემოთ წარმოვადგინოთ ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის ხსენებული დარგების მახასიათებელთა მოკლე მიმოხილვა.

1 საავტორო უფლებისა და Copyright-ის წინააღმდეგობანი

სოკრატული მეთოდის მიხედვით, თავდაპირველად საჭიროა ძირითად ცნებათა განმარტება, რაც განსაკუთრებით რელევანტურია ჩვენს შემთხვევაში, რადგან *copyright*-სა და საავტორო უფლებას შორის ურთიერთმიმართების საკითხი საკმაოდ წინააღმდეგობრივია. პირველი მათგანი შეიქმნა გაერთიანებულ სამეფოში 1710 წელს ბეჭდური პროდუქციის მზარდი რაოდენობის შედეგად,³³ მეორე კი, საფრანგეთის რევოლუციისა და ადამიანის უფლებათა დოქტრინის განვითარების შედეგად წარმოიშვა იმავე საუკუნის ბოლოს³⁴. ეს ორი ცნება, განსხვავებული წარმოშობისანი რომ არიან და სხვადასხვა სამართლებრივ სისტემებს მიეკუთვნებიან,³⁵ კიდევ ბევრი რამით განსხვავდებიან ერთიმეორისგან და მათი ჰარმონიზების გზაზე არაერთ სირთულეს უქმნიან ევროპული კავშირის კანონმდებლებს.³⁶ *Copyright* უფრო ქონებრივ უფლებებზეა ფოკუსირებული, ხოლო საავტორო უფლება მეტწილად მორალურ უფლებებზეა ორიენტირებული, რაც, ასევე, მნიშვნელოვანი განსხვავებაა და ნოყიერ ნიადაგს იძლევა დისკუსიისთვის - რომელ მათგანს უნდა მიენიჭოს უპირატესობა. მსგავსი დისკუსიის გამართვა შეიძლება, ერთი მხრივ, საავტორო უფლების მფლობელისა და, მეორე მხრივ, საზოგადოების ინტერესთა დაპირისპირების შესახებ, რადგან ამ ინტერესებს შორის ბალანსის პოვნა საავტორო სამართლის ერთ-ერთი გამოწვევათაგანია. ბოლოს, თვით საავტორო სამართლის არსებობის მიზანშეწონილობაც (*raison d'être*) აქტუალური საკითხია, რადგან არსებობენ ალტერნატიული მოძრაობები,³⁷ კითხვის ნიშნის ქვეშ რომ აყენებენ სამართლის ამ დარგის არსებობასაც კი. როგორც ვხედავთ, საავტორო სამართალი არაერთ იმგვარ საკითხს გვთავაზობს, რომელთა სოკრატული მეთოდის მიხედვით განხილვაც მიზანშეწონილი იქნებოდა.

2 ინდუსტრიული საკუთრების სამართლის პრობლემური საკითხები

ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის უნივერსალური სტრუქტურის მიხედვით, მისი დანარჩენი ნაწილი ეთმობა ინდუსტრიულ საკუთრებას, რომელიც, თავის მხრივ, ასევე, სხვადასხვა ნაწილების-

³³ *ib. Stokes, Simon, Art and Copyright, Hart Publishing 2003, p. 23.*

³⁴ *ib. Berger, Christian, European Copyright in Germany – A brief Overview, in: Enders, Christoph / Kusumandra, Afifah / Mrozek, Anna, United in Diversity: Freedom, Property and Property Rights, Leipziger Universitätsverlag 2014, p. 91.*

³⁵ აქ ვგულისხმობთ საერთო სამართლისა და კონტინენტურ ევროპულ სამართლებრივ სისტემებს.

³⁶ *ib. Aplin, Tanya, Subject Matter, in: Derclaye, Estelle, Research Handbook on the Future of EU Copyright, Edward Elgar Publishing 2009, p. 54.*

³⁷ ე.წ. *Copyleft* და თავისუფალი გამოყენების დოქტრინა, *ib. Gascón, Francesc Joan Fondevila / Garcia-Navas, Raul Lopez: New Digital Production Models: The Consolidation of the Copyleft, in: DeVoss Daniele, Nicolle / Rife, Martine Courant: Cultures of Copyright, Peter Lang 2015, p. 69.*

გან შედგება, ესენია: პატენტი, სავაჭრო ნიშანი, დიზაინი, გეოგრაფიული აღნიშვნები და სხვა, შედარებით ახალი სფეროები.

პატენტი თავიდანვე იმითომ შეიქმნა, რომ უფლების დარღვევისგან დაეცვა გამომგონებელი და მისი გამოგონება, რასაც ხელი უნდა შეეწყოს ტექნოლოგიების განვითარებისთვისა და კონკურენტუნარიანობის ზრდისთვის როგორც საერთაშორისო, ასევე, შიდაეროვნულ ბაზარზე.³⁸ თუმცა, სადღეისოდ ხშირად აღნიშნავენ, რომ პატენტი გადაიქცა ინოვაციის შემაფერხებლად და გაბატონებული პოზიციის ბოროტად გამოყენების იარაღად.³⁹ როგორც ვხედავთ, აქ პატენტის არსებობის მიზანშეწონილობა, საავტორო უფლების მსგავსად, ეჭვქვეშ დგას. შესაბამისად, აღნიშნული საკითხის სოკრატული მეთოდით განხილვა საინტერესო იქნება.

სავაჭრო ნიშანი, თავისი დინამიური ხასიათიდან გამომდინარე, არაერთ წინააღმდეგობრივ საკითხს აერთიანებს. კვლევის ავტორის პედაგოგიური გამოცდილების მიხედვით, რეგისტრაციაზე უარის თქმის აბსოლუტური საფუძვლები ხშირად წარმოადგენენ დისკუსიის საგანს. სავაჭრო ნიშნების მარეგულირებელი ნორმების მიხედვით, მარეგისტრირებელმა ორგანოებმა არ უნდა დაარეგისტრონ ის სავაჭრო ნიშნები, „რომლებიც ეწინააღმდეგებიან საჯარო პოლიტიკისა და მორალის აღიარებულ პრინციპებს“.⁴⁰ სწორედ, ამ 'საჯარო პოლიტიკისა' და 'მორალის პრინციპების' განმარტებაა საკამათო საკითხი. სოკრატული მეთოდის მიხედვით, ჯერ ეს ცნებები უნდა განიმატოს და შემდეგ მოხდეს მათი კრიტიკული განხილვა, რაც საინტერესო შედეგამდე მიგვიყვანს.

დიზაინის სამართალი მოიცავს პრაქტიკულ შემთხვევებს, სადაც კონკრეტული დიზაინის დაცვის მიზანშეწონილობა სადავოა. იგივე შეიძლება ითქვას გეოგრაფიული აღნიშვნების სამართლის შესახებ, სადაც კონკრეტული ობიექტების დაცვის საკითხი შეიძლება განხილულ იქნას ეროვნულ და საერთაშორისო დონეზე.

ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის დინამიური ხასიათიდან გამომდინარე, კიდევ არაერთი სფერო არსებობს, რომელიც ახლახანს წარმოიქმნა, ან და უახლოეს მომავალში შეიქმნება. ამავე სფეროს მიეკუთვნება, მაგალითად, მცენარეთა და ცხოველთა ჯიშების, სავაჭრო საიდუმლოებისა და 'გუდვილის' დაცვა, ისევე, როგორც სხვა ობიექტებისა. ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის დინამიური ხასიათი ნაყოფიერ ნიადაგს ქმნის ახალ ობიექტთა წარმოშობის პროცესის სოკრატული მეთოდით განხილვისთვის.

დასკვნა

წარმოდგენილი კვლევა მიზნად ისახავდა ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სწავლებისას სოკრატული მეთოდის გამოყენების მიზანშეწონილობის განხილვას. კვლევა დაფუძნებულია ევროპის მცოდნეობის პროგრამის ფარგლებში ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სწავლების ავტორისეულ გამოცდილებაზე. დასაწყისში განხილულ იქნა სოკრატული მეთოდი და მისი ის მახასიათებლები, რომელთა რელევანტურობაც ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სწავლებისას შემდგომში დადასტურდა. ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის კონკრეტული წინააღმდეგობრივი საკითხები, რომელთა სოკრატული მეთოდით განხილვაც მიზანშეწონილად ჩაითვალა, წარმოდგენილია კვლევის მეორე ნაწილში. ამ მეორე ნაწილის სტრუქტურა აგებულია კვლევის ავტორის მიერ შემუშავებული ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სასწავლო კურსის სილაბუსის მიხედვით. ხსენებული სტრუქტურის თანახმად, ინტელექტუალური საკუთრება დაყოფილია ორ ძირითად ნაწილად, ესენია: საავტორო უფლება და ინდუსტრიული საკუთრება. კვლევამ დაადასტურა სოკრატული მეთოდის რელევანტურობა ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის სწავლებისას. აღნიშნული დასკვნა ეფუძნება, ერთი მხრივ, სოკრატული მეთოდის სიცოცხლისუნარიანობას, ხოლო მეორე მხრივ, ინტელექტუალური საკუთრების სამართლის დინამიურსა და წინააღმდეგობრივ ხასიათს. კვლევა განიხილავს სოკრატული მეთოდის ზოგად რელევანტურობას ინტელექტუალური საკუთ-

³⁸ nb. Bagley, Margo A., Introduction, in: Patent Law in Global Perspective, Edited by Ruth L. Okediji, Margo A. Bagley, Oxford University Press, 2014, p. xv.

³⁹ nb. Straus, Joseph, Patent Application: Obstacle for Innovation and Abuse of Dominant Position under Article 102 TFEU?, in: Journal of European Competition Law & Practice, Volume 1, Issue 3, June 2010, p. 189.

⁴⁰ nb. Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the European Union trade mark, Article 7, 1 (f).

რების სამართლის სწავლებისას და იძლევა შესაძლებლობას, რომ ხსენებული მეთოდით საავტორო, საპატენტო, დიზაინის, სავაჭრო ნიშნებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნების სამართლის სწავლების საკითხი მომავალში უფრო დეტალურად იქნას განხილული.

ბიბლიოგრაფია

- ნიცშე ფრიდრიხ, ტრაგედიის დაბადება, გერმანულიდან თარგმნა გიორგი მესხმა, ჩვენი მწერლობა, თბილისი 2017.
- პერაკლიტე, ფრაგმენტები, ძველი ბერძნულიდან თარგმნა ბაჩანა ბრეგვაძემ, წიგნიდან: ბაჩანა ბრეგვაძე, თხზულებები და თარგმანები, ახალი თარგმანები, 2006.
- Aplin, Tanya, Subject Matter, in: Derclaye, Estelle, Research Handbook on the Future of EU Copyright, Edward Elgar Publishing 2009, pp. 49-77.
- Bagley, Margo A., Introduction, in: Patent Law in Global Perspective, Edited by Ruth L. Okediji, Margo A. Bagley, Oxford University Press, 2014.
- Berger, Christian, European Copyright in Germany – A brief Overview, in: Enders, Christoph / Kusumandra, Afifah / Mrozek, Anna, United in Diversity: Freedom, Property and Property Rights, Leipziger Universitätsverlag 2014, pp. 89-107.
- Brisson, Luc, Plato and the Socratics, in: Socrates and the Socratic Dialogue, Edited by Alessandro Stavru, Christopher Moore, Brill 2018, pp. 237-267.
- Cirne-Lima Carlos, Dialectic for Beginners, Porto Alegre, 1997.
- Corradi, Michele, Protagorean Socrates, Socratic Protagoras: A Narrative Strategy from Aristophanes to Plato, in: Socrates and the Socratic Dialogue, Edited by Alessandro Stavru, Christopher Moore, Brill 2018, pp. 84-104.
- Denyer, Nicholas, Introduction, in: Plato, Protagoras, Cambridge University Press 2008.
- Dillon, James J., Teaching Psychology and the Socratic Method: Real Knowledge in a Virtual Age, Palgrave Macmillan 2016.
- Drozdek, Adam, Peoples, Katarzyna, Using the Socratic Method in Counseling: A Guide to Channeling Inborn Knowledge, Routledge 2018.
- Emlyn-Jones, Chris, Early Socratic Dialogues, Penguin Books 2005.
- Gascón, Francesc Joan Fondevila / Garcia-Navas, Raul Lopez, New Digital Production Models: The Consolidation of the Copyleft, in: DeVoss Daniele, Nicolle / Rife, Martine Courant, Cultures of Copyright, Peter Lang 2015, pp. 64-74.
- Giuseffi, Frank, How the Socratic Method Engenders Authentic Educational Experiences, Lexington Books, 2021.
- Heraclitus, Fragments, Translated by G. T. W. Patrick, Digireads 2020.
- Homer, The Odyssey, Translated by Dominic Rieu, Penguin Books, 2003.
- Huschke, Philipp Eduard: Ueber das Recht des nexum und das alte römische Schuldrecht: eine rechtshistorische Untersuchung, Leipzig: Gebauer, 1846.
- Kerferd G. B., The Sophistic Movement, Cambridge University Press 2001.
- Lang, Mabel, Socrates in the Agora (Excavations of the Athenian Agora: Picture Book), American School of Classical Studies at Athen, 1978.
- Meskhhi, George, From Soviet to European Copyright: The Challenges of Harmonizing the Copyright Legislations of Post-Soviet Non-EU States with the European Copyright Law (Georgian Case), Refubium, Berlin 2019.
- Nietzsche, Friedrich, Die Geburt der Tragödie, Outlook Verlag 2018.
- O'Grady, Patricia, What is a Sophist?, in: The Sophists, An Introduction, Edited by Patricia O'Grady, Bloomsbury, 2008.
- Plato, Apology, Translated By Benjamin Jowett, Qasim Idrees, 2017.
- Seville, Catherine, EU Intellectual Property Law and Policy, Second Edition, Edward Elgar Publishing 2016.
- Stokes, Simon, Art and Copyright, Hart Publishing 2003.
- Straus, Joseph, Patent Application: Obstacle for Innovation and Abuse of Dominant Position under Article 102 TFEU?, in: Journal of European Competition Law & Practice, Volume 1, Issue 3, June 2010, pp. 189-201.
- Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the European Union trade mark.

George Meskhi¹

SOCRATIC METHOD AS A KEY PEDAGOGIC TOOL IN TEACHING INTELLECTUAL PROPERTY LAW

Abstract

Socratic Method has been widely used in teaching practice since the creation of academia. For the purposes of our research, we refer to Socratic Method as a dialogue between teacher and student, as well as dialectical and critical analysis of each topic, by means of questions. Accordingly, we will represent an overview of the origin of Socratic Method and its basic elements. Our research basically refers to the relevance of the Socratic Method for contemporary studies, namely while teaching Intellectual Property law. The forms of using Socratic Method have been changed according to the development of technology (i.e. online lectures and seminars, widely used during the recent years). Intellectual Property law is a field of legal studies which basically deals with the technological developments and novelties, in general. On the other hand, there are several controversial topics in the Intellectual Property law, which need to be analyzed by via Socratic Method - using dialectical and critical approach. The author of the research has to share several practical observations in this regard.

Keywords: Socratic Method, Dialogue, Questions, Intellectual Property, Critical Analysis, Technology

Introduction

The Socratic Method has been an object of increasing interest from the ancient times until now. The strange Athenian, standing mostly in front of the market, or Agora, asking strange questions to his neighbors, acquaintances, or even strangers, was very popular in his home town. Since then these questions turned out to be so viable, that they moved from the ancient Athenian market to the modern universities and audiences. Nowadays Socratic Method is considered as one of the most successful methods of teaching several academic disciplines (Covid-19 pandemic and online lectures have confirmed its relevance once again). This method is successful especially when the topic is controversial and there are a lot of issues to discuss.

Being relatively new field and emerged as a result of technological developments, Intellectual Property law is indeed a collection of various controversial topics. It comprises copyright (authors' rights) and industrial property rights, both covering contradictory issues and creating ground for intense discussions. In this regard, Socratic Method can be relevant for the Intellectual Property law and this relevance has to be examined. Accordingly, the author of this research shares his own experience of teaching Intellectual Property law, within the framework of the interdisciplinary Master program in European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, through the Socratic Method. The research starts with defining and underlining the main characteristics of the Socratic Method which are relevant for the Intellectual Property law. Afterwards the controversial topics of the Intellectual Property law itself are discussed in order to highlight the necessity of applying the Socratic Method in this regard.

I The Development of Socratic Method

Defining Socratic Method is a challenging task itself, as it leads to the number of Socratic questions about the validity of this definition. Like the abstract categories (i.e. thinking, reasoning, research, wisdom, etc.),

¹ Invited professor at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Doctor of law (Freie Universität Berlin). E-mail: george.meskhi@law-school.de; meskhigeorge@yahoo.com;

Socratic Method is hard to explain² and it is even harder to have a universal definition of it. That is why the explanations of “Socratic method” vary according to the opinions of the authors of guidebooks, encyclopedias and dictionaries.³ The majority of these definitions, however, refer to the *questions*; namely: asking questions as a cognitive method. If we simplify this method to the edge of extremity, then we can define this method, simply, as just *asking the questions*.⁴ However, if we would like to have more detailed and complete explanation of it, then Socratic Method should mean “the way Socrates elicited knowledge in his students”⁵. This, however, needs further explanations: how exactly Socrates educated his students. There is a rich literature about Socrates and his method of teaching: started from the works of his students⁶ up to the very modern interpretations of Socratic dialogues. We surely do not intend to overview this huge corpus and resume it. Rather, in this chapter we will underline the main characteristics of Socratic Method and focus on the certain elements of it which are valid for our main topic – *teaching Intellectual Property law*. In this regard we will explore the foundations and origins of this method, discuss the practice of using it by Socrates and mention some general interpretations of Socratic Method after Socrates.

1 The Foundations of Socratic Method

Ancient Greek philosophy had already reached significant level of development before Socrates. The works of Heraclitus and several others were available by the time Socrates came to the stage. Accordingly, the roots of Socratic Method can be searched in the ideas of his predecessors. Nowadays it is hard to restore the complete picture of the literature which was available for Socrates in the fifth century BC, while many of these works did not survive and we have to rely on the surviving fragments, or on the reports and memoirs of their pupils.⁷ We can only suppose that Socrates was aware of the works by his predecessors. For example, the famous saying by Heraclitus that “war is the father of all (πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι)”⁸ should have been known to him. This saying can also be spread (and was actually spread) over the ideas, meaning that the war, the struggle between the ideas gives birth to the truth.⁹ The Socratic dialogues are the illustrations of such struggles between the ideas. For example, the dialogue between Socrates and Protagoras illustrates a real struggle between the positions, provoked by the questions they asked to each other (this even led to the theory that the Socratic Method of asking questions was first developed by Protagoras).¹⁰ Whatever impulses, or inspirations Socrates would have while creating this method, the method itself has been created and practiced by him until the very end of his life.¹¹ Accordingly, the method of asking questions and attempting to reach truth through the questions has ultimately been associated to Socrates.

2 Practicing Socratic Method

The first and the most well-known practitioner of the Socratic Method was Socrates himself. He was popular for practicing his method in everyday life in the crowded places of Athens, such as the gate of Athenian market, or Agora.¹² His collocutors and audience comprised the variety of people from the ordinary neighbors to the most popular Sophists. The latter were the most favored antagonists for Socrates; they shared the same objectives

² See Giuseffi, Frank, *How the Socratic Method Engenders Authentic Educational Experiences*, Lexington Books, 2021, p. 7.

³ Although some of the authors do not define them at all: either because of the difficulty of its definition, or they consider it known to everyone.

⁴ See Drozdek, Adam, Peoples, Katarzyna, *Using the Socratic Method in Counseling: A Guide to Channeling Inborn Knowledge*, Routledge 2018, p. 21.

⁵ See Dillon, James J., *Teaching Psychology and the Socratic Method: Real Knowledge in a Virtual Age*, Palgrave Macmillan 2016, p. 19.

⁶ I.e. Plato, Xenophon, etc.

⁷ See Emlyn-Jones, Chris, *Early Socratic Dialogues*, Penguin Books 2005, p. 10.

⁸ See Heraclitus, *Fragments*, Translated by G. T. W. Patrick, Digireads 2020, fragment 53.

⁹ This construction has become a foundation of dialectic method, introduced by Plato and developed by Hegel.

¹⁰ See Corradi, Michele, *Protagorean Socrates, Socratic Protagoras: A Narrative Strategy from Aristophanes to Plato*, in: *Socrates and the Socratic Dialogue*, Edited by Alessandro Stavru, Christopher Moore, Brill 2018, p. 85.

¹¹ *Phaedo* (Φαίδων) is the last dialogue initiated by Socrates about the immortality of the soul, right before being executed by drinking poison.

¹² See Lang, Mabel, *Socrates in the Agora (Excavations of the Athenian Agora: Picture Book)*, American School of Classical Studies at Athen, 1978, p. 11.

– achieving the knowledge, but their ways in this regard were rather different.¹³ Derived from the Ancient Greek σοφός (wise, skillful, clever), the word "Sophist" means "a person who has wisdom, skill and perhaps knowledge, a person who is wise, skillful and clever".¹⁴ Although this word has a negative connotation today,¹⁵ in fact, the aim of the Sophists was to spread knowledge among the people and they played an important role indeed in this enlightening process.¹⁶ Generally acknowledged to be wise, skillful and clever, the Sophists had their own method of spreading the knowledge. Comparing to Socratic attitude, their method might seem rather arrogant, as an attitude of the one who considers himself wise and clever, willing to share this wisdom and cleverness to the public, standing on the pedestal and preaching. On the other hand, Socratic Method is much more modest, rather sly, claiming that he knew nothing,¹⁷ playing a childish ignorant who is eager to be enlightened by one of these Sophists.¹⁸ Usually Socrates – the mysterious ironist,¹⁹ after pretending to be delighted by the wisdom of these Sophists and lamenting his own ignorance, wonders whether the answer is really right²⁰ and that's where he applies his famous method of interrogation.

Here we can summarize the *characteristics* of the Socratic Method which might be interesting for us: first of all, Socrates comes to an issue not as a clever and all-knowing Sophist, but as a modest investigator, who wants to clarify the issue. Afterwards he tries to define the object at first. After listening to the definition, he starts to find out whether this or that explanation is really satisfactory. Disregarding authorities and focusing on the research question itself is one of the main attributes of the Socratic Method. It is also typical, that Socrates does not insist on resolving the problem at the end. Many of the dialogues described by Plato end ambiguously, without a clear answer (or no answer at all) to the main question raised in the beginning.²¹ Accordingly, the main goal of the Socratic Method is to *raise a question*, to start philosophizing, and not to find an ultimate, universal solution of the problem.

3 Interpretations of the Socratic Method

The earliest interpreters of the Socratic Method were the students of Socrates, who, being inspired by the life of their teacher, fascinated by his personality and shaken up by his death, started to memorize and immortalize him.²² Plato had certainly been the most famous and influential among them. The main protagonist of the dialogues written by Plato is Socrates, which makes the interrelation between the author and the protagonist very complex: it is impossible to differentiate, which idea belongs to the student and which one to the teacher, while there is no border line between the ideas of Socrates and Plato, according to these dialogues. That's why the researchers are having hard time to differentiate one from another. Whatever the result can be, it is obvious that the method of achieving knowledge by means of asking questions is Socratic. The main idea is that this knowledge can be achieved only by interaction, dialogue, asking questions and searching for the answers. Monologue and preaching regime (often used by the Sophists) is not the way of perception for Socrates – and, accordingly, for Plato. The only difference is that Plato has written down these dialogues, while Socrates was famous for never writing anything. Although Plato's works are written texts, all of them still have a form of dialogue, where the ideas are opposed to each other²³ in order to reach *synthesis* between them.²⁴ However,

¹³ See Kerferd G. B., *The Sophistic Movement*, Cambridge University Press 2001, p. 55.

¹⁴ See O'Grady, Patricia, *What is a Sophist?*, in: *The Sophists, An Introduction*, Edited by Patricia O'Grady, Bloomsbury, 2008, p. 9.

¹⁵ See Denyer, Nicholas, *Introduction to Plato, Protagoras*, Cambridge University Press 2008, p. 1.

¹⁶ About the role of the Sophists and its later interpretations see Kerferd G. B., *The Sophistic Movement*, Cambridge University Press 2001, p. 9.

¹⁷ "I know that I know nothing" is a famous saying by Socrates, see Plato, *Apology*, Translated By Benjamin Jowett, Qasim Idrees, 2017, p. 23.

¹⁸ See Emlyn-Jones, Chris, *Early Socratic Dialogues*, Penguin Books 2005, p. 20.

¹⁹ Friedrich Nietzsche called Socrates "geheimnisvoller Ironiker" (mysterious ironist), see Nietzsche Friedrich, *Die Geburt der Tragödie*, Outlook Verlag 2018, S. 3.

²⁰ See Emlyn-Jones, Chris, *Early Socratic Dialogues*, Penguin Books 2005, p. 29.

²¹ See, for example, *Gorgias, Laches, Lysis, Meno* and other early dialogues by Plato.

²² See Brisson, Luc, *Plato and the Socratics*, in: *Socrates and the Socratic Dialogue*, Edited by Alessandro Stavru, Christopher Moore, Brill 2018, p. 237.

²³ According to the famous saying by Heraclitus that "war is the father of all (πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι)", see Heraclitus, *Fragments*, Translated by G. T. W. Patrick, Digireads 2020, fragment 53.

²⁴ See Cirne-Lima Carlos, *Dialectic for Beginners*, Porto Alegre, 1997, p. 79.

Plato's student, Aristotle, whose style of reasoning and writing was more like monologue than dialogue, took the philosophy to rather different direction. Contemporary style of academic writing is influenced more by Aristotle than by Plato, as it usually has the form of monologue. The Socratic (and Platonic) elements like *research question* and *hypothesis* are still involved in this contemporary academic style, though. Modern style of lectures and, more importantly, seminars still allow us to use Socratic Method of questioning. This method can be widely used in order to discuss controversial topics of relatively 'modern' subjects, such as Intellectual Property law.

II Intellectual Property Law as an Object for applying Socratic Method

The division of legal studies into public and civil laws is an old tradition.²⁵ We can also divide private law (or civil law) into 'traditional' and 'modern' fields. For example, the fields like property law, or obligatory law, existed even in ancient Rome since the very beginning of Roman civil law and belong to the 'traditional' fields of law, which count millennia of their existence in the European continent.²⁶ On the other hand, there are some, rather new, fields in private law, which owe their existence to the technological and social developments, such as Banking law, Media law, Business law and several others (many of them are still on their ways to appear sooner or later). In the 'traditional' fields of law the basic values and principles have been elaborated millennia ago. What has been left for discussion is the application of these values and principles in certain practical cases. The 'modern' fields of law, on the other hand, are much more controversial: not only certain norms and notions, but sometimes even their existence at all can be in question.

Intellectual Property law belongs to this relatively modern, controversial area of the law. It comprises of several fields, which have come into being as the results of the technological, or social developments. Copyright law, for example, has been developed after the invention of printing press by Johannes Gutenberg, while its continental European counterpart – authors' right²⁷ has been created as a result of the development of human rights doctrine in the late 18th century after the French revolution.²⁸ Industrial property law also owes its existence to the development of industry and rising technological progress, especially in the 19th century.²⁹ The main characteristic of the Intellectual Property law is its dynamic nature: the speed of technological progress becomes more and more rapid as the time goes by and Intellectual Property law tries to run after these developments by creating new norms and notions. On the other hand, not only these new norms and notions, but even the existence of the Intellectual Property law at all can be questioned. Here we need to apply Socratic Method and its main character – asking questions.

In this regard we can differentiate two types of professors mentioned above: *professor-Sophist* and *professor-Socrates*. The former would invest most of the energy in enlightening the students regarding the basic concepts, principles and norms of the certain field – which might be useful especially when it refers to the 'traditional' fields of the law. On the other hand, professor-Socrates would concentrate on asking questions about the opinions of the students concerning these concepts, principles and norms, instead of urging them to memorize certain definitions, norms, or dates. Intellectual Property law has a variety of issues which can be questioned in a Socratic way. The existence of this law, at all, is also a controversial issue: both copyright law and industrial property law are often considered as the artificial obstacles for the development of invention, or for the knowledge society, in general.³⁰ The certain topics of it, such as economic rights, free use, 'censored' symbols and several other issues might also be controversial. In this regard, the experience shows that professor-Socrates can have more fruitful experience while leading discussions about these issues. The recent

²⁵ It is hard to find an exact date of dividing the spheres into public and private spheres. In the *Odyssey* Telemachus differentiates public and private businesses. See Homer, *The Odyssey*, Translated by Dominic Rieu, Penguin Books, 2003, II, 40.

²⁶ See, for example, Huschke, Philipp Eduard: *Ueber das Recht des nexum und das alte römische Schuldrecht: eine rechtshistorische Untersuchung*, Leipzig : Gebauer, 1846, S. 2.

²⁷ *droit d'auteur* – authors' right, which has to be differentiated from the English concept of copyright law.

²⁸ See Meskhi, George, *From Soviet to European Copyright: The Challenges of Harmonizing the Copyright Legislations of Post-Soviet Non-EU States with the European Copyright Law (Georgian Case)*, Refubium, Berlin 2019, pp. 13-16.

²⁹ See Seville, Catherine, *EU Intellectual Property Law and Policy*, Second Edition, Edward Elgar Publishing 2016, p. 106.

³⁰ See, for example, Gascón, Francesc Joan Fondevila / Garcia-Navas, Raul Lopez: *New Digital Production Models: The Consolidation of the Copyleft*, in: DeVoss Daniele, Nicolle / Rife, Martine Courant: *Cultures of Copyright*, Peter Lang 2015, p. 69.

experience has also illustrated that the involvement of the students, especially in the online lectures,³¹ has been rather challenging task. The dialogue regime led by the professor-Socrates turned out to be much more relevant in this case than the monologue regime of the professor-Sophist.

The interdisciplinary character of the Master program in European Studies at TSU also encourages us to use the Socratic Method. The students of this program have different backgrounds: some of them have not studied even the basics of the law, in general, which inevitably leads to the necessity of asking questions. Besides that, Intellectual Property law is taught not as an isolated topic, but as a part of the whole interdisciplinary program and its compliance with the common EU policy, together with the attempt of harmonizing the different laws of the EU member states, is also an interesting topic for discussion. The syllabus of the teaching course is structured in a way that understanding and explaining the basic concepts of the Intellectual Property, as well as analyzing critically, has a significant value. Adjusting this theoretical knowledge to the practical examples is also highly valuable. These elements of the syllabus, as well as the whole MA program of the European Studies at TSU, highlight the importance and relevance of the Socratic Method once again.

As the Intellectual Property law comprises both *copyright (authors' right)* and *industrial property rights*, and the syllabus also cover both of these parts, below we will shortly discuss the characteristics of these certain parts of the Intellectual Property law.

1 Controversies of Copyright and Authors' Right

The Socratic Method suggests to start from the definitions of the main notions, which is obviously relevant in our case, while the interrelation between the main concepts – copyright and authors' rights – is a controversial topic already. The former has been created in the UK as a result of rising the number of printed book copies in 1710³² and the latter has been emerged as a result of developing human rights doctrine during the French revolution by the end of the same century³³. Derived from different roots, belonged to the different legal systems,³⁴ these two concepts have a lot of differences and EU legislators had hard time to harmonize them with each other.³⁵ Copyright is more focused on economic rights, while authors' rights are more oriented on the moral rights, which is another controversy and provides fertile ground for the discussion – which one should prevail. The same kind of discussion can be initiated also about the interests of the right-holder, on one hand, and public, on the other, while balancing them is one of the challenging tasks for the copyright law. Finally, even the existence of the copyright (authors' rights) and its justification (*raison d'être*) is controversial, since there are alternative movements³⁶, which question the existence of this field, as such. As we can see, copyright (authors' right) provides a variety of topics which can be discussed by using the Socratic Method.

2 Questions of Industrial Property Rights

According to the universal division of the Intellectual Property law, another part of it is the industrial property, which is also divided into several parts: Patent, Trademark, Design, Geographical Indications and the other, relatively new concepts.

Patent has initially been developed in order to protect the inventor and his/her invention from the infringement, which should lead to the development of technologies and to the security of the competitive gains in the national and international markets.³⁷ However, nowadays patent is seen as an obstacle for innovation and tool for misusing dominant position.³⁸ As we can see, the *raison d'être* of patent is under question, similarly

³¹ This online format of the lectures and seminars was inevitable due to the Covid pandemic especially in 2020-2022 years.

³² See Stokes, Simon, *Art and Copyright*, Hart Publishing 2003, p. 23.

³³ See Berger, Christian, *European Copyright in Germany – A brief Overview*, in: Enders, Christoph / Kusumandra, Afifah / Mrozek, Anna, *United in Diversity: Freedom, Property and Property Rights*, Leipziger Universitätsverlag 2014, p. 91.

³⁴ Here we mean common law and continental European legal systems.

³⁵ See Aplin, Tanya, *Subject Matter*, in: Derclaye, Estelle, *Research Handbook on the Future of EU Copyright*, Edward Elgar Publishing 2009, p. 54.

³⁶ I.e. Copyleft and free use doctrine, see Gascón, Francesc Joan Fondevila / Garcia-Navas, Raul Lopez: *New Digital Production Models: The Consolidation of the Copyleft*, in: DeVoss Daniele, Nicolle / Rife, Martine Courant: *Cultures of Copyright*, Peter Lang 2015, p. 69.

³⁷ See Bagley, Margo A., *Introduction*, in: *Patent Law in Global Perspective*, Edited by Ruth L. Okediji, Margo A. Bagley, Oxford University Press, 2014, p. xv.

³⁸ See Straus, Joseph, *Patent Application: Obstacle for Innovation and Abuse of Dominant Position under Article 102 TFEU?*

to that of the copyright (authors' right). Accordingly, this can be an interesting topic for discussion in a Socratic manner.

Trademark law also has several controversial issues due to its dynamic character. According to my experience, absolute grounds for refusal are often a topic for discussion. Trademark law regulations define, that the registering authorities should not register those trademarks "which are contrary to public policy, or to accepted principles of morality".³⁹ Definitions of these 'public policy' and 'principles of morality' are the main topics for discussion. According to the Socratic Method, these concepts have to be defined at first and then these definitions should be examined critically, which can lead to the interesting consequences.

Design law provides several practical cases, where the protection of the certain designs can be arguable. The same refers to the law of *Geographical Indications*, where the protection of the certain objects can be discussed in national and international levels.

Due to the dynamic character of the Intellectual Property law, there are several other fields which already emerged, or are going to emerge in the nearest future. The protection of plant and animal varieties, as well as trade secrets, 'good-wills' and other objects also belong to this area. This dynamic development of the Intellectual Property law creates fertile ground for discussing the creation of the new objects for protection in a Socratic way.

Conclusions

The present study aimed to examine the applicability of the Socratic Method for teaching the Intellectual Property law. The research is based on the experience of teaching Intellectual Property law, within the framework of European Studies Master program of the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, by the author. The Socratic Method has been discussed and the main characteristics of it, which turned out to be relevant for Intellectual Property law, have been highlighted in the beginning. The certain topics of the Intellectual Property law itself, which are mostly controversial and, therefore, need to be discussed in a Socratic manner, have been presented in the second part of the research. The structure of this second part reflects the construction of the syllabus of the Intellectual Property law teaching course, elaborated by the author. According to this structure, the Intellectual Property law is divided into two basic parts: copyright (authors' rights) and industrial property rights. The study has confirmed the relevance of the Socratic Method for teaching Intellectual Property law. This relevance is based on the viability of Socratic Method, on one hand, as well as the dynamic and controversial character of the Intellectual Property law, on the other. The research discusses general applicability of the above-mentioned method for the Intellectual Property law and gives possibility to examine the relevance of the Socratic Method for the certain fields such as copyright, patent, trademark, design laws and geographical indications more specifically in the future.

in: *Journal of European Competition Law & Practice*, Volume 1, Issue 3, June 2010, p. 189.

³⁹ See Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the European Union trade mark, Article 7, 1 (f).

Bibliography

- Aplin, Tanya, Subject Matter, in: Derclaye, Estelle, Research Handbook on the Future of EU Copyright, Edward Elgar Publishing 2009, pp. 49-77.
- Bagley, Margo A., Introduction, in: Patent Law in Global Perspective, Edited by Ruth L. Okediji, Margo A. Bagley, Oxford University Press, 2014.
- Berger, Christian, European Copyright in Germany – A brief Overview, in: Enders, Christoph / Kusumandra, Afifah / Mrozek, Anna, United in Diversity: Freedom, Property and Property Rights, Leipziger Universitätsverlag 2014, pp. 89-107.
- Brisson, Luc, Plato and the Socratics, in: Socrates and the Socratic Dialogue, Edited by Alessandro Stavru, Christopher Moore, Brill 2018, pp. 237-267.
- Cirne-Lima Carlos, Dialectic for Beginners, Porto Alegre, 1997.
- Corradi, Michele, Protagorean Socrates, Socratic Protagoras: A Narrative Strategy from Aristophanes to Plato, in: Socrates and the Socratic Dialogue, Edited by Alessandro Stavru, Christopher Moore, Brill 2018, pp. 84-104.
- Denyer, Nicholas, Introduction, in: Plato, Protagoras, Cambridge University Press 2008.
- Dillon, James J., Teaching Psychology and the Socratic Method: Real Knowledge in a Virtual Age, Palgrave Macmillan 2016.
- Drozdek, Adam, Peoples, Katarzyna, Using the Socratic Method in Counseling: A Guide to Channeling Inborn Knowledge, Routledge 2018.
- Emlyn-Jones, Chris, Early Socratic Dialogues, Penguin Books 2005.
- Gascón, Francesc Joan Fondevila / Garcia-Navas, Raul Lopez, New Digital Production Models: The Consolidation of the Copyleft, in: DeVoss Daniele, Nicolle / Rife, Martine Courant, Cultures of Copyright, Peter Lang 2015, pp. 64-74.
- Giuseffi, Frank, How the Socratic Method Engenders Authentic Educational Experiences, Lexington Books, 2021.
- Heraclitus, Fragments, Translated by G. T. W. Patrick, Digireads 2020.
- Homer, The Odyssey, Translated by Dominic Rieu, Penguin Books, 2003.
- Huschke, Philipp Eduard: Ueber das Recht des nexum und das alte römische Schuldrecht: eine rechtshistorische Untersuchung, Leipzig: Gebauer, 1846.
- Kerferd G. B., The Sophistic Movement, Cambridge University Press 2001.
- Lang, Mabel, Socrates in the Agora (Excavations of the Athenian Agora: Picture Book), American School of Classical Studies at Athen, 1978.
- Meski, George, From Soviet to European Copyright: The Challenges of Harmonizing the Copyright Legislations of Post-Soviet Non-EU States with the European Copyright Law (Georgian Case), Refubium, Berlin 2019.
- Nietzsche, Friedrich, Die Geburt der Tragödie, Outlook Verlag 2018.
- O'Grady, Patricia, What is a Sophist?, in: The Sophists, An Introduction, Edited by Patricia O'Grady, Bloomsbury, 2008.
- Plato, Apology, Translated By Benjamin Jowett, Qasim Idrees, 2017.
- Seville, Catherine, EU Intellectual Property Law and Policy, Second Edition, Edward Elgar Publishing 2016.
- Stokes, Simon, Art and Copyright, Hart Publishing 2003.
- Straus, Joseph, Patent Application: Obstacle for Innovation and Abuse of Dominant Position under Article 102 TFEU?, in: Journal of European Competition Law & Practice, Volume 1, Issue 3, June 2010, pp. 189–201.
- Regulation (EU) 2017/1001 of the European Parliament and of the Council of 14 June 2017 on the European Union trade mark.

სტატიის მოკლე მიმოხილვა

საქართველოში ევროპის მცოდნეობის სწავლებაში ინოვაციური სწავლა-სწავლების მეთოდების გამოყენება

აბსტრაქტი

ევროპის მცოდნეობა ორი ათწლეულია ისწავლება საქართველოს უნივერსიტეტებში. შედეგად, ამ სფეროში დიდი პედაგოგიური გამოცდილება დაგროვდა. თუმცა, ევროპის მცოდნეობის სწავლება დღესაც არ არის იოლი, ვინაიდან სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების ნაცვლად, უმეტესად გამოიყენება მასწავლებელზე ორიენტირებული სწავლება. ვითარება კიდევ უფრო გაართულა კოვიდ-19-ის პანდემიამ, ვინაიდან მინიმუმამდე შემცირდა სწავლებაში პირისპირი კომუნიკაციის კომპონენტი.

საქართველოში მზარდია იმ ფაკულტეტების რაოდენობა, რომლებიც მართალია, ნელა და ფრთხილად, მაგრამ მაინც აცნობიერებენ, რომ ევროპის მცოდნეობაში სესიები უნდა ტარდებოდეს სწავლა-სწავლების შერეული მეთოდებით, რომლებიც შერჩეულია განსხვავებული ჯგუფების გათვალისწინებით და სადაც გამოიყენება თანამედროვე ტექნოლოგიების მიერ შემოთავაზებული შესაძლებლობები. მართლაც, ევროპის მცოდნეობის სწავლებაში არსებული გამოწვევების მიუხედავად, სწავლის ინტერაქტიული და ინოვაციური მეთოდების გამოყენება, მათ შორის, ისეთი ტექნოლოგიების და თამაშზე დაფუძნებული სასწავლო პლატფორმების, როგორებიც არის Kahoot და Quizlet, უფრო დაბალანსებული მიდგომის, საინტერესო და მონაწილეობითი სასწავლო გამოცდილების, საჭირო უნარების განვითარების და საგნისა და პროგრამის მიზნების მიღწევის შესაძლებლობას იძლევა.

აღნიშნული სტატია განიხილავს ინოვაციური სწავლა-სწავლების აღნიშნულ მეთოდებს და ინსტრუმენტებს, რომელიც, მიუხედავად იმისა, რომ ევროპის და აშშ-ის საპატივსაცემო უნივერსიტეტებში ფართოდ გამოიყენება, საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ჯერ ახლა იდგამს ფეხს. კერძოდ, მისი მთავარი ფოკუსია ამ სტატიის ავტორის გამოცდილება ევროპის მცოდნეობის სწავლების საკითხში და შესაბამისი რეკომენდაციები.

საკვანძო სიტყვები: სწავლების ინოვაციური მეთოდები, ევროპის მცოდნეობის სწავლება, საქართველო

შესავალი

ევროპის მცოდნეობა ორი ათწლეულია ისწავლება საქართველოს უნივერსიტეტებში. 2000-იანი წლების დასაწყისიდან ნელ-ნელა დაიწყო ევროკავშირთან დაკავშირებული საგნების ინკორპორირება სხვადასხვა უნივერსიტეტის კურიკულუმებში. დღეს ისინი მთელი ქვეყნის მასშტაბით სამართლის, საერთაშორისო ურთიერთობების, პოლიტიკური, სოციალური, ჰუმანიტარული მეცნიერებების, ეკონომიკის ფაკულტეტების განუყოფელი ნაწილია. ევროპის მცოდნეობა ისწავლება სტუდენტებში, მოსწავლეებში, სხვადასხვა ასაკის ჯგუფებში, ცნობიერების ამაღლების კამპანიების ფარგლებში, UNICEF-ის პროექტებში, ევროკავშირის ერასმუს პლიუსის აქტივობებში, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების პროგრამებსა და აკადემიური დაწესებულებების მოკლე მოდულებში. შედეგად, ამ სფეროში დიდი პედაგოგიური გამოცდილება დაგროვდა.

¹ ევროპის უნივერსიტეტის აფილირებული ასოცირებული პროფესორი, თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის მონვეული პროფესორი, E-mail: levanmakhashvili@gmail.com

აღნიშნული სტატია განიხილავს სწავლა-სწავლების ინოვაციურ მეთოდებს და ინსტრუმენტებს, რომლებიც საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში ჯერ ეხლა იდგამს ფეხს. მისი მთავარი ფოკუსია ამ სტატიის ავტორის გამოცდილება ევროპისმცოდნეობის სწავლებაში და შესაბამისი რეკომენდაციები.

ლიტერატურის მიმოხილვა

სტატიაში ევროპისმცოდნეობა განიმარტება, როგორც „ევროპულ კონტინენტზე ეროვნული და ტრანსნაციონალური ცვლილებების ანალიზი, ცენტრალური აქცენტით ევროპულ ინტეგრაციასა და ევროპულ მშენებლობაზე“ (Buda, 2019, p. 1). სწავლებაში კი იგულისხმება სამი მიმართულება: პირველი, „ცოდნა, რომელიც სტუდენტებს უნდა ჰქონდეთ“; მეორე, „უნარები, რომლებიც უნდა შეიძინონ“; და მესამე, „დამოკიდებულებები და ღირებულებები, რომლებიც უნდა გადაეცეთ ევროპის შესწავლით“ (Shennan, 1986; Buda, 2019, p. 3). იგი ეხმიანება თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის პროგრამის სამივე მიზანს: ევროკავშირის შესახებ საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლება, საქართველოში ევროპული ღირებულებების განვითარების მხარდაჭერა და საქართველოსა და ფართო რეგიონში ევროპისმცოდნეობის წახალისება.

საქართველოში ორი ათწლეულის გამოცდილების მიუხედავად, ევროპისმცოდნეობის სწავლება დღესაც არ არის იოლი, ვინაიდან სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების ნაცვლად, უმეტესად გამოიყენება მასწავლებელზე ორიენტირებული სწავლება. მასწავლებელზე ორიენტირებული სწავლება საბჭოური მემკვიდრეობაა, რა დროსაც საგანმანათლებლო პროცესის ცენტრში მასწავლებელია; მის მიერ გადაცემული ცოდნა ფაქტობრივი/დეკლარაციულია; საგანმანათლებლო პროცესი მკაცრად არის დაგეგმილი მასწავლებლის მიერ; მოსწავლის ინტერესი, შესაძლებლობები, თავისუფალი აზროვნება, თანამშრომლობითი მიდგომა იგნორირებულია; სწავლების პროცესი მონოტონურია. ამისგან განსხვავებით, მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლებისას საგანმანათლებლო პროცესის ცენტრში სტუდენტია; სტუდენტი მასწავლებლის ფასილიტაციის/თანამშრომლობის პირობებში თავად წარმართავს გაკვეთილს; სტუდენტის კოგნიტური შესაძლებლობები და ინდივიდუალური ინტერესები გათვალისწინებულია; სტუდენტის მიერ შექმნილი ცოდნა ფუნქციური და დინამიურია (Makhashvili *et al.*, 2021, p. 26). მასწავლებლიდან მოსწავლეზე ორიენტირებულ სწავლებაზე გადასვლა 2004 წლიდან, ბოლონის პროცესში საქართველოს ჩართვის შემდეგ გააქტიურდა.

რელევანტური პედაგოგიური მიდგომების შერჩევა მნიშვნელოვანია. სწავლების შესაბამისი მეთოდები განსაზღვრავენ სწავლებაში სტუდენტების ჩართულობის და სწავლების მოსალოდნელი შედეგების წარმატების დონეს (Biggs & Tang, 2007), აგრეთვე, „უზრუნველყოფენ, რომ სტუდენტებს აქვთ როგორც ცოდნა, ისე რეალური ცხოვრების გადაცემადი უნარები“ (Timus, 2014). თავის მხრივ, ეს ზრდის სტუდენტების დასაქმებადობას.

სხვადასხვა კვლევა, ასევე, აჩვენებს, რომ ინოვაციური, სტუდენტზე ორიენტირებული ისეთი მეთოდები, როგორებიც არის სიმულაციები, სასწავლო თამაშები, ჯგუფური სამუშაო, პროექტზე დაფუძნებული სწავლება, ექსპერტული სესიები, ველზე გასვლა და სტაჟირება/მოხალისეობა, ახალისებს სწავლების პროცესში სტუდენტის აქტიურ ჩართულობას (Hanna & Silver, 2000). ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში ევროპისმცოდნეობაში სტუდენტზე ორიენტირებული პედაგოგიური მიდგომების შესწავლისას, იგივე დასკვნებამდე მივიდა მკვლევართა რამდენიმე ჯგუფი (Baroncelli, Fonti & Stevancevic, 2014; Fonti & Stevancevic, 2014).

ამავე დროს, აღსანიშნავია, რომ ევროპისმცოდნეობის სწავლებაში სტუდენტზე ორიენტირებული მიდგომების პრაქტიკული გამოყენება დამოკიდებულია რამდენიმე ფაქტორზე. პირველი, რაც უფრო მაღალია პროფესიული სტაბილურობა, უნივერსიტეტის ფინანსურ რესურსებზე წვდომა და პროფესიული კონტაქტების წრე, მით უფრო მოწადინებულია პროფესორი, რომ სწავლების ინოვაციური მეთოდები გამოიყენოს. მეორე, მნიშვნელოვანია სტუდენტების რაოდენობა. აქტიური სწავლება მოითხოვს სტუდენტებისგან აქტიურ ჩართულობას და მონაწილეობას. ამიტომ სწავლების სასურველი გარემოს შექმნა უფრო იოლია სტუდენტების მცირე რაოდენობაში, ვიდრე დიდ ჯგუფებთან მუშაობისას. და მესამე, კარგი სასწავლო გარემოს შექმნისთვის სასურველია სწავლების რამდენიმე ინოვაციური მეთოდის ერთობლივად გამოყენება (Timus, Cebotari & Hosein, 2016).

სწავლა-სწავლების ინოვაციური მეთოდების გამოყენებას რამდენიმე ნაკლიც აქვს. მათი ათვისება და გამოყენება მასწავლებლების მხრიდან მეტ დროს მოითხოვს; დიდ ჯგუფებში მათი გამოყენება შედარებით პრობლემატურია (არადა საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, როგორც წესი, დიდი ჯგუფებია). ამასთან, აღნიშნული მეთოდების გამოყენებას უნივერსიტეტებში შესაფერისი გარემო და კულტურა სჭირდება - აკადემიური და ადმინისტრაციული თანამშრომლები უნდა იყვნენ მზად სტუდენტებთან შესაბამისი კომუნიკაციისა და ურთიერთობებისთვის. ასევე, ცვლილებებია საჭირო მთლიანად საგანმანათლებლო სისტემაში, რათა სკოლიდან უნივერსიტეტში მოსული პირველკურსელისთვის უცხო არ იყოს სწავლა-სწავლების ინოვაციური მეთოდები.

ევროპისმცოდნეობის სწავლება საქართველოში

საქართველოში მზარდია იმ ფაქტორების რაოდენობა, რომლებიც მართალია, ნელა და ფრთხილად, მაგრამ მაინც აცნობიერებენ, რომ ევროპისმცოდნეობაში სესიები უნდა ტარდებოდეს სწავლა-სწავლების შერეული მეთოდებით, რომლებიც შერჩეულია განსხვავებული ჯგუფების გათვალისწინებით და სადაც გამოიყენება თანამედროვე ტექნოლოგიების მიერ შემოთავაზებული შესაძლებლობები. მართლაც, ევროპისმცოდნეობის სწავლებაში არსებული გამოწვევების მიუხედავად, სწავლის ინტერაქტიული და ინოვაციური მეთოდების გამოყენება, მათ შორის, ისეთი ტექნოლოგიების და თამაშზე დაფუძნებული სასწავლო პლატფორმების, როგორებიც არის Kahoot და Quizlet, უფრო დაბალანსებული მიდგომის, საინტერესო და მონაწილეობითი სასწავლო გამოცდილების, საჭირო უნარების განვითარების და საგნისა და პროგრამის მიზნების მიღწევის შესაძლებლობას იძლევა.

ჩვეულებრივობები

ჩემი სხვადასხვა უნივერსიტეტში განსხვავებულ ასაკობრივ, ზომის, ენის, რეგიონის ჯგუფთან ევროპისმცოდნეობის სწავლების ათ წელზე მეტი ხნის გამოცდილება აჩვენებს, რომ პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება და შერეული (პირისპირ და დისტანციური) სწავლება ტექნოლოგიების გამოყენებით ინოვაციური სწავლების მეთოდებთან ერთობლიობაში საუკეთესო შედეგებს გვთავაზობს.

აღნიშნული გამოცდილების და აკადემიური ლიტერატურის გათვალისწინებით, სასურველია საქართველოში ევროპისმცოდნეობის სწავლებაში შემდეგი მეთოდებისა და მიდგომების გამოყენება:

პიჩვარი, ყველა ლექცია მიმდინარეობს ტექნოლოგიების გამოყენებით. პროექტორითა და PPT პროგრამით პრეზენტაციების გამოყენება უკვე დიდი ხანია სწავლების აუცილებელი კომპონენტია. თუმცა, პროცესის გამრავალფეროვნება და მასში თამაშზე დაფუძნებული ისეთი სასწავლო პლატფორმების გამოყენება, როგორებიც არის Kahoot და Quizlet, მნიშვნელოვნად ზრდის სტუდენტების მიერ კოგნიტური ცოდნის გააზრებას და სტუდენტების მონაწილეობას. ეს განსაკუთრებით რელევანტურია ქვედაასაკობრივ ჯგუფებში. მართლაც, კვლევა აჩვენებს, რომ მაგალითად, Kahoot-ს არსებითი პოზიტიური გავლენა აქვს კონცენტრაციაზე, ჩართულობაზე, მოტივაციაზე, საკლასო დინამიკასა და სასწავლო პროცესისგან სიამოვნების მიღებაზე (Wang & Lieberoth, 2016). საბოლოო ჯამში, ეს ხელს უწყობს სწავლების მოსალოდნელი შედეგების და პროგრამის მიზნების მიღწევას.

მეორე, სწავლა-სწავლების ტრადიციულ მეთოდებთან ერთად, ჩემს საგნებში ვიყენებ პრობლემაზე დაფუძნებულ სწავლებას (PBL) ან მის მოდიფიკაციებს. ეს მეთოდი სასარგებლოა ცოდნის გადაცემის, ჯგუფური მუშაობის და კომუნიკაციის მიმართულებებში.

მესამე, ჯგუფურ სამუშაოს PBL-ის გარეშე ვიყენებ - ერთობლივი ჯგუფური საშინაო დავალებების, ერთობლივი პრეზენტაციების, მოკლე ჯგუფური სასემინარო დავალებების სახით. ცოდნის მიღებასთან ერთად, ეს მეთოდები სტუდენტებს ეხმარებათ ჯგუფური მუშაობის, კომუნიკაციის და საპრეზენტაციო უნარების განვითარებაში.

მეოთხე, სტუდენტები წინასწარ ეცნობიან ახალ მასალას, რაც შესაძლებლობას მძლევეს სემინარების დროს უფრო სიღრმისეულად შევიდე ანალიზში და წავახალისო უფრო შინაარსიანი სტუდენტური დისკუსიები.

მეხუთე, ლექციებს არ აქვს მონოლოგების ფორმა. თითოეული ლექცია მოიცავს ათობით კითხვას, როგორც ფაქტობრივი მონაცემების, ისე ევროკავშირთან დაკავშირებულ საკითხებზე სტუდენტების მოსაზრებების შესახებ. ამ დროს სტუდენტები გვთავაზობენ თავიანთ პოზიციებს, არის დისკუსია ერ-

თმანეთის არგუმენტების შესახებ. ჩემი როლი ხშირად არის ამ დისკუსიების სწორი მიმართულებით წარმართვა. ასეთი მიდგომა ხელს უწყობს ინტერაქციულ ლექციებს და სტუდენტების ჩართულობას.

მეექვსე, სტუდენტები აკეთებენ პატარა კვლევებს ინდივიდუალურად ან ჯგუფურად და კვლევის შედეგებს წარუდგენენ თანაკურსელებს. ეს მიდგომა ახალისებს კვლევის და კომუნიკაციის უნარებს.

მეშვიდე, ტრადიციული დახურული ტესტების გარდა, შეფასებისას ყოველთვის ვიყენებ ღია კითხვებსაც.

დასკვნა

აღნიშნული კვლევა მიმოიხილავს სწავლა-სწავლების ინოვაციური მეთოდებს და მიდგომებს და ავტორის გამოცდილების გათვალისწინებით, გვთავაზობს რამდენიმე მეთოდს იმისთვის, რომ საქართველოში გაუმჯობესდეს ევროპის მცოდნეობის სწავლა-სწავლება და გაიზარდოს სწავლების მოსალოდნელი შედეგების მიღწევის ხარისხი.

ეს არ არის მიდგომების ამომწურავი სია. მათი შევსება და დახვეწა შესაძლებელია იყოს შემდგომი კვლევების თემა.

USING INNOVATIVE TEACHING AND LEARNING METHODS IN TEACHING EUROPEAN STUDIES IN GEORGIA

Abstract

European Studies have been taught in the Georgian universities across the country for almost two decades. As a result, there is a vast range of pedagogical practice in this area. Nevertheless, teaching European Studies has never been an easy exercise due to teacher-oriented, rather than student-oriented teaching. This was further exacerbated by the Covid-19 pandemic when a face-to-face component of teaching was reduced to no or very limited forms of direct communication.

More and more faculties in Georgia realize in a slow and painstaking manner that course activities in European Studies should be held by a mixture of teaching and learning methods designed for the groups with various backgrounds, using the opportunities offered by modern technologies. Indeed, despite existing challenges in teaching European Studies, interactive and innovative ways of learning, including by incorporating technology and game-based learning platforms and applications such as Kahoot and Quizlet, allow a more balanced approach, facilitate an interesting and engaging learning experience, develop necessary skills, and ensure the achievement of the course and program goals.

This paper looks at these innovative teaching and learning methods and tools that, although widely used in European and U.S. respectable universities, only now start to emerge in Georgia's high education institutions. In particular, it looks at the author's experiences in teaching European Studies in Georgia, and offers relevant recommendations.

Keywords: Innovative teaching methods, teaching European Studies, Georgia

Introduction

European Studies have been taught in the Georgian universities across the country for almost two decades.

Initially brought into curricula of Tbilisi State University by western-educated wonks of European Studies back in early 2000s when the EU has still been far from hearts and minds of many Georgians, EU-related subjects (such as EU governance, history, law, policies, theories) are now an integral part of every faculty of law, international relations, political sciences, social sciences, humanities, and economics of universities from Telavi to Batumi, from Tbilisi to Zugdidi, from Akhaltsikhe to Kutaisi. European Studies are taught to students but also to pupils of various age as part of awareness raising campaigns, UNICEF projects, short modules and crash courses of universities, schools, the Erasmus Plus Jean Monnet Activities or civil society organizations. As a result, there is a vast range of pedagogical practice in this area.

Nevertheless, teaching European Studies has never been an easy exercise due to teacher-oriented, rather than student-oriented teaching. It has recently further been exacerbated by the Covid-19 pandemic when a face-to-face component of teaching was reduced to no or very limited forms of direct communication. It made the student engagement a mere formality while the richness and benefits of teaching process as well as emotional exchange related to face-to-face teaching are lost to black screens of computers during online sessions.

This paper looks at these innovative teaching and learning methods and tools both in academic literature as well as in practice, its advantages and disadvantages, and related challenges. It also suggest several recommendations for improving the class dynamics of teaching European Studies.

¹ Associate Professor at European University, Invited Professor at the TSU Institute for European Studies, E-mail: levanmakhashvili@gmail.com

Literature Review

Before I move to teaching European Studies in Georgia, it is necessary to clarify several terms and concepts.

European Studies is considered as the „analysis of national and transnational changes on the European continent, with an emphasis on the European integration and European construction as a central theme“ (Buda, 2019, p. 1). For Maastricht University’s bachelor programme, European Studies is all about “insights and methods from history, political science, international relations, law, economics, philosophy, and sociology” of Europe and European integration (Maastricht University, 2022).

By teaching I mean its three dimensions (based on Shennan, 1986): first, „the knowledge that students must have“; second, „the skills they need to assume“; and third, „the attitudes and values that must be transmitted by the studies about Europe“ (Buda, 2019, p. 3). It echoes all three goals of the European Studies programme at the Institute of European Studies of Tbilisi State University, together with the fourth goal – to facilitate public awareness on the EU, support establishment of European values in Georgia and promote European Studies in Georgia and the wider region).

In particular, as Maastricht University puts it in its European Studies programme description, it “trains you to become a critical thinker who can understand, analyse and explain complex current problems at the European level from various disciplinary perspectives” (Maastricht University, 2022). In the same spirit, the master’s programme of the Institute for European Studies of Tbilisi State University aims “to provide students with in-depth interdisciplinary knowledge of EU issues (law, politics, economy, history and culture), incorporating also Eastern European issues (present and expected links with EU)” (Institute for European Studies, 2022).

Teaching European Studies has never been an easy exercise due to teacher-oriented, rather than student-oriented teaching. The teacher-oriented teaching is a Soviet legacy that still has solid grounds in Georgia. In this model, the teacher stands in the centre of an education process and his/her conveyed knowledge is factual or declarative. The process is implemented based on a scenario strictly planned by the teacher, and the interest, capability, free thinking and cooperative attitude of and with a pupil is ignored. The learning process is a monotonous and tiresome routine and does not serve the development of a pupil’s interest. To the contrary, the student-oriented teaching places a student in the centre of the education process – learning process centres in, on and with students. A student leads the lesson himself/herself in the conditions of teacher’s facilitation and mutual cooperation while taking his/her cognitive capabilities and individual interests into consideration. The education activity in such circumstances is a permanent approximation towards the student’s life experience, whereas the obtained knowledge is functional and dynamic. In parallel to permanent mutual cooperation between a teacher and a class, a student presents a problem and freely expresses his/her opinion, which is shared by a teacher and peers. The knowledge is not conveyed automatically but rather the student arrives at the new knowledge by step-by-step and systematic discoveries. Hi/she thinks creatively and critically, and his/her interests are taking into consideration as much as possible in the process (Makhashvili *et al.*, 2021, p. 26; Norton *et al.*, 2005; Neumann, 2013). The transition from the traditional role of a teacher as a knowledge provider to a facilitator of the learning process (Trigwell, Prosser & Waterhouse, 1999) has accelerated since the 2004 with the inclusion of Georgia in the Bologna Process.

Selecting relevant pedagogical approaches is important because as Maurer & Lightfoot (2013) highlight, the questions of „how students learn and how we teach“ matter. Proper teaching methods often determine the level of students’ engagement in learning, and the intended learning outcomes (Biggs & Tang, 2007) as well as „ensure that students have both knowledge and transferable real-world skills“ (Timus, 2014), which in turn, further facilitates employability of the students on an increasingly competitive labor market. This is especially true about deep learning process – making students to develop practical connections with the knowledge acquired rather than simply (re)producing materials is a daunting and challenging task.

Hanna and Silver (2000) study active teaching and find out that innovative, student-oriented methods like simulations, learning games, team work, project or work-based learning, expert sessions, field-work (e.g. excursions), internship/student’s volunteering, and peer-tutoring facilitate students’ active involvement in the process. Similar conclusions are made by other researchers exploring student-oriented pedagogical approaches in European Studies in the EU member states (Baroncelli, Fonti & Stevancevic, 2014; Fonti & Stevancevic, 2014).

Timus, Cebotari & Hosein (2016) argue that practical application of student-oriented approaches in teaching

European Studies varies and depends on several factors. First, higher academic position of a teacher gives him/her „more time and ‘safer’ opportunity... to engage in experimenting with innovative teaching methods“ (p. 656). Indeed, new academic staff often prefer to go ‘classic’ or ‘safe’ in hope of avoiding mistakes and not risking his/her academic career. As a result, the researchers assume that having professional stability, greater access to university’s financial resources and wider network of contacts, senior professors are more likely to use innovative teaching methods. Second, class size matters. Active teaching requires high-level student engagement and practice. Suitable learning environment can more easily be created with smaller number of students rather than by working with large groups. Thus, they believe the smaller the size of the class, the higher the use of innovative teaching methods. And finally, Timus, Cebotari & Hosein (2016) find that teachers employ „on average three or more innovative teaching methods in programs pertaining to European Studies“ (p. 663). This is normal as you can increase your coverage of engagement of more students and more often by using several innovative teaching methods.

Using innovative teaching and learning methods has its disadvantages too. It can be time consuming as teachers themselves often need to learn how to use the methods. It is also problematic to apply the methods in large groups (as it is usually the case in many Georgia’s higher educational institutions). In addition, using innovative teaching methods needs suitable environment and culture in universities – academic and administrative staff must be trained to properly communicate, manage expectations and relations with students. Moreover, relevant culture and profound changes are needed in order to streamline educational system so that innovative teaching methods are not unfamiliar or surprise for pupils once they become students. This is a very long and often politically-laden process with unclear results in the end. However, it is worth doing as it ensures deeper learning and provides more opportunities for achieving intended learning outcomes.

Teaching European Studies in Georgia

More and more faculties in Georgia realize in a slow and painstaking manner that sessions in European Studies should be held by a mixture of teaching and learning methods designed for the groups with various backgrounds, using the opportunities offered by modern technologies. Indeed, despite existing challenges in teaching European Studies, interactive and innovative ways of learning, including by incorporating technology and game-based learning platforms and applications such as Kahoot and Quizlet as well as various student-oriented teaching methods like problem-based learning, allow a more balanced approach, facilitate an interesting and engaging learning experience, develop necessary skills, and ensure the achievement of the course and program goals. Although widely used in European and U.S. respectable universities, these innovative teaching and learning methods and tools only now start to emerge in Georgia’s higher education institutions.

Recommendations

I myself have been engaged in many of these activities since 2011, collecting necessary experience to share as well as to suggest relevant recommendations for improvement of teaching European Studies.

Over 10 years’ experience of teaching European Studies in various universities, age groups, class sizes, nationalities, languages, countries and regions shows that problem-based learning and blended learning (face-to-face and distance learning) together with innovative learning methods using technology offer the best results in terms of achieving intended learning goals.

In particular, having this experience as well as the academic literature in mind, I have concluded to use the following methods and approaches in a teaching process in order to achieve the best possible results in terms of intended learning outcomes:

First, all lectures are led by various technologies. Power Point Presentations are used to provide key messages on the subject together with various types of visuals, faces of personalities who played significant positive or negative role in the European integration process or currently lead EU institutions, photos, pictures, and videos. Students vary in their ability to learn via various teaching methods. Visualizations of the conveyed information provide great benefit to teaching and help students digest the cognitive knowledge.

More importantly, using game-based learning platforms significantly increase students’ participation and success rate of learning. In particular, I frequently use Kahoot and its user-generated multiple-choice quizzes

to review and check students' knowledge, increase their involvement in a teaching process and facilitate teamwork (by often breaking them up in smaller teams). It can be used both in Georgian and English languages, thus allowing me to work with all groups. It is possible to add pictures, gifs and YouTube videos to the questions. Students can also create quizzes themselves to share with their peers which is important for further developing creativity, thus, providing more educational value. Sometimes, I replace Kahoot with Quizlet that offers similar experiences for quizzes.

In essence, in order to open Kahoot, students need to log into the system (www.kahoot.it) using an auto-generated game number in their mobiles or computers, write down their nickname and click for start. Correct and faster answers are awarded by points indicated by a teacher during developing a quiz. A question is visible on a large screen with (typically) multiple answers in various colours and graphical symbols, while students need to answer by choosing the colour and symbol as soon as possible. Kahoot can be played in individual or team vs team modes. In the end the quiz game shows the winners of first three places based on their accumulated points.

Georgian universities provide Wi-Fi in their campuses. Therefore, in modern era of mobiles, Kahoot is a good tool for engaging students with their own mobiles without loosing them in surfing in internet during lectures.

Since Kahoot can be used via screen-sharing using Zoom, Google Hangout or Microsoft Teams, it has been a great help during the Covid-19 pandemic. Moreover, Kahoot has proved its effectiveness particularly with lower age groups. My experience demonstrates that pupils absorb information better with the learning games than traditional classroom activities.

Usage of Kahoot is a time-consuming exercise for starters as its development takes time and energy. However, you can use quiz templates in other courses and years. More importantly, the research suggests that Kahoot has a profoundly positive impact on concentration, engagement, enjoyment, perceived learning, subjective motivation and effort, and classroom dynamics (Wang & Lieberoth, 2016). This ultimately helps meet intended learning outcomes and program goals.

Second, together with traditional teaching and learning methods, I often use Problem-Based Learning or its modifications during my courses. As a Maastricht University alumnus, I appreciate benefits of PBL in knowledge acquisition, enhanced group collaboration and communication – much needed real-life skills and attributes. For this reason, seminars often look like auditoriums or computer screens with smaller teams in all corners. I offer my role of facilitator, guide, supporter or monitor of the learning process.

Teaching PBL is a time consuming process, as it requires more time for preparation and more energy to work with many small groups (rather than one big group). However, it ultimately brings better results.

Third, teamwork is observed beyond PBL too. Students always work in team during my courses – be it a joint homework, joint presentations, short 15 minutes' teamwork for particular seminar task, etc. It allows students to acquire knowledge but also develop much-needed teambuilding, teamwork, communication and presentation skills.

Fourth, students read materials before they come to seminars so that they already have general cognitive knowledge about the issue. It allows a teacher to delve deeper in the analysis and encourage more in-depth student discussions.

Fifth, lectures are not lecture-led tedious monologues. Every lecture contains tens of questions on factual data but also student's opinions on various EU-related events, developments, institutions or personalities. Students react by suggesting their opinions, arguing against or for each other's comments by arguments. I stand in guidance of these discussions to ensure that they remain within the limits of the asked topic. Such approach facilitates interactive lecturing and increases students' engagement.

Sixth, students do small researches individually or in-group, and present their results before audience. This exercise promotes research and communication skills. Their peers are asked to assess the research results and presentations with proper justification. Sometimes the student is also asked to provide an assessment on his/her own performance.

Seventh, apart from classic elements of assessment tools such as multi-choice tests, I offer open questions where students need to provide their opinions or comments on certain issues rather than simply finding answers in reading materials. I find this particularly useful to assess students' performance in acquiring knowledge.

My observation also suggests that teaching European Studies by using the innovative teaching and learning methods is more feasible and has better results with graduate (MA or PhD) students and those who have already studied via innovative teaching methods. Indeed, they already have certain level of knowledge of European Studies and are adapted to active learning methods, thus a teacher can more actively apply innovative methods for further generating knowledge and skills.

Challenges

There have been several challenges related to using student-focused innovative teaching and learning methods in teaching European Studies in Georgia. Let me highlight the two most important of them here.

First, the Georgian education system has had troubles even before the pandemic in terms of fully transitioning from teacher-oriented to student-oriented system. New school-graduates have come to higher education institutions with no or little knowledge and experience of student-focused, active, innovative learning methods. It usually takes 1-2 semesters to adapt to the new methods for some, while others struggle until the end of the programme. It is therefore of utmost importance to change the entire education system rather than introducing a student-focused approach only to several courses or programmes.

Several steps have recently been made towards this direction. In particular, initiated in 2019, the so-called New School Model aims at changing certain aspects of school management as well as teaching and learning of secondary education. It “envisages strengthening of human capital, student-centred assessment methodology, cooperative culture, and team work based on a high sense of responsibility” (Makhashvili, *et al.*, 2021, p. 24). It “intends to develop a new mode of school and curriculum management which views a person/learner as the core of all educational activities. Accordingly, the reform aims at creating an educational environment, which will equip learners/students with relevant knowledge and skills necessary to overcome challenges of the 21st century and to fully realise one’s potential (Makhashvili, *et al.*, 2021, p. 24).

Spreading of the New School Model or similar methods across all schools of Georgia will over time produce school-graduates who are familiar to the student-oriented innovative teaching and learning methods and tools, and do not spend time and energy in the adaptation process in universities. In turn, it will improve the teaching and learning quality in higher educational institutions.

Second, the Covid-19 pandemic had a negative impact on the teaching and learning process, including in the field of European Studies. This is especially true to first-year students who did not have an opportunity to feel and enjoy all the benefits of classroom activities of student-focused teaching², and instead were destined to watching cold screens of or just listening to voices of teachers from their computers or mobiles. Indeed, it was very little time to swiftly adapt to online teaching, and as my personal experience at several universities in Georgia showed, many elderly teachers refused to teach for one or two semesters until they learned how to use online teaching technology.

Conclusion

This paper does not suggest that imposing uniformity and a one-size-fits-all approach in teaching European Studies is a preferable solution. Indeed, teaching and learning approaches differ, and this richness is an integral part of the teaching European Studies. It is natural as universities, their academic environment and teaching culture, background and experiences of teachers, regions and many other factors differ.

This paper only intends to propose several methods based on the author’s extensive experience in teaching European Studies across Georgia and different contexts that have brought positive results in terms of meeting intended teaching and learning outcomes. While the best alternatives may vary from country to country and from area to area, the paper only suggests that the above-mentioned mixed methods and tools offer the best results in my experience in terms of achieving intended learning goals in teaching European Studies in Georgia.

Fine-tuning of teaching methods and or more in-depth assessment of success rates of teaching European Studies in Georgia might be a topic of further research.

² In theory this could be embraced in a distance learning as well. However, the Georgian case of the Covid-19 pandemic period demonstrates that the benefits are usually attributed to classroom activities, and distance learning rarely provides the engaging experience.

Bibliography

- Baroncelli, S., Fonti, F. & Stevancevic, G. (2014). „Mapping innovative teaching methods and tools in European Studies: Results from a comprehensive study“. In: S. Baroncelli, R. Farneti, I. Horga, & S. Vanhoonacker (Eds.). *Teaching and learning the European Union*. Springer, pp. 89-109.
- Biggs, J. B., & Tang, C. (2007). *Teaching for quality learning at university* (3rd Edition ed.). Buckingham: The Open University Press.
- Buda, M. (2019). *Different Theoretical Approaches about European Studies*. Retrieved on 4 June 2022 from <https://ssrn.com/abstract=3314216>
- Fonti, F. & Stevancevic, G. (2014). „Innovativeness in teaching European studies: An empirical investigation“. In: S. Baroncelli, R. Farneti, I. Horga, & S. Vanhoonacker (Eds.). *Teaching and learning the European Union*. Springer, pp. 111-131.
- Hannan, A. & Silver, H. (2000). *Innovating in Higher Education: Teaching, Learning and Institutional Cultures*. Open University Press, Philadelphia.
- Institute for European Studies (2012). *About Master's Programme*. Retrieved on 14 September 2022 from <http://ies.tsu.edu.ge/en/dr590bg-7yw5wpyt/ryprdorugdma2fpx9/>
- Maastricht University (2022). *BA in European Studies*. Retrieved on 14 September 2022 from <https://www.maastrichtuniversity.nl/education/bachelor/bachelor-european-studies>
- Makhashvili, L., Parjanadze, N., Chitadze, N. & Gobronidze, G. (2021). *Teaching European Studies at the Schools of Georgia*. Tbilisi: European University.
- Maurer, H. & Lightfoot, S. (2014). Introduction: Teaching European Studies – Old and New Tools for Student Engagement. *European Political Science*, 13 (1-3).
- Neumann, J. W. (2013). Developing a new framework for conceptualizing “student-centered learning”. *The Educational Forum*, 77(2), pp. 161-175.
- Norton, L., Richardson, J. T. E., Hartley, J., Newstead, S., & Mayes, J. (2005). Teachers’ beliefs and intentions concerning teaching in higher education. *Higher Education*, 50(4), pp. 537-571.
- Shennan, M. (1986). Goals or Teaching about Europe. *The Social Studies*, 77 (1).
- Timus, N. (2014). „Distance learning as an innovative method of teaching European studies“. In: S. Baroncelli, R. Farneti, I. Horga, & S. Vanhoonacker (Eds.). *Teaching and learning the European union. Traditional and innovative methods*. Springer, pp. 430-444.
- Timus, N., Cebotari, V. & Hosein, A. (2016). Innovating Teaching and Learning of European Studies: Mapping Existing Provisions and Pathways. *Journal of Contemporary European Research*, 12 (2), pp. 653-668.
- Trigwell, K., Prosser, M., & Waterhouse, F. (1999). Relations between teachers’ approaches to teaching and students’ approaches to learning. *Higher Education*, 37(1), pp. 57-70.
- Wang, A.I. & Lieberoth, A. (2016). *The effect of points and audio on concentration, engagement, enjoyment, learning, motivation, and classroom dynamics using Kahoot!* Paper presented on the European Conference on Games Based Learning. Retrieved on 11 September 2022 from https://www.researchgate.net/profile/Alf-Wang/publication/309292067_The_effect_of_points_and_audio_on_concentration_engagement_enjoyment_learning_motivation_and_classroom_dynamics_using_Kahoot/links/58088a9e08aefaf02a2c6f69/The-effect-of-points-and-audio-on-concentration-engagement-enjoyment-learning-motivation-and-classroom-dynamics-using-Kahoot.pdf

სწავლების ეფექტური მეთოდები ევროკავშირის ძირითად უფლებათა სამართლის კურსისთვის

აბსტრაქტი

წინამდებარე სტატია განიხილავს სწავლების მეთოდებს, რომელიც გამოიყენება ავტორის მიერ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტში საბაკალავრო პროგრამის ფარგლებში შეთავაზებულ კურსზე ევროკავშირის ძირითად უფლებათა შესახებ. სტატია მიზნად ისახავს ხსენებული მეთოდების ეფექტიანობის შეფასებას.

ნაშრომი გამოკვეთს სწავლებს სამ ძირითად მეთოდს, რომლებსაც, ავტორის შეფასებით, დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ადამიანის უფლებების შესახებ კურსის სწავლების დროს. ეს მეთოდებია: სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლება, დემონსტრაციის მეთოდი და სასამართლოს გადაწყვეტილებების წერილობითი კომენტარი.

სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდი განსხვავდება მასწავლებელზე ორიენტირებული სწავლებისგან. უფრო კონკრეტულად, ეს მეთოდი გულისხმობს სტუდენტების უფრო აქტიურ ჩართულობას, ვიდრე, უბრალოდ, ლექციის მოსმენა ან ესეს დაწერა. ამ ტიპის მიდგომის ზოგიერთი მაგალითია: დებატები, ჯგუფური აქტივობები და როლური თამაშები. დემონსტრაციის მეთოდი უადვილებს მოსწავლეებს საკითხის უკეთ გააზრებას და ეხმარება მათ, ადვილად დაიმახსოვრონ ახალი მასალა. რაც შეეხება სასამართლო გადაწყვეტილების კომენტარს, ავტორის მიერ შემოთავაზებული ფორმით, ინოვაციურია ქართული სამართლის სკოლებისთვის, რადგან იგი ფრანგული უნივერსიტეტების მიერ დანერგილი პრაქტიკის ანალოგია.² ამ მეთოდის გამოყენებით, სტუდენტს უვითარდება იურიდიული წერისა და არგუმენტაციის, კრიტიკული ანალიზისა და სასამართლო გადაწყვეტილებების სწორად გააზრების უნარები.

ზემოთ აღწერილი მეთოდები სრულად ეხმარება კურსის მიზანებს, რაც თეორიულ ცოდნასთან ერთად, შესაბამისი პრაქტიკული უნარების ჩამოყალიბებასაც მოიცავს. აღნიშნული კი ძალიან მნიშვნელოვანია, როდესაც საქმე ეხება ევროკავშირის ადამიანის უფლებათა სამართალში სპეციალიზაციას.

საკვანძო სიტყვები: ევროკავშირის სამართალი; ძირითად უფლებათა სამართალი; სწავლების მეთოდები; სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლება; დემონსტრაციის მეთოდი; სასამართლოს გადაწყვეტილების კომენტარი;

შესავალი

ევროკავშირში სრულფასოვანი ინტეგრაციისაკენ საქართველოს გაძლიერებული მისწრაფების ფონზე, ბოლო ათწლეულის განმავლობაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყანაში ევროკავშირის სამართლის შესახებ ცნობიერების ამაღლებას და ამ სფეროში პროფესიონალი კადრების რაოდენობის გაზრდას.

¹ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის მონვეული ლექტორი, ელექტრონული ფოსტა: tamouna.kvaratskhelia@gmail.com

² სტატიის ავტორი არის პარიზის საკლეს უნივერსიტეტის სამაგისტრო პროგრამის კურსდამთავრებული. მან, ასევე, დაამთავრა თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის ინგლისურენოვანი სამაგისტრო პროგრამა, სადაც ის გახდა ერასმუსის საერთაშორისო კრედიტ-მოთხოვნის ბენეფიციარი მონაწილე უნივერსიტეტში.

ამ მიმართულებით, სხვა ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სოციალურ ინიციატივებთან ერთად, ერთ-ერთი პროგრესული ნაბიჯია ევროპის მცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის დანერგვა ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტში. ხსენებული საბაკალავრო პროგრამის სასწავლო გეგმის მნიშვნელოვანი კომპონენტი ევროკავშირის სამართალს ეთმობა. წინამდებარე სტატია კონკრეტულად ეხება ევროკავშირის ძირითად უფლებათა სამართლის კურსს და აღწერს სწავლების ზოგიერთ ეფექტიან მეთოდს, რომელსაც ავტორი აღნიშნულ კურსზე გამოიყენებს.

ევროკავშირის ძირითად უფლებათა სამართლის კურსის ფარგლებში გამოყენებული სწავლების მეთოდები რამდენიმე მნიშვნელოვან მიზანს ისახავს, მათ შორის:

- მიანოდოს სტუდენტებს ინფორმაცია ევროკავშირის ადამიანის უფლებათა ძირითადი სისტემის შესახებ;
- გააცნოს მათ ევროკავშირის ძირითად უფლებათა ქარტიის ფარგლებში არსებული ფუნდამენტური უფლებების სამართლებრივი ხასიათი, მათი განმარტებისა და გავრცელების ფარგლები;
- მიანოდოს მათ შესაბამისი ცოდნა, რომელიც საშუალებას მისცემს სტუდენტებს განასხვავონ ევროკავშირის ძირითადი უფლებათა ქარტიისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის, როგორც ადამიანის ფუნდამენტური უფლებების დაცვის ევროპული მექანიზმების როლი.
- დაეხმაროს სტუდენტებს სამართლებრივი ანალიზისა და სხვადასხვა პრაქტიკული უნარის განვითარებაში;
- განავითარებინოს სტუდენტებს მათი პროფესიული ინტეგრაციისთვის საჭირო უნარ-ჩვევები;

ამასთან, კურსისთვის დასახული მიზნების გარდა, მნიშვნელოვანია, რომ კურსის ფარგლებში გამოყენებული სწავლების მეთოდები ხელს უწყობდეს ქვეყანაში უმაღლესი განათლების ძირითადი მიზნების მიღწევას.

აღნიშნული მიზნები მოცემულია საქართველოს კანონის „უმაღლესი განათლების შესახებ“ მე-3 მუხლში, რომლის თანახმადაც უმაღლესი განათლების ერთ-ერთი ძირითადი მიზანია *“პიროვნული პოტენციალის ჰეაღიზება, შემოქმედებითი უნარ-ჩვევების განვითარება, თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი კომპეტენციის მქონე პიროვნების მომზადება, შიდა და საგარეო შიომის ბაზაზე უმაღლესი განათლების მქონე პიროვნების კონკურენტუნარიან უზრუნველყოფა, სტუდენტთა და ფაქტო საზოგადოების მოთხოვნათა შესაბამისი მაღალი ხარისხის უმაღლესი განათლების შეთავაზება დაინტეგრირებული პიროვნებისათვის”*³.

ზემოაღნიშნული მიზნებისა და კურსის შინაარსის გათვალისწინებით, შემოთავაზებული სწავლების მეთოდები ეხმარება სტუდენტებს, განვიტარონ შემოქმედებითი უნარები. ასევე, ევროკავშირის ფუნდამენტური უფლებების შესწავლასთან ერთად, გაიღრმავონ თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისი კომპეტენციები. შედეგად, ვიღებთ კონკურენტუნარიან სპეციალისტებს, როგორც შიდა, ისე - ევროპულ დონეზე.

წინამდებარე სტატიაში ავტორი აანალიზებს სწავლების სამ მეთოდს, რომელთა გამოყენებასაც, მისი აზრით, ხელშესახები შედეგები მოაქვს ადამიანის უფლებათა სფეროში წაკითხული სამართლის კურსის ბენეფიციარებისთვის. ეს მეთოდებია: სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლება, დემონსტრაციის მეთოდი და სასამართლო გადაწყვეტილების წერილობითი კომენტარი.

მნიშვნელოვანია, ხაზი გაესვას იმ გარემოებას, რომ წინამდებარე სტატია არ არის დაფუძნებული ავტორის, როგორც ლექტორის გამოცდილებაზე, არამედ ხსენებული მეთოდების ეფექტიანობა მან, როგორც სტუდენტმა გამოსცადა საფრანგეთის უნივერსიტეტებში სამართლის ფაკულტეტზე სწავლის დროს. აქედან გამომდინარე, ავტორის მიზანია, ზემოაღნიშნული უნივერსიტეტების საუკეთესო პრაქტიკის საქართველოში დანერგვა.

სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდი – სტუდენტების აქტიური ჩართულობა საგანმანათლებლო პროცესში

თანამედროვე სამყარო სწრაფად იცვლება და მნიშვნელოვანია, სწავლების მეთოდებმაც ამ ცვლილებებს აუნყოს ფეხი. შესაბამისად, ბუნებრივია, რომ ეს პროცესი სწავლების ტრადიციული მეთოდებიდან, ეტაპობრივად, ინოვაციურზე გადასვლას მოითხოვს.

³ საქართველოს კანონი „უმაღლესი განათლების შესახებ“, იხილეთ <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/32830?publication=97>

სპეციალისტების მზარდი კონკურენტუნარიანობისა და ბაზრის მოთხოვნების გათვალისწინებით, განათლების მიღების პროცესში პრაქტიკული უნარების ჩართვა, უფრო და უფრო მეტად მნიშვნელოვანი კომპონენტი ხდება. სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდის შემუშავება კი არის უმაღლესი განათლების პასუხი აღნიშნული პროცესისადმი⁴. აქტიური ჩართულობის ეს ფორმა, სწავლის საყრდენი, სტუდენტებში ზრდის ინტერესს და ხელს უწყობს ავტონომიურობის განვითარებას⁵.

გარდა იმისა, რომ სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდი ხელს უწყობს პრაქტიკული უნარების განვითარებას, ეს მეთოდი, ასევე, უადვილებს სტუდენტებს თეორიული ცოდნის შექმნას. როგორც ვიცით, მოსწავლეები წარმატებას აღწევენ მაშინ, როცა მოსწონთ და ინტერესდებიან იმით, რასაც სწავლობენ. უფრო მეტიც, თუ მათ ცოდნა იმ მეთოდით მიეწოდებათ, რომლითაც მათ სურთ სწავლა, მართლაც, წარმატების მაჩვენებელი გაცილებით მაღალია. სტუდენტების ინტერესი მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლების მიმართ არის მათი განათლების მთავარი განმსაზღვრელი.

აღნიშნული მეთოდი საშუალებას იძლევა, გაიზარდოს სტუდენტის მოტივაციის დონე მათთვის დაკისრებული ამოცანების წინაშე⁶.

სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდი განსხვავდება მასწავლებელზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდისგან. უფრო კონკრეტულად კი, ეს მეთოდი გულისხმობს სტუდენტების უფრო აქტიურ ჩართულობას, ვიდრე მხოლოდ ლექციის მოსმენა ან ესეს დაწერა⁷. ამ ტიპის მიდგომის ზოგიერთი მაგალითია დებატები, ჯგუფური აქტივობები და როლური თამაშები, რომლებიც ძალიან მოსახერხებელი და ეფექტურია ევროკავშირის ძირითადი უფლებების სამართლის კურსისთვის. ამ შემთხვევაში, ლექტორი სტუდენტებს წარუდგენს რამდენიმე აქტივობას, შემდეგ კი, სტუდენტები თავად ირჩევენ მასალის სწავლის სასურველ მეთოდს.

დებატები განსაკუთრებით შედეგიანად გამოიყენება იმ სასამართლო გადაწყვეტილებების ანალიზისას, რომლებიც გარკვეულწილად საკამათოა და თავად მოსამართლეები განსხვავებულ პოზიციას აფიქსირებენ. ამ შემთხვევაში, სტუდენტები იყოფიან ჯგუფებად და თავიანთ პოზიციას დებატების საშუალებით იცავენ. ეს აქტივობა ეხმარება სტუდენტებს, საფუძვლიანად შეისწავლონ კონკრეტული თეორიული მასალა, რა დროსაც მათ უვითარდებათ ისეთი პრაქტიკულ უნარები, როგორებიცაა დებატებში მონაწილეობა, კრიტიკული ანალიზი, ჯგუფური მუშაობა და საჯარო გამოსვლების ხელოვნება.

ჯგუფური აქტივობის ერთ-ერთი საუკეთესო მაგალითია სტუდენტების მცირე ჯგუფებად დაყოფა პრეზენტაციის მოსამზადებლად იმ თემაზე, რომელსაც თვითონ აარჩევენ. აღნიშნული აქტივობის შედეგად, სტუდენტები ეჩვევიან მასალის დამოუკიდებლად მოძიებასა და კვლევას, ამასთან, ივითარებენ ჯგუფური მუშაობისა და პრეზენტაციის უნარებს.

რაც შეეხება როლურ თამაშებს, ეს აქტივობა გამოიყენება იმიტირებული პროცესის დროს, როდესაც სტუდენტები სასამართლო პროცესის მონაწილეთა როლებს ირგებენ. შედეგად, ისინი დიდი ენთუზიაზმით სწავლობენ თეორიულ მასალას და იძენენ საჭირო პრაქტიკულ უნარებს. იმიტირებული პროცესი მნიშვნელოვანი კომპონენტი ადამიანის უფლებათა კურსისთვის, რათა მოამზადოს სტუდენტები რეალური პროფესიული ცხოვრებისთვის⁸.

როგორც ვხედავთ, სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლება ძალიან მრავალფეროვანი და მოქნილი მეთოდია, რომელიც თავის თავში მოიცავს სხვადასხვა მეთოდს. აღნიშნული კი, სხვა სხენებულ პოზიტიურ ფაქტორთან ერთად, ამ მეთოდს ძალიან საინტერესოსა და მიმზიდველს ხდის. სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდის ეფექტიანობა დადასტურებულია მეცნიერულად. კვლევები ცხადყოფენ, რომ ლექციაზე მასწავლებლის შემცირებული ლიდერობის ფონზე, მოსწავლეები „იძულებულნი არიან, მეტი ძალისხმევა დახარჯონ, რათა სასწავლო მასალა შეისწავლონ უფრო ღრმად და მაღალ დონეზე, რაც ნიშნავს იმას, რომ ისინი სრულყოფილ ცოდნას ეუფლებიან“⁹.

⁴ La pédagogie centrée sur l'étudiant, <https://www.fage.org/idees/enseignement-superieur/pedagogie-apprentissage/pedagogie-centree-etudiant.htm>

⁵ Dehaene, S., Apprendre! Le talents des cerveaux, le défi des machines, Éditions Odile Jacob, 2018

⁶ Desjardins J., et Sénécal I., La Pédagogie Active, 2016, <https://www.profweb.ca/publications/dossiers/la-pedagogie-active>

⁷ Complete Guide to Teacher-Centered vs. Student-Centered Learning, <https://onlinedegrees.sandiego.edu/teacher-centered-vs-student-centered-learning/>

⁸ Lynch. A. "Why do we Moot? Exploring the Role of Mooting in Legal Education" [1996] LegEdRev 3; 7(1) Legal Education Review 67, <http://www7.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/LegEdRev/1996/3.html>

⁹ "Is the Student-Centered Learning Style More Effective Than the Teacher-Student Double-Centered Learning Style in Improving Reading Performance?", Front. Psychol., 27 November 2019, <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.02630/full>

თავად სტუდენტებიც ძალიან დადებითად აფასებენ მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდს და აღნიშნავენ, რომ ამ პროცესში მათ განიხილავენ, როგორც ინდივიდებს საკუთარი იდეებითა და შეხედულებებით. შესაბამისად, ისინი ხდებიან გაბედულები, რომ ილაპარაკონ უფრო ხმაბლა¹⁰. როგორც ვხედავთ, აღნიშნული მეთოდი ეხმარება უნივერსიტეტებს არა მხოლოდ იმაში, რომ აღჭურვონ სტუდენტები აკადემიური ცოდნით, არამედ ხელს უწყობს მათ ლიდერებად და გადაწყვეტილების მიმღებებად აღზრდას. შესაბამისად, სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლება ფოკუსირებულია ისეთი პრაქტიკული უნარ-ჩვევების გამომუშავებაზე, რომელიც სტუდენტებს უბიძგებს ინდივიდუალური ზმისკენ და საფუძველს აძლევს, რომ დამოუკიდებლად განაგრძონ სწავლა მთელი ცხოვრების მანძილზე, თუნდაც უნივერსიტეტის დამთავრების შემდეგ.

რაც შეეხება თეორიულ ნაწილს, ამ მეთოდის გამოყენებისას სტუდენტებისთვის კურსი უფრო ადვილად აღსაქმელი და საინტერესო ხდება შესასწავლად. გარდა ამისა, სწავლების პროცესიც ნაკლებად სტრესულია მათთვის. კვლევებიც ადასტურებენ, რომ ამ მეთოდის გამოყენებისას მოსწავლეები უფრო მოტივირებულნი და ჩართულნი არიან სასწავლო პროცესში¹¹.

როგორც ვხედავთ, ამ მეთოდის გამოყენების შედეგები მრავალფეროვანია და ძალიან ეფექტურია, მათ შორის, იმ კურსებისთვის, რომლებიც ადამიანის უფლებებს ეხება და მრავალგვერდიან სასამართლო გადაწყვეტილებებს შეიცავენ. შედეგად, მოსწავლეზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდი ხელს უწყობს ინოვაციური აზროვნების, თანამშრომლობისა და პრობლემების გადაჭრის უნარის გამომუშავებას, ამალღებს ავტონომიურად სწავლის შესაძლებლობას, ასევე, მდგრადი და სიღრმისეული სწავლის დონეს.

ვინაიდან სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლება აქტიური მეთოდია და სტუდენტები მაქსიმალურად არიან ჩართულნი სალექციო პროცესში, ისინი რეგულარულად შეფასდებიან ჯგუფური აქტივობების, როლური თამაშების ან პრეზენტაციების მეშვეობით. შესაბამისად, ამ დროს მასწავლებელს ეძლევა შესაძლებლობა, განსაზღვროს, რისი გავება უჭირთ მოსწავლეებს, რისი შესწავლა უფრო სურთ და რა ნაბიჯები გადადგას მომავლისთვის. რაც შეეხება მოსწავლეთა წერიტი უნარების შეფასებას, აღნიშნულ საკითხს წინამდებარე სტატიის მესამე ნაწილში განვიხილავ.

პრეზენტაციის მეთოდი - მოსწავლისა და მასწავლებლის პრეზენტაციები

პრეზენტაციის მეთოდი არის ტექნიკა, რომლის გამოყენებითაც ინფორმაციის გადაცემა ხდება ვიზუალიზაციის სხვადასხვა საშუალებით. იგი იძლევა შესაძლებლობას, რომ ინფორმაცია გადავცეთ ზუსტი და კარგად ჩამოყალიბებული ფორმით¹². კურსის მიზნებისთვის, დემონსტრაცია გამოიყენება როგორც სასწავლო, ასევე - სწავლების საშუალებად. ერთი მხრივ, მასწავლებელი იყენებს პრეზენტაციის მეთოდს ახალი მასალის ასახსნელად, მეორე მხრივ კი, სტუდენტები ამ გზით წარმოადგენენ ნასწავლ მასალას. დემონსტრაციის მეთოდის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალებაა “Power Point”- ის პრეზენტაცია.

უნდა აღინიშნოს, რომ მასწავლებლის მიერ “Power Point”-ის გამოყენება არ არის სიახლე და მას ხშირად მიმართავენ ლექციების დროს, რათა ვიზუალურად ხაზი გაუსვან იმას, რაზეც საუბრობენ¹³. როგორც კვლევები ადასტურებენ, ადამიანი ვიზუალური ქმნილებაა და ვიზუალურ ინფორმაციას (ფოტო, ვიდეო და ა.შ.) 60 000-ჯერ უფრო სწრაფად აცნობიერებს, ვიდრე ტექსტს და იმასხოვრებს მას ხუთჯერ უფრო დიდი ხნის განმავლობაში. სწორედ ამიტომ არის ვიზუალიზაცია პრეზენტაციის მნიშვნელოვანი კომპონენტი¹⁴. ის ეხმარება სტუდენტს, მარტივად აღიქვას თემა და კონცენტრირდეს მთავარ საკითხებზე. ამიტომ, ძირითადი საკითხებისთვის ხაზგასმას, შეიძლება ითქვას, რომ დიდი ძალა აქვს. შესაძლოა, სწორედ ამიტომ ჰქვია პრეზენტაციის ჩვენ მიერ ხსენებულ პროგრამას “Power Point”-ი.

¹⁰ What Is Student Centered Learning and Why Is It Important?, <https://xqsuperschool.org/rethinktogether/what-is-student-centered-learning/>

¹¹ What Is Student Centered Learning and Why Is It Important?, <https://xqsuperschool.org/rethinktogether/what-is-student-centered-learning/>

¹² Dr.Kapur R., Presentation Method: Indispensable in Imparting Knowledge in Educational Institutions at all Levels, University of Delhi, 2020, https://www.researchgate.net/publication/345893942_Presentation_Method_Indispensable_in_Imparting_Knowledge_in_Educational_Institutions_at_all_Levels

¹³ General Teaching Methods, Presentation, 2020, <https://www.open.edu/openlearncreate/mod/page/view.php?id=152277#:~:text=A%20presentation%20delivers%20content%20through,the%20audience%20in%20active%20discussions.>

¹⁴ Teaching and Presentation Skills, available on: <https://fyi.extension.wisc.edu/wateroutreach/water-outreach-education/bep-web-site-resources/use-education-resources/tools-for-teaching/teaching-presentation-skills/>

ევროკავშირის ძირითად უფლებათა სამართლის კურსის შინაარსი მოიცავს თეორიულ კომპონენტს და მრავალი საკითხის დეტალურ ახსნას საჭიროებს; ამასთან, ითვალისწინებს სხვადასხვა სასამართლოს გადაწყვეტილებების დეტალურ ანალიზსა და მათ შედარებას. ამდენად, პრეზენტაციის მეთოდის გამოყენება უფრო მარტივს ხდის საკითხების ერთმანეთისგან გამიჯვნას და ეხმარება სტუდენტს, ადვილად დაიმახსოვროს ახალი ინფორმაცია. შესაბამისად, პრეზენტაციის სწორად მომზადებას უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება, რისთვისაც სტუდენტები თეორიული მასალის გადმოცემასთან ერთად შეფასდებიან.

პრეზენტაციის სწორად მომზადება განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა, რადგან არასწორად მომზადებული პრეზენტაცია შეიძლება მოსაბეზრებელი აღმოჩნდეს აუდიტორიისთვის და დასახულის მიზნის სანინააღმდეგო შედეგამდე მიგვიყვანოს. ამიტომ, მისი მომზადებისას, მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს რამდენიმე მნიშვნელოვანი წესი, მათ შორის, სწორად განსაზღვროს სლაიდების რაოდენობა, ფონტის ზომა, პრეზენტაციის დრო და ა.შ. როდესაც პრეზენტაციის მომზადების ზოგადი წესები დაცულია, ასევე, იგი სწორად არის მორგებული აუდიტორიაზე, ამ შემთხვევაში კი - სტუდენტებზე, ლექციის მიზნის მიღწევა ყოველთვის შესაძლებელი ხდება. სტუდენტები მარტივად ეუფლებიან ახალ მასალას, კურსი არ არის მოსაწყენი და ლექციაც უფრო დინამიურია.

შეგვეძლოს იმის გადმოცემა რასაც ვსწავლობთ, ძალიან მნიშვნელოვანი უნარია. სწორედ ამიტომ, კურსის მიზნებით დასახული სწავლების შედეგების მიღწევისთვის, სტუდენტების მიერ ინდივიდუალური თუ ჯგუფური პრეზენტაციების მომზადება და წარდგენა მნიშვნელოვანი კომპონენტია, ამიტომ ის საკმაოდ მაღალი პროცენტული მაჩვენებლით ფასდება. აღნიშნული მეთოდით სწავლება ზრდის სტუდენტების მოტივაციას, მათ ჩართულობასა და პასუხისმგებლობის გრძობას. პრეზენტაციაზე მუშაობა რამდენიმე ეტაპს მოიცავს. მათ შორის არის დაგეგმვა, კვლევის პრაქტიკულად მომზადება და შედეგის დემონსტრირება. პრეზენტაცია სრულყოფილად წარმოდგენილად ჩაითვლება, როდესაც იგი თეორიასთან ერთად, პრაქტიკულ კომპონენტებსაც მოიცავს და სწორად არის აგებული, მათ შორის, დაცულია დროის მართვის ასპექტი.

შეჯამების სახით უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული მეთოდის გამოყენებით სტუდენტი ეუფლება ახალ ცოდნას, იგი ხდება აქტიური მთელი სასწავლო პროცესის განმავლობაში და უღრმავდება ინტერესი მის მიერ დამუშავებული საკითხებისადმი. გარდა ამისა, სტუდენტს უვითარდება საჯაროდ გამოსვლის უნარი, რაც ასევე ხელს უწყობს კურსით დასახული მიზნების მიღწევას.

სასამართლო გადაწყვეტილების წერილობითი კომენტარი - ინოვაცია ქართული სამართლის სკოლებისთვის

ვინაიდან სამართალი დინამიურად ვითარდება, მისი შესწავლა გარკვეულ თავისებურებებთან არის დაკავშირებული. სწორედ ამიტომ, სამართლის სწავლების მეთოდებიც მუდმივ განახლებას საჭიროებს, რათა კარგად მოერგონ ახალ, შეცვლილ გარემოებებს.

მოცემულ სტატიაში განხილული კურსი - ევროკავშირის ძირითად უფლებათა სამართალი, ისწავლება თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამაზე და იგი არ არის სამართლის პროგრამის ნაწილი. მიუხედავად ამისა, როდესაც საქმე ეხება კურსს ადამიანის უფლებების შესახებ, აუცილებელია, რომ სტუდენტები სწორად იგებდნენ იმ პრაქტიკულ გამოწვევებს, რასაც შეიძლება ადამიანის უფლებების დაცვის კუთხით წააწყდნენ პრაქტიკაში, იცოდნენ როგორ განმარტავს მოსამართლე კონკრეტულ უფლებას, ან რა ხდება მაშინ, როდესაც ორი სხვადასხვა უფლების კონფლიქტი წარმოიშობა და ა.შ. სწორედ ამიტომ, სასამართლოს გადაწყვეტილების ანალიზი, ამ ფორმით, როგორც სტატიაშია განხილული, მნიშვნელოვანი ტექნიკაა კურსის მიზნების მისაღწევად. სტუდენტებმა დეტალურად უნდა განიხილონ გადაწყვეტილების თითოეული კომპონენტი (ფაქტები, პრობლემა, პრეცედენტი, წესები, გავრცელება, სასამართლოს პოზიცია), რათა სწორად გააცნობიერონ სასამართლოს როლი¹⁵. შესაბამისად, ზემოხსენებული საგნის სწავლება სასამართლოს გადაწყვეტილების წერილობითი კომენტარის მეთოდით, ძალიან საინტერესოა და შესანიშნავი შედეგები მოაქვს, როგორც სამართლის კურსის სტუდენტებისთვის, ასევე მათთვის, ვინც მოცემულ საგანს სხვა კურსის ფარგლებში გაივლის.

სასამართლოს გადაწყვეტილების წერილობითი კომენტარი იმ ფორმით, როგორსაც ავტორი გვთავაზობს, არის ფრანგულ უნივერსიტეტებში დანერგილი პრაქტიკის ანალოგი და შეიძლება ითქვას, რომ

¹⁵ Howard E. Katz, Kevin Francis O'Neill, *Strategies and Techniques of Law School Teaching*, Aspen Publishers, 2009, p. 3. https://www.aspenpublishing.com/file%20library/faculty-resources/katzandoneill_lawschoolteaching.pdf

ინოვაციურია ქართული სამართლის სკოლებისთვის. ავტორმა აღნიშნული მეთოდის დადებითი შედეგები საფრანგეთში, სამართლის ფაკულტეტზე სწავლისას გამოსცადა. ის ფაქტი, რომ მას ქართულ სამართლის სკოლაშიც აქვს განათლება მიღებული, აძლევს შესაძლებლობას, აღნიშნული მეთოდი შეადაროს სასამართლოს გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებით საქართველოში დანერგილ სხვადასხვა სავარჯიშოს და გააანალიზოს, რამდენად ეფექტიანია ეს მეთოდი შემოთავაზებული კურსისთვის.

როგორც უკვე აღინიშნა, კურსის შინაარსი ფართოდ მოიცავს ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს გადაწყვეტილებებს. აქედან გამომდინარე, სასამართლოს გადაწყვეტილების წერილობითი კომენტარი მნიშვნელოვანი მეთოდია კურსის მიზნების მისაღწევად, რადგან სასამართლოს გადაწყვეტილებების სწორი გაგება და ანალიზი კურსის შესწავლის მნიშვნელოვანი კომპონენტია.

წერილობითი კომენტარი არის სამართლებრივი სავარჯიშო, სადაც სტუდენტი ანალიზებს სასამართლოს კონკრეტულ გადაწყვეტილებას. სავარჯიშოს მიზანია, სტუდენტმა ამოხსნას გადაწყვეტილების არსი, შეაფასოს მისი სამართლებრივი ღირებულება, ხოლო უმთავრესი ამოცანაა - მისი სწორად გაგება.

სავარჯიშოს შინაარსი თეორიულიცაა და პრაქტიკულიც, ვინაიდან, ერთი მხრივ, აუცილებელია საკითხის ცოდნა, მეორე მხრივ კი, სტუდენტი ყურადღებით უნდა მიჰყვეს მეთოდოლოგიას. აღნიშნული კი, წინასწარ განსაზღვრული გეგმის მიხედვით, გადაწყვეტილების მნიშვნელოვანი პარაგრაფებისა თუ საკითხების ანალიზს მოიცავს. უნდა აღინიშნოს, რომ კომენტარის წერის „ოფიციალური“ მეთოდოლოგია არ არსებობს. შესაძლოა, არსებობდეს რამდენიმე ვარიანტი, რაც დამოკიდებულია როგორც ლექტორზე, ასევე - კურსის შინაარსზე. მიუხედავად ამისა, მისი სტრუქტურა აუცილებლად უნდა შედგებოდეს შემდეგი ძირითადი ელემენტებისგან: შესავალი და საკითხის განვითარება (რომელიც მოიცავს ორ დიდ ნაწილს, ორ ქვეთავს და არ მოიცავს დასკვნას). კერძოდ,

შესავალი, რომელიც სავარჯიშოს მნიშვნელოვანი ნაწილია, მოიცავს შემდეგ კომპონენტებს:

- **მთავარი ფრაზა** - რომლითაც მკითხველის ყურადღებას ვიპყრობთ. აღნიშნული ფრაზა რამდენიმე ტიპის შეიძლება იყოს, მათ შორის: ციტატა, განმარტება და ა.შ.¹⁶ მაგალითად, შეგვიძლია, მთავარი ფრაზა დავწეროთ ამგვარად: „*Nemo auditur suam propriam turpitudinem allegans*“ - ანუ გავაკეთოთ სამართლებრივი პრინციპის ციტირება და ა.შ.
- **ფაქტები** - მნიშვნელოვანია, რომ ძალიან ნათლად გამოიკვეთოს დავის საგანი, მონაწილე მხარეები. აქვე, აუცილებელია, რომ ფაქტებს მიეცეს სამართლებრივი შეფასება¹⁷.
- **პროცედურა** - აქ უნდა აღინიშნოს რა სამართლებრივი პროცედურები გამოიარა საქმემ, სანამ ის ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლომდე მივიდოდა.
- **მხარეთა პოზიციები** - ამ ეტაპზე უნდა გამოიკვეთოს მხარეთა მოთხოვნები. ეს ნაწილი შესაძლებელს ხდის, უფრო ნათელი გახადოს საკითხი და განსაზღვროს სამართლებრივი პრობლემა¹⁸.
- **სამართლებრივი პრობლემა** - ეს გახლავთ შესავალი ნაწილის უმთავრესი კომპონენტი. აქ საქმე ეხება იმას, თუ რა პრობლემა გამოიკვეთა სასამართლომ. აუცილებელია, რომ პრობლემა ეხმიანებოდეს სასამართლოს გადაწყვეტილებას¹⁹. ეს არის სავარჯიშოს ის ნაწილი, რომელიც არავითარ შემთხვევაში არ უნდა გამოტოვოს სტუდენტმა. არასწორად ფორმულირებულ პრობლემას აუცილებლად მივყავართ დაბალი დონის კომენტარამდე.
- **სასამართლოს გადაწყვეტილება** - შემდეგ უნდა დაინეროს, რა გადაწყვეტილება მიიღო სასამართლომ და რა სამართლებრივი ღირებულება აქვს მას. მაგალითად, არის თუ არა ეს პრინციპის დონის გადაწყვეტილება, ცვლის თუ არა სასამართლო წინა პრაქტიკას და ა.შ.
- **გეგმის გამოცხადება** - აქ საქმე ეხება ფორმალურ წინადადებას (რაც შეიძლება მარტივი

¹⁶ Méthodologie des exercices juridiques, Volume 2, Nanterre 2016, p. 47;

¹⁷ Le commentaire d'arrêt – Méthodologie: <http://www.etudesdedroit.fr/methodologie-2/le-commentaire-darret-methodologie/>

¹⁸ იქვე.

¹⁹ იქვე.

ფორმულირებით) რომელიც სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე ორ დიდ იდეას უნდა აერთიანებდეს და ასახელებდეს წერილობითი კომენტარის ორ მთავარ თავს²⁰.

რაც შეეხება თვითონ გეგმას, ეს წესი არის ფუნდამენტური და იგი მოიცავს ორ დიდ თავს, რომელიც ჩაშლილია ორ მცირე ქვეთავად და როგორც უკვე აღინიშნა, სავარჯიშო არ მოიცავს დასკვნას.

წერილობითი კომენტარი განსხვავდება იმის მიხედვით, თუ რა ტიპის გადაწყვეტილებას ეხება საქმე. მაგალითად, ზოგიერთმა კომენტარმა უნდა ახსნას არსებული პრინციპის გავრცელება კონკრეტულ ფაქტებზე, ან ახალი პრაქტიკის შექმნა, ხოლო სხვა შემთხვევაში ხდება გადაწყვეტილების ორიგინალურობის დასაბუთება ფაქტებთან მიმართებაში.

როგორც უკვე აღინიშნა, გამომდინარე იქედან, რომ ადამიანის უფლებების შესახებ კურსის სწავლა არასრულყოფილია სასამართლოს გადაწყვეტილებების გარეშე, მოცემული კურსიც ფართოდ მოიცავს ევროკავშირის სასამართლოს გადაწყვეტილებებს. მათი წერილობითი კომენტარი კი ძალიან ეფექტიანი მეთოდია ამ კურსისთვის. თავად კომენტარის წერის მეთოდოლოგია, როგორც ვნახეთ, დეტალურ ანალიზს მოიცავს. აქვე, უნდა აღინიშნოს, რომ სავარჯიშოს წერის დროს, სტუდენტებს არ ევალუაბათ სასამართლოს მრავალგვერდიანი გადაწყვეტილებები იკითხონ, არამედ მათ მუშაობა უნევთ გადაწყვეტილების მოკლე/შეჯამებულ ტექსტებზე. აღსანიშნავია, რომ სტუდენტები შეფასდებიან, როგორც თეორიული ცოდნის, ასევე, - პრაქტიკული კომპონენტისთვის; ეს უკანასკნელი კი შესაბამისი მეთოდოლოგიის დაცვასა და გამართულ სტრუქტურას მოიცავს.

განხილული მეთოდის გამოყენება მრავალგზის სარგებლის მომტანია სტუდენტებისთვის. პირველ რიგში, ისინი სიღრმისეულად ეუფლებიან სასწავლო მასალას და იღებენ მნიშვნელოვან ცოდნას კონკრეტული უფლებების შესახებ როგორც თეორიულად, ისე პრაქტიკულ ასპექტში. გარდა ამისა, იმახსოვრებენ მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებს, რომელთა ცოდნაც პირდაპირაა დაკავშირებული კურსის საფუძვლიან შესწავლასთან და განსაკუთრებით საინტერესოა მათთვის, ვისაც სპეციალიზაცია ადამიანის უფლებების მიმართულებით სურს. ამასთან, სპეციალური მეთოდოლოგიის გამოყენების საფუძველზე წერით, სტუდენტები იუმჯობესებენ აკადემიური წერის უნარებს. გარდა აღნიშნულისა, ამ მეთოდის გამოყენების შედეგად, მათ უვითარდებათ სამართლებრივი წერის, კრიტიკული ანალიზისა და სასამართლოს გადაწყვეტილების სწორად გაგების უნარი, რაც დიდწილად განსაზღვრავს კურსით დასახული მიზნების წარმატებით განხორციელებას.

დასკვნა

შეჯამების სახით, უნდა ითქვას, რომ ზემოთ განხილული სასწავლო მეთოდების გამოყენება გამორჩეულად პროდუქტიულია კურსის მიზნებისთვის. როგორც უკვე ხაზი გაესვა, სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდი ხელს უწყობს ინოვაციურობის, თანამშრომლობისა და პრობლემის გადაჭრის უნარების განვითარებას. იგი ეხმარება სტუდენტს განივითაროს დამოუკიდებელი მუშაობის უნარი, ხელს უწყობს საკითხის სიღრმისეულ შესწავლას და სასიამოვნოს ხდის სწავლის პროცესს.

რაც შეეხება დემონსტრაციის მეთოდს, ის სტუდენტებს აქტიურ როლს ანიჭებს და ზრდის მათ ინტერესს. გარდა ამისა, ეს მეთოდი უვითარებს მათ საჯარო გამოსვლისა და ჯგუფური მუშაობის უნარებს, რაც, ასევე, მნიშვნელოვანია კურსის მიზნებისთვის.

სასამართლოს გადაწყვეტილების წერილობით კომენტართან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ ინოვაციურია ქართული სამართლის სკოლებისთვის და გამორჩეული მეთოდია კურსის მიზნების მისაღწევად. უფრო დეტალურად, იგი ხელს უწყობს თეორიის სიღრმისეულ შესწავლას, უვითარებს სტუდენტს აკადემიური წერის და სხვა ისეთ პრაქტიკულ უნარებს, როგორებიცაა სამართლებრივი წერა და არგუმენტაცია, კრიტიკული ანალიზი და სამართლოს გადაწყვეტილების სწორი გაგება. ამის შედეგად კი, ისინი იმახსოვრებენ მნიშვნელოვან გადაწყვეტილებებს, რომელთა ცოდნაც პირდაპირ დაკავშირებულია კურსის სიღრმისეულ შესწავლასთან და განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მათთვის, ვინც სპეციალიზაციას ადამიანის ძირითადი უფლებების მიმართულებით აპირებს.

²⁰ Le commentaire d'arrêt – Méthodologie, available on : <http://www.etudesdedroit.fr/methodologie-2/le-commentaire-darret-methodologie/>

ბიბლიოგრაფია

- Dehaene, S., Apprendre! Les talents des cerveaux, le défi des machines, Éditions Odile Jacob, 2018;
- Desjardins J., et Sénécal I., La Pédagogie Active, 2016, available at : <https://www.profweb.ca/publications/dossiers/la-pedagogie-active>
- General Teaching Methods, Presentation, 2020, available at: <https://www.open.edu/openlearncreate/mod/page/view.php?id=152277#:~:text=A%20presentation%20delivers%20content%20through,the%20audience%20in%20active%20discussions>
- Howard E. Katz, Kevin Francis O'Neill, Strategies and Techniques of Law School Teaching, Aspen Publishers, 2009, p. 3; available at: https://www.aspenpublishing.com/file%20library/faculty-resources/katzandoneill_lawschoolteaching.pdf
- "Is the Student-Centered Learning Style More Effective Than the Teacher-Student Double-Centered Learning Style in Improving Reading Performance?", Front. Psychol., 27 November 2019, available at: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.02630/full>
- Kapur R., Presentation Method: Indispensable in Imparting Knowledge in Educational Institutions at all Levels, University of Delhi, 2020, available at: https://www.researchgate.net/publication/345893942_Presentation_Method_Indispensable_in_Imparting_Knowledge_in_Educational_Institutions_at_all_Levels
- La pédagogie centrée sur l'étudiant, available at : <https://www.fage.org/idees/enseignement-superieur/pedagogie-apprentissage/pedagogie-centree-etudiant.htm>
- Law of Georgia on Higher Education, available at: [https://matsne.gov.ge/en/document/view/32830?publication=56\[24/06/2022\]](https://matsne.gov.ge/en/document/view/32830?publication=56[24/06/2022])
- Le commentaire d'arrêt – Méthodologie, available at : <http://www.etudesdedroit.fr/methodologie-2/le-commentaire-darret-methodologie/>
- Lynch. A. "Why do we Moot? Exploring the Role of Mooting in Legal Education" [1996] LegEdRev 3; 7(1) Legal Education Review 67, available at: <http://www7.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/LegEdRev/1996/3.html>
- Méthodologie des exercices juridiques, Volume 2, Nanterre 2016, p. 47;
- Méthodologie du commentaire d'arrêt : available at : <https://licence-droit.fr/2022/02/16/methodologie-du-commentaire-darret-reussir-a-coup-sur/#:~:text=Le%20commentaire%20d'arr%C3%AAt%20est,il%20ne%20comprend%20pas%20la>
- Teaching and Presentation Skills, available at: <https://fyi.extension.wisc.edu/wateroutreach/water-outreach-education/bep-web-site-resources/use-education-resources/tools-for-teaching/teaching-presentation-skills/>
- "What Is Student Centered Learning and Why Is It Important?" Available at: <https://xqsuperschool.org/rethinktogether/what-is-student-centered-learning/>

EFFECTIVE TEACHING METHODS FOR EU FUNDAMENTAL RIGHTS LAW

Abstract

This article discusses the teaching methods used for the EU Fundamental Rights Law course offered by the author at the BA programme of Institute for European Studies at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University. The article also aims at providing an assessment of the effectiveness of those methods.

One of the underlying assumptions of the current analysis is that the teaching methods, such as student-centered teaching, demonstration and written commentary on the court decisions bear great importance in the process of teaching the human rights law. The student-centered teaching method differs from the teacher-centered teaching method. More specifically, this method implies an active involvement of the students, rather than listening to the lecture or writing an essay. Some examples of this kind of approach include debates, group activities, and role-playing games. The demonstration method makes it easier for students to better understand the issue and helps them to memorize new material easily. As for the commentary on the court decision, in the form suggested by the author, is innovative to the Georgian law schools, as it is an analogy of the practice introduced by the French universities². By applying this method, a student develops the skills of legal writing and argumentation, critical analysis, and a proper understanding of court decisions.

The methods described above perfectly meets the purpose of the course, which is building practical skills along with theoretical knowledge when it comes to specializing in human rights protection in the EU.

Keywords: EU Law; Fundamental Rights Law, Teaching Methods, Student-centered Teaching, Demonstration Method, Commentary on the Court Decision

Introduction

Following Georgia's expanded aspiration to fully integrate into the European Union, raising awareness of EU law in Georgia and developing the professional workforce in this field has been gaining great importance during the last decade.

Establishing the European Studies undergraduate program at the Institute for European Studies at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University is one of the progressive steps forward along with other economic, political, and social initiatives. It is important to note that the important component of the curriculum of that undergraduate program is devoted to EU Law. This article specifically addresses the EU Fundamental Law Course and describes some effective teaching methods used by the author.

The EU Fundamental Rights Law course offered by the author implies several objectives and in order to achieve them certain relevant teaching methods are discussed in the present article. The course aims to achieve the following objectives:

- To provide students with information on the EU's basic human rights system;
- To inform them on the basis of the Charter of Fundamental Rights of the European Union, the legal nature of the fundamental rights in the EU, the scope of their interpretation and their effect;
- To provide relevant knowledge that will enable students to distinguish between the role of the

¹ Invited lecturer at the Institute for European Studies of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Email: tamouna.kvaratskhelia@gmail.com

² The author is the graduate of MA Program at Paris Saclay University as well as the interdisciplinary Masters programme in European Studies at Tbilisi State University, where she became the beneficiary of Erasmus International Credit Mobility at University of Montpellier

EU Charter of Fundamental Rights and the European Convention on Human Rights as European mechanisms for the protection of fundamental human rights.

- To help students develop legal analysis and other various practical skills;
- To gain the necessary skills for the student in view of his professional integration;

Furthermore, in addition to the objectives particularly set for this course, it is essential that the general objectives of higher education in the country be achieved through the teaching methods used in the course. The Law of Georgia on Higher Education defines these goals. According to Article 3 of the Law of Georgia on Higher Education defines that one of the important goals of higher education is *“to acknowledge potential, develop creative skills, train persons with competencies relevant to present-day requirements, ensure competitiveness of persons with higher education in domestic as well as in international labor markets, and to offer to interested persons high quality higher education that meets the requirements of students and of the public as a whole³.”*

Based on the above-mentioned objectives and considering the content of the course, teaching methods applied to the course, help students to develop creative skills, train them with competencies relevant to present-day requirements in EU Fundamental Rights Law. As a result, we get specialists with high competitiveness in domestic as well as in European level.

In the present article, the author analyses three teaching methods, the use of which, in her opinion, brings a tangible learning outcomes for the course in the field of human rights. These methods are: a. Student centered teaching method, b. presentation and c. written commentary on the court decision.

It should be noted that this article is not based on the perspective of the author as a lecturer but it mostly relies on her viewpoint as a student. These are the methods that the author familiarized with during her studies as a law student at French Universities. Therefore, the aim of the author is to implement the best practice of the above-mentioned universities in Georgia.

I. Student Centered Teaching Method – Active Involvement of Students in their Education Process

The modern world is changing rapidly, and it is necessary for the teaching methods to follow these changes. Accordingly, there is a need for gradual transition from traditional to innovative teaching methods.

Facing the increasing competitiveness of specialists and market demands, the engagement of practical skills in education, more than simple theoretical knowledge, becomes more and more crucial. Student Centered Teaching is an educational response provided by higher education⁴. This form of active engagement, a pillar of learning, arouses curiosity and autonomy⁵.

In addition to the student-centered teaching method promoting the development of practical skills, this method also makes it easier for students to acquire theoretical knowledge. Students succeed when they like and are interested in what they are learning. It allows increasing the level of motivation of the learner in the face of the tasks given to them⁶. Moreover, if all this is transferred through the method by which they want to learn, indeed, the success rate is much higher. Students' interest in student-centered teaching is a major determinant of their education.

The student-centered teaching method differs from the teacher-centered teaching method. More specifically, this method implies an active involvement of the students, rather than listening to the lecture or writing an essay⁷. Some examples of this kind of approach include debates, group activities, and role-playing games, which are very convenient and effective to use in the EU Fundamental Rights Law course. More specifically, the lecturer presents several activities, and then students themselves choose their preferred method of learning the assigned course material.

Debates are very effectively used in the analysis of court decisions, which is somewhat controversial and the judges themselves take a different position. In this case, the students are divided into groups and defend their

³ Law of Georgia on Higher Education, available at: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/32830?publication=56>

⁴ La pédagogie centrée sur l'étudiant, available at <https://www.fage.org/idees/enseignement-superieur/pedagogie-apprentissage/pedagogie-centree-etudiant.htm>

⁵ Dehaene, S., Apprendre! Le talents des cerveaux, le défi des machines, Éditions Odile Jacob, 2018;

⁶ Desjardins J., et Sénécal I., La Pédagogie Active, 2016, available at : <https://www.profweb.ca/publications/dossiers/la-pedagogie-active>

⁷ Complete Guide to Teacher-Centered vs. Student-Centered Learning, available at: <https://onlinedegrees.sandiego.edu/teacher-centered-vs-student-centered-learning/>

position in the debate. This activity helps students to study thoroughly specific theoretical material as well as develops their practical skills such as debate, critical analysis, group work and public speaking.

One of the notable examples of group activity is dividing students into small groups and assigning them to prepare the group presentations on a topic of their choice. As a result of this activity, students become accustomed to finding material independently, researching, and developing group work skills.

As for the role-playing games, this activity is used in a moot court where students by taking on the roles of court participants, learn the material more enthusiastically, which helps them to acquire important practical skills. Mooting component is crucial for Human Rights Law courses in order to prepare students for real-life professional scenarios.⁸

As we can see, student-centered teaching is quite diverse and flexible which includes a variety of teaching methods. Consequently, all this makes it very interesting and attractive along with other above-mentioned positive aspects.

The effectiveness of the Student Centered Teaching method is confirmed scientifically. Studies show that, with decreased levels of teachers' guidance, students "are forced to make more effort to attain deeper and higher levels of elaborating and associating the reading materials with their knowledge retrieval during training, which means they have more comprehensive understanding of reading knowledge (e.g., sentence structure, vocabulary meaning)"⁹.

The students themselves evaluate the student centered teaching method very positively and mention that they are treated as individuals with their own ideas and viewpoints. Consequently, they get courage to use their voice¹⁰. As we can see, this method helps universities to equip students not only with academic knowledge, but also to enable them to become leaders and decision makers. Accordingly, student-centered teaching focuses on developing such practical skills that prime students towards self-guidance and enable them to continue their studies independently throughout their life, even after completing university.

As for the theoretical part, by applying this method to the course material, the students find the course content easier to grasp and more interesting to learn. In addition to this, the learning process becomes less stressful. Therefore, as we can see, the results of using this method are multilayered and can be very effective, including for those courses that deal with fundamental human rights issues and the courses that contain multipage court decisions. As studies indicate, when using this method, students are more motivated and involved in the teaching process¹¹.

As a result, the student centered teaching method helps to develop the ability to innovate, collaborate and solve problems; it supports the capacity to learn autonomously, promotes sustainable and in-depth learning and increases the pleasure of learning such a heavy theory-based course such as European Union Fundamental Rights Law.

Since student-centered teaching is an active method and students are involved in the lecture process to the greatest degree possible, they will be assessed for the content and skills regularly through group activities, role plays or presentations. Accordingly, teacher can identify what the students find more difficult to understand, what they want to learn more and what steps to take for the right instruction. As for the assessment of students' writing skills, will be discussed in the third part of the present article.

⁸ Lynch. A. "Why do we Moot? Exploring the Role of Mooting in Legal Education" [1996] LegEdRev 3; 7(1) Legal Education Review 67, available on: <http://www7.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/LegEdRev/1996/3.html>

⁹ "Is the Student-Centered Learning Style More Effective Than the Teacher-Student Double-Centered Learning Style in Improving Reading Performance?"; *Front. Psychol.*, 27 November 2019, available on: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.02630/full>

¹⁰ What Is Student Centered Learning and Why Is It Important? Available on: <https://xqsuperschool.org/rethinktogether/what-is-student-centered-learning/>

¹¹ What Is Student Centered Learning and Why Is It Important? Available at: <https://xqsuperschool.org/rethinktogether/what-is-student-centered-learning/>

Presentation method – Teacher and Student Presentations

The presentation method is a technique by which information is transmitted through various means of visualization. It is an effective and worthwhile method to present information in a clear and well-ordered manner¹². For the purposes of the course, the demonstration is provided both as a teaching and a learning tool. On the one hand, the teacher uses the demonstration method to explain new material, and on the other hand, the students convey the learned material using the demonstration method. A PowerPoint presentation is one of the examples of the demonstration.

It is important to note that using PowerPoint by the teacher is not a new method, and it is frequently used during various lectures. The purpose of a presentation is to visually reinforce what you are saying¹³. As studies show, humans are visual creatures, and we process visual information (pictures, graphs, videos, etc.) 60,000 times faster than text and retain it up to five times longer. That is why visuals are important tool of presentation¹⁴. They aid quick comprehension and help students to focus on the main points. Highlighting the main points has a great power in the teaching process. Perhaps, that is why this program is called „Power Point“.

Based on the content of the course – EU Fundamental Human Rights Law, which comprises a significant theoretical component and many issues require detailed explanation, along with this, the comparison and analysis of the competences or decisions of different courts is provided, the power point presentation makes it much easier to separate certain issues from each other and helps students to easily understand important information. Accordingly, it is very crucial to properly prepare the presentation.

Proper preparation of the presentation is of great importance, because an incorrectly constructed presentation may be very boring for the audience and may lead to the opposite result of the intended purpose. For this reason, teachers have to follow several important rules while preparing the presentation. Including correctly determining the number of slides, font size, presentation time, etc. When the general rules of preparation of the presentation are followed, and it is well-adjusted to the audience, and in this case, to the students, the purpose of the lecture is always achieved. Students easily learn new material, the course is not boring for them, and the lecture is more dynamic.

The ability to present what we learn is a very important skill. That is why, for the purposes of the course, it is provided for students to make individual or group presentations as an evaluation method. Teaching with this method increases students' motivation, involvement and responsibility. Work on the presentation includes the stages of planning, research, practical activity and presentation. The presentation is considered completed if the student/students presented convincingly both in the theoretical and practical part, which implies proper construction of presentations and time management.

Finally, by using this method, the student has a solid knowledge of the subject; also it puts the student in an active learning process, and helps to instigate interest in the topics among the students. In addition to this theoretical part, the demonstration method develops their public speaking and group work skills, which are also very important for achieving the course objectives.

III. Written Commentary on a Court Decision – Innovation for Georgian Law Schools

Legal study is associated with certain particularities. Law is a dynamic science that changes and develops day by day, that is why the study methods need to be constantly updated and adapted to the circumstances.

It should also be taken into account that the course discussed in this article - European Union Fundamental

¹² Dr.Kapur R., Presentation Method: Indispensable in Imparting Knowledge in Educational Institutions at all Levels, University of Delhi, 2020, available at: https://www.researchgate.net/publication/345893942_Presentation_Method_Indispensable_in_Imparting_Knowledge_in_Educational_Institutions_at_all_Levels

¹³ General Teaching Methods, Presentation, 2020, available at: <https://www.open.edu/openlearncreate/mod/page/view.php?id=152277#:~:text=A%20presentation%20delivers%20content%20through,the%20audience%20in%20active%20discussions>

¹⁴ Teaching and Presentation Skills, available at: <https://fyi.extension.wisc.edu/wateroutreach/water-outreach-education/bep-web-site-resources/use-education-resources/tools-for-teaching/teaching-presentation-skills/>

Rights Law, is taught within the framework of TSU interdisciplinary undergraduate program of European studies¹⁵, and it is not a part of the law program. However, when it comes to a course on human rights, it is essential for students to be able to understand the practical challenges of dealing with the specific rights, or how judges interpret them, or what happens when conflict arises with regard to the specific rights, etc. That is why case analysis, as one of the teaching techniques, in this manner, is an important component of the course objectives. Students should break down the case into discrete components (facts, legal issue, precedent, relevant legislation, application, holding) in order to discern what the court is actually doing¹⁶;

Accordingly, introducing the above-mentioned subject by using the method of written commentary on court decisions is considerably interesting and brings excellent results, both for the law students and for those taking law courses within the framework of a non-law study program.

The written commentary of the court decision, in the form provided for the course, can be claimed to be innovative for the reality of the Georgian law schools, and it is analogous to the practice implemented in French universities. The author experienced the effectiveness of the mentioned method in the teaching process when she was studying at the Faculty of Law in France. The fact that she was a student at the Faculty of Law both in Georgia and in France gives the author the opportunity to compare this method with relatively similar methods used in Georgian universities, such as case study and other exercises related to court decisions, and therefore analyze its effectiveness for a given course.

As already indicated, the content of the course covers the decisions of the Court of Justice of the European Union quite widely. In view of this, use of the method of written commentary of the court decision is important to achieve the goals of the course, correct understanding and analysis of the decisions of the court is one of the main conditions for perceiving and studying the course.

Written commentary is a legal exercise where the student analyzes a particular court decision. The purpose of this exercise is to explain the court's decision, to evaluate its legal value and, most importantly, to understand it properly.

The content of the exercise is both theoretical, as it requires theoretical knowledge of the issue, and practical, as it is important for the student to carefully follow the methodology. This involves analyzing the various paragraphs of the decision and to classify the elements they contain according to a pre-established plan. It should be pointed out that there is no "official" way of writing it. Several variants may exist depending on the teachers or the content of the particular course. However, the structure that is basic and characteristic to this exercise must necessarily include the following components: an introduction, then a development in two large parts and two small sub-parts¹⁷. It does not contain a conclusion.

The **introduction**, which is the essential part of the exercise, contains the following components:

- **The catchphrase** - It is all about capturing the attention of your reader. There are several kinds of it: the quote, the definition, etc.¹⁸ For instance, we can introduce a catchphrase in this manner: "According to the legal saying: "*Nemo auditur suam propriam turpitudinem allegans*" which means in English, that no one can be heard to invoke his own turpitude. This decision is a clear illustration of that..."
- **The facts** - We need to state as clearly as possible the subject of the dispute, the parties involved (who assigns whom)... It is imperative here to legally qualify the facts and the parties¹⁹.
- **The procedure** - Here we have to state what legal procedures this dispute went through before it reached the Court of Justice of the European Union.
- **The pleas put forward by the parties** - This is to state the requests made by the parties. This step

¹⁵ Developed under Erasmus + Jean Monnet Project "EUStBA"

¹⁶ Howard E. Katz, Kevin Francis O'Neill, *Strategies and Techniques of Law School Teaching*, Aspen Publishers, 2009, p. 3; available at: https://www.aspenpublishing.com/file%20library/faculty-resources/katzandoneill_lawschoolteaching.pdf

¹⁷ *Méthodologie des exercices juridiques*, Volume 2, Nanterre 2016, p. 47;

¹⁸ *Le commentaire d'arrêt - Méthodologie*, available at: <http://www.etudesdedroit.fr/methodologie-2/le-commentaire-darret-methodologie/>

¹⁹ *Le commentaire d'arrêt - Méthodologie*, available at: <http://www.etudesdedroit.fr/methodologie-2/le-commentaire-darret-methodologie/>

makes it possible to "clear the ground" for the determination of the question of law²⁰.

- **The legal issue** - This is the key element of the introduction. Indeed, it is a question of finding the problem raised by the court. There must be a logical sequence between the problem and the decision of the court²¹. The legal issue is the most important element of the exercise and it should not be neglected. A badly formulated legal problem inevitably leads to the production of a judgment comment of poor quality²².
- **The decision of the court** - The decision made by the court should be written in this part, and its legal value should be noted. For instance, it should be clarified whether this is a decision on principle or not, did the court change the previous practice with this decision, etc.
- **The announcement of the plan** – It refers to a formal sentence (but as fluid as possible), around two big ideas which stand out from the decision and should state what the two parts of the commentary will be²³.

As for the plan itself, a rule is fundamental, and it consists of building a plan in two big parts (I and II). Those two parts should be divided into 2 sub-parts (A and B). As already mentioned above, this exercise does not include a conclusion.

The written commentary, discussed above, varies depending on the decision type itself. For example, some commentary must explain the application of a principle to specific facts or the creation of a new practice, while others must explain the originality of the decision in relation to the facts.

As already stated, a big part of the teaching material of the course takes into account the decisions of the Court of Justice of the European Union. Due to the fact that, the study of the course concerning human rights is inconceivable without the analysis of relevant court decisions. Hence, a quite effective method for this analysis is the written commentary of court decisions. Which, as we saw when getting acquainted with his methodology, requires a very detailed and accurate analysis. It should be noted, that when writing a comment on a decision as an exercise, of course, students are not given an entire decision to complete the task, and they carry out the task based on briefs of the court decision. They will be evaluated both for theoretical knowledge and for the practical component, which includes compliance with the appropriate methodology and proper structure.

The use of the described method is beneficial for students in many ways. First, they master the study material in depth and gain significant knowledge about specific rights from both theory and practice. In addition, they memorize important decisions, the knowledge of which are directly related to the thorough study of the course, and are especially relevant for those who intend to specialize in this field. In addition to the above, as we have seen, students have to write a comment according to a special methodology, which expands their academic writing skills. Using the mentioned method, the student develops the ability of legal writing and argumentation, critical analysis, and correct understanding of court decisions, which are vital for the purposes of the course.

Conclusion

To sum up, using the teaching methods discussed above is remarkably productive for the course objectives. As already stressed, the student centered teaching method contributes to developing the ability to innovate, to collaborate and to solve the problems; it supports the capacity to learn autonomously, promotes sustainable and in-depth learning and increases the pleasure of learning a course such as European Union Fundamental Rights Law. Concerning the presentation method, it puts students in an active learning process, while deepening interest in the topics among them. Apart from this theoretical part, the student's use of the demonstration method advances their public speaking and group work skills, which are also very important for achieving the course objectives. On the question of written commentary on court decision as an innovative method for

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² Méthodologie du commentaire d'arrêt : available at : <https://licence-droit.fr/2022/02/16/methodologie-du-commentaire-darret-reussir-a-coup-sur/#:-:text=Le%20commentaire%20d'arr%C3%AAt%20est,il%20ne%20comprend%20pas%20la>

²³ Le commentaire d'arrêt – Méthodologie, available at: <http://www.etudesdedroit.fr/methodologie-2/le-commentaire-darret-methodologie/>

Georgian universities, is an outstanding and particularly interesting method to achieve the course objectives. As a teaching tool, it is multifaceted. More specifically, it provides a deep and thorough study of theory, helps students improve their academic writing skills, equips them with several practical competencies, such as legal writing and argumentation, critical analysis, and correct understanding of court decisions. By doing so, they memorize important decisions, the knowledge of which is strongly associated with the profound study of the course, and is particularly suitable for those who determine to specialize in the field of Fundamental Rights Law.

Each of the above-discussed methods individually and together with other methods ultimately contributes to the in-depth study of the topic and the development of much-needed practical skills, which is a significant component for the purposes of the course.

Bibliography

- Dehaene, S., *Apprendre! Les talents des cerveaux, le défi des machines*, Éditions Odile Jacob, 2018;
- Desjardins J., et Sénécal I., *La Pédagogie Active*, 2016, available at : <https://www.profweb.ca/publications/dossiers/la-pedagogie-active>
- General Teaching Methods, Presentation, 2020, available at: <https://www.open.edu/openlearncreate/mod/page/view.php?id=152277#:~:text=A%20presentation%20delivers%20content%20through,the%20audience%20in%20active%20discussions>
- Howard E. Katz, Kevin Francis O'Neill, *Strategies and Techniques of Law School Teaching*, Aspen Publishers, 2009, p. 3; available at: https://www.aspenpublishing.com/file%20library/faculty-resources/katzandoneill_lawschoolteaching.pdf
- "Is the Student-Centered Learning Style More Effective Than the Teacher-Student Double-Centered Learning Style in Improving Reading Performance?", *Front. Psychol.*, 27 November 2019, available at: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2019.02630/full>
- Kapur R., *Presentation Method: Indispensable in Imparting Knowledge in Educational Institutions at all Levels*, University of Delhi, 2020, available at: https://www.researchgate.net/publication/345893942_Presentation_Method_Indispensable_in_Imparting_Knowledge_in_Educational_Institutions_at_all_Levels
- La pédagogie centrée sur l'étudiant*, available at : <https://www.fage.org/idees/enseignement-superieur/pedagogie-apprentissage/pedagogie-centree-etudiant.htm>
- Law of Georgia on Higher Education*, available at: [https://matsne.gov.ge/en/document/view/32830?publication=56\[24/06/2022\]](https://matsne.gov.ge/en/document/view/32830?publication=56[24/06/2022])
- Le commentaire d'arrêt – Méthodologie*, available at : <http://www.etudesdedroit.fr/methodologie-2/le-commentaire-darret-methodologie/>
- Lynch. A. "Why do we Moot? Exploring the Role of Mooting in Legal Education" [1996] *LegEdRev* 3; 7(1) *Legal Education Review* 67, available at: <http://www7.austlii.edu.au/cgi-bin/viewdoc/au/journals/LegEdRev/1996/3.html>
- Méthodologie des exercices juridiques*, Volume 2, Nanterre 2016, p. 47;
- Méthodologie du commentaire d'arrêt* : available at : <https://licence-droit.fr/2022/02/16/methodologie-du-commentaire-darret-reussir-a-coup-sur/#:~:text=Le%20commentaire%20d'arr%C3%AAt%20est,il%20ne%20comprend%20pas%20la>
- Teaching and Presentation Skills*, available at: <https://fyi.extension.wisc.edu/wateroutreach/water-outreach-education/bep-web-site-resources/use-education-resources/tools-for-teaching/teaching-presentation-skills/>
- "What Is Student Centered Learning and Why Is It Important?" Available at: <https://xqsuperschool.org/rethinktogether/what-is-student-centered-learning/>

მოსახლეობის კურსის სწავლების მეთოდოლოგიის ზოგიერთი ასპექტი

აბსტრაქტი

სტატია ეძღვნება უნივერსიტეტში მოსახლეობის კურსის სწავლების ეფექტური მეთოდების საკითხებს. განხილულია მოსახლეობის კურსის სწავლების პროცესის და გამოყენებული პედაგოგიკის ძირითადი კომპონენტები და ორგანიზაცია. ასევე, განხილულია დემოგრაფიული პოლიტიკის აქტუალური პრობლემები მსოფლიოს ქვეყნებსა და რეგიონებში და მათი როლი უნივერსიტეტის სასწავლო პროცესში.

ნებისმიერი რეგიონის ეკონომიკური, ინტელექტუალური და პოლიტიკური განვითარების მნიშვნელოვანი წინაპირობაა დემოგრაფიული ფაქტორი, როგორც საზოგადოების დამოუკიდებელი ფუნდამენტური კომპონენტი. მოსახლეობა სულიერი და მატერიალური სიკეთის მთავარი მწარმოებელი და მომხმარებელია. ამავე დროს, ის არის ეკონომიკური განვითარების მთავარი მამოძრავებელი ძალა, საზოგადოების ფიზიკური, ინტელექტუალური და სულიერი საფუძველი. ნებისმიერი მასშტაბის ტერიტორიების განვითარებისთვის (გლობალურიდან ლოკალამდე) მოსახლეობის დემოგრაფიული სისტემის ფუნქციონირების შესწავლა მისი ყველა მახასიათებლით და დაგროვილი გამოცდილებითა და ინფორმაციით შემდგომი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიის აგების აუცილებელი კომპონენტია. სამაგისტრო პროგრამის სტუდენტების მიერ ზემოთ აღნიშნული საკითხების სწორად შემეცნებისთვის საჭიროა, რომ აკადემიურმა პერსონალმა ეფექტური პედაგოგიური მეთოდები შეარჩიოს, რაც მოსახლეობის შესახებ კურსის არსის კონტექტში იქნება განხილული მოცემულ სტატიაში.

საკვანძო სიტყვები: ეფექტური სწავლების მეთოდები, მოსახლეობის შესახებ კურსი, დემოგრაფია, მაგისტრანტები

შესავალი

მოსახლეობის შესწავლა მოითხოვს ცოდნისა და ემოციური ძალისხმევის მიმართ მასწავლებლის ღრმად ჰუმანიზაციას, რაც ქმნის მოსწავლეთა ღირებულებით დამოკიდებულებას სასწავლო მასალის აღქმის მიმართ.

მოსახლეობად ითვლება გარკვეულ გეოგრაფიულ საზღვრებში მცხოვრებ ადამიანთა ერთობლიობა. მოსახლეობა საზოგადოების მთავარი სულიერი და მატერიალური კომპონენტია. მოსახლეობის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მახასიათებელი მისი ზომაა. ამ კონტექსტში სტუდენტები სწავლობენ მათთვის ახალ ცნებებს - მოსახლეობის რეპროდუქციას, მოსახლეობის ბუნებრივ და მექანიკურ მოძრაობას. ამასთან, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ მოსახლეობა, როგორც ინდიკატორი, ასახავს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს განვითარების მრავალფეროვან პირობებსა და ფაქტორებს.

მოსახლეობას, როგორც სისტემას აქვს ღრმა სტრუქტურული მახასიათებლები. მოსახლეობის სტრუქტურული თავისებურებები ასახავს სოციალური განვითარების ბუნებრივ-ისტორიულ და სოციალურ-ეკონომიკურ ასპექტებს. მოსახლეობის კვლევებში აუცილებელია არა მხოლოდ შემეცნე-

¹ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი, თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის პროგრამების თანახელმძღვანელი, ელ-ფოსტა: tamaz.zubiashvili@tsu.ge

ბითი ამოცანების გადაჭრა, არამედ ეთიკური და იდეოლოგიური პრობლემების გააზრებაც. ამიტომ, სქესობრივი და ასაკობრივი შემადგენლობის, ეთნიკური და კონფესიური სტრუქტურის, ტერიტორიული ორგანიზაციისა და მოსახლეობის მექანიკური გადაადგილების შესწავლა უნდა ეფუძნებოდეს სტუდენტების მიერ ინფორმაციის გააზრებას იმ ბუნებრივ-ისტორიული და სოციალური ფაქტორების სტაბილური კავშირების შესახებ, რომლებიც ქმნიან ტერიტორიულ სოციალურ სისტემებს. ამ მიზნების გამო, მოსახლეობის შესწავლისას მაგისტრანტების მიერ აუცილებელია დემოგრაფიული ინფორმაციის სხვადასხვა წყაროების გამოყენება (სტატისტიკური მონაცემები, თემატური რუქების დიდი რაოდენობა, დიაგრამები, რაც ახალია სტუდენტებისთვის, და ა.შ.), ხოლო აკადემიური პერსონალის მხრიდან - სწორი და ეფექტური სწავლების მეთოდოლოგიების შერჩევა.

I. კურსის შინაარსის ზოგადი ანალიზი და კურსის ავტორის მიერ გამოყენებული სწავლების მეთოდოლოგიის მიმოხილვა

უნივერსიტეტში დემოგრაფიის სწავლების მეთოდოლოგია პედაგოგიურ მეცნიერებათა სისტემის ერთ-ერთი დისციპლინაა. იგი სწავლობს სტუდენტებისთვის დემოგრაფიული მეცნიერების საფუძვლების სწავლების პროცესის ორგანიზების შინაარსს, შაბლონებს, მეთოდებსა და საშუალებებს და უნდა მოარგოს მეცნიერული დემოგრაფია საუნივერსიტეტო განათლების საჭიროებებს, გახადოს იგი საუნივერსიტეტო საგნად.

დემოგრაფიის სწავლების მეთოდოლოგიის ზოგადი მიზნებია:

- უნივერსიტეტის (თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის) ევროპისმცოდნეობის პროგრამის მაგისტრატურის სტუდენტებისთვის აუცილებელი და შესაფერისი სამეცნიერო მასალის შერჩევა;
- მასალის გარკვეულ თანმიმდევრობაში მოყვანა;
- მასალის პრეზენტაციის, შესწავლისა და ათვისების მეთოდების სისტემის შემუშავება.
- მოსწავლეთა ცოდნის კონსოლიდაციის, განმეორებისა და გადამოწმების მეთოდების სისტემის შემუშავება.

თანამედროვე ეკონომიკური და სოციალური დემოგრაფიის ძირითად ამოცანებს შორის უნდა აღინიშნოს მოსახლეობის შესწავლა, მისი ზომა, სტრუქტურა და განაწილება სხვადასხვა დონის ტერიტორიებსა და დასახლებებში.

აშკარაა, რომ მოსახლეობის სიმჭიდროვის მაჩვენებელი უაღრესად მნიშვნელოვანია ტერიტორიის განვითარების ხარისხის დასახასიათებლად, ისევე როგორც ქალაქის მოსახლეობის პროცენტული მაჩვენებელი - ინდუსტრიალიზაციის ხარისხის საჩვენებლად.

ეკონომიკური დემოგრაფიის საუნივერსიტეტო სწავლებისას სტუდენტებისთვის „მოსახლეობის“ კატეგორიის გაცნობას თავისი მახასიათებლები აქვს და უნდა აიგოს როგორც ცოცხალი ამბავი კონკრეტული ქვეყნის მოსახლეობის შესახებ. სხვადასხვა ქვეყნების, რეგიონების, რაიონების, უბნების მოსახლეობის ცხოვრების სურათები, რომლებსაც მასწავლებელი კლასში ქმნის, უნდა იყოს შერწყმული რაოდენობრივ მაჩვენებლებთან, რომელიც მოიცავს მოსახლეობის სიმჭიდროვეს, მოსახლეობის ზომას, შობადობას, სიკვდილიანობას და ა.შ.

ქვეყნის ან ტერიტორიის ეკონომიკური და დემოგრაფიული მახასიათებლის მინიჭებით მასწავლებელმა უნდა აჩვენოს დასახლებების ადგილმდებარეობის ძირითადი მახასიათებლები, მათი ფორმები და ტიპები მსოფლიოს სხვადასხვა რეგიონში. ამავდროულად, აუცილებელია ეროვნული თავისებურებების გათვალისწინება, რადგან მათ აქვთ ეკონომიკური მნიშვნელობა (შრომის უნარები, განათლებაში განსხვავებები, ტექნიკური კვალიფიკაცია).

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს მოსახლეობის ქალაქად და სოფლად დაყოფას, მათ პროცენტულ თანაფარდობას. ურბანული და სოფლის მოსახლეობის განსხვავებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ეკონომიკური დემოგრაფიისთვის. თუმცა, ქვეყნის მოსახლეობის სრული სურათის შესაქმნელად, ასევე, ხელმისაწვდომი უნდა იყოს მონაცემები კლასობრივი და პროფესიული შემადგენლობის შესახებ.

ამჟამად უნივერსიტეტში (თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტში) დემოგრაფიის სწავლების პროცესი რომ უფრო ცოცხალი და საინტერესო გახდეს, ამის მისაღწევად მეტი ყურადღება ექცევა მოსახლეობის შესწავლას, განსაკუთრებით ევროპის რეგიონებისა და ცალკეული ქვეყნების დახასიათებისას.

პასუხი კითხვაზე: "როგორ ცხოვრობენ ადამიანები?" მოიცავს ბევრ საკითხს: კულტურას, ყოველდღიურობას, ადათ-წესებს, პოლიტიკურ სისტემას და სოციალურ წესრიგს. ძირითადი მახასიათებლის ორი-სამი კონკრეტული მაგალითის ილუსტრირებით, შესაძლებელია მაგისტრანტებისთვის ზოგადი წარმოდგენა შეიქმნას ხალხთა ეროვნული ხასიათის თავისებურებებზე.

ქვემოთ მოცემულია რამდენიმე მეთოდოლოგიური რეკომენდაცია კურსის ფარგლებში თემის „მსოფლიოს მოსახლეობის გეოგრაფია და დინამიკა“ შესწავლისას:

1. თემის დიდი მოცულობის გამო მას ეთმობა მინიმუმ ექვსი საათი. თემის ძირითადი დებულებები შემდგომ მეცადინეობებზე უნდა განვითარდეს, კერძოდ, — რეგიონული მიმოხილვისა და კაცობრიობის გლობალური პრობლემების გაცნობისას.

2. ამ თემის შესწავლისას სტუდენტები უნდა განაწყობთ ახალი ცოდნის ათვისებისთვის იმ მომენტებიდან, როცა მათ წარმოდგენას შეუქმნით მოსახლეობის სიმჭიდროვეზე, განსახლების ფორმებზე, ბუნებრივ და მექანიკურ მოძრაობაზე, შრომით რესურსებზე, ურბანიზაციაზე, აგლომერაციაზე და ა.შ.

3. ამ თემის მიზანია შემოვიტანოთ ახალი ცნებები, როგორცაა „დემოგრაფიული პოლიტიკა“, „რელიგიური შემადგენლობა“, „სქესობრივი და ასაკობრივი პირამიდა“ და ა.შ. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა ინფორმაციის მოპოვების შესაძლებლობების განხილვას დემოგრაფიული, გეოგრაფიული, სტატისტიკური და კარტოგრაფიული წყაროებიდან. სასურველია, სტუდენტებთან ამ საკითხებზე მუშაობა ჩატარდეს პირისპირ, საკლასო ოთახში და არა დისტანციურად, ხოლო მომდევნო შეხვედრისთვის უნდა მივცეთ პრაქტიკული კომპონენტის შესრულებაზე ორიენტირებული საშინაო დავალება.

4. სტუდენტებს უნდა განუვითაროთ გეგმისა და თეზისების მიხედვით ლექციების მოსმენის უნარი. ლექციაზე სტუდენტებს უნდა მივცეთ სპეციალური დავალებები, რომლებიც მიზნად ისახავს ძირითადი საკითხების გამოკვეთას, ძირითადი დებულებების გამოვლენას. ხელი უნდა შევუწყოთ, რომ შემოთავაზებული კონტურის სქემების მაგალითის გამოყენებით, დაისწავლონ ინფორმაციის დალაგება, შეიძინონ თვითკონტროლის უნარები გაკვეთილების შინაარსის ათვისების პროცესში, მოახდინონ ახალი მასალის კონსოლიდაცია.

5. დავუსახოთ იმგვარი ამოცანები, რომლებიც ქმნის სწავლების დიფერენცირებული მიდგომის შესაძლებლობას თითოეულ გაკვეთილზე და გაკვეთილის ცალკეულ ეტაპზე. თუმცა, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემოქმედებითი მუშაობის შესაძლო ვარიანტებს, სტუდენტების განსხვავებული მისწრაფებების გათვალისწინებით. ეს შეიძლება იყოს დიაგრამების შედგენა, რეფერატების მომზადება, მედიასთან მუშაობა.

6. ტესტური ამოცანები შეიძლება გამოყენებულ იქნას სტუდენტთა ცოდნის შესამოწმებლად.

სათანადოდ შემუშავებული სწავლების მეთოდოლოგია სხვადასხვა დონის სტუდენტებს ცოდნის უკეთ ათვისებისა და საჭირო უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბების საშუალებას მისცემს. გარდა ამისა, სტუდენტებს ექნებათ წარმოდგენა სამყაროს ობიექტურ სურათზე, იმის გაცნობიერებით, რომ მოსახლეობა არის მთავარი დამაკავშირებელი ბუნებასა და საზოგადოებას შორის.

მასწავლებლის მიერ გამოყენებული სწავლების მეთოდები უდიდეს როლს თამაშობს მოსწავლის ინტელექტუალური შესაძლებლობების განვითარებაში. სტუდენტის გონებრივი აქტივობის უნარის მიზანმიმართულად სტიმულირებით, მასწავლებელი ერთდროულად ავითარებს აზროვნების აქტივობას, მაგისტრანტის დამოუკიდებლობას, ანალიზის სიღრმეს, სისწრაფეს, კრიტიკულობას, მოქნილობასა და სისტემატურობას. ამავდროულად ვითარდება და იხვეწება მაგისტრანტის კონცენტრაციის უნარები, მეხსიერება და წარმოსახვა.

მოსახლეობის კურსის შინაარსის სავალდებულო მინიმუმი მოიცავს შემდეგ საკითხებს: მოსახლეობის ზრდა, დიდი რასები და მსოფლიოს ხალხები; ეთნოგენეზის თეორია; გეოგრაფიული განსხვავებები სიმჭიდროვესა და მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხში; დასახლების სახეები; რელიგიები; მსოფლიოს ცივილიზაციური რეგიონები; მოსახლეობის რაოდენობა და რეპროდუქცია; ბუნებრივი ზრდა და მისი ტიპები; მოსახლეობის დაბერება; დემოგრაფიული პოლიტიკა; სქესი, ასაკი და ეთნიკური შემადგენლობა; დიდი ერები და ენობრივი ოჯახები; საერთაშორისო მიგრაცია და მიგრაციის პოლიტიკა; ურბანიზაცია და მისი ფორმები, მაჩვენებლები, დონეები; მსოფლიოს ძირითადი ქალაქები და ურბანული აგლომერაციები; მსოფლიოს დიდი ქვეყნებისა და რეგიონების მოსახლეობის დონე და ცხოვრების ხარისხი.

მოსახლეობის შესახებ კურსის წამყვანი იდეებია, სტუდენტების მიერ იმის გააზრება, რომ:

1. მოსახლეობა არის საზოგადოების მატერიალური ცხოვრების საფუძველი, ჩვენი პლანეტის აქტიური ელემენტი.

2. ყველა რასის, ერისა და ეროვნების ადამიანებს თანაბრად შეუძლიათ მონაწილეობა მიიღონ მატერიალურ წარმოებაში და სულიერ ცხოვრებაში.

ამ იდეებზე დაყრდნობით კურსის ფარგლებში დეტალურად არის წარმოდგენილი მოსახლეობის შესახებ დაგროვილი ძირითადი სამეცნიერო ცოდნა:

1. მოსახლეობის რეპროდუქციის ცნება. მსოფლიოს მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის არსი და თავისებურებები.

2. სქესის, მოსახლეობის ასაკობრივი შემადგენლობის, შრომითი რესურსების არსი და თავისებურებები.

3. მსოფლიოს ხალხთა კლასიფიკაცია ენობრივი ოჯახების მიხედვით და მათი გავრცელების ძირითადი მახასიათებლები.

4. ტერიტორიაზე მოსახლეობის განაწილების ძირითადი მახასიათებლები და მისი უთანასწორობის მიზეზები.

5. მოსახლეობის მიგრაციის სახეები და გარე მიგრაციის ძირითადი მიმართულებები, შრომითი მიგრაცია, ტვინების გადინება.

6. ურბანიზაციის ცნება. ურბანიზაციის დონეები და ტემპები მთელ მსოფლიოში და ცალკეულ რეგიონებში.

7. მოსახლეობის გეოგრაფიის, როგორც ეკონომიკური და სოციალური დემოგრაფიის დარგის იდეა.

8. თემის საკვანძო პროფესიული ტერმინებია: ა) მოსახლეობის რეპროდუქცია; ბ) რეპროდუქციის სახეები; გ) დემოგრაფიული კრიზისი (დეპოპულაცია); დ) დემოგრაფიული აფეთქება; ე) დემოგრაფიული პოლიტიკა; ვ) დემოგრაფიული გადასვლა; ზ) მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხი; თ) ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა; ი) ეთნოსი; კ) ერთეროვანი და მრავალეროვნული სახელმწიფო; ლ) შრომითი მიგრაცია, მ) ინტელექტის (ე.წ. 'ტვინების') გადინება; ნ) ურბანიზაცია; ო) ურბანული აფეთქება.

ზემოაღნიშნულ თემებზე მასალის ათვისების შედეგად სტუდენტებმა უნდა შეიძინონ საჭირო ცოდნა და პრაქტიკული უნარ-ჩვევები, კერძოდ, გამოიყენონ რეპროდუქციის, მოსახლეობის შემადგენლობის, ურბანიზაციის დონეებისა და მაჩვენებლების ინდიკატორები; ასევე, - დიაგრამები, გრაფიკები და ცხრილები ტექსტის გარკვეული დებულებების ანალიზის, დაკონკრეტებისა და ჰიპოთეზების დასამტკიცებლად, საჭირო გამოთვლებისა და შედარებების გაკეთებისას; შეძლონ სქესობრივ-ასაკობრივი პირამიდის წაკითხვა და ანალიზი; დამოუკიდებლად ჩამოაყალიბონ დავალებების პასუხები ტექსტუალურად და ზეპირად; შეძლონ წაკითხულ ტექსტზე ანოტაციის გაკეთება.

კურსის ფარგლებში განსახილველ კონკრეტულ თემებთან დაკავშირებით მასწავლებლის წინაშე დგას შემდეგი ძირითადი ამოცანები:

1) გააცნოს სტუდენტებს მსოფლიოს სოციალურ-ეკონომიკური დემოგრაფიის ერთ-ერთი დარგის - მოსახლეობის გეოგრაფია - და მისი შესწავლის ძირითადი ობიექტები, მათ შორის: რაოდენობა, მოძრაობა, შემადგენლობა, განლაგება;

2) ახალი ცნებების დანერგვა: მოსახლეობის რეპროდუქცია, დემოგრაფიული პოლიტიკა, ემიგრაცია და იმიგრაცია, რელიგიური შემადგენლობა, მსოფლიო და ეროვნული რელიგიები და ა.შ.;

3) რუქებთან და გეოგრაფიულ მასალებთან მუშაობის უწყვეტობის უზრუნველყოფა, მაგისტრანტებისთვის რუქების, სქესობრივ-ასაკობრივი პირამიდების, დიაგრამების, მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის ამსახველი გრაფიკების წაკითხვისა და ანალიზის უნარის განვითარება;

4) მიზნობრივი ამოცანებით ლექციების მოსმენის, ინფორმაციის სხვადასხვა წყაროსთან დამოუკიდებლად მუშაობის, გაწეული სამუშაოს შესახებ ანგარიშის წარმოდგენის უნარის განვითარება;

5) მაგისტრანტების გათვითცნობიერება შემდეგ საკითხებში: რომ ეროვნული და რელიგიური მახასიათებლების, კულტურული მემკვიდრეობის ცოდნის გარეშე შეუძლებელია მრავალფეროვანი თანამედროვე სამყაროს გაგება; რომ დემოგრაფიული პრობლემები თითოეულმა სახელმწიფომ თვითონ უნდა გადაჭრას; რომ შრომითი რესურსები პირდაპირ გავლენას ახდენს ქვეყნის ეკონომიკურ განვითარებაზე; რომ ქალაქებში მოსახლეობის კონცენტრაცია თანამედროვე დემოგრაფიის მთავარი მახასიათებელია, ხოლო ურბანიზაციის პროცესების მართვა ერთ-ერთი გლობალური პრობლემაა.

უნივერსიტეტში შესაძლებელია სრულყოფილად განვავითაროთ დემოგრაფიული ცოდნის მახასიათებელი ისეთი თვისებები, როგორცაა საკითხის მთლიანობაში აღქმა და ინტერდისციპლინურობა. ამ მხრივ, სწავლებაში განსაკუთრებული ადგილი უნდა დაეთმოს დემოგრაფიული საკითხებისადმი მიძღვნილ სამუშაო შეხვედრებს, სემინარებსა და კონფერენციებს. პრაქტიკული სწავლება დემოგრაფიაში უნდა განიხილებოდეს ყველაზე ფართო ასპექტში - როგორც პრაქტიკული მუშაობის ერთგვარი სისტემა სტატისტიკურ მასალასთან რუკების, დიაგრამების, ცხრილების და ა.შ. გამოყენებით. ეს სამუშაოები უნდა ეფუძნებოდეს მოსწავლეთა დამოუკიდებელ აქტივობას. სემინარები და კონფერენციები შეიძლება ჩატარდეს როგორც დამოუკიდებლად, ასევე, ტრენინგის სახით ტრადიციული სალექციო და სემინარის ფორმატში. სტუდენტთა საქმიანობა მიმართული უნდა იყოს დემოგრაფიული პრობლემების გადაჭრაზე. ყურადღება უნდა მიექცეს შემოქმედებით მუშაობას და კითხვებზე პასუხების დამოუკიდებელ ძიებას.

მასწავლებლის ამოცანა არის ფაქტობრივ და თეორიულ მასალას, ცალკეულ და ზოგად ცნებებს შორის ოპტიმალური ბალანსის მიღწევა, მაგისტრანტთა მიერ ამ ცნებების ათვისება და ჩამოყალიბება. სტუდენტის მთავარ ამოცანას წარმოადგენს დაეუფლოს დემოგრაფიის კურსის სავალდებულო მინიმალურ შინაარსს, შეიძინოს ამ ცოდნის დამოუკიდებლად გამოყენების უნარი გარკვეული პრაქტიკული ამოცანების შესრულებისას, სემინარებისთვის, კონფერენციებისთვის, ინტერდისციპლინარული გაკვეთილებისთვის და ა.შ. ყოველივე ეს უზრუნველყოფს სტუდენტთა მიერ მომავალში თვითგანათლებისთვის ახალი გზების შემუშავებას.

ამჟამად მიმდინარეობს საგანმანათლებლო კურსებისა და პროგრამების, მათ შორის, დემოგრაფიის რადიკალური რეფორმა, რაც დაკავშირებულია განათლების ჰუმანიზაციისა და სოციოლოგიზაციის პროცესებთან. ეკონომიკური და სოციალური დემოგრაფიის სფეროში ჰუმანიზაცია ნიშნავს საგნის წმინდა ინდუსტრიული ინტერპრეტაციის უარყოფას, კერძოდ, იმ იდეიდან გადახვევას, რომ მოსახლეობა მხოლოდ როგორც შრომითი რესურსების, პროდუქტებისა და საკვების მომხმარებლად უნდა განვიხილოთ. დემოგრაფიის სწავლება ეკონომიკური დემოგრაფიის ელემენტარულ საფუძვლებთან ერთად უნდა მოიცავდეს კულტურათა და რელიგიის გეოგრაფიას, ეთნიკურ და ისტორიულ გეოგრაფიას, გაერთიანებულ ზოგად ცივილიზაციურ რეგიონალურ სინთეზში.

მოსახლეობის კურსის შინაარსობრივად მეორე ჯვარედინი მიმართულება მჭიდროდ არის დაკავშირებული ჰუმანიზაციასთან - სოციოლოგიზაციასთან. ის ასახავს ყურადღებას პიროვნულ ფაქტორზე, სოციალურ სისტემებზე. მოსახლეობის შესახებ კურსის სილაბუსის შედგენისას აუცილებელია ნ. ბარანსკის (N. N. Baransky) ცნობილი პოზიციიდან გამოვიდეთ, რომელიც გამომდინარეობდა იქედან, რომ დემოგრაფიის დისციპლინა უნდა მოიცავდეს არა მხოლოდ მოსახლეობის ზრდას, განლაგებას, შემადგენლობას და განსახლებას, არამედ მანდ ასევე უნდაუპასუხოს მთავარ კითხვას: "როგორ ცხოვრობს ხალხი?"; ხოლო ეს უკანასკნელი, მისი აზრით, თავის მხრივ, მოიცავს ძალიან, ძალიან ბევრ საკითხს: კულტურას, ყოველდღიურობას, წეს-ჩვეულებებს, პოლიტიკურ სისტემას და სოციალურ წესრიგს. ამის შესაბამისად, მოსახლეობის თემებში მაქსიმალურად უნდა გაძლიერდეს სოციალური ასპექტები, რომლებიც ეხება სოციალურ შემადგენლობას, რასობრივ, ეროვნულ, რელიგიურ პრობლემებს, დასაქმებას, ხარისხსა და ცხოვრების დონეს.

დემოგრაფიის შესახებ თანამედროვე კურსების შინაარსში მოსახლეობის პრობლემა საკმაოდ თანმიმდევრულად არის წარმოდგენილი. მაგალითად, თითქმის ყველგან გვხვდება ისეთი საკითხები, როგორცაა რასების თანასწორობის თემა, განყოფილება კონტინენტების მოსახლეობის შესახებ, თემა „მსოფლიოს მოსახლეობის გეოგრაფია“. სტუდენტებსა და მასწავლებლებს შეუძლიათ იპოვონ სოციალურ-დემოგრაფიული შინაარსის მრავალი ნარკვევი მაკსაკოვსკის (V.P. Maksakovsky) „მსოფლიოს გეოგრაფიულ სურათში“. დადებით ფაქტორად მინდა აღვნიშნო გაზრდილი ინტერესი ეთნოგრაფიული კონცეფციების მიმართ, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს ახალგაზრდების სოციალური კულტურის დონის ამაღლებას.

ვეთანხმები მოწინავე მეცნიერების თვალსაზრისს, რომ მსოფლიოს მოსახლეობის პრობლემების ამსახველი თემების მთელი მრავალფეროვნება შეიძლება დაიყოს სამ მთავარ ბლოკად: 1) მსოფლიოს დემოგრაფიული მდგომარეობა: მოსახლეობის რაოდენობა და დინამიკა, რეპროდუქცია, სქესი და ასაკობრივი შემადგენლობა, მიგრაცია და მოსახლეობის განლაგება, ურბანიზაცია; 2) კულტურების, რელიგიებისა და ცივილიზაციების გეოგრაფია (ეთნიკური და რელიგიური ურთიერთობები, ეთნო-ლინგვისტური შემადგენლობა); 3) ხარისხი, მოსახლეობის ცხოვრების დონე და გლობალური პრობლემები.

თემების პირველი ბლოკი ფართოდ არის წარმოდგენილი მსოფლიოს ეკონომიკური და სოციალური დემოგრაფიის ორ მთავარ სახელმძღვანელოში: V.P. Maksakovsky, Yu. N. Gladkiy. მათში განხილულია ისეთი ცნებები და პროცესები, როგორცაა მოსახლეობის დინამიკა, მოსახლეობის რეპროდუქცია, დემოგრაფიული აფეთქება და კრიზისი, დეპოპულაციის პროცესები, ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა, მოსახლეობის მიგრაცია, ურბანიზაცია, აგრეთვე ამ პროცესების მიზეზები და ფაქტორები, მათი გეოგრაფია და პრობლემები.

კულტურების, მსოფლიო რელიგიების, ცივილიზაციებისა და ეთნიკური ჯგუფების გეოგრაფიასთან დაკავშირებული თემების მეორე ბლოკი, ასევე, ასახულია ვ.პ. მაკსაკოვსკის სახელმძღვანელოში, სადაც ასეთი ინფორმაცია მოცემულია დამატებით ტექსტში (საინტერესო ფაქტები). სახელმძღვანელოში N. Gladkiy, ეს გამოყოფილია ცალკე თავში სახელწოდებით - „კულტურების, რელიგიების, ცივილიზაციების გეოგრაფია“. აქ მოცემულია მეცნიერებაში ისეთი ახალი და არასაკმარისად ჩამოყალიბებული ცნებების განმარტებები, როგორცაა ცივილიზაცია, კულტურის გეოგრაფია. კულტურისა და რელიგიის გეოგრაფიის შესწავლის მნიშვნელობა გამართლებულია იმით, რომ ორივე გავლენას ახდენს ადამიანის ცხოვრებაზე, სამუშაო საქმიანობაზე და ეკონომიკის სპეციალიზაციაზე. თავში საუბარია რელიგიისა და კულტურის კავშირზე, სხვადასხვა რელიგიის, ცივილიზაციის ძირითად მახასიათებლებზე და მათ გეოგრაფიულ გავრცელებაზე.

მოსახლეობის ცხოვრების სტილის გეოგრაფია თითქმის მთლიანად ეთმობა საკითხავ წიგნს, „მსოფლიოს ეკონომიკური და სოციალური გეოგრაფია“, რომელიც გამიზნულია სამაგისტრო პროგრამის სტუდენტებისთვის. მასში მოცემულია თავები, რომლებიც განიხილავს მსოფლიოს ნაწილებს: „ევროპელები და მათი ცხოვრების წესი“, „აზიელები და მათი ცხოვრების წესი“, „ამერიკელები და მათი ცხოვრების წესი“ და ა.შ.,

კ. ბრიუს ნიუბოლდის სახელმძღვანელო სტუდენტებისთვის: „მოსახლეობის გეოგრაფია: ინსტრუმენტები და საკითხები“ სთავაზობს სტუდენტებს უახლეს დებატებსა და განახლებულ ინფორმაციას გლობალური მოსახლეობის დინამიკის შესახებ. განხილულია სიკვდილიანობის მაჩვენებლები, ნაყოფიერების ტენდენციები, მიგრაციული ნაკადები. მკითხველი გააცნობიერებს ძირითად ცნებებს, რომლებიც აუცილებელია მოსახლეობის გეოგრაფიის გასაგებად. ავტორს წარმოდგენილი აქვს მოსახლეობის კვლევის მნიშვნელოვანი თემები სხვადასხვა სივრცულ მასშტაბებში. სახელმძღვანელოს ყველაზე საინტერესო თემებს შორის აღსანიშნავია: „რელიგიათა გეოგრაფია“, „კაცობრიობა ხალხთა მოზაიკა“, „ევროპული ცივილიზაციის განსაკუთრებული როლი“, „ტრადიციული აფრიკული ცივილიზაციის თავისებურებები“, „თანამედროვე ამერიკის კულტურები“.

სახელმძღვანელოში - „გლობალურ გეოგრაფიაში“ თემაზე „ჩრდილოეთი – სამხრეთი: ჩამორჩენილობის პრობლემა“ ნათქვამია, რომ ეს ცნებები გამოიყენება სხვადასხვა ქვეყნის მოსახლეობის ჩამორჩენილობის ხარისხის დასადგენად, რომ სიღარიბე გავლენას ახდენს არა მხოლოდ ფიზიკურ, არამედ ადამიანების სულიერი ცხოვრებაზე. თემა „საკვების პრობლემა“ აღწერს სხვადასხვა რეგიონის მოსახლეობის კვების ტიპებს. ცალკე თემებში ხაზგასმულია ეთნიკური კრიზისების, ადამიანის ჯანმრთელობისა და სიცოცხლის ხანგრძლივობის პრობლემები და ურბანიზაციის პრობლემები.

სახელმძღვანელოში „გეოგრაფია. მსოფლიოს მოსახლეობა და ეკონომიკა“ ზემოაღნიშნულ საკითხებს ეძღვნება ცალკე თავი: „მოხმარების პრობლემები. ადამიანის ცხოვრების დონე და ხარისხი“. აქ კონკრეტულად ხასიათდება ცხოვრების დონის, ცხოვრების ხარისხისა და ადამიანური განვითარების ინდექსის ცნებები; ამ ინდიკატორის მიხედვით ნაჩვენებია მსოფლიოში სხვადასხვა ქვეყნის ადგილი სპეციალურ შკალაზე.

II. სტუდენტების შეფასება

უმაღლესი განათლების თანამედროვე პედაგოგიაში არსებობს სტუდენტების შემეცნებითი საქმიანობის შედეგების შეფასების კრიტერიუმების განსაზღვრის სხვადასხვა მიდგომა. კურსის სწავლებისას ვიყენებთ შემდეგ სისტემას სტუდენტების ცოდნის, უნარებისა და შესაძლებლობების შესაფასებლად: „შესანიშნავი“, „კარგი“, „დამაკმაყოფილებელი“ და „არადამაკმაყოფილებელი“.

შესანიშნავ შეფასებას იმსახურებს სტუდენტი, რომელმაც გამოავლინა ყოვლისმომცველი, სისტემატური და სიღრმისეული ცოდნა, პროგრამით გათვალისწინებული დავალებების დამოუკიდებლად

შესრულების უნარი, მათ შორის, დაამუშავა პროგრამით რეკომენდებული ძირითადი და დამატებითი ლიტერატურა. ასეთი შეფასება გულისხმობს, აგრეთვე, სტუდენტის მიერ კურსის განმავლობაში ნა-სწავლი დისციპლინისთვის დამახასიათებელი ძირითადი ცნებებისა და პროფესიისთვის მათი მნიშ-ვნელობის ურთიერთმიმართების გაგების უნარს.

შეფასება „კარგი“ ენიჭება სტუდენტს, რომელმაც სრულად აითვისა საგანმანათლებლო და პროგ-რამული მასალა, წარმატებით ასრულებს პროგრამით გათვალისწინებულ დავალებებს, დამუშავებუ-ლი აქვს პროგრამის მიერ რეკომენდებული ძირითადი ლიტერატურა, ანუ სტუდენტს, რომელმაც აჩ-ვენა ცოდნის სისტემატური ხასიათი დისციპლინაში და შეუძლია მათი დამოუკიდებელი შევსება და განახლება შემდგომი აკადემიური მუშაობისა და პროფესიული საქმიანობის პროცესში.

სტუდენტი, რომელმაც გამოავლინა ცოდნა საბაზისო საგანმანათლებლო მასალის შესახებ, რამდე-ნადაც ეს აუცილებელია შემდგომი სწავლისთვის და პროფესიაში მომავალი მუშაობისთვის, შეუძლია შეასრულოს პროგრამით გათვალისწინებული დავალებები, იცნობს პროგრამის მიერ რეკომენდებულ ძირითად ლიტერატურას, იმსახურებს „დამაკმაყოფილებელ“ შეფასებას. როგორც წესი, ეს შეფასება ენიჭებათ სტუდენტებს, რომლებმაც დაუშვეს შეცდომები გამოცდაზე პასუხისა და საგამოცდო დავა-ლების შესრულებისას, მაგრამ გამოავლინეს მათი აღმოფხვრის უნარი.

შეფასება „არადამაკმაყოფილებელი“ ენიჭება სტუდენტს, რომლის ცოდნას აქვს ხარვეზები, რომე-ლმაც დაუშვა ფუნდამენტური შეცდომები პროგრამით გათვალისწინებული ამოცანების შესრულებაში.

დასკვნა

უდავოა, მოსახლეობის ცხოვრების დონისა და ხარისხის პრობლემები და მათი ინდიკატორები, რომლებსაც ესოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს ადამიანების ცხოვრების თავისებურებებისთვის, ყო-ვლისმომცველად უნდა გაიშალოს მოსახლეობის შესახებ სასწავლო კურსებში. ზოგადად, შეგვიძლია ვიმედოვნებთ, რომ მეტი ყურადღება დაეთმობა მოსახლეობისა და ადამიანური პრობლემების შეს-წავლას, შესაბამისად, მოსახლეობის კურსი საბოლოოდ გადაიქცევა ადამიანზე და მის ცხოვრებაზე ორიენტირებულ მთლიან, ჰარმონიულ კურსად, ხოლო ამ პროცესში სწორი და ეფექტური სწავლების მეთოდოლოგიების შერჩევას უდიდესი მნიშვნელობა მიენიჭება.

ბიბლიოგრაფია

1. Jennifer Hikes Lundquist, Douglas L. Anderton, David Yaukey. Demography. The Study of Human Population. Fourth edition, Waveland Press, Inc. Illinois, 2015.
2. K. Bruce Newbold. Population Geography: Tools and Issues. Fourth edition. The Rowman & Littlefield Publishing Group. Maryland, 2021.
3. M.R. Hulsizer, L.M. Woolf, A Guide to Teaching Statistics. N.-Y.: Wiley-Blackwell, 2008.
4. Paul Burden, **David Byrd**. Methods for Effective Teaching: Meeting the Needs of All Students. 8th Edition. Pearson, 2018.
5. Peter Westwood. What teachers need to know about teaching methods. Victoria: ACER Press, 2008.
6. Teaching Skills - Trainee's Book, Educasia, 2015.
7. United Nations. World Population Policies, New York, 2013.
8. Баранский Н.Н. Методика преподавания экономической географии 2-е изд. переработанное. – М: Просвещение, 1990.

SOME ASPECTS OF TEACHING METHODOLOGY FOR THE POPULATION COURSE

Abstract

The article is devoted to the problems of teaching methods of the population course at the university across various programmes including the MA programme at the TSU Institute for European Studies. There are discussed the main components and organization of the teaching process of the 'population' course. The current problems of demographic policy in the countries across various regions of the world and their reflection in the educational process of the university are also studied.

An important prerequisite for the economic, intellectual, and political development of any region is the demographic factor as an independent fundamental component of society. The population acts as the main producer and consumer of spiritual and material goods. At the same time, it is the main driving force of economic development, the physical, intellectual and spiritual basis of society. For the development of territories of any scale (from global to local) the study of the functioning of the demographic system of the population with all its characteristics and accumulated experience and information is a necessary component of building a strategy for further socio-economic development. Leading Master programme students to the profound comprehension of the mentioned issues requires application of effective teaching methods that will be discussed in the article.

Keywords: Effective teaching methods; Population course; Demography; Master programme Students.

Introduction

Studying the population requires a teacher to deeply humanize knowledge and emotional efforts that generate a value attitude of students to the perception of educational material.

The population is considered to be a set of people living within certain geographical boundaries. The population is the main spiritual and material component of society. One of the most important characteristics of population is its size. Here students learn new concepts for them – reproduction of population, natural and mechanical movement of population. At the same time, it should be emphasized that the population as an indicator reflects the diverse conditions and factors of the development of society and the state.

The population as a system has deep structural characteristics. The structural features of population reflect the natural-historical and socio-economic aspects of social development. In population studies it is necessary to solve not only cognitive tasks, but also ethical and ideological problems. Therefore, the study of gender and age composition, ethnic and confessional structure, territorial organization and mechanical movement of population should be based on students' understanding of the stable connections of natural-historical and social factors that form territorial social systems. For these reasons, when studying "Population", it is necessary to use a variety of sources of demographic information (statistical data, a large number of thematic maps, diagrams, new to students, etc.).

I. Overview of the course content and the teaching methodology used by the course author

The methodology of teaching demography at university is one of the disciplines of the system of pedagogical sciences. It studies the content, patterns, methods and means of organizing the process of teaching students

¹ Associate Professor of Ivane Javakishvili Tbilisi State University, Co-Head of the programmes of the TSU Institute for European Studies, e-mail: tamaz.zubiashvili@tsu.ge

the basics of demographic science and should adapt scientific demography to the needs of university education, make it a university subject.

The general objectives of the teaching methodology of demography are the following:

- Selection of the scientific material that is necessary and suitable for the students of the university in general and the MA program of the Institute for European Studies, in particular;
- Bringing the material into a certain sequence;
- Development of the system of methods of presentation, study and assimilation of the material.
- Development of the system of methods for consolidating, repeating and verifying students' knowledge.

Among the main tasks of modern economic and social demography should be noted the study of population, its size, structure and distribution across territories and settlements of various levels.

It is obvious that the population density indicator is extremely important to characterize the degree of development of the territory, as well as the percentage of urban population – to show the degree of industrialization.

In the university and its Institute for European Studies, teaching of economic demography, students' acquaintance with the category "population" has its own characteristics and should be built as a living story about the population of a particular country. The pictures of the life of population of different countries, regions, districts, localities that the teacher creates in the classroom must be combined with quantitative indicators, which include population density, population size, birth rate, mortality, etc.

Giving an economic and demographic characteristic of a country or area, the teacher should show the main features of the location of settlements, their forms and types in different regions of the world. At the same time, it is necessary to take into account national peculiarities, since they are of economic importance (labor skills, differences in education, technical qualifications).

Particular attention should be paid to the division of population into urban and rural, their percentage ratio. The distinction between urban and rural populations is of paramount importance for economic demography. However, in order to form a complete picture of the country's population, one must also have data on the class and occupational composition.

At present, the process of teaching demography at the TSU Institute for European Studies needs to be made more lively and interesting and in order to achieve this, more attention should be paid to the study of population, especially when characterizing the region of Europe and separate countries.

The answer to the question: "How do people live?" includes a lot: culture, everyday life, customs, political system, and social order. Having illustrated the main feature with two or three specific examples, it is possible to create a general idea among students about the peculiarities of the national character of peoples.

Here are a number of methodological recommendations for one the topics of this course, which is "Geography of the world's population":

1. Considering the broadness of the topic, my experience shows that minimum six hours are to be dedicated to this topic. The main provisions of the topic should be further developed in the subsequent lessons – when a student gets acquainted with the regional overview and the section "Global problems of humanity".

2. Students are prepared for the assimilation of new knowledge when studying the content of courses, when they get an idea of population density, forms of settlement, natural and mechanical movement, labor resources, urbanization, agglomeration, etc.

3. The purpose of this topic is to introduce new concepts such as "demographic policy", "religious composition", "sex and age pyramid", etc. Particular attention is usually paid to the ability to obtain information from demographic, geographical, statistical and cartographic sources. The main work with students is to be carried out in the classroom, however they are to be assigned with homework as well.

4. Students develop the ability to listen to lectures based on the plan and theses. At lesson, students receive special tasks aimed at highlighting key issues, revealing the main provisions. Using the example of the proposed outline schemes, they learn to fold information, acquire skills of self-control over the assimilation of the content of lessons and the consolidation of new material.

5. Tasks allow for a differentiated approach in teaching at each lesson and individual stages of the lesson. But special attention should be paid to the possible options for the creative work, taking into account the

different inclinations of students. This can be mapping, preparing abstracts, working with the media.

6. Test tasks can be used to test students' knowledge.

A properly developed teaching methodology will allow students of different levels to better assimilate the knowledge and facilitate the formation of the necessary skills. In addition, students will get an idea of the objective picture of the world, realizing that the population is the main link between nature and society.

The teaching methods used by the teacher play a huge role in the development of the intellectual capacities of the student. Purposefully forming the student's mental activity skills, the teacher simultaneously develops their thinking, independence, depth, breadth, speed, criticality, flexibility and systematic approaches. At the same time, the attention, memory and imagination of the student are developed and improved.

The mandatory minimum of the content of the population course includes the in-depth knowledge of the following issues:

Population growth, large races and peoples of the world; Theory of ethno-genesis; Geographical differences in density and the quality of the life of population; Types of settlements; Religions; Civilizational regions of the world; Population size and reproduction; Natural growth and its types; Population aging; Demographic policy; Gender, age and ethnic composition; Large nations and language families; International migrations and migration policies; Urbanization and its forms, rates, levels; Major cities and urban agglomerations of the world; The level and quality of life of the population of large countries and regions of the world.

The leading ideas that students should draw from the topics included in the population course are the following:

1. The population is the basis of the material life of society, an active element of our planet.
2. People of all races, nations and nationalities are equally capable of participating in material production and spiritual life.

Once students understand it, next, I feel enabled to present the main scientific knowledge of the field, in particular:

1. The concept of population reproduction. The essence and features of the natural movement of the world's population.
2. The essence and features of the gender, age composition of the population, labor resources.
3. Classification of the peoples of the world by language families and the main features of their distribution.
4. The main features of the population distribution on the territory of the terrestrial land and the reasons for its unevenness.
5. Types of population migration and the main areas of external migration, labour migration, brain drain.
6. The concept of urbanization. Levels and rates of urbanization worldwide and in separate regions.
7. The idea of the geography of the population as a branch of economic and social demography.
8. Keywords of the topic: a) reproduction of the population; b) types of reproduction; c) demographic crisis (depopulation); d) demographic explosion; e) demographic policy; f) demographic transition; g) quality of life of the population; h) economically active population; i) ethnos; k) one-nation and multinational state; l) labor migration, m) brain drain; n) urbanization; o) urban explosion.

As a result of mastering the material on the above topics, students should acquire the necessary knowledge and practical skills: apply indicators of reproduction, population composition, levels and rates of urbanization; use maps, graphs and tables to analyze, concretize and prove certain provisions of the text, while making the necessary calculations and comparisons; read and analyze the sex and age pyramid; independently formulate tasks on the text; prepare a short oral message on the topic; make an annotation on the read text.

The key challenging tasks, which a teacher faces during discussion of the topics, are as follows:

- 1) Introducing students to one of the branches of the socio-economic demography of the world – the geography of the population – and the main objects of its study, including: number, movement, composition, placement;
- 2) Introducing the new concepts: population reproduction, demographic policy, emigration and immigration, religious composition, world and national religions, etc.;
- 3) Ensuring continuity in working with maps and geographical material, teaching students to read and

analyze maps, sex and age pyramids, bar charts, graphs reflecting the natural movement of the population;

4) Developing the ability to listen to lectures while having on mind the targeted tasks, working independently with various sources of information, reporting on the work done;

5) Making students aware that without knowledge of national and religious characteristics, as well as the cultural heritage, it is impossible to understand the diverse modern world; They have to understand that the demographic problems have to be solved by each state; labor resources have a direct impact on the economic development of the country; the concentration of population in cities is the main feature of modern demography, and the management of urbanization processes is one of the global problems.

At the university it is possible to fully and comprehensively implement such properties of demographic knowledge as integrality and interdisciplinarity. In this regard, comprehensive demographic workshops, seminars, and conferences should occupy a special place in teaching. Practical training in demography should be considered in the broadest aspect – as a system of practical work with statistical material, with maps, diagrams, tables, etc. These works should be based on the independent activity of students. Seminars and conferences can be held both independently and in the system of lecture and seminar forms of training. Students' activities should be aimed at solving demographic problems. Attention should be paid to the creative work and independent search for answers to questions.

The teacher's task is to achieve an optimal balance between factual and theoretical material, single and general concepts, the formation and assimilation of these concepts by students. The tasks of students are to master the mandatory minimum content of the course of demography, to acquire the ability to independently apply this knowledge when performing certain practical tasks, in preparation for seminars, conferences, interdisciplinary lessons, etc. All these lead to the development of the new ways of self-education of students.

Currently, there is a radical reform of educational courses and programs, including the one on demography, which is associated with the processes of humanization and sociologization of education. In the field of economic and social demography, humanization means the rejection of a purely industrial interpretation of the subject, a departure from the idea of the population only as a labor resource and consumer of products and food. Teaching of demography should include, along with the elementary basics of economic demography, the geography of cultures and religion, ethnic and historical geography, combined in a general civilizational regional synthesis.

The second cross-cutting direction in the content of the population course is closely related to humanization - sociologization. It reflects attention to the personal factor, to social systems. When drawing up a population program, it is necessary to proceed from the well-known position of N. N. Baransky, who believed that demography should acquaint not only with the growth, placement, composition and resettlement of the population, but also answer the main question: "How do people live?" The latter, in turn, includes: culture, everyday life, customs, political system, and social order. In accordance with this, social aspects concerning the social composition, racial, national, religious problems, employment, quality and standard of living of the population should be strengthened as much as possible in population topics.

In modern school demography, the population problem is presented quite consistently in the content of all courses. This is, for example, the topic of equality of races, the section on the population of continents, the topic of the "Geography of the world's population". Students and teachers can find many essays of socio-demographic content in the "Geographical Picture of the World" by V. P. Maksakovsky. As a positive factor, I would like to note the increased interest in ethnographic concepts, which will contribute to improving the level of social culture of young people.

From our point of view, the whole variety of topics reflecting the problems of the world's population can be divided into three major blocks: 1) demographic state of the world: population size and dynamics, reproduction, gender and age composition, migration and population placement, urbanization; 2) geography of cultures, religions and civilizations (interethnic and religious relations, ethno-linguistic composition); 3) quality, standard of living of the population and global problems.

The first block of the topics is widely presented in two main textbooks on the economic and social demography of the world: V. P. Maksakovsky as well as Yu. N. Gladkiy. In the mentioned scientific literature we read about the key concepts and mainstream processes, such as the population dynamics, population reproduction, demographic explosion and crisis, depopulation processes, economically active population,

population migration, urbanization, as well as the causes and factors of these processes, their geography and problems are considered in some detail, logically and easily.

The second block of topics related to the geography of cultures, world religions, civilizations, and ethnic groups is also reflected in V. P. Maksakovsky's textbook, where such information is given in an additional text (under the 'interesting facts; section) after each section or the topic. In the textbook by Yu. N. Gladkiy, a separate chapter is dedicated to the "Geography of cultures, religions, civilizations". Definitions of such new and insufficiently established concepts in science as civilization, geography of culture are also discussed here. The importance of studying the geography of cultures and religions is justified by the fact that both have an impact on a life, a work activity of a person and a specialization of the economy. The chapter talks about the connection between religion and culture, about the main features of various religions, civilizations, and their geographical distribution.

The geography of the lifestyle of the population is almost completely devoted for the first time to a book for reading, addressed to students of the master's program, "Economic and social geography of the world", published in the series "Behind the pages of the textbook". The chapters to them corresponding to the parts of the world: "Europeans and their way of life", "Asians and their way of life", "Americans and their way of life", etc., contain many interesting messages, for example: "Washington of the dark-skinned", "Brazilian Carnival", "The City of the Good winds." The book will be a set with any school textbook on the course "Economic and social geography of the world". It can be used in preparing for lessons, writing essays, and for those who love geography, travel, we recommend reading it just for the soul.

K. Bruce Newbold also owns a textbook for students: "Population Geography: Tools and Issues". Newbold's Population Geography continues to provide undergraduate students with the latest debates and updated information on global population dynamics. Whether seeking to understand mortality figures, fertility trends, or migration flows, readers will come away with the core concepts necessary to understand population geography. The author presents important population research themes at different spatial scales with great clarity, skill, and balance. Among the most interesting topics of the textbook it is worth noting the following: "Geography of Religions", "Humanity is a mosaic of peoples", "The special role of European civilization", "Features of traditional African civilization", "Geography of Cultures of modern America".

The second thematic block is also presented in the "Global Geography" by Yu. N. Gladkiy, where the topic "Geography of Mankind" talks about the geography of ethnic groups, races, religions (with a brief description of each of them) and the geography of civilization.

In the "Global Geography" in the topic "North – South: the problem of backwardness" it is said that these concepts are used to determine the degree of backwardness of the population of various countries, that poverty affects not only the physical, but also the spiritual life of people. The topic "Food problem" describes the types of nutrition of the population of different regions. On the flyleaf at the beginning of the textbook, for the first time in the practice of population course, there is a map of civilizations identified on a religious basis with Huntington (a representative of civilization theory, who expressed a controversial and very widely discussed opinion about the obligatory conflict between civilizations). On the flyleaf at the end of the textbook there is an equally interesting map "Geography of regional types of nutrition" by G. Careyel. The problems of ethnic crises, human health and longevity, and the problems of urbanization are highlighted in separate topics.

In the textbook "Geography. The population and economy of the world" has a separate chapter dedicated to the above issues: "Problems of consumption. The level and quality of human life". Here the concepts of living standards, quality of life, and the human development index are specifically characterized; it is said about the place of various countries, and in particular Russia, in the world according to this indicator.

II. Students Assessment

In modern pedagogy of higher education, there are various approaches to determining criteria for evaluating the results of students' cognitive activity. In teaching our course we use the following system for assessing students' knowledge, skills and abilities: "excellent", "good", "satisfactory" and "unsatisfactory".

A student who has a comprehensive, systematic and in-depth knowledge, owns the ability to independently perform tasks provided by the program, is familiar with the basic and additional literature recommended by the program deserves an excellent grade. Such an assessment also presupposes the student's assimilation of the relationship between the basic concepts of the discipline and their significance for the acquired profession.

The “good” rating is given to a student who has mastered the educational and program material in full, successfully performs the tasks provided by the program, has processed the main literature recommended by the program, that is, to a student who has shown the systematic nature of knowledge in the discipline and is capable of their independent replenishment and updating in the process of further academic work and professional activity.

A student who has a found knowledge of the basic educational material to the extent necessary for further study and upcoming work in the profession, is able to perform tasks provided by the program, familiar with the basic literature recommended by the program deserves a “satisfactory” assessment. As a rule, this assessment is given to students who have made mistakes in the answer to the exam and in the performance of exam tasks, but have demonstrated the ability to eliminate them.

The assessment “unsatisfactory” is given to a student whose knowledge has gaps, who has made fundamental mistakes in performing the tasks provided for in the program, that is, a student who is unable to continue his studies or begin professional activity after graduation from a higher educational institution without additional classes in the relevant discipline.

IV. Conclusion

Undoubtedly, the problems of the level and quality of life of the population and their indicators, which are of such great importance for the characteristics of people's lives, need to be developed in every possible way in population courses and the selection of the proper teaching methodology is important here. In general, we can hope that more attention will be paid to the study of population and human problems via choosing the effective teaching strategies and the population course will finally turn into a whole, harmonious course focused on a person and his/her life.

References

1. Jennifer Hickes Lundquist, Duglas L. Anderton, David Yaukey. Demography. The Study of Human Population. Fourth edition, Waveland Press, Inc. Illinois, 2015.
2. K. Bruce Newbold. Population Geography: Tools and Issues. Fourth edition. The Rowman & Littlefield Publishing Group. Maryland, 2021.
3. M.R. Hulsizer, L.M. Woolf, A Guide to Teaching Statistics. N.-Y.: Wiley-Blackwell, 2008.
4. **Paul Burden, David Byrd**. Methods for Effective Teaching: Meeting the Needs of All Students. 8th Edition. Pearson, 2018.
5. Peter Westwood. What teachers need to know about teaching methods. Victoria: ACER Press, 2008.
6. Teaching Skills - Trainee's Book, Educasia, 2015.
7. United Nations. World Population Policies, New York, 2013.
8. Баранский Н.Н. Методика преподавания экономической географии 2-е изд. переработанное. – М: Просвещение, 1990.

ინოვაციური ფინტექ ტექნოლოგიები საგანმანათლებლო დაწესებულებებში

აბსტრაქტი

ფინტექი, როგორც წამყვანი ფინანსური ინოვაცია მთელ მსოფლიოში იპყრობს ყურადღებას არა მხოლოდ ბიზნესის (მოგების გაზრდის მიზნით) და სამთავრობო სექტორებიდან (რეგულირებისთვის), არამედ აკადემიური წრეებიდანაც კი. თუმცა, ბალანსის პოვნა ჯერ კიდევ საჭიროა ფინტექის ექსპერტების მიწოდებისა და მოთხოვნის სერიოზული შეუსაბამობის გამო, არა მხოლოდ ბიზნესში, არამედ აკადემიურ მხარეშიც. როგორც განვითარებად ქვეყანას, რომელსაც ბოლო დროს ფინტექი აძლიერებს, საქართველოს აქვს დიდი პოტენციალი გახდეს რეგიონული ჰაბი. ამდენად, მოცემული კვლევა ორიენტირებულია ფინტექის სპეციფიკაზე და ქართული აკადემიური დაწესებულების ფინტექ კურიკულუმის შემუშავებაზე.

საკვანძო სიტყვები: ფინტექი; ალტერნატიული დაფინანსება; კურიკულუმის შედგენა; განათლება.

შესავალი

სხვადასხვა ფაქტორმა შეიძლება ახსნას განვითარებულ ქვეყნებში დაკრედიტების ინოვაციური წყაროების პოპულარობა და წარმატება, მაგრამ რაც მთავარია: დაბალი საპროცენტო განაკვეთით კრედიტის მიღების ალბათობა (Baber, 2020; Lee & Shin, 2018); სესხის დამუშავების უფრო სწრაფი სიჩქარე ტრადიციულ წყაროებთან შედარებით; დაბალი საოპერაციო ხარჯები (Ozili, 2018); და მეტი კომფორტი კრედიტის მიღების პროცესში, განსაკუთრებით, ცენტრს მოშორებულ რაიონებში, სადაც ნაკლებია წვდომა კრედიტის ჩვეულებრივ წყაროებზე. ამავდროულად, კრედიტორები, ასევე, იღებენ სარგებელს იმ ფაქტით, რომ ფინტექ კომპანიებს მხარს უჭერენ ინვესტორები და არა თავად კომპანიები (Anagnostopoulos, 2018), ამცირებენ საკრედიტო რისკებს კონკრეტულ დიდი მონაცემთა ანალიზის პროგრამული უზრუნველყოფის საფუძველზე (Lu, 2018) და უზრუნველყოფენ წარმატებას, ზოგადად მეტი ფინანსური (და არა მხოლოდ) შესაძლებლობებით.

ინოვაციური ციფრული გადაწყვეტილებები შეიძლება იყოს პრობლემის გადაჭრის პარადიგმა ბიზნესისა და კერძო სექტორის ფინანსური გამოწვევებისთვის (Chuen et al, 2015), ბანკებიდან ფინანსური ხელმისაწვდომობის არსებული პრობლემებისა და ეროვნული ბანკების მუდმივი რეგულირების პროცედურების გათვალისწინებით მთელ მსოფლიოში. Berger and Udell-ის (2006) კვლევის მიხედვით, მცირე და საშუალო საწარმოები ხშირად განიცდიან ფინანსურ შეზღუდვებს: ფინანსური გამჭვირვალობის ნაკლებობის, არასტაბილური ფინანსური მენეჯმენტის და განსაკუთრებით გირაოს ნაკლებობის გამო, რომელიც განვითარებადი ქვეყნების შემთხვევაში, როგორც წესი, ორჯერ აღემატება თავად სესხის თანხას (Chariaa, Lashkhi, 2021). მიუხედავად იმისა, რომ მდიდარი ქვეყნების ეკონომიკური პირობები მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა, ღარიბი ქვეყნები კვლავ განიცდიან პრობლემებს, როგორცაა დივერსიფიცირებული ფინანსური წყაროების ნაკლებობა, არაადეკვატური IT ინფრასტრუქტურა, გაუზარებელი შემოქმედებითი ციფრული ტექნოლოგიების პოტენციალი და სხვა.

მიუხედავად იმისა, რომ საბანკო სესხები რჩება ბიზნეს სექტორის დაფინანსების ძირითად წყაროდ (Schweitzer, Barkley, 2017) და იმის გათვალისწინებით, რომ უახლესი ციფრული დაფინანსების

¹ გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის პროფესორი, ელ-ფოსტა: vakhocharaia@gmail.com

² აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტი, ელ-ფოსტა: vakhocharaia@gmail.com

კვლევა მწირია (Hua et al., 2019), გარკვეული გამოკვლევების მიხედვით. ამ დროისთვის ცხადია, რომ ფინტეკის მეშვეობით ალტერნატიული ფინანსების გაცემა იზრდება (Walden, 2020, Lashkhi et al., 2022). ბოლო ათი წელი წარმოუდგენლად წარმატებული იყო (Jaksic & Marinc, 2019).

გლობალური ფინტეკ პოპულარობა სწრაფად იზრდება (Odinet, 2018), რაც შეიძლება აიხსნას შემდეგი ფაქტორებით:

- სესხის დამუშავების უფრო სწრაფი დრო, ტრადიციულ მეთოდებთან შედარებით (Sangwan et al., 2019);
- საკრედიტო მენეჯმენტის საოპერაციო ხარჯების შემცირება (Ozili, 2018);
- მოხერხებულობა საკრედიტო განაცხადის პროცესებში, განსაკუთრებით შორეულ ადგილებში;
- რეგულირებასთან დაკავშირებული ნაკლები ბიუროკრატია, რაც ხშირად ართულებს კლიენტ-ბანკის ურთიერთობას;
- უფრო დაბალი საპროცენტო განაკვეთით სესხის აღების შესაძლებლობა და ა.შ.

მეორეს მხრივ, კრედიტორის პერსპექტივიდან:

- ფინტეკ სტარტაპებისთვის დაფინანსების მიღება გამარტივდება. ეს კომპანია მუშაობს ინვესტორების ფულით და არა საკუთარი ფულით (Anagnostopoulos, 2018);
- საკრედიტო რისკების შემცირება ახალი ტექნიკისა და მონაცემთა ანალიზის ფართომასშტაბიანი ტექნოლოგიის გამოყენებით (Lu, 2018);
- კლიენტების სწრაფად მზარდი რაოდენობა და ფინანსური შემოსავალი კლიენტებისგან რომელიც ცენტრიდან მოშორებით არიან განთავსებულები, რაც მიუღწეველია სხვა კრედიტორებისთვის.

მიუხედავად ზემოთ თქმულისა, არსებობს საფრთხეებიც, რომლებიც ყურადღებას მოითხოვს:

- ინტერნეტის უსაფრთხოება;
- მონაცემთა ონლაინ უსაფრთხოება;
- ფინანსური და ციფრული განათლების ნაკლებობა;
- ინტერნეტ კავშირის დონე, განსაკუთრებით განვითარებადი ქვეყნების შორეულ რაიონებში.

ფინტეკი უდავოდ მოაგვარებს და გადაწყვეტს რამდენიმე მნიშვნელოვან საკითხს (გირაო, მსესხებელთან სიახლოვე, სესხის ღირებულება და ა.შ.), რომელიც აფერხებს ბიზნესის დაფინანსებას საქართველოში, განსაკუთრებით მცირე და საშუალო საწარმოებს (Lashkhi, 2022). მიუხედავად ამისა, ძნელია იმის პროგნოზირება, რომ სხვადასხვა ფაქტორების გამო ქვეყანაში არსებული სირთულებები მხოლოდ ფინტეკის ბაზარზე შემოტანით მოგვარდება. უბრალოდ ძალიან ბევრია აქ ჩამოთვლილი:

- საკანონმდებლო მხარდაჭერის ნაკლებობა დღემდე;
- ბაზრის კონკურენტუნარიანობის დაბალი დონე;
- საზოგადოებაში ფინანსური წიგნიერების ნაკლებობა;
- ინოვაციებში ადეკვატური დროის, ფულის და ძალისხმევის ინვესტირების ბიზნეს სურვილის ნაკლებობა;
- ფინტექს ინდუსტრიის ინტერესის ნაკლებობა ბაზრის მოკრძალებული ზომის გამო;
- მომზადებული მუშაკების საჭირო რაოდენობის არარსებობა;
- ყველაზე ძლიერი პოზიციები საბანკო სექტორში, რაც ხელს უშლის ფინანსურ ბაზარზე სხვა მოთამაშეების განვითარებას.

1. ფინტეკის ევოლუცია

ბევრი რამ გამოქვეყნდა ფინტეკის და მასთან დაკავშირებული თემების შესახებ, მათი დიდი ნაწილი ბოლო ათწლეულში. ფინტეკის ცნება ჯერ კიდევ საწყის ეტაპზეა და მისი პროდუქტები ძირითადად ორიენტირებულია პრაქტიკულ აპლიკაციებზე და არა თეორიულ საფუძვლებზე. თუმცა, ფინტეკის

პროგრესმა, ასევე, იმოქმედა საგანმანათლებლო სფეროზე და გაიზარდა კარგად განათლებული მუშაკების საჭიროება ფართო სპექტრის შესაძლებლობებით ამ ინდუსტრიაში. ფინტეკის განვითარების გამო, საგანმანათლებლო დაწესებულებები ახლა ხედავენ აუცილებლობას უზრუნველყონ ფინტეკის პოპულარიზაციისთვის საჭირო რესურსები აკადემიური პრიზმიდან.

ისტორიული თვალსაზრისით, ფინტეკის განვითარება შეიძლება დაიყოს ოთხ ეპოქად; ქრონოლოგიური ვადების თვალსაზრისით, მისი ისტორია 1866 წლიდან იწყება (იხილეთ ცხრილი).

ცხრილი: ფინტეკ ევოლუცია მთელს მსოფლიოში სხვადასხვა გადმოსახედიდან

	FinTech 1.0. 1866-1966	FinTech 2.0. 1967-2007	FinTech 3.0. 2008-2018	FinTech 4.0. 2019-to date
ძირითადი კონცეპტები	IT-based efficiency	Application of new technologies	Application Programming Interfaces (API) ecosystem	Rebuilding
დიფუზია	Global & developed countries	Global & developed countries	Global & developed countries	Emerging & developing countries
ძირითადი მოთამაშეები	Finance IT vendors	Fintech startups	Large startup companies	Big players in API
მიმოხილვა	IT as a booster for financial services	Implementations of new technologies from different areas into the finance sector	API advancement, service innovation	Rebuilding of unbundled financial services
სექტორები	Analog Banking; Infrastructure development; Usage of Telegraph & Telephone in Finance & Banking; Computerization	Electronic Banking; Digitalization; Traditional Internet; Payment Gateways; ATMs; Online Banking; Paypal	Digital Banking; Mobile/Smart Phone Banking; Focus on Apps; Hi-Tech Start-ups; Distributive model of FinTech; Digital Wallets; Bitcoin; Apple, Samsung and Google Pay	Mobile Banking; Fourth industrial revolution; Digital Transformation; Agglomeration model of FinTech
ძირითადი ტექნოლოგიები	Credit cards	Smart devices, cloud, big data	API Blockchain, Artificial Intelligence (AI)	Internet of Things (IoT)
განათლება / კურიკულუმი	Separate academic disciplines	Programs of business with a major in MIS or IT as a minor	Programs of business major with AI, Machine Learning, Blockchain, etc., as an elective course	Programs with FinTech as central with AI, Machine Learning, Blockchain... as core courses

წყარო: NRI Journal, 2016; Setiawan & Maulisa, 2020; Hudithi & Siddiqui, 2021 და ავტორის მოდიფიკაციები.

ფინტეკის მეოთხე ეტაპი, ანუ ფინტეკი 4.0, არის პერიოდი, როდესაც აკადემიური დაწესებულებები ქმნიან თავიანთ პირველ ფინტეკ კურიკულუმებს AI, Machine Learning, Blockchain, IoT და სხვა ინოვაციები კურსის ცენტრში. ბიზნეს კოლეჯებს ახლა აქვთ ახალი ვარიანტები ინოვაციური სპეციალისტე-

ბის წარმოებისთვის, ფინტეკ ინდუსტრიის სწრაფი განვითარების წყალობით. დამატებითი უნარების მოთხოვნების მიწოდება უნდა მომზადდეს და მოსალოდნელია მიწოდების ინტეგრირებული მოდელი. ისეთი უნარ-ჩვევები, როგორცაა პროგრამირება, მონაცემთა ანალიზი, აპლიკაციის წერა და ა.შ. არის მთავარი მიმართულება, სადაც აკადემია ცდილობს შეავსოს ხარვეზი. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ახალგაზრდები ხშირად ამჯობინებენ მოკლე და გრძელვადიან კურსებს, ვიდრე სრულმასშტაბიან საბაკალავრო ან სამაგისტრო პროგრამებს IT-თან დაკავშირებულ სფეროებში.

2. ფინტეკი და აკადემია

ფინტეკი არღვევს კომპანიის ტრადიციულ პარადიგმას, ქმნის შანსებს ახალბედა მენარმეებისთვის და ამჟამინდელი ორგანიზაციებისთვის, რომლებსაც სურთ გაფართოება. მიუხედავად იმისა, რომ ინდუსტრია ქმნის უფრო მეტ სამუშაო შესაძლებლობებს გლობალურად, ის, ასევე, ეხება უამრავ გაურკვევლობას, მნიშვნელოვან შეფერხებებს და არასასურველ ეფექტებს.

ჩვეულებრივ, ფინტეკ კურსი იყენებს სტუდენტზე ორიენტირებულ სწავლის სტილს, რომელიც მოიცავს პრობლემაზე დაფუძნებულ სწავლებას, დისკუსიას, სემინარებს, ესეებს/მოხსენებებს, ლექციებს, დებატებს, პანელსა და სხვა საკითხებს.

აკადემიური ფინტეკ პროგრამების ჩამოყალიბების აშკარა საწყისი ნაბიჯი არის მუშაობა სხვადასხვა დისციპლინების სრულ გამოყენებით პროგრამებში ინტეგრირებაზე (Lam & Jackson, 2019). ეს ტენდენცია არის შესაძლებლობა ბიზნეს სკოლის საგანმანათლებლო პროგრამებისთვის, გააუმჯობესოს ინტერდისციპლინურობა, ინდუსტრიული აქტუალობა, ინფორმაციის გაზიარება და სოციალური გავლენა.

ფინტეკის როლი ევროპის მცოდნეობის პროგრამაში უმნიშვნელოვანესია, თანამედროვე ევროპული ბიზნეს მოდელის ტენდენციებიდან გამომდინარე. მცირე და საშუალო ბიზნესის განვითარება ევროპაში, ისევე, როგორც კერძო დაკრედიტების სისტემის განვითარება, თითქმის წარმოუდგენელია ძლიერი ფინტეკ სეგმენტის გარეშე. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ევროკავშირის ეკონომიკასთან დაკავშირებული თემების შესწავლა ვერ იქნება სრული ფინტეკ კურსის გარეშე.

ფინტეკ კურსი სტუდენტებს აძლევს შესაძლებლობას, გაეცნონ ფინტეკის თეორიასა და პრაქტიკას. ის, ასევე, შექმნილია იმისთვის, რომ ასწავლოს სტუდენტებს სისტემური მიდგომა. ეს საშუალებას მისცემს სტუდენტებს შეავსონ ფინანსური მომსახურების სექტორის ხარვეზები და გააძლიერონ ეკონომიკური ინსტიტუტები.

კურსი მოიცავს თემების ფართო სპექტრს, მათ შორის, მიმდინარე და ახალი ფინანსური ტექნოლოგიების ბაზრებს, მომხმარებელთა გამოცდილებას და მნიშვნელოვან კონცეფციებს, პრინციპებსა და ჩარჩოებს. იგი განიხილავს, თუ როგორ იმოქმედა ფინტეკ სექტორმა ეკონომიკაზე, რეგულაციებსა და ტექნოლოგიაზე და მის მიერ ბაზარზე შემოტანილ დადებით და უარყოფით მხარეებზე.

ფინტეკ კურსის სასწავლო მიზნების აკადემიური მიზნებისთვის გასაანალიზებლად, ჩვენ ვიყენებთ ბლუმის ცნობილ ტაქსონომიას. თვალსაჩინო ჩარჩო სასწავლო მიზნების შესაქმნელად და კატეგორიზაციისთვის, რათა შეფასდეს მოსწავლეთა ცოდნის მიღწევის პროგრესი (Krathwohl, 2002). სასწავლო მიზნები შემდეგია:

- გააზრება
 - გაეცნოთ ფინტეკის განვითარებას და მის ისტორიას;
 - გაეცნოთ ფინტეკის ბუნებას და ეკონომიკას;
 - გქონდეთ ძირითადი გაგება, თუ როგორ მუშაობს ფინტეკ პროდუქტები;
 - გაეცნოთ, რამდენად რთულია გადახდის ინფრასტრუქტურა;
 - გაეცნოთ გადახდის სხვადასხვა ფორმებს, რომლებიც არსებობს ონლაინ;
 - სესხის და crowdfunding-ის მოდელის ამოცნობა;
 - გააცნობიეროს ფინტეკის გამოყენების უპირატესობები და უარყოფითი მხარეები.
- აპლიკაცია
- დაადგინოთ და აღწეროთ ძირითადი გადახდის ინსტრუმენტები და როგორ მუშაობენ ისინი;

- მარეგულირებელ ჩარჩოებში ცვლილებების იდენტიფიცირება და როგორ უჭერენ მხარს ან აფერხებენ ინოვაციებს;
- დაადგინოთ და ახსნათ ძირითადი გადახდის ინსტრუმენტები და თუ როგორ მუშაობენ ისინი.
- ანალიზი
- ფინტექთან დაკავშირებული რისკების შეფასება, როგორც ფინანსური სერვისების პროვაიდერებისთვის, ასევე, მათი კლიენტებისთვის;
- ფინტექის გავლენა საფინანსო ბაზარზე.
- სინთეზი
- ტოკენის გაყიდვის სიმულაცია ონლაინ პლატფორმებზე, რეგულაციების დაცვით;
- საქმის შესწავლის შედეგების პრეზენტაციის შექმნა.

ფინტექ კურსის დასრულების შემდეგ სტუდენტებს შეუძლიათ იმუშაონ სხვადასხვა პოზიციაზე, მათ შორის: ინოვაციების დეპარტამენტის სპეციალისტი, ფინანსური გამომძიებელი, საინვესტიციო მრჩეველი; ფინანსური ანალიტიკოსი; ბიზნეს ანალიტიკოსი; ფინტექის კონსულტანტი; მონაცემთა ანალიტიკოსი; სავაჭრო ტექნოლოგი, და ა.შ.

ფინტექის კლასების სწავლება უნდა იყოს ინტერაქტიული, ორიენტირებული საუბრებზე და power point-ის პრეზენტაციებზე დაფუძნებული მასალისა და სასწავლო გეგმის მიხედვით, რომელიც მოიცავს პრინციპებს, ცნებებს, იდეებს და მთელ თეორიულ ცოდნას ფინტექს გარკვეული თემის შესახებ.

სემინარები უნდა მოიცავდეს თეორიული იდეებისა და მეთოდოლოგიების ანალიზს, დებატებს და კითხვა-პასუხის პერიოდს, რათა სტუდენტებს საშუალება მისცენ აქტიური მონაწილეობა მიიღონ და შეაფასონ სტუდენტების სწავლა. საუბრის დროს მოსწავლეებმა უნდა მიუთითონ, თუ რა დონეზე ეთანხმებიან თვალსაზრისს და წარმოადგინონ შესაბამისი არგუმენტები მათი პასუხებისთვის. თეორიული საგნებისა და პრეზენტაციების დასასრულს წარმოდგენილი უნდა იყოს რამდენიმე არჩევანიანი მინი-ტესტის ვიქტორინა გადანყვეტილებებით.

სემინარების მსვლელობისას სტუდენტები წყვეტენ შემთხვევის შესწავლას, აძლევენ სიმულაციას, პასუხობენ, ავითარებენ კითხვებს, მსჯელობენ, ხსნიან, კამათობენ ან აწყობენ აზრს. სტუდენტები მუშაობენ გამოწვევებზე და პროექტებზე გუნდებში (ექვს ადამიანამდე) იმ პარამეტრებში, რომლებიც ხელს უწყობენ პოზიტიურ ურთიერთდამოკიდებულებას და ინდივიდუალურ ანგარიშვალდებულებას. თითოეულ სტუდენტს მოეთხოვება, წვლილი შეიტანოს ფინალური დოკუმენტის შექმნაში.

ერთ-ერთ პირველ გაკვეთილზე სტუდენტები შეისწავლიან განვითარებადი ფინტექს სექტორის ძირითად კომპონენტებს, გააანალიზებენ ახალ ინსტრუმენტებს ადრეული საწარმოების დაფინანსებისთვის, როგორცაა მონეტების საწყისი შეთავაზება და ხალხმრავალი დაფინანსება. ამ კლასში განვიხილავთ ქვესექტორებს, სადაც სტარტაპები ან ცდილობენ მოქმედი კომპანიების გადაადგილებას ან მათთვის სერვისების გაყიდვას: ბიტკოინი/ეთერიუმი, პირადი ფინანსები, კაპიტალის ხალხმრავალ ფინანსები, დაკრედიტება და ა.შ.; ბლოკჩეინი, თანატოლების პლატფორმები, და AI არის ძირითადი ტექნოლოგიები, რომლებიც საფუძვლად უდევს ბევრ ახალ ბიზნეს მოდელს. სიმულაციური მეთოდის გამოყენებით სტუდენტები შეისწავლიან და გააანალიზებენ ფინტექის გამოყენების პროცესს რეალურ ეკონომიკაში, რითაც მიაღწევენ კურსის სასწავლო მიზანს.

კორპორატიული ფინტექ საქმიანობის მუდმივი ზრდის გათვალისწინებით, მეცნიერებსა და ინდუსტრიას შორის, სავარაუდოდ, საჭიროა ძლიერი პარტნიორობა ფინტექ კურსდამთავრებულთა მომავალი თაობის მოსამზადებლად. ეს პარტნიორობა შეეცდება, გააუმჯობესოს კურსდამთავრებულთა დასაქმება, უნარების გადაცემა და, რაც მთავარია, ფინტექ აპლიკაციების ინფორმირებული შექმნა ეთიკის, კანონმდებლობისა და კლიენტის დაცვისა და სოციალური მუშაობის კრიტიკულ მიზნებთან თავსებადი მიმართულებებით.

მიუხედავად ფინტექის კურსის შესაძლებლობებისა, არსებობს მნიშვნელოვანი ხარვეზები ბაზრის საჭიროებებსა და ფინანსურ ტექნოლოგიებზე ჩვეულ აკადემიურ კურიკულუმებს შორის, რომლებსაც სთავაზობენ საქართველოს სხვადასხვა, მაგრამ ძალიან შეზღუდული რაოდენობის უნივერსიტეტები. უფრო მეტიც, მიზეზი არის საქართველოში ფინტექ ბაზრის განვითარების შეზღუდული დონე (Charaia et al, 2021), თუმცა, გაუმჯობესების ტენდენციით.

უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია კრიტიკული აზროვნების ხელშეწყობა, როგორც ახალი სასწავლო გეგმის ძირითადი კომპონენტი. ასევე, აუცილებელია, რომ იყოს ინფორმაციის უფრო დიდი ნაკადი აკადემიასა და ბიზნესს შორის, მაგალითად, სტიპენდიების მოთხოვნის შემუშავების, კვლევის შედეგების გავრცელების და პრაქტიკული ფინტეკში ერთობლივი განათლებისა და ტრენინგის პროგრამების განხორციელების გზით. სამწუხაროდ, რამდენიმე გამოწვევის გარდა, ქართულ აკადემიურ დაწესებულებებსა და ფინტეკ ფირმებს თითქმის არ აქვთ თანამშრომლობა.

დასკვნები

განვითარებულ ქვეყნებში დაკრედიტების ინოვაციური წყაროების პოპულარობა და წარმატება შეიძლება რამდენიმე ფაქტორს მივანეროთ. და მაინც, ყველაზე მნიშვნელოვანი არის კრედიტის დაბალი საპროცენტო განაკვეთით მიღების ალბათობა, სესხების დამუშავების სიჩქარე ტრადიციულ წყაროებთან შედარებით, ოპერაციის ღირებულება და კომფორტის ხარისხი, რომლითაც კრედიტი მიიღება, განსაკუთრებით შორეულ ადგილებში, სადაც დაკრედიტების ტრადიციული წყაროები ნაკლებად ხელმისაწვდომია.

კრედიტორები სარგებელს იღებენ იმით, რომ ფინტეკ ბიზნესების უმეტესობას მხარს უჭერენ ინვესტორები და არა თავად ბიზნესები, რაც ამცირებს საკრედიტო რისკებს კონკრეტული დიდი მონაცემების ანალიზის პროგრამული უზრუნველყოფის საფუძველზე და აფართოებს ფინანსურ შესაძლებლობებს ეკონომიკისთვის.

იმ სირთულეების გათვალისწინებით, რომლებსაც ბიზნესი და კერძო სექტორი აწყდებიან ბანკებისგან დაფინანსების მოპოვებაში და მიმდინარე მარეგულირებელი ზომების გათვალისწინებით, რომლებსაც ეროვნული ბანკები იღებენ მთელ მსოფლიოში თავიანთი რეგულაციების გასაძლიერებლად, ინოვაციური ციფრული გადაწყვეტილებები შეიძლება წარმოადგენდეს პარადიგმის ცვლილებას ამ საკითხების გადაწყვეტაში. თუმცა, ზოგიერთი რისკი საჭიროებს სასწრაფო ყურადღებას: ინტერნეტის უსაფრთხოება, ფინანსური გაუნათლებლობა მოსახლეობაში, ცუდი ინტერნეტ კავშირი, განსაკუთრებით, განვითარებადი ქვეყნების შორეულ რაიონებში და სხვა საკითხები.

ფინტეკი უდავოდ მოაგვარებს რამდენიმე მნიშვნელოვან პრობლემას (გირაო, მსესხებელთან სიახლოვე, სესხის ღირებულება და ა.შ.), რაც ხელს უშლის საქართველოში ბიზნესის დაფინანსებას, განსაკუთრებით, მცირე და საშუალო საწარმოებს. თუმცა, რიგი სხვა ფაქტორების გამო, ძნელია პროგნოზირება, მოაგვარებს თუ არა ფინტეკის ბაზარზე დანერგვა ქვეყნის პრობლემებს. მარტივად რომ ვთქვათ, ძალიან ბევრი გამოწვევაა აღსანიშნავი: ბაზრის კონკურენტუნარიანობის დაბალი დონე; არსებული საკანონმდებლო მხარდაჭერის ნაკლებობა; ფინანსური წიგნიერების სოციალური ნაკლებობა; ბიზნესის მხრიდან სტიმულის ნაკლებობა, რომ დაუთმონ ადეკვატური დრო, ფული და ინოვაციური ძალისხმევა; ინტერნეტის ნაკლებობა ფინტეკ ინდუსტრიის მიმართ მისი მცირე ბაზრის ზომის გამო და ა.შ.

მიუხედავად ფინტეკ კურსების შეთავაზებული შესაძლებლობებისა, დიდი ხარვეზებია ბიზნესის მოთხოვნებსა და ფინანსური ტექნოლოგიების სტანდარტულ აკადემიურ სასწავლო გეგმას შორის. გარდა ამისა, მიზეზი არის ის, რომ საქართველოს ფინტეკ სექტორი მხოლოდ გარკვეულწილად არის განვითარებული, მიუხედავად განვითარების ტენდენციისა, და არის მომზადებული მუშაკების დეფიციტი, რომლებიც მზად არიან ასწავლონ აკადემიური კურსები და გააკონტროლონ სასწავლო პროცესი.

ახალ სასწავლო გეგმას მთავარ პრიორიტეტად უნდა ჰქონდეს კრიტიკული აზროვნების ნახალები. გარდა ამისა, საჭიროა უფრო ძლიერი ინფორმაციის გაცვლა აკადემიასა და ბიზნესს შორის, მაგალითად, საგრანტო განაცხადების შექმნის გზით, კვლევის შედეგების გამოქვეყნებით და რეალურ სამყაროში ფინანსებში თანამშრომლობითი განათლებისა და ტრენინგის ინიციატივების განხორციელებით. სამწუხაროდ, ქართულ აკადემიურ ინსტიტუტებსა და ფინტეკ კომპანიებს შორის, მცირე გამოწვევის გარდა, ჩართულობა არ იკვეთება.

ლიტერატურა

- Al Hudithi, F., & Siddiqui, K. A. (2021). Designing the guidelines for FinTech curriculum. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 9(1), 633.
- Anagnostopoulos, I. (2018). FinTech and regtech: Impact on regulators and banks. *Journal of Economics and Business*, 100, 7-25.
- Baber, H. (2020). Determinants of students' perceived learning outcome and satisfaction in online learning during the pandemic of COVID-19. *Journal of Education and e-learning Research*, 7(3), 285-292.
- Berger, A. N., & Udell, G. F. (2006). A more complete conceptual framework for SME finance. *Journal of Banking & Finance*, 30(11), 2945-2966.
- Charaia, V., & Lashkhi, M. (2021). SME Sector Development through FinTech in Georgia. *Globalization and Business*, 12, 179-185. <https://www.eugb.ge/uploads/content/N12/Vakhtang%20Charaia.pdf>
- Charaia, Vakhtang, Archil Chochia, & Mariam Lashkhi. (2021). "Promoting FinTech Financing for SME in S. caucasian and baltic states, during the COVID-19 Global Pandemic." *Business, Management and Economics Engineering* 19, no. 2: 358-372. <https://journals.vilniustech.lt/index.php/BMEE/article/view/14755>
- Chuen, K., Lee, D. and Teo, E.G. (2015), "Emergence of FinTech and the LASIC principles", *Journal of Financial Perspectives*, Vol. 3 No. 3, pp. 24-36.
- Hua, K., Cobcroft, J. M., Cole, A., Condon, K., Jerry, D. R., Mangott, A., ... & Strugnell, J. M. (2019). The future of aquatic protein: implications for protein sources in aquaculture diets. *One Earth*, 1(3), 316-329.
- Jakšič, M., & Marinč, M. (2019). Relationship banking and information technology: The role of artificial intelligence and FinTech. *Risk Management*, 21(1), 1-18.
- Krathwohl, D.R. (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. *Theory into Pract*, 41, 212-218.
- Lam, C. H., & Jackson, J. E. (2019). Teaching Electrochemistry with Common Objects: Electrocatalytic Hydrogenation of Acetol with US Coins. *Journal of Chemical Education*, 97(1), 172-177.
- Lashkhi M. (2022). *The Impact of FinTech Companies on Financial Institutions, Case of Georgia*. Generis Publishing. <https://libroterra.com/shop/business-finance/the-impact-of-fintech-companies-on-financial-institutions-789/>
- lashkhi M., Ogbaidze S., Lashkhi M., Charaia V. 2022. Startup access to finance in Georgia and international experience. *Economisti*. <https://ekonomisti.tsu.ge/?cat=nomer&leng=eng&adgi=692>
- Lee, I., & Shin, Y. J. (2018). FinTech Ecosystem, business models, investment decisions, and challenges. *Business Horizons*, 61(1), 35-46.
- Lu, L. (2018). Promoting SME finance in the context of the FinTech revolution: A case study of the UK's practice and regulation. *Banking and Finance Law Review*, 317-343.
- NRI Journal. 2016. What is FinTech? https://www.nri.com/en/journal/2016/1031_2
- Odinet, C. K. (2018). The new data of student debt. *S. Cal. L. Rev.*, 92, 1617.
- Ozili, P. K. (2018). Impact of digital finance on financial inclusion and stability. *Borsa Istanbul Review*, 18(4), 329-340.
- Robin Saks Frankel. 2021. When Were Credit Cards Invented: The History of Credit Cards. <https://www.forbes.com/advisor/credit-cards/history-of-credit-cards/>
- Sangwan, V., Prakash, P., & Singh, S. (2019). Financial technology: a review of extant literature. *Studies in Economics and Finance*.
- Schweitzer, Mark, and Brett Barkley. "Is Fintech Good for Small Business Borrowers? Impacts on Firm Growth and Customer Satisfaction." (2017).
- Setiawan, K., & Maulisa, N. (2020, March). The Evolution of Fintech: A Regulatory Approach Perspective. In *3rd International Conference on Law and Governance (ICLAVE 2019)* (pp. 218-225). Atlantis Press.
- Walden, S. (2020). What is Fintech and how does it affect how i bank. *Forbes Advisor*.

INNOVATIVE FINTECH TECHNOLOGIES AT EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Abstract

FinTech (Finance Technology), as leading financial innovation all over the world, attracts attention not only from the business (for profit increasing) and governmental sectors (for regulation) but also from the academia to fill the possible gap in the market. However, the balance is still needed to be found because of a serious mismatch in FinTech experts supply and demand, not only on the business but also on the academic side. As a developing country with quite a recent boost in FinTech, Georgia has great potential to become a regional hub but is limited in specific areas necessary in this direction. Thus, given research is focused on FinTech specifics and the development of FinTech curriculum for the Georgian academic institution.

Keywords: FinTech; Alternative Financing; Curriculum Designing; Education.

Introduction

A variety of factors could explain the popularity and success of innovative sources of crediting in developed countries, but most importantly: the likelihood of receiving credit at a lower interest rate (Baber, 2020; Lee & Shin, 2018); speedier loan processing speed compared to traditional sources; lower operating costs (Ozili, 2018); and greater comfort in the credit obtaining process, especially in remote areas with less access to conventional sources of credit. At the same time, lenders are also gaining from the fact that FinTech companies are backed by investors rather than the companies themselves (Anagnostopoulos, 2018), decreasing credit risks based on particular big data analysis software (Lu, 2018), and providing the economy in general with more financial (and not just) opportunities.

Innovative digital solutions could be a problem-solving paradigm for the business and private sector's financial challenges (Chuen et al, 2015), considering existing problems in finance access from the banks and constant regulation strengthening procedures by national banks all over the world. According to Berger and Udell's (2006) study, SMEs frequently experience financial limitations because of: a lack of financial transparency, erratic financial management, and especially a lack of collateral, which in cases involving developing nations typically exceeds two times the loan amount itself (Charaia, Lashkhi, 2021). While the economic conditions of richer nations have greatly improved, poorer countries continue to suffer from issues such as a lack of diversified finance sources, inadequate IT infrastructure, immature creative digital technology potential, and more.

Although evidence suggests that bank loans remain the primary source of funding for the business sector (Schweitzer, Barkley, 2017) and taking into account that research on cutting-edge digital Financing is scarce (Hua et al., 2019), according to certain investigations by this time demonstrates that understanding of alternate finance through FinTech is rising (Walden, 2020, Lashkhi et al., 2022). The past ten years have been incredibly successful. (Jaksic & Marinc, 2019).

Global FinTech popularity is rapidly rising (Odinet, 2018), which may be explained by the following factors:

- A quicker loan processing time when compared to sources using more conventional methods (Sangwan et al., 2019);
- Decreased operational expenses for credit management (Ozili, 2018);

¹ Grigol Robakidze University, e-mail: vakhocharaia@gmail.com

² East European University, e-mail: vakhocharaia@gmail.com

- Convenience in credit application processes, particularly in remote locations where there is no need to travel far distances;
- Fewer regulation-related red tape, which frequently complicates client-bank relationships;
- Possibility of obtaining a loan with a lower interest rate, etc.

On the other hand, from the lender's perspective:

- Receiving funding becomes simpler for FinTech startups. This company operates with investors' money, rather than with its own (Anagnostopoulos, 2018);
- Reducing credit risks using novel techniques and large-scale data analysis technology (Lu, 2018);
- Rapidly rising number of clients and mounting financial income from the customer from remote areas, which is unachievable for other lenders.

Nevertheless, there are dangers as well, which demand immediate attention:

- Internet safety;
- Online data security;
- Population with a lack of financial literacy;
- Internet connection level, especially in emerging nations' remote areas.

FinTech will undoubtedly address and solve several significant issues (collateral, proximity to the borrower, loan cost, etc.) that hinder business financing in Georgia, especially small and medium-sized enterprises (Lashkhi, 2022). Still, it is hard to predict that the country's difficulties will be resolved just by introducing FinTech to the market due to various other factors. There are just too many to list here:

- Lack of legislative backing thus far;
- Low levels of market competitiveness;
- Lack of financial and digital literacy in society;
- Lack of business desire to invest adequate time, money, and effort in innovation;
- FinTech industry's lack of interest due to modest market size;
- Absence of the necessary number of trained workers;
- Strongest positions in the banking sector, hindering the development of other players in the financial market.

1. Fintech Evolution

A lot has been published about FinTech and related topics, much of it in the last decade. The notion of FinTech is still in its infancy, and its products are mostly focused on practical applications rather than theoretical foundations. However, the progression of FinTech also impacted the educational field, and the need for well-educated workers with a wide range of abilities in this industry has increased. Due to the development of FinTech, educational institutions now see the need to provide resources required for FinTech promotion from the academic prism.

From the historical perspective, FinTech development can be divided into four eras; from the standpoint of a chronological timeline, its history goes as far as 1866 years (please see the Table).

Table. FinTech evolution around the world from different prisms

	FinTech 1.0. 1866-1966	FinTech 2.0. 1967-2007	FinTech 3.0. 2008-2018	FinTech 4.0. 2019-to date
Main Concepts	IT-based efficiency	Application of new technologies	Application Programming Interfaces (API) ecosystem	Rebuilding

Diffusion	Global & developed countries	Global & developed countries	Global & developed countries	Emerging & developing countries
Main Players	Finance IT vendors	FinTech startups	Large startup companies	Big players in API
Overview	IT as a booster for financial services	Implementations of new technologies from different areas into the finance sector	API advancement, service innovation	Rebuilding of unbundled financial services
Sectors	Analog Banking; Infrastructure development; Usage of Telegraph & Telephone in Finance & Banking; Computerization	Electronic Banking; Digitalization; Traditional Internet; Payment Gateways; ATMs; Online Banking; Paypal	Digital Banking; Mobile/Smart Phone Banking; Focus on Apps; Hi-Tech Start-ups; Distributive model of FinTech; Digital Wallets; Bitcoin; Apple, Samsung and Google Pay	Mobile Banking; Fourth industrial revolution; Digital Transformation; Agglomeration model of FinTech
Main Technologies	Credit cards	Smart devices, cloud, big data	API Blockchain, Artificial Intelligence (AI)	Internet of Things (IoT)
Education / Curriculum	Separate academic disciplines	Programs of business with a major in MIS or IT as a minor	Programs of business major with AI, Machine Learning, Blockchain, etc., as an elective course	Programs with FinTech as central with AI, Machine Learning, Blockchain... as core courses

Source: NRI Journal, 2016; Setiawan & Maulisa, 2020; Hudithi & Siddiqui, 2021 and Authors modifications.

The fourth stage of FinTech, i.e., FinTech 4.0, is when academic institutions create their first FinTech curriculums with AI, Machine Learning, Blockchain, IoT and other innovations at the center of the course. Business colleges now have new options to produce innovative specialists, thanks to the FinTech industry's rapid development. The delivery of the additional skill requirements must be prepared for, and an integrated delivery model is anticipated. Such skills as programming, data analysis, application writing, etc., are the top directions where academia tries to fill the gap. However, it should be noted that youngsters often prefer short- and long-term courses, rather than full-scale bachelor's or master's programs in IT-related fields.

2. FinTech and Academia

FinTech is disrupting the traditional company paradigm, generating chances for newcomer entrepreneurs and current organizations wishing to expand. While the industry is creating more job possibilities globally, it is also dealing with a number of uncertainties, significant disruptions, and unintended effects.

Normally, the course of FinTech employs a student-centered learning style, which includes problem-based learning, discussion, seminars, essays/reports, lectures, debates, panels, and brainstorming, among other things.

The obvious initial step in the establishment of academic FinTech programs is to work on integrating diverse disciplines into complete applied programs (Lam & Jackson, 2019). This trend is an opportunity for business school educational programs to improve interdisciplinarity, industrial relevance, information sharing, and social impact.

The role of FinTech in the European Studies program is significant, based on modern European business model trends. At least SME sector development in Europe, as well as private lending system development, is almost unimaginable without a strong FinTech segment. In other words, studying EU economy-related topics cannot be complete without a FinTech course.

The FinTech course gives students an introduction to the theory and practice of FinTech. It has also been designed to teach students how to take a systemic approach to understand disruption in the context of digitalization across various dimensions, including money, markets, marketplaces, and infrastructure. This will allow students to fill the financial services sector gaps and empower them to create better economic institutions.

The course covers a wide range of topics, including current and new financial technology markets, consumer experience, and important concepts, principles, and frameworks. It discusses how the FinTech sector has affected economics, regulations, and technology and the pros and cons it has brought to the market.

To analyze the FinTech course learning objectives for academic purposes, we employ a well-known Bloom's taxonomy. A prominent framework for creating and categorizing learning objectives in order to assess learners' knowledge attainment progress (Krathwohl, 2002). Learning objectives come out to be the following:

- Comprehension
- Be familiar with the development of FinTech and its history
- Be familiar with the nature and economics of FinTech
- Have a basic understanding of how FinTech products work
- Recognize how intricate the payment infrastructure is
- Recognize the different forms of payment that exist online
- Recognize the loan and crowdfunding models
- Recognize the benefits and drawbacks of employing FinTech
- Application
- Identify and describe the main payment instruments and how they work
- Identify changes in regulatory frameworks and how they support or impede innovation
- Identify and explain the main payment instruments and how they work
- Analysis
- Assess the implementation risks associated with FinTech for both financial service providers and their clients
- Examine the influences on FinTech's evolution
- Synthesis
- Simulating a token sale on online platforms while adhering to its regulations
- Create a presentation of the case study's findings

After finishing the FinTech course, students can work in various positions, including Innovation Department Specialist, Financial Investigator, Investment Advisor; Finance Analyst; Business Analyst; FinTech Consultant; Data Analytics; Trading Technologist, etc.

The teaching of FinTech classes should be interactive, oriented on conversations and power point presentations based on material per subject according to the curriculum, which covers principles, concepts, ideas, and all theoretical knowledge about a certain FinTech topic.

The seminars should include analyses of theoretical ideas and methodologies, some debates, and a question-and-answer period to allow students to participate actively and measure students learning. During the conversations, students should indicate at what level they agree with a point of view and provide suitable arguments for their answers. A multiple-choice mini-test quiz with solutions should be supplied at the end of theoretical subjects and presentations.

During seminar sessions, students solve case studies, issue simulations, answer, develop their questions, discuss, explain, argue, or brainstorm. Students work on challenges and projects in teams (up to six persons)

under settings that promote positive interdependence and individual accountability. Each student is required to contribute to the report's creation.

Students will examine the fundamental elements of the developing fintech industry in one of the first seminars, as well as cutting-edge methods for funding start-up businesses like initial coin offerings and crowdfunding. This session will address the following subsectors: lending, personal finance, equity crowdfunding, and etc. where entrepreneurs are either trying to sell their services to established players or try to remove them. Many of the new business models are based on important technologies like blockchain, peer-to-peer platforms, and artificial intelligence. Students will use a simulation method to research and assess how FinTech is applied to the actual economy, which is one of the course's learning objectives.

Given the continual rise of corporate FinTech activity, a strong partnership between academics and industry is likely required to train the future generation of FinTech graduates. This partnership will seek to improve graduate employability, skill transferability, and, most significantly, the informed creation of FinTech applications in directions compatible with ethics, legislation, and the critical goals of client protection and social performance.

Despite the opportunities the FinTech course provides, there are significant gaps between the market needs and the usual academic curricula on financial technologies offered by a different but very limited number of universities in Georgia. Moreover, the reason is the limited level of development of the FinTech market in Georgia (Charaia et al., 2021). However, with the improving trend.

Above all, it is important to promote critical thinking as a key component of the new curriculum. It is also imperative that there be a greater flow of information between academia and business, for example, through the development of scholarship inquiries, the dissemination of research findings, and the implementation of cooperative education and training programs in practical FinTech. Unfortunately, with few exceptions, Georgian academic institutions and FinTech firms have little to no collaboration.

Conclusion

The popularity and success of innovative sources of crediting in developed nations can be attributed to several factors. Still, the most significant is the likelihood of receiving credit at a lower interest rate, the speed at which loans are processed compared to traditional sources, the cost of operation, and the degree of comfort with which credit is obtained, particularly in remote areas where traditional sources of credit are less accessible.

Lenders profit from the fact that most FinTech businesses are supported by investors rather than the businesses themselves, which lowers credit risks based on specific big data analysis software and expands financial opportunities for the economy.

Given the difficulties businesses and the private sector currently face in obtaining financing from banks and the ongoing regulatory measures that national banks worldwide are taking to strengthen their regulations, innovative digital solutions may represent a paradigm shift in how these issues are resolved. However, some risks necessitate prompt attention: Internet security, financial illiteracy among the populace, poor Internet connectivity, particularly in distant areas of developing countries, and other issues.

FinTech will unquestionably address and resolve several significant problems (collateral, proximity to the borrower, loan cost, etc.) that prevent business financing in Georgia, particularly small and medium-sized enterprises. However, due to a number of other factors, it is difficult to predict if introducing FinTech to the market will relieve the country's problems. Simply put, there are far too challenges to mention: low levels of market competitiveness; a lack of existing legislative support; a societal lack of financial literacy; a lack of incentive on the part of businesses to devote adequate time, money, and innovation effort; a lack of interest in the FinTech industry due to its small market size and etc.

Despite the opportunities FinTech courses offer, there are large gaps between the demands of the business and the standard academic curriculum on financial technology. Furthermore, the reason is that Georgia's FinTech sector is only somewhat developed, despite a developing trend, and there is a shortage of trained workers prepared to teach academic courses and oversee pupils.

The new curriculum must prioritize encouraging critical thinking above everything else. Additionally, there needs to be a stronger information exchange between academia and business, for instance, through the

creation of grant applications, the publication of research findings, and the implementation of cooperative education and training initiatives in real-world finance. Unfortunately, there is little to no engagement between Georgian academic institutions and FinTech companies, with few exceptions.

References

- Al Hudithi, F., & Siddiqui, K. A. (2021). Designing the guidelines for FinTech curriculum. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 9(1), 633.
- Anagnostopoulos, I. (2018). FinTech and regtech: Impact on regulators and banks. *Journal of Economics and Business*, 100, 7-25.
- Baber, H. (2020). Determinants of students' perceived learning outcome and satisfaction in online learning during the pandemic of COVID-19. *Journal of Education and e-learning Research*, 7(3), 285-292.
- Berger, A. N., & Udell, G. F. (2006). A more complete conceptual framework for SME finance. *Journal of Banking & Finance*, 30(11), 2945-2966.
- Charaia, V., & Lashkhi, M. (2021). SME Sector Development through FinTech in Georgia. *Globalization and Business*, 12, 179-185. <https://www.eugb.ge/uploads/content/N12/Vakhtang%20Charaia.pdf>
- Charaia, Vakhtang, Archil Chochia, & Mariam Lashkhi. (2021). "Promoting FinTech Financing for SME in S. caucasian and baltic states, during the COVID-19 Global Pandemic." *Business, Management and Economics Engineering* 19, no. 2: 358-372. <https://journals.vilniustech.lt/index.php/BMEE/article/view/14755>
- Chuen, K., Lee, D. and Teo, E.G. (2015), "Emergence of fintech and the LASIC principles", *Journal of Financial Perspectives*, Vol. 3 No. 3, pp. 24-36.
- Hua, K., Cobcroft, J. M., Cole, A., Condon, K., Jerry, D. R., Mangott, A., ... & Strugnell, J. M. (2019). The future of aquatic protein: implications for protein sources in aquaculture diets. *One Earth*, 1(3), 316-329.
- Jakšič, M., & Marinč, M. (2019). Relationship banking and information technology: The role of artificial intelligence and FinTech. *Risk Management*, 21(1), 1-18.
- Krathwohl, D.R. (2002). A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview. *Theory into Pract*, 41, 212-218.
- Lam, C. H., & Jackson, J. E. (2019). Teaching Electrochemistry with Common Objects: Electrocatalytic Hydrogenation of Acetol with US Coins. *Journal of Chemical Education*, 97(1), 172-177.
- Lashkhi M. (2022). *The Impact of FinTech Companies on Financial Institutions, Case of Georgia*. Generis Publishing. <https://libroterra.com/shop/business-finance/the-impact-of-fintech-companies-on-financial-institutions-789/>
- lashkhi M., Ogbaidze S., Lashkhi M., Charaia V. 2022. Startup access to finance in Georgia and international experience. *Economisti*. <https://ekonomisti.tsu.ge/?cat=nomer&leng=eng&adgi=692>
- Lee, I., & Shin, Y. J. (2018). FinTech: Ecosystem, business models, investment decisions, and challenges. *Business Horizons*, 61(1), 35-46.
- Lu, L. (2018). Promoting SME finance in the context of the FinTech revolution: A case study of the UK's practice and regulation. *Banking and Finance Law Review*, 317-343.
- NRI Journal. 2016. What is FinTech? https://www.nri.com/en/journal/2016/1031_2
- Odinet, C. K. (2018). The new data of student debt. *S. Cal. L. Rev.*, 92, 1617.
- Ozili, P. K. (2018). Impact of digital finance on financial inclusion and stability. *Borsa Istanbul Review*, 18(4), 329-340.
- Robin Saks Frankel. 2021. When Were Credit Cards Invented: The History of Credit Cards. <https://www.forbes.com/advisor/credit-cards/history-of-credit-cards/>
- Sangwan, V., Prakash, P., & Singh, S. (2019). Financial technology: a review of extant literature. *Studies in Economics and Finance*.
- Schweitzer, Mark, and Brett Barkley. "Is FinTech Good for Small Business Borrowers? Impacts on Firm Growth and Customer Satisfaction." (2017).
- Setiawan, K., & Maulisa, N. (2020, March). The Evolution of FinTech: A Regulatory Approach Perspective. In *3rd International Conference on Law and Governance (ICLAVE 2019)* (pp. 218-225). Atlantis Press.
- Walden, S. (2020). What is FinTech and how does it affect how i bank. *Forbes Advisor*.

**მულტიდისციპლინური გამოცდილების სტუდენტებისათვის
პოლიტიკის სწავლება ინოვაციური მეთოდებით**

აბსტრაქტი

ნაშრომში წარმოდგენილია კვლევა, ინოვაციური სწავლა-სწავლების სხვადასხვა მეთოდის პრაქტიკაში დანერგვით სტუდენტების ჩართულობის გასაზრდელად. „დემოკრატიული მმართველობის პრინციპების“ სწავლება, (რომელიც ფაქტიურად პოლიტიკის შესავალს წარმოადგენს), როგორც სავალდებულო კურსი მულტიდისციპლინური გამოცდილების მქონე სტუდენტებისთვის, სირთულეებთან არის დაკავშირებული. შესაბამისად, გამოვცადე სწავლების რამდენიმე ალტერნატიული მეთოდი აღნიშნული გამოწვევის საპასუხოდ. ყველაზე წარმატებული ე.წ. პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდი (PBL) აღმოჩნდა. განსაკუთრებით კი დიდ ჯგუფებთან სამუშაოდ. ეს მეთოდი ეხმარება სხვადასხვა გამოცდილებისა და ცოდნის მქონე სტუდენტებს ერთმანეთთან კომუნიკაციის დამყარებაში. PBL არის სტუდენტზე ორიენტირებული მეთოდი, რომელიც დავალების სახით აძლევს თავსატეხს ან პრობლემას, რომელიც ჯგუფმა დამოუკიდებლად უნდა ამოხსნას/გადაჭრას. კიდევ ერთი ეფექტიანი მეთოდი არის სიმულაცია, განსაკუთრებით საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიების სწავლებისას. მაგალითისთვის: ჰობსის თამაში (ასევე ცნობილი როგორც კლასიკური რეალიზმის თამაში) და მოლაპარაკებები. სტუდენტების ჩართულობის გასაზრდელად შედეგიანი გამოდგა დოკუმენტური ფილმების, მხატვრული ლიტერატურისა და დისკუსიების გამართვა. აგრეთვე, იმ მწვავე და აქტუალურ საკითხებზე, რომელიც ჯგუფს აინტერესებს დებატების ჩატარებამ აჩვენა, რომ სტუდენტები უფრო მეტად არიან დაინტერესებული პოლიტიკით. განსაკუთრებით ინტერესს იჩენენ პოლიტიკური იდეოლოგიებისა და ადამიანის უფლებების მიმართულებით. ალტერნატიული სწავლების მეთოდები სხვა დადებით თვისებებთან ერთად, სტუდენტების ობიექტურად შეფასების საშუალებასაც იძლევა. მაგალითად, PBL-ის შემთხვევაში, ლექტორი/ფასილიტატორი აქტიურად აკვირდება პროცესს და მხოლოდ უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევაში უსვამს კითხვებს სტუდენტებს, რათა სწორი მიმართულება მისცეს. ობიექტური შეფასებისათვის, სტუდენტებმა უნდა წარმოადგინონ დავალების მკაფიოდ განსაზღვრული კომპონენტებით შესრულებული ესე ან პროექტი. აღნიშნული ექსპერიმენტი წარმატებული აღმოჩნდა და მნიშვნელოვნად მივიჩნიეთ „დემოკრატიული მმართველობის პრინციპები“ (პოლიტიკის შესავალი) დაემატოს ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამას, როგორც არჩევითი კურსი.

საკვანძო სიტყვები: პოლიტიკის შესავალი, სწავლა-სწავლების მეთოდები, პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდი პრაქტიკაში, თამაშები და სიმულაციები, მულტიდისციპლინური გამოცდილების სტუდენტები.

შესავალი

ანტიკური საბერძნეთიდან დაწყებული დღემდე, პოლიტიკა წარმოადგენდა კვლევისა და სწავლების საგანს და საბოლოოდ ჩამოყალიბდა, როგორც დამოუკიდებელი მეცნიერების დარგი. უფრო მეტიც, პოლიტიკის შესავალი გახდა სავალდებულო საგანი სხვადასხვა სასწავლო მიმართულებებზე, რადგან ახალგაზრდებისა და სტუდენტებისათვის მნიშვნელოვანია ისეთი პოლიტიკური კონცეფციების სწავლება როგორც არის: მმართველობის ფორმები, პოლიტიკური სისტემები, არჩევნები, პოლიტიკური იდეოლოგიები და სხვ. პოლიტიკის სწავლება მულტიდისციპლინური გამოცდილების მქონე სტუდენტებისთვის, დიდ გამოწვევებთან არის დაკავშირებული. გამომდინარე იქიდან, რომ კურსი სავალდებულოა, სტუდენტები ხანდახან ვერ აღიქვამენ მის მნიშვნელობას და მხოლოდ მოვალეობის მიზნით

¹ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის მონვეული ლექტორი, ელ-ფოსტა: sandavitashvili@gmail.com

ირჩევენ. აქედან გამომდინარეობს დაბალი ჩართულობა ლექციებზე, განსაკუთრებით კი, ტრადიციული 'ცოდნის გადაცემის' მეთოდით სწავლებისას. იმისათვის, რომ გაზრდილიყო სტუდენტთა ინტერესი, თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის სამაგისტრო პროგრამის ფარგლებში წარმატებით გამოვცადე პოლიტიკის სწავლების ინოვაციური მეთოდები. გამომდინარე იქიდან, რომ აღნიშნული საგანი განკუთვნილია ბაკალავრიატის სტუდენტებისთვის, ექსპერიმენტი სხვადასხვა უნივერსიტეტებში გაგრძელდა და ხანგრძლივადიან პერიოდში გამოჩნდა, რომ ინოვაციური მეთოდებით სწავლებისას სტუდენტები უფრო მეტ ინტერესს იჩენენ კურსის მიმართ. ტრადიციული ლექციების საშუალებით, ლექტორს შეუძლია სტუდენტებს გადასცეს დიდი რაოდენობით ცოდნა, მაგრამ დიდ ჯგუფებში მსგავსი მიდგომა ნაკლებად ეფექტურია, რადგან, ყველა სტუდენტი ვერ ახერხებს აქტიურობას სასწავლო პროცესში.

სტატიის მიზანს წარმოადგენს დაგროვებული გამოცდილების ანალიზით საუკეთესო პრაქტიკების აღმოჩენა სასწავლო პროცესში მულტიდისციპლინური გამოცდილების მექანე სტუდენტების ჩართულობის გასაზრდელად, ასევე, მსოფლიოსა და საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესების მიმართ ინტერესის გასაჩენად. კურსის დასრულების შემდეგ სტუდენტებს უნდა განუვითარდეთ სწავლის უნარი (ვისწავლოთ, როგორ ვისწავლოთ), აგრეთვე, უნდა შეძლონ სხვადასხვა დისციპლინაში გამოწვევების ანალიზი და ჰიპოთეზის შემუშავება (Kauffman, 2015, pp. 111-115). ჩემი გამოცდილების გათვალისწინებით, რომელიც 'დემოკრატიული მმართველობის პრინციპების' ინფორმაციული ტექნოლოგიების, მენეჯმენტისა და ეკონომიკის სტუდენტებისთვის სწავლებისას დავაგროვე სხვადასხვა ქართულ უნივერსიტეტებში, ტრადიციული მეთოდები ნაკლებად ეფექტურია. შესაბამისად, დავინწყე ალტერნატიული სწავლა-სწავლების მეთოდების ძიება და ჯონ იშიამას წიგნში 'პოლიტიკის მეცნიერებისა და საერთაშორისო სწავლა-სწავლების სახელმძღვანელოში' აღმოვაჩინე, რომ მესამე თავი სრულად მიძღვნილია სწავლების ტექნიკების საუკეთესო პრაქტიკისთვის. სასწავლო პროცესში გამოცდილი მეთოდებიდან აღმოვაჩინე, რომ ყველაზე ეფექტურია პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდი (PBL), პოლიტიკისა და საერთაშორისო ურთიერთობების სწავლება ფილმებითა და მხატვრული ლიტერატურით, დისკუსიებით/დებატებით და სიმულაციებით/თამაშებით (Ishiyama, 2015). სტატიაში განხილული იქნება თეორიისა და პრაქტიკის შერწყმა რათა ვუპასუხოთ კითხვას: რომელი სწავლა-სწავლების მეთოდებია ყველაზე ეფექტური ინტერდისციპლინური ჯგუფებისთვის 'დემოკრატიული მმართველობის პრინციპების' (პოლიტიკის შესავალი) სასწავლებლად?

I. პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდი (PBL)

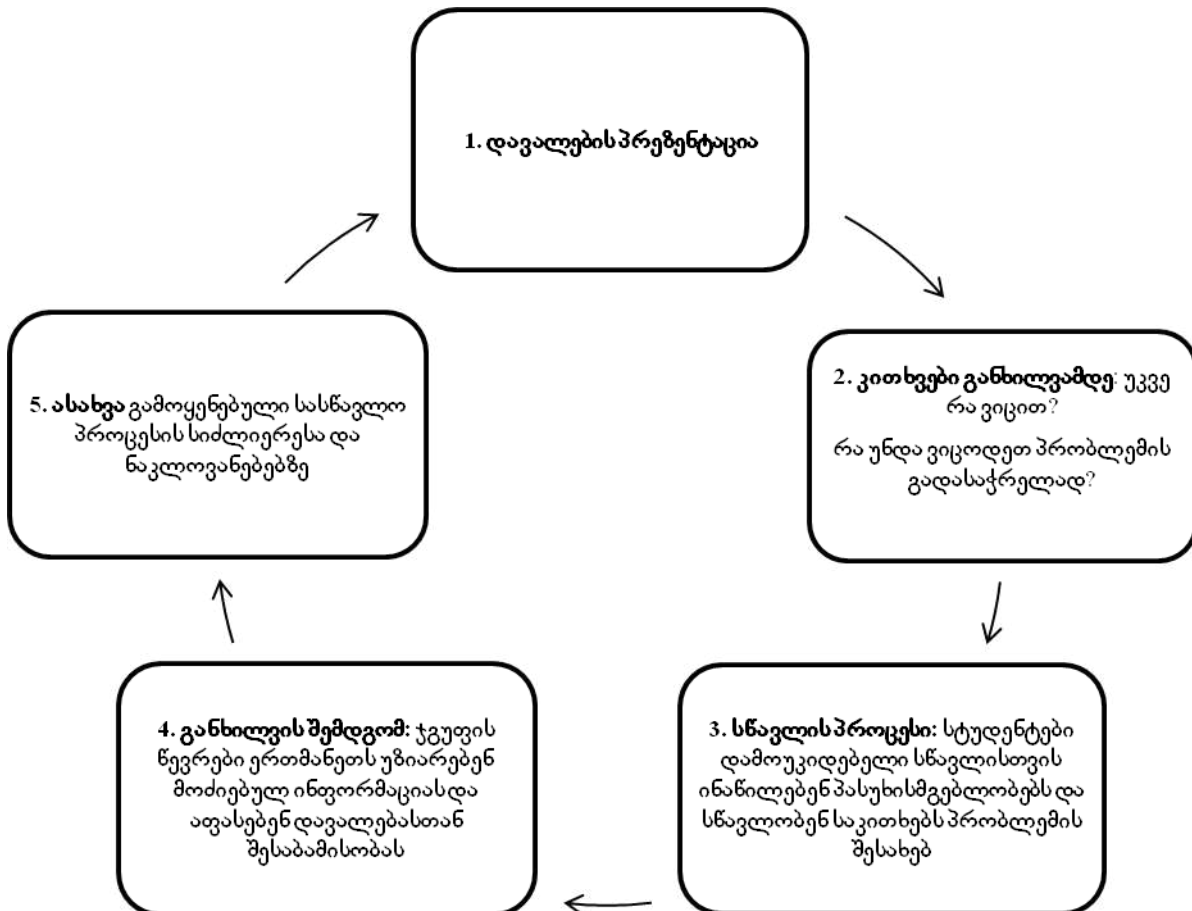
პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდი (PBL) წარმოადგენს ყველაზე ხშირად გამოყენებად სწავლების მოდელს ჩემი ლექციების დროს, რადგან ხელს უწყობს ინკლუზიურ სწავლებას, რომელიც მართალია თავდაპირველად სამედიცინო განათლების მისაღებად გამოიყენეს 1960-იან წლებში, მაგრამ მოგვიანებით დაინერგა სხვადასხვა დისციპლინებშიც, მათ შორის პოლიტიკის მეცნიერებაში. PBL შესაძლებლობას იძლევა სტუდენტებმა სიღრმისეული ცოდნა მიიღონ დამოუკიდებლად და ამავედროულად გაიზარდოს მათი ჩართულობა სასწავლო პროცესში. აღნიშნული მეთოდი ხელს უწყობს ე.წ. 'ვისწავლოთ როგორ ვისწავლოთ' უნარის გაუმჯობესებას. შესაბამისად, PBL აღმოჩნდა ყველაზე ეფექტიანი მეთოდი ინტერდისციპლინურ ჯგუფებთან მუშაობისას.

PBL-ის მთავარ ასპექტს წარმოადგენს ჯგუფური მუშაობა, რაც ზემოთჩამოთვლილი უპირატესობების გარდა, ხელს უწყობს კომუნიკაციის უნარის განვითარებას (Ishiyama, 2015). უნდა გავითვალისწინოთ, რომ მიუხედავად ჯგუფური დავალებისა, ფასილიტატორმა ყურადღება უნდა მიაქციოს აგრეთვე ინდივიდუალურ აქტივობებსაც, რადგან აღნიშნული მეთოდით სწავლების ყველაზე მნიშვნელოვან და საბოლოო მიზანს წარმოადგენს დამოუკიდებელი მკვლევარების მომზადება, რომლებიც განსხვავებულ გარემოში მუშაობას თავს გაართმევენ (Hussin, 2019, p. 14). PBL-ის სტრუქტურა მდგომარეობს შემდგომში: 10-15 წევრიან ჯგუფებში სტუდენტები ცდილობენ ლექტორის მიერ დასახული პრობლემის გადაჭრას/თავსატეხის ამოხსნას და ის უნდა აკმაყოფილებდეს სამ ძირითად პრინციპს დავალების წარმატებით შესასრულებლად: უნდა შეიცავდეს პრობლემაზე დაფუძნებულ პროცესს ცოდნის შესაძენად; 2) უნდა იყოს მსწავლელებზე ორიენტირებული, 3) უნდა იყოს კოლაბორაციული (Ishiyama, 2015, pp. 369-372). იმისათვის, რომ აღნიშნული პრინციპები წარმატებით განხორციელდეს, მნიშვნელოვანია კარგად ჩამოყალიბებული დავალება. მაგალითისთვის, ინტერდისციპლინურ ჯგუფთან მუშაობისას კარგად სტრუქტურირებული დავალება უფრო ეფექტიანს ხდის პროცესს. მისი შემუშავება ლექტორისთვის გამოწვევას წარმოადგენს, მაგრამ დროთა განმავლობაში, სტუდენტების ჩართულობასთან ერთად დავალებებიც უმჯობესდება. არ უნდა დაგვავინწყდეს, რომ სწორედ, კარგად ჩამოყალიბებული

პრობლემა უწყობს ხელს სტუდენტების აქტიურობის გაზრდას. შესაბამისად, იგი საინტერესო უნდა იყოს ჯგუფის ყოველი წევრისათვის. აქედან გამომდინარე, რეკომენდირებულია ლექტორი/ფასილიტატორი კარგად იცნობდეს სტუდენტების ინდივიდუალურ გამოცდილებას, ცოდნასა და ინტერესებს. კარგი დავალება არ უნდა მიუთითებდეს სტუდენტებს იკვლიონ ერთი სწორი პასუხი. პირიქით, რაც უფრო მრავალფეროვან შედეგებს მიიღებენ სხვადასხვა ჯგუფები, მით უფრო წარმატებულია PBL მეთოდი. პოლიტიკის მეცნიერებისა და საერთაშორისო ურთიერთობების სწავლა-სწავლების სახელმძღვანელოს მიხედვით, არსებობს კარგი დავალების სამი მახასიათებელი: 1) ხელი უნდა შეუწყოს განხილვას, აღწერის ნაცვლად 2) ხელმძღვანელობს ჯგუფს მხოლოდ საწყის ეტაპზე; და 3) კვლევისთვის უზრუნველყოფს გარკვეული ტიპის ჩარჩოს (Ishiyama, 2015, pp. 372-376).

აუდიტორიაში მუშაობისას, სტუდენტებმა უნდა განიხილონ დავალება სხვადასხვა მეთოდების გამოყენებით, მაგრამ არსებობს მაასტრიხტის უნივერსიტეტის მიერ შემუშავებული შვიდ საფეხურიანი გზამკვლევი, რომელიც დაეხმარებათ სტუდენტებს დისკუსიის ფასილიტაციაში, კერძოდ, იგი სტუდენტებს მოუწოდებს შემდეგს:

1. განიხილეთ საქმე და დარწმუნდით, რომ ყველას ესმის პრობლემა
 2. განსაზღვრეთ, ჩამოაყალიბეთ და დაადგინეთ კითხვები, რომლებზეც პასუხის გაცემა საჭიროა დავალების უკეთესად აღსაქმელად
 3. გამართეთ დისკუსია იმის შესახებ, თუ უკვე რა იცის ჯგუფმა და მოახდინეთ პოტენციური გადაწყვეტილებების იდენტიფიცირება
 4. გაანალიზეთ და დაასტრუქტურეთ „ბრენშტორმინგის“ სესიის შედეგები
 5. ჩამოაყალიბეთ სასწავლო მიზნები იმ ცოდნისთვის, რომელიც ჯერ კიდევ აკლია ჯგუფს
 6. წარმართეთ დამოუკიდებლად სწავლის პროცესი, ინდივიდუალურად ან მცირე ჯგუფებში: ნაიკითხეთ სტატიები ან წიგნები, მიჰყევით პრაქტიკულ გაკვეთილებს ან დაესწარით ლექციებს საჭირო ცოდნის მისაღებად
 7. განიხილეთ დასკვნები (ეს ეტაპი იმართება მომდევნო სესიაზე) (Maastricht University, n.d.)
- რაც შეეხება PBL-ის ციკლს, იგი მდგომარეობს შემდგომში (Maurer, 2015, p. 371):

PBL-ის პრაქტიკაში განხორციელებას დიდი დრო და ენერჯია სჭირდება, მაგრამ შედეგია, განსაკუთრებით, ინტერდისციპლინური გამოცდილების მექონე სტუდენტებთან მუშაობისას. იმისათვის, რომ აღნიშნული მოდელი ეფექტიანად დაინერგოს, სტუდენტებს გაცნობისას ყოველთვის ვთხოვ სახელთან და გვართან ერთად ისაუბრონ მათ განათლებასა და ინტერესებზე, რომლებიც შეიძლება მოერგოს დემოკრატიული მმართველობის პრინციპებს. ამ გზით, ინფორმაცია მაქვს სტუდენტების საერთო ცოდნისა და გამოცდილების, ასევე, ინტერესების შესახებ. თუ მათ მიერ მოწოდებული ინფორმაცია საკმარისი არ არის, აუცილებელია დამაზუსტებელი კითხვების დასმა. კურსის პირველი ლექცია არის პოლიტიკის ზოგადი მიმოხილვა. შესაბამისად, ლექციის ახსნამდე ვეკითხები სტუდენტებს მათ რა იციან პოლიტიკის შესახებ, რაც საშუალებას მაძლევს გავზომო მათი ცოდნა. აღნიშნულ პროცესს წარვმართავ ე.წ. „სოკრატეს მეთოდით“, რომელიც საშუალებას მაძლევს დამატებითი ინფორმაცია შევავსო დავალების შესამუშავებლად. სოკრატეს მეთოდის უპირატესობა ტრადიციულ „ცოდნის გადაცემასთან“ შედარებით გვაძლევს უპირატესობას, რომ სტუდენტებს მივუთითოთ გზა, რომელსაც თავად გაივლიან სწორი პასუხის გასაცემად. ეს არის მეტნილად დიალოგი სტუდენტსა და ლექტორს შორის, მაგრამ მნიშვნელოვანია მართებული კითხვების დასმა, სასურველი შედეგის მისაღწევად (Trepanier, 2018, pp. 1-2).

მას შემდეგ, რაც შევავსოვთ ინფორმაციას, სტუდენტების გამოცდილებისა და განათლების შესახებ, იწყება დავალების წარდგენა და შესაბამისად, PBL-ის ციკლი. სტატიის მომდევნო ნაწილი განიხილავს ამ მეთოდის წარმატებით შესრულების ფაზებს.

PBL დავალების მაგალითი 1: საარჩევნო პროცედურის შესწავლა

წახმოიგინეთ, რომ თქვენ ხართ პოლიტიკური პარტიის წახმომადგენელი და მომდევნო საპარლამენტო არჩევნები გიახლოვდებათ. ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ გამოაცხადა თაჩილი და თქვენს დავალებას წახმომადგენს მოამზადოთ საარჩევნო სტრატეგია პარტიისათვის. ხა აჩის თქვენი გეგმა? ვის ხვდებით და ხოდის?

1. დავალება და ფასილიტაცია

მას შემდეგ, რაც ჯგუფები დაკომპლექტდება, ფასილიტატორი ხსნის დავალებას და ამონებს სტუდენტების ცოდნას (ამ შემთხვევაში არჩევნების შესახებ) და აძლევს ჯგუფებს დროს საკითხის განსახილველად. დისკუსიის პროცესში, ლექტორის როლი არის ყურადღების მიქცევა და მხოლოდ უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევაში ჩარევა. პირველი სესიის დროს უმჯობესია პროაქტიული ფასილიტაცია, რადგან ჯგუფის წევრები ჯერ კიდევ არ იცნობენ ერთმანეთს და შესაძლოა არ ჰქონდეთ ჯგუფში მუშაობის გამოცდილება. ამ ეტაპზე შესაძლებელია ჯგუფის წევრებთან ხშირად მისვლა და კითხვების დასმა, რომ დავრწმუნდეთ პროცესის მართებულ მიმდინარეობაში. მომდევნო სავარჯიშოების დროს მიზანშეწონილია, თავი ავარიდოთ ხელოვნურად პროცესში ჩარევას და მხოლოდ იმ შემთხვევაში დავებმართოთ სტუდენტებს, თუ ისინი ძალიან აცდნენ დავალების თემატიკას.

2. წინა სადისკუსიო კითხვები

აღნიშნულ ეტაპზე სტუდენტები განიხილავენ არა მხოლოდ დავალებას, არამედ ამონებენ ჯგუფის ცოდნას დავალების შესახებ და შეიმუშავენ სამოქმედო გეგმას დავალების შესასრულებლად. ამისათვის საჭიროა უპასუხოთ ორ ძირითად კითხვას: უკვე რა ვიცით? და რა უნდა ვიცოდეთ პრობლემის გადასაჭრელად? (Maurer, 2015, p. 371). ამ დროს, სტუდენტები გადიან მასტრიხტის უნივერსიტეტის გზამკვლევის პირველ ხუთ საფეხურს: პრობლემის გაგება, კითხვების იდენტიფიცირება, „გონებრივი შტურმი“, „გონებრივი შტურმის“ შედეგების სტრუქტურირება და სასწავლო მიზნების/ამოცანების ფორმულირება. ფასილიტატორმა ყურადღება უნდა მიაქციოს ჯგუფში როლების გადანაწილებას. აუცილებელია ჯგუფში ერთი სტუდენტი იყოს ლიდერი, რომელიც მედიაციას უწევს პროცესს და ხელს უწყობს სხვა წევრების ეფექტიან ჩართულობას, აჭამებს დისკუსიის შედეგებს, ანაწილებს მოვალეობებს და წარმოადგენს საბოლოო კვლევას შემდეგ სესიაზე. კიდევ ერთი პოზიცია არის მდივანი,

რომლის მოვალეობას წარმოადგენს ინფორმაციის შეგროვება, დისკუსიის რეპორტის მომზადება და ვიზუალური პერსპექტივის ჩვენება ჯგუფის წევრებისთვის. დამატებით, როგორც სხვა წევრები მონაწილეობას იღებს განხილვაში. (Maurer, 2015, p. 372). მას შემდეგ, რაც ეს ეტაპი დასრულდება, სტუდენტებმა უნდა იცოდნენ ინდივიდუალური ან შიდა-ჯგუფური დავალებები, რომელიც უნდა წარმოადგინონ მომდევნო ლექციაზე.

3. თვითშესწავლა

სტუდენტებს აქვთ ერთი კვირა ინდივიდუალური სამუშაოების შესასრულებლად. ამ ეტაპზე, ხდება ინფორმაციის შეგროვება და ანალიზი. ფასილიტატორმა ყურადღება უნდა მიაქციოს, რომ ყველა სტუდენტი აღჭურვილია შესაბამისი უნარებით, რომ თავი გაართვას დამოუკიდებლად მუშაობის პროცესს. გასათვალისწინებელია, რომ სწავლის ყველაზე დიდი ნაწილი მიმდინარეობს აუდიტორიის გარეთ, ინდივიდუალურად, სწორედ, ამ ფაზის დროს.

4. პოსტ-დისკუსია

პოსტ-დისკუსიის დროს ლიდერი აერთიანებს შეგროვებულ ინფორმაციას ერთი სრული მაქსიმუმ სამ გვერდიანი რეპორტის სახით. საკითხი და მსჯელობა აუცილებლად რელევანტური უნდა იყოს და პასუხობდეს პრობლემას/თავსატებს.

5. ასახვა

PBL-ის ციკლი სრულდება ასახვით, რომელიც აფასებს სასწავლო პროცესს, პრობლემებსა და ცვლილებებს, რომელიც საჭიროა რეპორტის სრულყოფისთვის. ჯგუფი აკეთებს პრეზენტაციას და აცნობს აუდიტორიას მათ აქტივობებსა და აღმოჩენებს, რომელიც 10-15 წუთი გრძელდება.

შეფასება PBL მეთოდში

საბოლოო ეტაპი, რა თქმა უნდა, არის შეფასება. ამ დროს ფასილიტატორი/ლექტორი სტუდენტებს აძლევს რეკომენდაციას როგორ გააუმჯობესონ სამუშაო პროცესი და წერს ქულებს. მაურერის მიხედვით, ორი მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რომელიც ხელს უწყობს სტუდენტების სწავლის პროცესის გაუმჯობესებას: „დასაწყისში, სტუდენტებს ვთხოვთ თვითშეფასებას, სადაც ფასილიტატორს უხსნიან რა ძლიერი და სუსტი მხარე ჰქონდა მათ ჯგუფს სამუშაო პროცესში. სასწავლო კურსის შუაში ან ბოლოს, სტუდენტები იმეორებენ PBL მეთოდს და შესაძლებლობა აქვთ აღმოფხვრან სისუსტეები“ (Maurer, 2015, pp. 377-378).

ამის შემდეგ ხდება სტუდენტების ინდივიდუალური შეფასება, რომელიც წარმოადგენს დებატების საგანს PBL მეთოდში. ტრადიციული შეფასება დამოკიდებულია სტუდენტების ინდივიდუალურ პერფორმანსზე სხვადასხვა გზით, ეს იქნება გამოკითხვა სემინარზე, ესსე, რეფერატი და სხვ. იქიდან გამომდინარე, რომ სტუდენტები ჯგუფურად მუშაობენ, ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია მათი სამართლიანად შეფასება, შესაბამისად, ფასილიტატორი აქტიურად უნდა აკვირდებოდეს მუშაობას აუდიტორიაში. აგრეთვე, კითხვებს უსვამს როგორც სპიკერს, ისე ჯგუფის სხვა წევრებს და ამომწმებს მათ ჩართულობას. პრაქტიკამ აჩვენა, რომ სწორი შეფასების დასაწერად, სტუდენტებმა უნდა ჩამოწერონ ვინ რა საკითხზე მუშაობდა, რაც საშუალებას გვაძლევს გავიგოთ სტუდენტების მიერ შესრულებული დავალების ხარისხი ინდივიდუალურად და არა ჯგუფურად.

ჩემი გამოცდილებიდან გამომდინარე, აღნიშნული სწავლების მეთოდი, ასევე, წარმატებული აღმოჩნდა დიდ ჯგუფებთან (50 სტუდენტი) მუშაობისას. თუმცა, მიუხედავად პოზიტიური გამოცდილებისა, მთელი კურსის PBL-ით ჩატარება საკმარისი არ არის. შესაბამისად სხვა მეთოდების ჩართვაც მნიშვნელოვანია, რათა სტუდენტებს PBL მეთოდი რუტინად არ ექცეთ და შეინარჩუნონ ინტერესი.

II. თამაშები და მოდელირება

დემოკრატიული მმართველობის პრინციპების სილაბუსი შეიცავს ისეთ თეორიულ კონცეფციებს როგორც არის: საერთაშორისო ურთიერთობები, პოლიტიკური იდეოლოგიები, პოლიტიკური სისტემები, დემოკრატიის ფორმები და სხვ. შესაბამისად, არის საკითხები, რომლებსაც PBL-ზე უკეთესად სხვა

სწავლა-სწავლების მეთოდები დაფარავს. თამაშები და მოდელირება ეფექტური მეთოდებია განსაკუთრებით საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიების ახსნისას, რადგან ეხმარება სტუდენტებს თავად გამოსცადონ სხვადასხვა თეორია სხვადასხვა გარემოში.

ვიქტორ ასალი საუბრობს ორ ძირითად იდეაზე ეფექტიანი მოდელირების განსახორციელებლად: „პირველ რიგში, შესაძლებელია იმ სამყაროს მოდელირება, რაც ამარტივებს წესებს. მეორე, ამ წესებს შეიძლება ჰქონდეს გადაწყვეტილების მიღების გარკვეული არქიტექტურის, ან პიროვნული ან ინსტიტუციური მახასიათებლების, ან მართლაც შემთხვევითი მოვლენების ფორმა.“

მოდელირების უპირატესობად ასალი შესაძლებლობებს მიიჩნევს. მისი აზრით, აღნიშნული მეთოდი სტუდენტებს საშუალებას აძლევს, გამოიკვლიონ და აღმოაჩინონ საინტერესო საკითხები. დამატებითი არგუმენტი არის ის, რომ სტუდენტებს შეუძლიათ მიიღონ ზოგადი ცოდნა და გამოცდილება მოლაპარაკებების დინამიკის შესახებ. და ბოლოს, მოდელირება ხელს უწყობს ურთიერთობების გაუმჯობესებას ჯგუფში. ზოგადად, ეს მეთოდი ეხმარება სტუდენტებს, მიიღონ როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული ცოდნა და გამოცდილება (Asal, 2015, pp. 305-306).

იქიდან გამომდინარე, რომ დემოკრატიული მმართველობის პრინციპები კომპლექსური საგანია, ვცდილობ, საბაზისო კონცეფციები და თეორიები ავუსხსნა სტუდენტებს. შესაბამისად, საერთაშორისო ურთიერთობების ახსნისას, ორ ძირითად თეორიაზე ვაკეთებ არჩევანს: რეალიზმი და ლიბერალიზმი (იდეალიზმი), იმის ნაცვლად რომ ყველა თეორია განვიხილოთ სიღრმისეულად, რაც გაართულებს საერთაშორისო ურთიერთობების პარადიგმის აღქმას, რომელიც ხშირ შემთხვევაში ისედაც სხვადასხვა შეთქმულების თეორიის გავლენის ქვეშაა. არსებობს მოდელირებისა და თამაშების მრავალი ვერსია, მაგრამ პრაქტიკამ მაჩვენა, რომ ყველაზე მეტ ინტერესს სტუდენტები იჩენენ ორი თამაშის მიმართ, რომლებსაც კარგად აღწერს ვიქტორ ასალი. პირველი არის, 'კლასიკური რეალიზმის თამაში' (ასევე ცნობილი როგორც ჰობსის თამაში), რომელსაც რეალიზმის ასახსნელად ვიყენებ და მეორე, ევროკავშირის საგარეო საქმეთა საბჭოს მოდელირება, როგორც თანამშრომლობისა და შეთანხმების საშუალებით გადაწყვეტილების მიღების პროცესი ევროკავშირში.

აუდიტორიის გასახურებლად და ყინულის გასაღვობად სტუდენტებს ვყოფ ორ ჯგუფად და ვთხოვ ყველა სკამი აუდიტორიის ცენტრში შეაგროვონ, შემდეგ ვაძლევ დავალებას ყველა სკამი გადაიტანონ ერთ კედელთან. ჩვეულებრივ, სტუდენტები იწყებენ ერთმანეთისთვის სკამების მოპარვას ან წართმევას, რამდენიმე წუთიანი კამათის შემდეგ, ვაჩერებ მათ და ვუხსნი დავალების რეალურ არსს. ეს არის თანამშრომლობა, მიუხედავად იმისა, რომ სხვადასხვა ჯგუფებს წარმოადგენენ, მათ საერთო მიზანი აქვთ და მნიშვნელოვანია დავალების სწორი ინტერპრეტაცია. ამის შემდეგ, სტუდენტები უფრო ყურადღებით აკვირდებიან თითოეულ სიტყვას და კონცენტრირებულნი არიან დავალების შინაარსის გაგებაზე.

შემდეგი არის კლასიკური რეალიზმის თამაში და ამისათვის საჭიროა თან გქონდეთ ორი შეკვრა სათამაშო კარტი. თითოეული სტუდენტი იღებს ერთ კარტს და ერთმანეთს ეჭიბრებიან „ჯეირანის“ თამაშში. წაგებული მოგებულს აძლევს კარტს და იღებს ახალს. ეს გრძელდება მანამდე, სანამ არ დასრულდება კარტი და ამის შემდეგ იწყება თამაში გავარდნაზე. თამაში გრძელდება ფინალური ორი მონაწილის დარჩენამდე. ამ დროს, ფასილიტატორი აჩერებს თამაშს და სვავს კითხვას: რა იყო თქვენი მოტივაცია თამაშის დროს? ძირითადად ვიღებთ ორ პასუხს: მოგება და გადარჩენა. შემდეგ ფასილიტატორი კიდევ ერთხელ ეკითხება: თქვენი აზრით რა არის ამ თამაშის მიზანი? და განიხილავს აღნიშნულ საკითხს სტუდენტებთან ერთად. რომლის შემდეგ, აძლევს დამატებით დავალებას წაიკითხონ ჰობსის ლევიათანის მეცამეტე თავი: კაცობრიობის ბუნებრივი მდგომარეობა. მომდევნო სესიაზე, ფასილიტატორი/ლექტორი სტუდენტებთან ერთად განიხილავს ბრძოლის სამ ძირითად პრინციპს სტუდენტებთან ერთად: კონკურენცია, განსხვავება და დიდება. ეს თამაში ასწავლის სტუდენტებს, რომ ბრძოლის თავიდან არიდება მათივე საუკეთესო ინტერესებშია, მაგრამ ყოველმა მათგანმა საპირისპირო გადაწყვეტილება მიიღო და უსადაგებს მათ ქცევას ჰობსის მიერ ახსნილ მოტივებს.

მომდევნო დავალება არის მოლაპარაკებები ჰუმანიტარული კრიზისის გადაჭრის შესახებ ჰიპოთეტურ კონტინენტსა და სახელმწიფოებში. თითოეული სტუდენტი წარმოადგენს ევროკავშირის წევრ ქვეყანას, საკუთარი ინტერესებით ევროკავშირის საგარეო საქმეთა საბჭოში. დამატებით, პროცესში ჩართულნი არიან: ჩინეთი, რუსეთი და აშშ, რომლებსაც აგრეთვე აქვთ გარკვეული ინტერესები და გადაწყვეტილების მიღების პროცესზე გავლენა. აღნიშნული დავალების მიზანს წარმოადგენს აუხსნას სტუდენტებს, თუ რატომ არის მნიშვნელოვანი საერთაშორისო სამართლის დაცვა და კომპრომისის მეშვეობით საუკეთესო გადაწყვეტილების მიღება ფორმალური და არაფორმალური მოლაპარაკებებისას. დავალება, აგრეთვე, ასწავლის სტუდენტებს, როგორ იქმნება ალიანსები და სტრატეგიული

პარტნიორობა საერთაშორისო ურთიერთობებში. მოდელირება ორიენტირებული არის განსაზღვროს ეროვნული ინტერესები და დაამყარონ სტრატეგიული კავშირები საერთო ინტერესების მქონე სახელმწიფოებთან.

სტუდენტების საბოლოო შეფასება ხდება საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიების,- რეალიზმისა და იდეალიზმის შედარებითი ანალიზის შესახებ მომზადებული ესეებით.

III. სწავლების სხვა სასარგებლო მეთოდები

მულტიდისციპლინურ ჯგუფთან მუშაობისას მნიშვნელოვანია საინტერესო გარემოს შექმნა. გამომდინარე იქიდან, რომ სტუდენტების უმრავლესობა არ განიხილავს მომავალში პოლიტიკის მეცნიერების მიმართულებით სწავლას და დასაქმებას, მხოლოდ პოლიტიკური კონცეფციების ახსნა საკმარისი არ არის. მათ სჭირდებათ პრაქტიკული მაგალითები, რომ უკეთესად აღიქვან და დაუკავშირონ თეორია პრაქტიკას. ტოტალიტარული რეჟიმების შესახებ სალექციო მასალასთან ერთად, სტუდენტები ინტერესს იჩენენ დოკუმენტური ფილმების მიმართ. შესაბამისად, შერჩეული მაქვს Netflix-ის დოკუმენტური მინისერიალი: „როგორ გავხდეთ ტირანი“. თითოეული ეპიზოდი დაახლოებით 30 წუთიანია და საშუალება გვაქვს ერთ ლექციაზე ორ სერიას ვუყუროთ. უმეტეს შემთხვევაში ვირჩევ შემდეგ ეპიზოდებს: 1. ძალაუფლების ხელში ჩაგდება (ადოლფ ჰიტლერის შესახებ) და 4. გააკონტროლე სიმართლე (სტალინის შესახებ). დავალება არის წაიკითხოთ ჯორჯ ორუელის 1984 და განიხილონ მომდევნო სემინარზე. ბოლოს, სტუდენტები წერენ ესეს ტოტალიტარული რეჟიმების შესახებ, რომელიც მათთვის საინტერესოა. მნიშვნელოვანია, რომ ესე იყო ანალიტიკური და არა დესკრიფციული.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი თავი სილაბუსში არის სამოქალაქო უფლებები და თავისუფლებები. უპირველეს ყოვლისა სტუდენტებს ვაკითხებ საქართველოს კონსტიტუციის მეორე თავს: ადამიანის ძირითადი უფლებები. უმჯობესია მისი ერთად წაკითხვა, რადგან საშუალება გვაქვს პარალელურად განვიხილოთ და დავეხმარო გაურკვეველი ნაწილების ინტერპრეტაციაში. აღნიშნულ საკითხზე დებატები ყოველთვის საინტერესო გამოდის და სტუდენტების ჩართულობაც მაღალია. მაგალითისათვის ლექტორს მოაქვს საინტერესო კაზუსი. საკუთარი გამოცდილებიდან ვიტყვი, რომ მე უპირატესობას ვანიჭებ ე.წ. 'სამაშველო ნავის საქმეს'. ეს არის ნამდვილი ამბავი ჩაძირული გემის ოთხ გადარჩენილ მებღვაურზე (THE QUEEN v. DUDLEY AND STEPHENS., 1884). უმეტეს შემთხვევაში წარმატებული დებატებისთვის, მნიშვნელოვანია სტუდენტების პოზიციების გაგება და მათი ჯგუფებად გადანაწილება. აუცილებელია მათთვის გარკვეული დროის მიცემა, რათა მოამზადონ არგუმენტები და დაასახელონ სპიკერი, რომელსაც უფლება აქვს მიიღოს გადაწყვეტილება ვინ უპასუხებს ოპონენტი ჯგუფის არგუმენტს. ტრადიციულად, დებატების შემდეგ სტუდენტები წერენ ესეს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების საინტერესო ქეისის შესახებ.

დასკვნა

პოლიტიკის შესავალის სწავლება მულტიდისციპლინური გამოცდილების სტუდენტებისთვის სირთულეებთან არის დაკავშირებული, მაგრამ სწორი მიდგომით შესაძლებელია სტუდენტთა ჩართულობის გაზრდა. არსებობს სწავლა-სწავლების მრავალი ინოვაციური მეთოდი და პრაქტიკაში რამდენიმე მათგანი გამოვცადე საქართველოს რამდენიმე უნივერსიტეტის ინფორმაციული ტექნოლოგიების, ბიზნესისა და ეკონომიკის სტუდენტებთან. ჩემ შემთხვევაში ყველაზე წარმატებული კი PBL მეთოდი აღმოჩნდა, რაც არ უნდა გასაკვირი იყოს, განსაკუთრებით დიდ ჯგუფებთან მუშაობისას. ეს არის მსწავლელებზე ორიენტირებული მეთოდი, რომლის დროსაც სტუდენტები თავად ცდილობენ ცოდნის მიღებას, ლექტორი კი ფასილიტაციას უწევს პროცესს. ერთ-ერთ მნიშვნელოვან უპირატესობას კი წარმოადგენს სტუდენტებისთვის ინდივიდუალურად და ჯგუფში მუშაობის გამოცდილების მიღება.

PBL-ს ვიყენებ ძირითადი სწავლების მეთოდად, მაგრამ საკმარისი არა არის, რომ კურსი სრულად დაფაროს. შესაბამისად, მოდელირება და თამაშები, არის დამატებითი ინსტრუმენტი საერთაშორისო ურთიერთობების თეორიების ასახსნელად. ყველაზე ხშირად კი კლასიკური რეალიზმის თამაშსა და ევროკავშირის მოდელირებას ვიყენებ. თითოეული მათგანი შეესაბამება რეალიზმისა და ლიბერალიზმის თეორიებს.

სილაბუსი არ გვაძლევს საშუალებას, რომ ვიკვლიოთ სხვადასხვა ტოტალიტარული რეჟიმი და ამავედროულად, მხოლოდ თეორიული ჩარჩოს ახსნა საკმარისი არ არის. აღნიშნულის კომპენსირება შესაძლებელია დოკუმენტური ფილმებისა და მხატვრული ლიტერატურის საშუალებით. ბოლოს სტუდენტები წერენ ანალიტიკურ ესეს რეჟიმების შესახებ.

სამოქალაქო უფლებებისა და თავისუფლებების ახსნისას, სტუდენტებს ვაცნობ თავიანთ უფლებებს და ვხსნი, რას ნიშნავს თითოეული უფლება, რომელიც კონსტიტუციით აქვს გარანტირებული საქართველოს მოქალაქეს. შემდეგ ვაწყობთ დებატებს და ბოლოს, ტრადიციულად წერენ ესეს ადამიანის უფლებების შესახებ.

დასკვნის სახით შემიძლია ვთქვა, რომ ალტერნატიული და ინოვაციური სწავლა-სწავლების მეთოდები, ტრადიციულ სწავლებასთან შედარებით უფრო ეფექტურია, განსაკუთრებით კი, იმ შემთხვევაში თუ მუშაობა გვიწევს მულტიდისციპლინური გამოცდილების მქონე ჯგუფთან. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ ლექტორმა იცოდეს სტუდენტების განათლებისა და ინტერესების შესახებ. ეს გვეხმარება დავალებების სწორად შერჩევაში. ობიექტური შეფასებისათვის კი აუცილებელია აქტიური დაკვირვება ფასილიტაციის პროცესში. დამატებით, მნიშვნელოვანია განისაზღვროს ქულების გადანაწილების კონკრეტული კრიტერიუმები.

ჩამოთვლილი მეთოდები სთავაზობს სტუდენტებს გაიუმჯობესონ უნარი 'როგორ ვისწავლოთ' და აითვისონ კვლევის მეთოდოლოგიები პრაქტიკაში, რაც დაეხმარება არა მხოლოდ პოლიტიკის მეცნიერების შესწავლისას, არამედ ნებისმიერი სხვა სფეროში; ხელს შეუწყობს წერის უნარების განვითარებაში, ასევე, ჯგუფში და ინდივიდუალურად მუშაობის გამოცდილებას და ამავდროულად დაეხმარება, დამოუკიდებლად მიიღონ სიღრმისეული ცოდნა სხვადასხვა საკითხების შესახებ.

ევროპული კვლევების მულტიდისციპლინური შინაარსიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანია ბაკალავრიატის სტუდენტებმა ისწავლონ საკვანძო პოლიტიკის მეცნიერებისა და საერთაშორისო ურთიერთობების კონცეფციები. თეორიული ცოდნა დაეხმარება მათ მარტივად აითვისონ სხვა კურსები, მაგალითად როგორც არის: ევროპის პოლიტიკა, ევროკავშირში ინტეგრაცია, ევროკავშირის ინსტიტუციები, პოლიტიკური იდეოლოგიები და თეორიები, სამართლის თეორია, ფილოსოფია და ა.შ. შესაბამისად, რეკომენდირებულია პოლიტიკის შესავალი დაემატოს მინიმუმ როგორც არჩევითი საგანი ევროპული კვლევების საბაკალავრო პროგრამას. ლექტორი კი მზად უნდა იყოს, რომ შესაძლოა ყველა სტუდენტი არ იყოს დაინტერესებული ამ საკითხებით და ინტერესის გასაღვივებლად შეუძლია გამოიყენოს სხვადასხვა ინოვაციური სწავლა-სწავლების მეთოდი. მათ შორის: PBL, მოდელირება, თამაშები, დებატები და სხვა ზეოთ მოყვანილი მეთოდები.

გამოყენებული ლიტერატურა

- Asal, V. (2005). Playing Games with International Relations. *International Studies Perspectives*, 359–373.
- Asal, V. (2015). War, peace and everything in between: simulations in international relations. In J. Ishiyama, *Handbook on Teaching and Learning in Political Science and International Relations* (pp. 304–314). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Constitution of Georgia. (1995).
- Corey, P. (2018). The Socratic Method in Today's University. In *The Socratic Method Today Student-Centered and Transformative Teaching in Political Science* (pp. 138–151). New York: Taylor & Francis Group.
- Hussin, W. N. (2019, December 28). Problem Based Learning to Enhance Students Critical Thinking Skill via Online Tools. *Canadian Center of Science and Education*, 14–23.
- Ishiyama, J. (2015). *Handbook on Teaching and Learning in Political Science and International Relations*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Kauffman, B. (2015). Multidisciplinary approaches to teaching political science. In J. Ishiyama, *Handbook on Teaching and Learning in Political Science and International Relations* (pp. 111–120). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Maastricht University. (n.d.). *Web page of Maastricht University*. Retrieved from Maastricht University: <https://www.maastrichtuniversity.nl/education/why-um/problem-based-learning>
- Maurer, H. (2015). Best practices in Problem-Based Learning. In J. Ishiyama, *Teaching and learning in political science and international relations* (pp. 369–383). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- THE QUEEN v. DUDLEY AND STEPHENS., 14 QBD 273 (Queen's Bench Division December 9, 1884).
- Trepanier, L. (2018). *The Socratic Method Today Student-Centered and Transformative Teaching in Political Science*. New York: Taylor & Francis Group.

TEACHING POLITICS TO THE STUDENTS WITH MULTIDISCIPLINARY BACKGROUND WITH INNOVATIVE METHODS

Abstract

Paper researches various teaching methods tested into practice for increasing the engagement of the students. Teaching 'Principles of Democratic Governance', which is basically introduction to politics, as a core course across various Georgian universities offered to the students with multidisciplinary background, proved to be a challenge. Therefore, I have tested several alternative teaching methods as a response to this challenge. The Problem-Based Learning Method appeared to be the most successful as it includes a group working during classes and acts as an icebreaker for the students with the different knowledge and experience. The learner-oriented method is giving students puzzles or problem and gives independent, free space to research the topic and solve it. Another efficient method is simulation, especially to teach theories of the international relation with of negotiations and Hobbes Game. Watching movies (mostly documentaries), reading literature and holding discussions proved fruitful to teach topics like totalitarian regimes. Debates on certain chapters for instance: Political Ideologies or Human Rights - appeared to be a road towards better understanding of above-mentioned topics. Alternative teaching methods give opportunity of the objective evaluation as well, in the case of the PBL the lecturer/facilitator is actively monitoring the process and in the case of necessity asks in depth questions to check up on the work of the student during learning time. To evaluate objectively different activities are finalized with the essays with clearly determined components of assessment. The experiments have been proved successful across various universities in Georgia and it is recommended to include this course as at least as an optional in the curriculum of the TSU Bachelor's programme in European Studies.

Key words: Introduction to Politics, Teaching and Learning Methods, Problem Based Learning (PBL) in Practice, Games and Simulations methods in Practice, Students with Multidisciplinary Background,

Introduction

Politics was a subject of teaching, learning and discussion at least starting from Ancient Greece and throughout the history it has been developed into the independent field of science. Furthermore, "Introduction to Politics" was established into the core course in various fields of study, as it is vital to teach students and youth about basic political concepts such as: forms of the governance, political systems, elections, ideologies, etc. Teaching politics is challenging especially to the students with the multidisciplinary background and due to the mandatory nature of the course across various programmes of different Georgian Universities, the students take it for granted without making substantial contribution during the classes and causing low level of engagement when it is provided with traditional teaching methods. In order to understand the best practices of teaching politics, within the framework of innovative teaching and learning methods at the TSU Institute of European Studies, the crash course without ECTS has been already tested with the MA students. The practice was successful, taking into consideration that this subject is applicable for the bachelor students, my experiment continued with the different universities at the freshmen and sophomore level to understand if these methods are efficient with them. The practices have shown that the interest towards the subject is increasing with the alternative/innovative teaching methods. During the classical lectures the professor has an opportunity to transfer the substantial amount of knowledge to the students, but very often in the big groups this method is less efficient as not all students are participating in the teaching and learning process.

¹ PhD candidate at the Institute for European Studies of Ivane Javakishvili Tbilisi State University, e-mail: sandavitashvili@gmail.com

The article will be oriented on examining teaching and learning methods that can increase the involvement of the students with the multidisciplinary background and help them to understand the ongoing political processes in Georgia and in the World with wider context and in a coherent manner. After the course is finished, students should be able to enhance learning abilities ('study how to learn'), hypothesize and analyse challenges in the multiple disciplines (Kauffman, 2015, pp. 111-115). Taking into consideration my experience of teaching "Principles of Democratic Governance" to the students of IT, Management and Economics, I can conclude that the traditional teaching methods were ineffective; In order to increase engagement of students I have looked through the various teaching methods, most of them were perfectly summarized in John Ishiyama's Handbook on Teaching and Learning in Political Science and International Relations. Part III of the book reads the best practices of different teaching techniques out of which the most successful in my case turned out to be Problem Based Learning (PBL) Method, Teaching politics and international relations with movies and literature, offering practices for promoting the student discussions (debates) and simulations (Ishiyama, 2015). Theoretical and practical cohesion will be discussed in this article in order to answer the question: which teaching and learning methods proved effective during teaching the interdisciplinary group the course on the 'Principles of Democratic Governance' (Introduction to Politics)?

I. Problem Based Learning (PBL) Method

The Problem Based Learning (PBL) is the most frequently used method in my classes as it is a cooperating and inclusive method of learning, which first was developed for the medical studies in 1960s. PBL leads to deep learning because students engage in the knowledge construction independently; as well as they solve the puzzles and develop 'learning how to learn' ability. Consequently, this approach tested the most effective, teaching interdisciplinary groups with the different educational background.

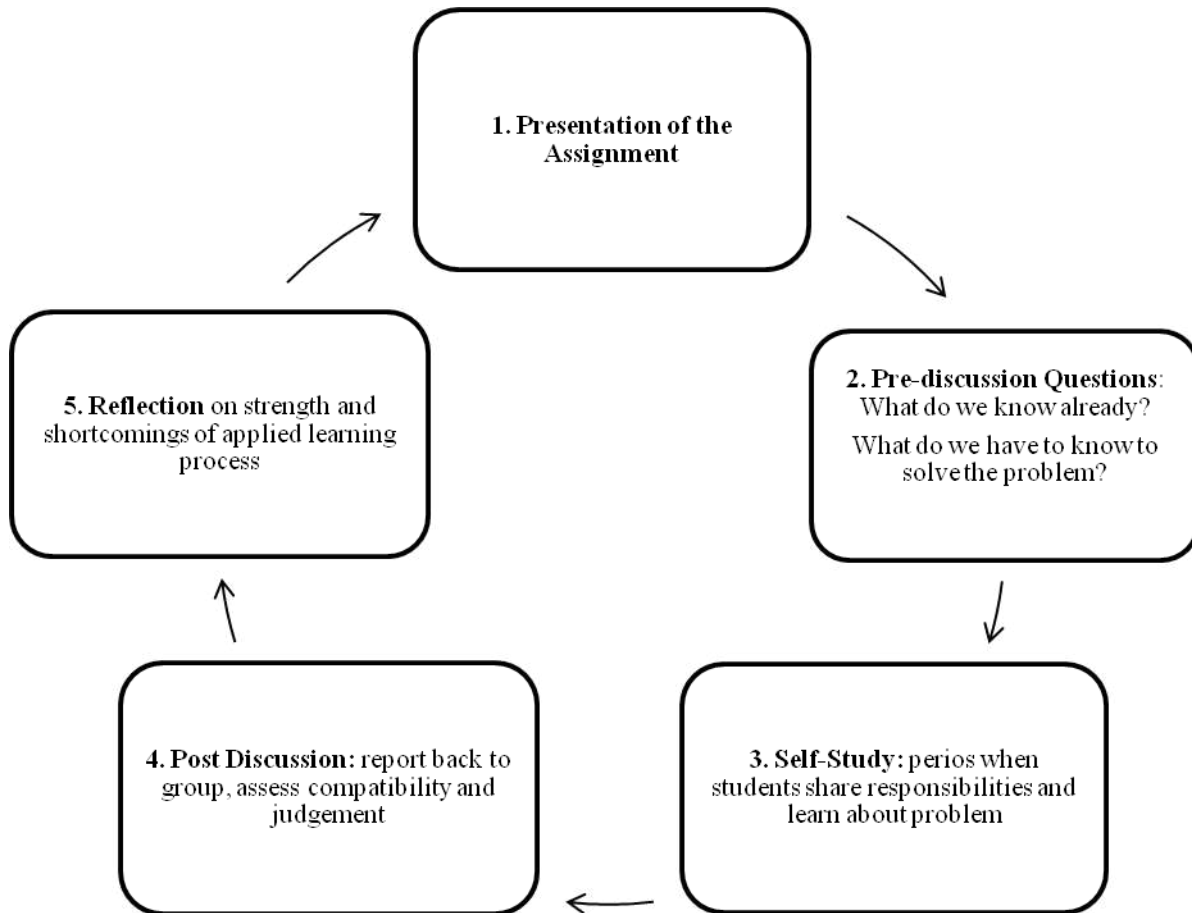
The PBL is implemented in a group activities, it additionally enhances communications skills (Ishiyama, 2015). It is important to understand that facilitator should support both, group and the individual activities, as the final purpose of the PBL to prepare independent scholars who can work in different environments (Hussin, 2019, p. 14). Structure of the PBL is as follows: 10-15 members of the group of students are learning with the supervision of the lecturer by solving problem or assignment. The PBL must satisfy three core principles for successful learning and teaching: 1) it should follow a problem-based process of knowledge construction; 2) should be learner centred; and 3) should be collaborative (Ishiyama, 2015, pp. 369-372). Implementation of these principles in the course is the biggest challenge, as only well-organized assignments will get the desired results. Understanding the background and experience of the students is also important. For example, for the interdisciplinary group the preparation of a more structured assignment works better. Creating assignment is a complicated process and consequently it improves with the involvement of the students. Assignments engage students in the learning process; thus, it should be interesting for all members of the group to include their opinions from the individual background. Hence, understanding specific knowledge of the students is highly recommended as the students should be able to understand the context. Good assignment should not push learners towards one correct answer, rather it should give the opportunity to multiple options of the problem-solving. According to the 'Handbook on Teaching and Learning in Political Science and International Relations' there are three main characteristics of a good assignment: 1) allow deliberation (instead of just description); 2) guide the tutorial group; and 3) include a certain amount of scaffolding (Ishiyama, 2015, pp. 372-376).

During in-class time, students discuss the assignment using different approaches, however, I prefer the Maastricht University 7-step guideline outlined for the groups composed of 10-15 students, which stands as follows:

- Discuss the case and make sure everyone understands the problem;
- Identify the questions that need to be answered to shed light on the case;
- Brainstorm what the group already knows and identify potential solutions;
- Analyse and structure the results of the brainstorming session;
- Formulate learning objectives for the knowledge that is still lacking;
- Do independent study, individually or in smaller groups: read articles or books, follow practicals or attend lectures to gain the required knowledge;

- Discuss the findings (this is held during the next session) (Maastricht University, n.d.).

Overall, the PBL cycle is as follows (Maurer, 2015, p. 371):

Implementing the PBL method in practice takes lots of energy, but it is worth trying especially in the interdisciplinary groups. During introduction I always ask students to tell the group about their educational background. If the response is not clear, - additional questions are recommended to be aware about overall composition of the group. First topic of my syllabus is 'What is Politics?' This is an opportunity to measure the understanding and knowledge of politics using Socratic Method, which further clarifies the content of the assignment. This method is guiding students towards knowledge instead of traditional teaching. This is a dialogue between lecturer and students, but it is important to keep up questions to get to the right answer (Trepanier, 2018, pp. 1-2). The PBL cycle starts after understanding the background and knowledge of the students and the introduction of the assignment. This part of the article demonstrates the phases of this particular method based on the puzzle provided in the BOX 1.

BOX 1. PBL Assignment: Learning Election Procedures

Imagine that you are a representative of the political party and next general elections are getting closer. The Central Election Commission announced the date and you are tasked to prepare a strategy for the elections. What are your plans, who are you meeting with and when?

After completing groups, the facilitator explains the assignment and checks the knowledge of the students about elections in this particular case and gives the free time and space to the groups to discuss the problem/puzzle. Meanwhile, students are working, the role of the facilitator is to pay attention to the process and interfere only if necessary. During the first sessions proactive facilitation might be necessary as groups are taking first steps of the teambuilding and working together. Frequently checking up on groups and asking question about their attitudes will help them to set up an effective working system and avoid the point from where unproductive approach becomes routine. It is worth to consider that this involvement should not be artificial and should be done in the extreme cases, when the students are distancing from the actual topic of the assignment.

Pre-discussion Questions

During pre-discussion the students are not discussing only the task, they research knowledge of the group about the particular topic and outline the roadmap to fulfil the assignment. In this order they discuss two basic questions: What do we know already (to identify knowledge)? And What do we have to know to solve the problem (define learning strategy) (Maurer, 2015, p. 371). On this phase, learners go through first 5 steps of Maastricht University's PBL guideline, which includes: understanding the problem/puzzle, identification of questions, brainstorming, structuring results of the brainstorming and formulate learning objectives/tasks. The facilitator should pay attention that in the groups the roles are redistributed well; ideally, this part is done by students independently, but close monitoring and involvement from the facilitator is acceptable. One person in the group is a leader, who mediates the discussions and supports efficient engagement of the students in the learning process, summarizes the discussion and gives tasks to other members, finally the leader merges working materials of the group members and presents it at the next session. The second is secretary/whiteboard worker, who is collecting the information, making memos and gives visual perspective from the whiteboard. Additionally, as any other member, the secretary is also actively involved in the discussions (Maurer, 2015, p. 372). As soon as this phase is completed, students know their individual tasks and are preparing for the research on which they have one week until the next session.

Self-study

The students have one week to implement individual works. During this phase, collecting and analysing information is vital and the facilitator must pay attention that each student is well equipped with the required skillset. Students work with the outlined learning tasks individually before comparing and contrasting their findings. The largest part of the learning process takes place outside of the classroom on this stage of the PBL cycle.

Post-Discussion

During the post-discussion, students are compiling their tasks and the leader is merging the document into a wholesome maximum three page report, all materials written in one style. The relevance of the topic and judgement of the paper should be compatible and students must understand how exactly their reports respond to the problem/puzzle of the assignment. The post-discussion gives to possibilities for checking one's own understanding and deliberating among members of the team

Reflection

The PBL cycle finishes with the reflection step, which assesses the learning process, shortcomings and amendments to the course of study for the future assignment of the group. The groups present 3-5 pages report on their activity during the next class and discuss the process of learning and content of the resolving the puzzle in 10-15 minutes.

Assessment in the PBL method

Finally, the facilitator/lecturer gives feedback and assessment to the groups. During working on problem/puzzle groups need advices how to improve working together. According to Maurer there are two major reflection moments that help students' development of learning specifications: "at the beginning of the course, students are asked for a self-evaluation in which they assess their strengths and weaknesses in terms of skills and/or

content that they want to put special emphasis on. At the mid-term and/or end of the course, students repeat this exercise and can reflect on their progress in terms of tackling their weaknesses” (Maurer, 2015, pp. 377-378).

The next step is the individual assessment, which is a debatable issue in the PBL. Traditional evaluation is based on the direct personal performance of the student using research papers, essays, seminars and etc. In this order close monitoring of the process is crucial as it is possible to track the engagement of each student. During presentation the facilitator asks questions to the presenter about roles and tasks of the members and additionally gets the information randomly from other fellows of the group, which gives an opportunity to understand the depth of knowledge acquired during the learning.

This method proved effective to teach and learn in big groups (50 students) with the interdisciplinary background. Despite the positive experience, holding whole course in the PBL method was not enough. Consequently, incorporation of other methods are vital for the specific topics.

II. Games and Simulation

The syllabus of the Principles of Democratic Governance includes theoretical concepts of the International Relations, Political Ideologies, Political Systems, the forms of the Democracy and at some point teaching only with the PBL is not enough especially for the students who have the urge to debate about different viewpoints. Thus, additional learning methods proved helpful to fill the gap of the interests of students. Games and Simulations especially during teaching theories of international relations are the most effective ways to let students understand how to use different attitudes in the different circumstances.

Victor Asal talks about two core ideas for the efficient simulation and talks about the benefit of this approach: “First, the world can be modelled, by which we understand that a set of relatively simple rules can encapsulate the fundamentals of a given situation. Second, those rules might take the form of some kind of decision-making architecture, or of personal or institutional characteristics, or indeed of random events”.

In terms of benefits, Asal talks first of all about the opportunity, simulation is giving to the students for exploring interesting topics. The next argument in favour of this method is that it allows students to get a general knowledge about the dynamics of negotiations. Finally, simulations act as the ice-breaker for the group and accelerates the team building. In general, this method gives the student an opportunity to acquire theoretical and practical knowledge (Asal, 2015, pp. 305-306).

As the Principles of Democratic Governance is a complex course, I try to explain the basic concepts and theories, therefore while teaching International Relations, would rather concentrate on two main theories such as Realism and Liberalism, rather than teaching all theories and complicate the understanding of the international relations, which usually is already influenced with the different kinds of conspiracy theories. Therefore, I prepare two simulations for each theory. There are wide range of simulation games and Victor Asal describes them very well and most effective to teach realism is The Classical Realism Game (AKA Hobbes Game). In terms of teaching liberalism – a simulation game of the EU Foreign Affairs Council session proved to be the most appropriate activity as it introduces with the idea of cooperation and compromises in the international relations and also serves as a practical example of the EU decision-making process.

In order to warm up the audience and break the ice, usually I split students into four groups and ask them to gather all chairs in the room and store near one wall. Usually, they think that it is a competition and assignment is to steal chairs from other groups after several minutes of quarrel I interfere and tell them about true purpose of the assignment. It is cooperation and despite different associations, they might have common goal and in order to achieve it the concentration is vital. After this, they are more concentrated to the new assignment and listen to every word the facilitator says.

The first is a ‘Classical Realism Game’ and in order to play it in-group of 30 students, - two decks of cards are necessary. Each student gets a card and they duel each other with rock paper and scissors game, loser dies and gets reviving card from the facilitator. Playing follows this rhythm, until facilitator’s deck is empty and consequently, from that moment whoever loses rock-paper-scissors leaves the game. The game continues until two students with the most cards battle each other. In that moment according to the protocol the facilitator stops the game and asks: why are you fighting? The answer usually is either this is the aim of the assignment, to survive or to win. Facilitator asks another question to all the students: in your opinion what was the point of the game? And discusses it with the students. After which gives additional assignment to read Hobbes’

Leviathan: Chapter XIII Of 'The Natural Condition Of Mankind As Concerning Their Felicity And Miser'. During next session the facilitator/lecturer discusses with the student three principal reasons for fight according to Hobbes: competition, difference and glory. This game teaches the students that avoiding fight was in their best interests, but they preferred to enter in the competition, later understanding the motives described by Hobbes.

The second assignment is negotiations on solving humanitarian crisis in hypothetical continent and countries. Each student represents one of 27 EU Member states with their own interests in the EU Foreign Affairs Council plus there are representatives of China, Russia and US, who have interests and opportunities to influence the decision-making process. The purpose of the assignment is to respect international law and based on the compromise, find an appropriate solution to the problem through different phases of formal and informal negotiations. The assignment teaches the students how alliances and strategic partnerships are built in the international relations. The simulation is focused on determining the national interests and establish useful strategic partnership with the countries with common interests through the compromise.

The students are evaluated with essays on comparative analysis of IR theories: realism and liberalism based on their experience in simulations. The assignment helps the lecturer to understand the involvement and acquired knowledge in this process.

III. Other Useful Methods of Teaching

For the multidisciplinary group it is important to create an interesting environment. Taking into consideration the fact that they might not planning to continue their studies in the field of political science, only explaining certain concepts are not enough, they need demonstration. While teaching totalitarian regimes, only definition and verbal example is not enough. I found it effective to watch series of documentaries over this topic. Firstly, the lecturer introduces with the definition of totalitarian regimes. After he lets students watch a documentary mini-series of Netflix: 'How to become a tyrant', each of six episode is around 30 minutes and usually I prefer to pick the first episode: 'Seize Power' (about Adolf Hitler) and the fourth one: 'Control the Truth' (about Stalin). This tested an effective way to help students understand the essence of the totalitarian regime. The assignment is to read or watch '1984' by George Orwell and discuss it during the next seminar. After watching real life examples of the totalitarian regime and then reading about fictional one, it is easier to draw parallels between these two. Finally, students write an essay about totalitarian regime based on real example they find interesting. The vital part of the essay should be the viewpoint and angle of analysis of the student regarding particular regime.

Another topic of the syllabus is civil rights and liberties. Usually it is useful to first, introduce with the constitution and their rights and assign them to read in my case, Constitution of Georgia, Chapter Two: Fundamental Human Rights. It is better to read it together and explain the most important rights, how they work in practice. The debates tested effective to engage students in the discussions of civil liberties. The lecturer brings interesting case (fictional or real), for instance, I bring the so-called 'lifeboat case' - a real story about four survivors of the shipwreck (THE QUEEN v. DUDLEY AND STEPHENS., 1884). The practice has shown that asking students individually what they think about the assignment and group them based on the responses is an effective approach. I give them a certain amount of time to prepare arguments and name speakers. The speaker has the right to choose who will respond to the argument of the opponent group. Traditionally, each student writes essay, in this case about the interesting case of personal liberties and freedoms.

Conclusion

Teaching introduction to politics to the students with multidisciplinary background as a core course is challenging, but with the correct attitude involvement of the students will increase. There are many methods of teaching and learning. I have tested several and found some of them effective during my classes with the students of IT, Economics and Management background. The most successful and interesting appeared to be the Problem Based Learning (PBL) method. My personal experience says that it works well especially with the big groups. The approach is "learner-oriented" as the students are searching to the knowledge themselves and the lecturer is a facilitator, who guides them in this process. One of the main advantages of this method is that students learn working in groups and independently.

The PBL is used mostly during my classes as a primary method of teaching and learning, but it is not enough at some point, therefore other approaches such as 'simulation games' is also useful especially during teaching 'theories of international relations'. The mostly used games are The Hobbes Game (Classical Realism Game) and Simulation of the EU Foreign Affairs Council (Negotiations). Each of them represents example of two major IR theories: Realism and Liberalism.

The syllabus does not give enough time to research different totalitarian regimes and only theoretical explanation about components of totalitarianism is not enough; this may be compensated by watching documentaries or reading literature and holding discussions, followed up with the analytical essay about particular regime.

During covering the civil rights and liberties chapter, students first of all are introduced with their rights with the explanations for what each right stands for and after this they are introduced with the interesting case about human rights for the debates. As usual the assignment is followed up with the essay on civil liberties.

Finally, from these experiments it proved efficient to use alternative teaching methods rather than traditional method, especially if the lecturer has a big group of students with the multidisciplinary background. Understanding level of knowledge of the students is vital to come up with the relevant and interesting assignments; consequently, increasing engagement of the students. For the objective evaluation, active monitoring of the group activities is required for the facilitator. Additionally, determination of certain criteria to distribute points further increases objectivity of the evaluation.

These methods offer students opportunity to study 'how to learn' and develop necessary research skills not only for the political science, but any other field; it enhances various skills, including working in the group and individually and of course helps to get an in-depth knowledge of the particular topic utilizing interesting activities.

Considering, the multidisciplinary background of the European Studies, it is important to teach bachelor students the key political science and international relations concepts. The theoretical knowledge of these topics will help them during the next courses to easily understand such complicated topics as EU Integration, European Politics, EU Institutions, Political Ideologies and Theories, Theories of law, Philosophy and etc. Hence, it is recommended to include the Introduction to Politics at least as the optional course at the bachelor programme of TSU European Studies education. Meanwhile the lecturer should make an expectation that not all students are interested in these topics and in order to overcome the lack of attention to the subject he/she should plan the classes having on mind the different teaching methods such as: PBL, Simulation, Games, Debates and other above-mentioned approaches.

Bibliography

- Asal, V. (2005). Playing Games with International Relations. *International Studies Perspectives*, 359–373.
- Asal, V. (2015). War, peace and everything in between: simulations in international relations. In J. Ishiyama, *Handbook on Teaching and Learning in Political Science and International Relations* (pp. 304-314). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Constitution of Georgia. (1995).
- Corey, P. (2018). The Socratic Method in Today's University. In *The Socratic Method Today Student-Centered and Transformative Teaching in Political Science* (pp. 138-151). New York: Taylor & Francis Group.
- Hussin, W. N. (2019, December 28). Problem Based Learning to Enhance Students Critical Thinking Skill via Online Tools. *Canadian Center of Science and Education*, 14-23.
- Ishiyama, J. (2015). *Handbook on Teaching and Learning in Political Science and International Relations*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Kauffman, B. (2015). Multidisciplinary approaches to teaching political science. In J. Ishiyama, *Handbook on Teaching and Learning in Political Science and International Relations* (pp. 111-120). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.
- Maastricht University. (n.d.). Web page of Maastricht University. Retrieved from Maastricht University: <https://www.maastrichtuniversity.nl/education/why-um/problem-based-learning>

Maurer, H. (2015). Best practices in Problem-Based Learning. In J. Ishiyama, *Teaching and learning in political science and international relations* (pp. 369-383). Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited.

THE QUEEN v. DUDLEY AND STEPHENS., 14 QBD 273 (Queen's Bench Division December 9, 1884).

Trepanier, L. (2018). *The Socratic Method Today Student-Centered and Transformative Teaching in Political Science*. New York: Taylor & Francis Group.

**პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლის მიდგომის დანერგვა
აკადემიური წერის სწავლების პროცესში**

აბსტრაქტი

წერა უმაღლეს საგანმანათლებლო სივრცეში ერთ-ერთი საბაზისო უნარია, რომელიც, ერთი მხრივ, მოიცავს რთულ კოგნიტურ პროცესს, ხოლო მეორე მხრივ, ეფუძნება პრაქტიკულ გამოცდილებას. ამრიგად, აკადემიური წერის სწავლება რთული ამოცანაა, რომელიც მოითხოვს ანალიზის, სინთეზის, შეფასების, კრიტიკული აზროვნების, ტექსტის სტრუქტურირების, სხვადასხვა ტიპის წერილობითი ტექსტის შექმნის, კვლევის, პასუხისმგებლობის, წერის პროცესის ეტაპებისა და დისციპლინის სპეციფიკის ასპექტების გათვალისწინებას. შესაბამისად, აკადემიური წერის კურსი და შესაბამისი სასწავლო პროცესი ისე უნდა დაიგეგმოს, რომ სტუდენტს ერთდროულად განუვითარდეს წერის, კვლევისა და კრიტიკული აზროვნების უნარები, გაიზარდოს მისი საგნობრივი კომპეტენცია და შეძლოს როგორც დამოუკიდებლად, ისე ჯგუფურად მუშაობა. ამ მიზნის მიღწევა შესაძლებელია, თუ აკადემიური წერის სწავლებისას დაინერგება შერეული მიდგომა და განიხილება როგორც პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლის, ისე პროცესზე ორიენტირებული წერისა და თანამშრომლობითი სწავლების პრინციპები და სტრატეგიები. ნაშრომის მიზანია განიხილოს პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მახასიათებლები და უპირატესობები აკადემიური წერის სწავლებისას. ნაშრომის მეორე ნაწილში განხილულია კონკრეტული დავალება და წარმოდგენილია დავალების შესრულების ეტაპები, გაანალიზებულია შესაბამისი სტრატეგიები და აქტივობები. შესაბამისად, ნაშრომს აქვს მეთოდოლოგიური ხასიათი და პრაქტიკული მნიშვნელობა.

საკვანძო სიტყვები: აკადემიური წერა, პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლა, პროცესზე ორიენტირებული წერა, თანამშრომლობითი წერა, პროდუქტზე ორიენტირებული წერა

შესავალი

უმაღლეს საგანმანათლებლო სივრცეში წერა ერთ-ერთი საბაზისო და ფუნდამენტური უნარია, რომელიც, ერთი მხრივ, უკავშირდება რთულ კოგნიტურ პროცესს, ხოლო, მეორე მხრივ, მოითხოვს პრაქტიკული მუშაობის გამოცდილებას. ამდენად აკადემიური წერის სწავლება კომპლექსური ამოცანაა, რომელიც მოითხოვს ანალიზის, სინთეზის, შეფასების, კრიტიკული აზროვნების, ტექსტის სტრუქტურირების, სხვადასხვა ტიპის წერილობითი ტექსტის შექმნის, კვლევის, პასუხისმგებლობის, წერის პროცესის ეტაპებისა და დისციპლინის სპეციფიკის ასპექტების გათვალისწინებას. ამდენად, ევროპული კვლევების საბაკალავრო პროგრამის ფარგლებში შემუშავებული აკადემიური წერის კურსი მიზნად ისახავს სტუდენტებს მისცეს ფართო და სისტემური ცოდნა აკადემიური ენის მახასიათებლების, ციტირების წესების, ვრცელი არგუმენტირებული აკადემიური ტექსტისა და კვლევითი ნაშრომის მახასიათებლების შესახებ. კურსის ფარგლებში სტუდენტები, ასევე, ეცნობიან კვლევითი ნაშრომების სახეებს, კვლევითი ნაშრომის სტრუქტურას, საბაკალავრო ნაშრომის მოთხოვნებსა და მახასიათებლებს, არგუმენტის როლსა და მნიშვნელობას, არგუმენტირებული მსჯელობის განვითარების პრინციპებს.

შესაბამისად, კურსის დასრულების შემდეგ სტუდენტს ესმის კვლევითი ნაშრომის მახასიათებლები და სტრუქტურა, განსაზღვრავს ციტირების წესებს; შეუძლია სანდო წყაროების შერჩევა და მუშაობა, ირჩევს კვლევისთვის აუცილებელ მეთოდებს, განსაზღვრავს კვლევის საჭიროებებს და კვლევის მიზანს, პოულობს, ირჩევს და კრიტიკულად აანალიზებს პირველ და მეორეულ წყაროებს, სტუდენტი

¹ თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი, ელექტრონული ფოსტა: giuli.shabashvili@tsu.ge

არგუმენტირებულად განიხილავს საკვლევ საკითხებს და გამოაქვს შესაბამისი დასკვნები. შედეგად, კურსის განმავლობაში სტუდენტები დამოუკიდებლად ქმნიან ვრცელ არგუმენტირებულ ნაშრომს მათთვის საინტერესო თემაზე ბაკალავრიატის ევროპული კვლევების პროგრამის ფარგლებში. ამ პროგრამაში აკადემიური წერის კურსი ისწავლება ერთი სემესტრის განმავლობაში და სილაბუსი მოიცავს კვირაში ერთ ლექციას და ორ სემინარს. კურსის აღნიშნული მიზნების მისაღწევად და მოცემული შედეგების მისაღებად აუცილებელია სწავლების სწორი და ყველაზე შესაფერისი მეთოდების განსაზღვრა, რომელიც საგნობრივი ცოდნის პარალელურად ავითარებს სტუდენტებს კრიტიკულ აზროვნებას, კვლევისა და წერის უნარს.

ნაშრომის მიზანია განიხილოს პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლების მახასიათებლები და უპირატესობები აკადემიური წერის სწავლების პროცესში. ნაშრომში, აგრეთვე, განხილულია კონკრეტული დავალება, რომელიც უკავშირდება ევროკავშირისა და საქართველოს ასოცირების შეთანხმების ფარგლებში აუდიოვიზუალური მომსახურების სფეროში სიძულვილის ენასთან დაკავშირებული რეგულირების მოდელის შემუშავებისა და დანერგვის საკითხებს. წარმოდგენილია დავალების შესრულების ეტაპები, გაანალიზებულია სათანადო სტრატეგიები და აქტივობები. შესაბამისად, ნაშრომი ატარებს მეთოდოლოგიურ ხასიათს და აქვს პრაქტიკული მნიშვნელობა.

სხვადასხვა ეტაპზე საგანმანათლებლო სივრცეში წერიტი კომპონენტის სწავლების რამდენიმე მოდელი გამოიყენებოდა. წერის სწავლების ტრადიციული მიდგომა ეფუძნება პროცესზე ორიენტირებულ მიდგომას, რაც გულისხმობს წერილობითი ტექსტის ეტაპობრივად შექმნას. ამ მიდგომის მიხედვით წერილობით ნაშრომის შექმნა იწყება მოსამზადებელი ეტაპით, გონებრივი იერიშის, დაგეგმვის, გონებრივი რუკების (Mind mapping) სტრატეგიების გამოყენებით, რაც, თავის მხრივ, მოითხოვს ჯგუფური მუშაობის სტრატეგიების გამოყენებას. ნაშრომის საბოლოო პრეზენტაციამდე წერის პროცესში იქმნება მისი რამდენიმე ვარიანტი (Palpanadan at al., 2009, p. 790). როგორც ვხედავთ, პროცესზე ორიენტირებული მიდგომის მიხედვით, მნიშვნელოვანია საკუთრივ პროცესი და წერის თითოეული ეტაპი, რომელსაც შემსწავლელს წინასწარ დეტალურად აცნობს ინსტრუქტორი. ამ ტიპის აქტივობების დროს სტუდენტი ასრულებს არაერთ წერილობით დავალებას, მათ შორის ქმნის ესეს რამდენიმე ვარიანტს.

წერის სწავლების მეორე მოდელი არის პროდუქტზე დაფუძნებული მიდგომა, რომელიც ორიენტირებულია საბოლოო პროდუქტზე. ამ მიდგომის მიხედვით, სტუდენტები ეცნობიან რამდენიმე ნიმუშს და მუშაობენ იდეების ორგანიზებაზე და ქმნიან სამიზნე ტექსტის მხოლოდ ერთ ვარიანტს (Klimova, 2014, გვ. 149). მუშაობის ფორმატი ატარებს ინდივიდუალურ ხასიათს, თუმცა წერის პროცესი ხორციელდება ინსტრუქტორის ხელმძღვანელობით.

აკადემიური წერის სწავლების პროცესში გამოიყენება კიდევ ერთი მიდგომა, კერძოდ პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლა PBL. ეს არის სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლების მეთოდი და მიზნად ისახავს შემსწავლელმა თავად მოძებნოს კურიკულუმით გათვალისწინებულ კონტექსტთან დაკავშირებული პრობლემის გადაჭრის გზები და სასწავლო პროცესში დამოუკიდებლად მიიღოს გადაწყვეტილება (Ghufron & Ermawati, 2018, გვ. 659). შეიძლება ითქვას, რომ ამგვარი მიდგომა მაქსიმალურად უწყობს ხელს ანალიტიკური აზროვნების უნარების განვითარებას, ხოლო მასწავლებლის როლი არის სტუდენტის მოტივირება და ფასილიტაცია.

ქართულ საგანმანათლებლო სივრცეში ჩატარებული კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ წერის პროცესში სტუდენტებისთვის ერთ-ერთი რთულად დასაძლევია ამოცანებია ობიექტური კრიტიკული აზრის ჩამოყალიბება, „წყაროების სანდოობის დადგენა, ძირითადი დებულების/საკვლევი შეკითხვების ჩამოყალიბება, განზოგადება, მთავარი და მეორეხარისხოვანი ინფორმაციის გამიჯვნა და ძირითად საკითხზე კონცენტრირება, წინასწარი ვარაუდების გამოთქმა და ლოგიკური თანმიმდევრული დასკვნების გამოტანა და ჩამოყალიბება“ (გოჩიტაშვილი & შაბაშვილი, 2021, გვ. 152).

სხვადასხვა ტიპის დავალების შესრულება თავისთავად მოიაზრებს შექმნის პროცესს, რაც მიზნად ისახავს დეკლარაციული ცოდნის ჩვენებას ან მის გარდაქმნას პირობით ცოდნად. „ახალი ცოდნის ეფექტურად და წარმატებით კონსტრუირება კი შესაძლებელია მეტაკოგნიტური, კოგნიტური და სოციალური სტრატეგიების გამოყენებით“ (შაბაშვილი, 2012, გვ. 6). ამდენად, ეფექტური შედეგის მისაღწევად, კერძოდ, საგნობრივი კომპეტენციის ასამაღლებლად და წერისა და ანალიტიკური აზროვნების უნარების განსავითარებლად აუცილებელია სხვადასხვა ტიპის აქტივობების თანმიმდევრულად და გააზრებულად გამოყენება. ამის მიღწევა კი შესაძლებელია პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლისა და პროცესზე ორიენტირებული წერის მოდელების კომბინირებით.

ნაშრომი მიზნად ისახავს განიხილოს პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მეთოდი, მიდგომა და სტრატეგია, რომელიც ეხმარება სტუდენტებს, ერთი მხრივ, კონკრეტული დავალებების შესრულებაში, ხოლო, მეორე მხრივ, მოცემული აქტივობების შესრულებაში. ნაშრომის პირველ ნაწილში მოცემულია ლიტერატურის მიმოხილვა და წარმოდგენილია უმაღლეს სასწავლებლებისა და აკადემიური წერის კურსებში პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლის მნიშვნელობის განხილვა. ნაშრომის მეორე ნაწილში წარმოდგენილია კონკრეტული დავალება და გაანალიზებულია პრობლემაზე და პროცესზე ორიენტირებული წერის ძირითადი მოთხოვნების მიხედვით. ნაშრომში წარმოდგენილია კონკრეტული მეთოდოლოგიური რეკომენდაციები. შესაბამისად, ნაშრომს აქვს მეთოდოლოგიური სპეციფიკა და მიზნად ისახავს პრაქტიკული აქტივობებისა და საშუალებების წარმოდგენას, რომელთა დანერგვაც შესაძლებელია აკადემიური წერის სწავლების პროცესში. თითოეული აქტივობა გაანალიზებულია პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლის, კოოპერატიული და პროცესზე დაფუძნებული წერის კონტექსტში.

1. თსუ ევროპის მცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამაზე აკადემიური წერის კურსის სწავლების მოდელები

სამეცნიერო ლიტერატურაში პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლება (PBL) დახასიათებულია როგორც ჰიპოთეტურ-დედუქციური მსჯელობა, რაც გულისხმობს შემდეგს: სტუდენტმა დამოუკიდებლად უნდა მოიძიოს მასალა, დაამუშავოს და მასალის სინთეზის საფუძველზე წამოჭრას ჰიპოთეზა. ჰიპოთეზის დასამტკიცებლად კი უნდა მოიძიოს დამატებითი პირველადი და მეორეული წყაროები. ამის საფუძველზე PBL მიდგომა მიიჩნევა როგორც წრე - ანალიზი - კვლევა - ანგარიში (analysis-research-report) (Harper-Marinick, 2001, გვ. 5).

სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოყოფილია პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლის რამდენიმე მახასიათებელი. ამ მიდგომის მთავარი მოთხოვნა არის სტუდენტზე ორიენტირებული სწავლება, რაც გულისხმობს იმას, რომ სტუდენტები აქტიურად უნდა იყვნენ ჩართულები სასწავლო პროცესში და თავად უნდა მართონ იგი (Harper-Marinick, 2001:4). შეიძლება ითქვას, რომ სტუდენტზე ორიენტირებულობა ამ მიდგომის ერთ-ერთი ფუნდამენტური მოთხოვნაა (Gijsselaers, 1996). ამდენად, PBL მიდგომაზე აგებულ საკლასო გარემოში სტუდენტებს შეუძლიათ დამოუკიდებლად განსაზღვრონ თავიანთი საჭიროებები, დაგეგმონ სასწავლო პროცესი და შეაფასონ როგორც საკუთარი, ისე ჯგუფის სხვა წევრების სამუშაო (Gallagher, 1997; Reynolds, 1997).

გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია საკლასო გარემოში შეიქმნას თანამშრომლობითი გარემო. სტუდენტებმა ჯგუფურად უნდა გადაჭრან დასახული პრობლემები (Harper-Marinick, 2001:4). შესაბამისად, პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლა სტუდენტს უვითარებს საკომუნიკაციო უნარებს, ჯგუფური მუშაობის, ინფორმაციის გაზიარების უნარებს, სხვების მოსაზრების პატივისცემას. ამდენად, PBL მიჩნეულია ჯგუფური სწავლების მეთოდად, რომელიც შემსწავლელებს უვითარებს ზოგად უნარებსა და დამოუკიდებულებებს (Wood, 2003), რადგან ერთად მუშაობის პროცესში სტუდენტები ერთმანეთისაგან სწავლობენ, ცვლიან იდეებს და ერთმანეთს ეხმარებიან პრობლემის გადაჭრის გზების მოძებნაში (Blythe & Sweet, 2008).

პრობლემაზე დაფუძნებული მიდგომის მიხედვით, მასწავლებელი არის ფასილიტატორი. ის არ ატარებს ტრადიციულ ლექციას, არამედ ხელს უწყობს სტუდენტებმა თავად აღმოაჩინონ, მოიძიონ მასალა, ჩაატარონ კვლევა და წარმოადგინონ ანალიზი (Harper-Marinick, 2001:4). მიჩნეულია, რომ მასწავლებლის მთავარი ფუნქცია ამ შემთხვევაში არის მხარდაჭერა, პრობლემის გადაჭრაში დახმარება და კოგნიტური წვრთნა ე. წ. ქოუჩინგი. ამგვარი სასწავლო გარემო უზრუნველყოფს სტუდენტების მოტივაციის ამაღლებას, ჩართულობასა და კვლევაში მონაწილეობას (Torp & Sage, 2002). თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარი მიდგომით დაგეგმილი გაკვეთილი/ლექცია/სემინარი გარკვეულ სირთულეებთან არის დაკავშირებული და ინსტრუქტორისაგან მოითხოვს მთელი რიგი მოსამზადებელი სამუშაოების ჩატარებას, კერძოდ, სპეციალური მასალის შერჩევას, დროის დაგეგმვას, სტუდენტების მოტივაციას, რათა აქტიურად ჩართოს ისინი სამუშაო პროცესში და, ასევე, აუდიო და ვიზუალური მასალის გამოყენებას (ლაპიაშვილი, 2017, გვ. 11).

მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინებაც, რომ განსახილველი პრობლემა და მისი გადაჭრა უნდა იყოს სტიმული სწავლისთვის, რის შედეგადაც სტუდენტები იღებენ ცოდნას პრობლემების გადაჭრის გზით (Harper-Marinick, 2001:4). გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია იმის მხედველობაში მიღებაც, რომ გა-

ნსახილველი პრობლემა სტუდენტებმა უნდა განიხილონ დამოუკიდებლად წინასწარ, დამხმარე და შუამავალი ინფორმაციის გარეშე (Harper-Marinick, 2001, გვ. 5). ინსტრუქტორმა მხედველობაში უნდა მიიღოს ისიც, რომ გადასაჭრელი პრობლემა უნდა იყოს რეალური, სტუდენტების სასწავლო პროგრამასთან დაკავშირებული. უმჯობესია პრობლემა იყოს კომპლექსური და ჰქონდეს გადაჭრის რამდენიმე გზა. სტუდენტებმა უნდა შეძლონ გადასაჭრელი პრობლემის ანალიზი, განზოგადება, კვლევის ჩატარება, მონაცემების მოძიება, შეფასება და გადაწყვეტილების მიღება. გარდა ამისა, სტუდენტს უნდა ჰქონდეს საშუალება მოიძიოს მინიმალური ინფორმაცია წარმოდგენილ პრობლემასთან დაკავშირებით (იქვე). რეალური პრობლემების (real life problems) გამოყენება სტუდენტებს ეხმარება გაიაზრონ ის ფაქტი, რომ სასწავლო პროცესი უშუალოდ უკავშირდება რეალური ცხოვრების კონტექსტს და, შესაბამისად, ხელს უწყობს მათ, მიიღონ გადაწყვეტილებები დამოუკიდებლად და არწმუნებს მათ, რომ შესაძლებელია პრობლემის გადაჭრა (Aryanti et al., 2018).

მუშაობის პროცესში სტუდენტები აერთიანებენ თავიანთ ცოდნას, ფაქტებსა და მონაცემებს, რაც ხელს უწყობს კრიტიკული აზროვნების განვითარებას. სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოყოფილია კრიტიკული აზროვნების ინდიკატორები, რომლებიც საგრძნობლად ვითარდება პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლის მოდელით ჩატარებული მეცადინეობების შედეგად (Ibrahim et al., 2020, გვ. 3).

სამეცნიერო ლიტერატურაში შესწავლილია PBL მიდგომის როლი როგორც აკადემიური წერის, ისე მეორე ენის წერითი კომპონენტის სწავლებისას. მიჩნეულია, რომ PBL მიდგომა ხელს უწყობს სტუდენტის კოგნიტური კომპეტენციის განვითარებასა და ამალვებას, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს წერითი დავალებების ეფექტურად შესრულებას (Surya, 2018).

სხვადასხვა კვლევით დასტურდება, რომ PBL აქტივობების გამოყენების შედეგად სტუდენტები უფრო ადვილად პასუხობენ შეკითხვებს და აღწერენ პრობლემის გადაჭრის გზებს. იზრდება, ასევე, მათი შეფასების ქულები. თუმცა, როგორც ზოგიერთ კვლევაშია აღნიშნული, იმისათვის, რომ სტუდენტების წერითი უნარების განვითარდეს, მასწავლებელმა მათ უნდა მიაწოდოს აკადემიური წერის თეორიული საფუძვლები და მხოლოდ მიღებული ცოდნისა და გამოცდილების შემდეგ გამოიყენოს პრაქტიკული სავარჯიშოები და დავალებები (Aryanti et al., 2018).

ბუნებრივად ისმის კითხვა, თუ როგორ შეიძლება პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლის მიდგომით გათვალისწინებული აქტივობების დანერგვა აკადემიური წერის სწავლების პროცესში, კონკრეტულად რა ტიპის დავალებები უნდა შეასრულონ იმისათვის, რომ მიაღწიონ სილაბუსით გათვალისწინებულ მიზნებს. ცალკეულ კვლევებში ზოგადაა აღწერილი PBL მოდელის დანერგვის ეტაპები (Trekles, 2012; Arends, 2012, Aryanti et al. 2018). რაც შეეხება ამ მიდგომის გამოყენებას უშუალოდ წერითი კომპონენტის სწავლების პროცესში, ამ შემთხვევაში სტუდენტებს განსახილველად ეძლევათ არგუმენტირებული ტექსტის შექმნასთან დაკავშირებული შეკითხვები, მაგალითად, როგორ უნდა აიგოს აბზაცი, როგორ უნდა შეიქმნას მთავარი წინადადება, როგორ შეირჩეს სათაური და ა. შ. სტუდენტებს, ასევე, განსახილველად ეძლევათ რამდენიმე კონკრეტული ნიმუში. ჯგუფური მსჯელობის შედეგად სტუდენტები არჩევენ პასუხებს და განიხილავენ მათ (Surya, 2018, გვ. 351-352). ბუნებრივია, ასე დაგეგმილი სასწავლო პროცესი ეხმარება პრობლემაზე დაფუძნებული მიდგომის პრინციპებს და იძლევა კონკრეტული ეფექტური შედეგების მიღწევის საშუალებას, თუმცა, ამ შემთხვევაში სტუდენტებს ეძლევათ მხოლოდ წერის თეორიულ საკითხებთან დაკავშირებული შეკითხვები, რომლებიც უკავშირდება წერილობითი ნაშრომის შექმნის ეტაპებს. ასე დაგეგმილ სასწავლო გარემოში სტუდენტები ქმნიან მხოლოდ მოკლე პასუხებს და წარადგენენ აუდიტორიის წინაშე, საბოლოო წერილობითი პროდუქტი კი არ იქმნება. გარდა ამისა, ამ შემთხვევაში გამოყენებულია, ასევე, პროდუქტზე ორიენტირებული წერის მიდგომა, როდესაც სტუდენტები ეცნობიან ცალკეულ ნიმუშებს. ასევე, დამატებით განსახილველ მასალას და წყაროებს სტუდენტები ეძიებენ არა დამოუკიდებლად, არამედ ინსტრუქტორი აწვდის მათ შუამავალ ინფორმაციას. ამდენად უმჯობესია სასემინარო მუშაობის ისე დაგეგმვა, რომ სტუდენტებმა ერთდროულად შეძლონ ვრცელი არგუმენტირებული ტექსტის შექმნა, კვლევის დამოუკიდებლად ჩატარება და რეალურ განსახილველ პრობლემაზე მსჯელობა და პრობლემის გადაჭრის გზების მოძიება. ამ მიზნის მიღწევა შესაძლებელია პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლის მოდელისა და პროცესზე ორიენტირებული წერის მიდგომის კომბინირებითა და შესაბამისი აქტივობების გამოყენებით.

2. კონკრეტული დავალების მაგალითი და მისი შესრულების სქემის ნიმუში

ნაშრომის მეორე ნაწილში წარმოდგენილია და განხილულია კონკრეტული დავალება, რომელიც ეფუძნება პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლის, ჯგუფური მუშაობის, თანამშრომლობითი წერისა და პროცესზე ორიენტირებული წერის მიდგომების პრინციპებს. დავალება განკუთვნილია ევროპის-მცოდნეობის საბაკალავრო პროგრამის სტუდენტებისთვის. დავალების მიზანია, ვრცელი მოცულობის არგუმენტირებული ესეს შექმნა, ხოლო დავალების თემაა ევროკავშირისა და საქართველოს ასოციაციების შეთანხმების ფარგლებში აუდიოვიზუალური მომსახურების სფეროში სიძულვილის ენასთან დაკავშირებული რეგულირების მოდელის შემუშავება და დანერგვა.

საკითხი აქტუალურია, პრობლემური და ეხმიანება კურიკულუმით გათვალისწინებულ თემატიკას. დავალების შესრულება იგეგმება შვიდი სასწავლო კვირის განმავლობაში, თითოეულ კვირას განსახორციელებელი აქტივობები შეესაბამება აკადემიური წერის კურსის სილაბუსით განერილ თემებსა და საკითხებს. შეიძლება ითქვას, რომ დავალებას აქვს ორმაგი დატვირთვა: ერთი მხრივ, სტუდენტები მუშაობენ, განიხილავენ და აანალიზებენ ევროდირექტივის მოთხოვნების მიხედვით ქართული მედიამომსახურების სფეროში სიძულვილის ენის რეგულირების პრობლემას, მოძიებული და დამუშავებული მასალის საფუძველზე ჯგუფურად განიხილავენ პრობლემის გადაჭრის გზებს და დამოუკიდებლად იღებენ გადაწყვეტილებებს, რაც ხელს შეუწყობს საბოლოოდ საგნობრივი კომპეტენციის ამალღებასა და კრიტიკული აზროვნების უნარების განვითარებას.

მეორე მხრივ, პარალელურად სემინარებზე პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლის მიდგომის მიხედვით სტუდენტები დამოუკიდებლად მსჯელობენ აკადემიური წერის მოთხოვნებზე. კერძოდ, სტუდენტები ქართული მედიამომსახურების სფეროში სიძულვილის ენის რეგულირების პრობლემის მაგალითზე განიხილავენ თემის შერჩევის, სათაურის შექმნის, მასალის მოძიებისა და დამუშავების სტრატეგიებსა და პრინციპებს, აგრეთვე, არგუმენტირებული ესეს სტრუქტურას. საბოლოოდ, სტუდენტები დამოუკიდებლად მიდიან იმ დასკვნამდე, თუ როგორ უნდა გადაიჭრას ესეს შექმნის თითოეულ ეტაპზე წამოჭრილი პრობლემები და შესაბამისი ამოცანები. ეს კი, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს სტუდენტების წერითი უნარების განვითარებასა და ამალღებას.

ლექციასა და სემინარებზე ლექტორი აჯამებს სტუდენტების მოსაზრებებს და აწვდის მათ დამატებით ინფორმაციას, ხოლო დამოუკიდებელი მუშაობის დროს, საშინაო დავალებების შესრულებისას სტუდენტები თავად მოიძიებენ პირველად და მეორეულ წყაროებს. რაც შეეხება დავალების შესრულების ფორმატს, დავალება სრულდება ჯგუფურად. სტუდენტები უნდა დაჯგუფდნენ ან თავიანთი ინიციატივით ან ლექტორის დახმარებით. ჯგუფში სტუდენტების რაოდენობა შეიძლება იყოს საშუალოდ 4-5 სტუდენტი. ამ ტიპის დავალების მიზანია, ერთი მხრივ, სტუდენტებმა გაიღრმავონ ძირითადი პიროვნული უნარები, ხოლო, მეორე მხრივ, გამოიყენონ ცოდნის პრაქტიკაში დანერგვის შესაძლებლობა. საბოლოოდ, დავალება მიზნად ისახავს ანალიტიკური არგუმენტირებული ესეს შექმნას, რომელიც უპასუხებს აკადემიური წერის პრინციპებსა და მოთხოვნებს და რომელშიც გადაჭრილი იქნება განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული პრობლემა. ნაშრომის შემდეგ ნაწილში წარმოდგენილია დავალების თითოეული ეტაპის დეტალური აღწერა თითოეული კვირის მიხედვით.

დავალების აღწერა:

I კვირა

დავალების შესრულების პირველი ეტაპი მოიცავს წერის მოსამზადებელ ეტაპს. სტუდენტები იყოფიან ჯგუფებად, რის შემდეგაც ლექტორმა აუდიტორიას უნდა გააცნოს დავალების თემა: *ევროკავშირისა და საქართველოს ასოციაციების შეთანხმების ფარგლებში აუდიოვიზუალური მომსახურების სფეროში სიძულვილის ენასთან დაკავშირებული ხეგუდიების ეფექტური მოდელის შემუშავება და დანერგვა*. სტუდენტებს განსახილველად და გასაანალიზებლად ეძლევათ მცირე მოცულობის შემდეგი ტექსტი, რომელშიც დასმულია და აღწერილია განსახილველი პრობლემა:

პრობლემის არსი: *ევროკავშირის-საქართველოს შოხის გაფორმებული ასოციაციების შეთანხმების თანახმად, საქართველომ იკისხა ვადებულება განსაზღვრულ ვადებში ეტაპობრივად დაუახლოვოს თავისი კანონმდებლობა ევროკავშირის კანონმდებლობას და საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტიტუტებს აუ-*

დიოვიზუალური მედიამომსახურების სფეროში. საქართველოს კანონმდებლობის აუდიოვიზუალური მედიამომსახურებების შესახებ 2010/13/EU ევრო დიხექტივასთან შესაბამისობაში მოყვანის ვადებზე განსაზღვრულია ასოციების ხელშეკრულების XXXIII დანართით. ამ თვალსაზრისით ევროკავშირის დიხექტივის ერთ-ერთი მთავარი მოთხოვნაა ქვეყანამ შეიმუშავოს მაუწყებლობის სფეროში სიძულვილის ენისა და სხვა უფლებივ დახლვევასთან დაკავშირებულ საკითხებზე ჰეაგიების ქმედითი მექანიზმი. დიხექტივა ამ გიპის სხვდასხვა დახლვევის შესახებ იძლევა განმაჩებებს. დიხექტივაში, ასევე, შემოთავაზებულია ჰეაგიების სხვდასხვა ფოხმა, მათ შოხის თვითჰეგუიება, ჰეგუიება და თანაჰეგუიება. აღნიშნულ დიხექტივაში შემოთავაზებული ნოხმების ნაწიდი სავადებულო ხასიათს აგაჰებს, ხოლო ნაწიდი ჰეკომენდაციუდი ხასიათისაა და საქაჰთველოს აძღვეს საშუადებას, საკითხის მოგვაჰების ჰამდენიმე გზა აიჩიოს.

საქაჰთველომ აილო ვადებულება დაუახლოვოს საკუთაჰი კანონმდებლობა აღნიშნულ დიხექტივას, ჰა მიზნითაც შემუშავებულ იქნა კანოპოოექტი, კეჰძოღ, ცვლილებები მაუწყებლობის შესახებ საქაჰთველოს კანონში. მიუხედავად იმისა, ჰომ კანონპოოექტი 2019 წელს შემუშავდა და ამავე წელს იყო ზემოაღნიშნული ვადებულების შესხულების ვადა, მაუწყებლობის სექტოხის წაჰმომადგენლების მხიდან მწვავე ჰეაგიების გამო შეჩედა კანონპოოექტის საპაჰდამენგო განხიღვის/მიღების პოოცესი.

კანონპოოექტი, კეჰძოღ ცვლილებები საქაჰთველოს კანონში მაუწყებლობის შესახებ, შეიმუშავა საქაჰთველოს კომუნიკაციების მაჰეგუიებუღმა ეხოვნუღმა კომისიამ, ჰომედიც წაჰმომადგენს კომუნიკაციების სფეროში დამოუკიღებუღ ჰეგუღატოხს. კანონპოოექტის ავტოჰებმა დიხექტივის საფუძველზე ჰეკომენდაციებზე დაყღნობით შეიმუშავეს ისეთი მოღედი, ჰომღის თანახმადაც, კონკეჰტუღად სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევაში საკითხის ჰეგუიების ვადებულება ეკისება მაჰეგუიებუღ კომისიას. აღნიშნული მოღედი მეღიაწაჰმომადგენლების ნაწიღმა უაჰყოფითაღ აღიქვა. მათ მიიჩნიეს, ჰომ ეს უფებამოსიღება კომისიის მხიდან ღიდი აღბათობით ბოოოგად იქნება გამოყენებული და ოპოზიციუდი ტეღევიზიების დახუჰვას გამოიწვევს.

თავის მხივ, კომუნიკაციების მაჰეგუიებუღი კომისია აცხადებს, ჰომ მოღედი აბსოღუტუღად შეესაბამება ევროდიხექტივას და დიხექტივის ფოხმუღიებუღდან იკვეთება, ჰომ სიძულვილის ენის შემთხვევაში გამოყენებულ უნდა იქნეს მხოლოღ შესაბამისი ოჰგანოს მიეი განხოციებუღი ჰეგუიება. კომისია კანონპოოექტის შემუშავებისას დაყღნო ევროკავშირის ექსპეჰტის ჰეკომენდაციას. აგეოთვე, გამოყენებულ იქნა ERGA-ს 2019 წლის ანგაჰიში.

ევოპის საბჭოს ექსპეჰტების მიეი შემუშავდა ღოკუმენტი, ჰომღის თანახმადაც ქაჰთუდი ჰეაღობის გათვადისწინებით, საქაჰთველოს სთავაზობენ თანაჰეგუიების მექანიზმის დაწეგვას. ექსპეჰტები აცხადებენ, ჰომ სიძულვილის ენის შემთხვევაში თანაჰეგუიება თავსებაღია დიხექტივასთან და მოცემულ ვითაჰებაში საქაჰთველოსთვის ყველაზე მისაღებ ფოხმას წაჰმომადგენს. თუმცა, ამავე ღოოს, აღნიშნულია, ჰომ შემოთავაზებული მოღეღის ასამუშავებდაღ მაუწყებლებს შოხის უნდა ახსებობდეს ეთიანი აზიი და შეჭეებუღი პოზიცია. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, ჰომ ევროკავშირის აჰც ეთ ქვეყანაში აჰ გამოიყენება თანაჰეგუიების ფოხმა სიძულვილის ენის კონტექსტში.

სტუდენტებმა ჯგუფებში უნდა იმსჯელონ წარმოდგენილი პრობლემის არსსა და აღნიშნული დიხექტივის იმპლემენტაციასთან დაკავშირებულ სირთულეებზე.

დავალების შემდეგი ეტაპი არის არგუმენტირებული ესეს სამუშაო სათაურის შერჩევა. ლექტორი სტუდენტებს წარუდგენს განსახიღველ თემასთან დაკავშირებულ რამდენიმე სათაურს, სტუდენტებმა ჯგუფებში უნდა იმსჯელონ თითოეული სათაურის სუსტ და ძლიერ მხარეებზე, შეარჩიონ ის ვარიანტი, რომელიც, მათი აზრით, ყველაზე მეტად პასუხობს აკადემიური წერის პრინციპებს და პასუხები დაასაბუთონ ადეკვატური არგუმენტებით. ქვემოთ წარმოდგენილია შესარჩევი სათაურის ვარიანტები:

- ევროკავშირი-საქაჰთველოს შოხის გაფოხმებული ასოციების შეთანხმება;
- ევროკავშირი-საქაჰთველოს შოხის გაფოხმებული ასოციების შეთანხმების ძიხითაღი მოთხოვნები;
- ევროკავშირის დიხექტივა;
- საქაჰთველოს კანონმდებლობის ადაპტიების აუცილებლობის საკითხი ევროკავშირის კანონმდებლობასა და საეჰთაშოხისო სამაჰთღებივ ინსტრუმენტებთან აუდიოვიზუალური მეღია მომსახურების სფეროში;
- სიძულვილის ენასთან დაკავშირებულ საკითხებზე ჰეაგიების მექანიზმების შექმნის აუცილებლობა;
- სიძულვილის ენა მასმეღიაში;

- ევხოკავშირის დიხექტივა ქართულ მასშედიში სიძღვირის ენის გამოყენების შემთხვევების ხეგუდიხების შესახებ;
- ქართულ მასშედიში სიძღვირის ენის გამოყენების ხეგუდიხების შესახებ ევხოკავშირის დიხექტივის დანეხვის სიხტუდეები და მათი ანადიზი;
- ქართულ კანონმდებლობაში აუდიოვიზუალუი მედიამომსახუებაში სიძღვირის ენის ხეგუდაციებთან დაკავშირებული ასოციხების შეთანხმებით აღებული ვადებულებების დანეხვის სიხტუდეები და მათი ანადიზი.

სათაურების განხილვის შემდეგ სტუდენტებმა უნდა შეაჯამონ სატემელი და გამოყონ და ჩამონერონ ეფექტური სათაურის შერჩევის სტრატეგიები და მახასიათებლები. ლექტორი სტუდენტებთან ერთად განიხილავს შედეგებს და საჭიროების შემთხვევაში აძლევს მათ მიმართულებას.

განსახილველ პრობლემასთან დაკავშირებით სტუდენტებმა ჯგუფურად უნდა მოიძიონ პირველადი და მეორეული წყაროები და დაიწყონ მათი დამუშავება კრიტიკული კითხვის მიდგომის პრინციპებით. ლექტორი, თავის მხრივ, სთავაზობს შემდეგ დასამუშავებელ მასალას:

- აუდიოვიზუალუი მედია მომსახუებების შესახებ 2010/13/EU ევხო დიხექტივა;
- 2010/13/EU ევხო დიხექტივაში 2018 წლის 14 ნოემბეხს განხოციელებული ცვლილებები (DIRECTIVE (EU) 2018/1808 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL);
- ამონახიდი კანონპოეტიდან „მაუწყებლობის შესახებ საქაიხვედოს კანონში“ ცვლილების შეგანის თაობაზე“;
- ამონახიდი „მაუწყებლობის შესახებ“ საქაიხვედოს კანონიდან;
- ექსპეიტების ხეკომენდაციები;
- ERGA-ს ანგაიში, 2019
- სხვა ქვეყნების გამოცდილება.

მეორე კვირა

დავალების შესრულების ამ ეტაპზე სტუდენტებმა უნდა განიხილონ მოძიებული თეორიული და ემპირიული მასალის დამუშავების პრინციპები, ტექსტის კრიტიკული წაკითხვის მიდგომები და ლიტერატურის მიმოხილვის შექმნის სტრატეგიები, აგრეთვე, ამ ტიპის ტექსტის მახასიათებლები და სტრუქტურა.

ამის შემდეგ ლექტორი სტუდენტებს აძლევს იმავე განსახილველ პრობლემასთან დაკავშირებული ძირითადი დებულების ან საკვლევი პრობლემის რამდენიმე ნიმუშს, რომლებიც ქვემოთ არის მოყვანილი:

1)

სიძღვირის ენა წაიშობაგენს გამოხატვის ისეთ ფოხმას, ხომედიც ამკვიდეხებს უაიყოფით დამოკიდებულებას საზოგადოებაში და ხედს უწყობს განსხვავებული ჯგუფების მიმაიხ სიძღვირის, დისკიმიინაციისა და მგხუდი დამოკიდებულების გავიციელებას. ამდენად, თანამედოხოვე ეემოკატიუდ სამყაიოში სიძღვირის ენის გამოყენების ხეგუდიხება ეიხ-ეიხი საზოგადოების ეიხ-ეიხი მთავაიი ამოცანა უნდა იყოს. ამით აიის განპიხობებული ევხოკავშირის დიხექტივა მასშედიის მომსახუების სფეიოში სიძღვირის ენის ხეგუდიხებასთან დაკავშირებით, ხაც გუდისხმობს მაუწყებლობის სფეიოში სიძღვირის ენისა და სხვა უფლებიივ დაილვევასთან დაკავშირებულ საკითხებზე ხეაგიხების ქმედიოთი მექანიზმის აიხებობას. ევხოკავშირისა და საქაიხვედოს ასოციხების შეთანხმების ფაიგებში აუცილებელია აღნიშნული დიხექტივით გათვადისწინებული მოთხოვნების დანეიგვა.

2)

ასოციხების შეთანხმების ფაიგებში საქაიხვედოს მხაიეს აქვს ვადებულება ქაიხტუდ კანონმდებლობაში მასშედიის მომსახუების სფეიოში დანეიგოს სიძღვირის ენის დაიგუდიხების ისეთი ქმედიოთი მოდელი, ხომედიც, ეიხი მხიივ, შეესაბამება ევხოკავშირის ევხოდიხექტივას, ხოდო, მეოიე მხიივ, გაითვადისწინებს ქაიხტუდი მედიასფეიოს სპეციფიკას.

3)

ასოციხების შეთანხმების ფაიგებში საქაიხვედოს მხაიეს აქვს ვადებულება ქაიხტუდ კანონმდებლობაში მასშედიის მომსახუების სფეიოში დანეიგოს სიძღვირის ენის დაიგუდიხების ისეთი ქმედიოთი

მოდელი, ხომელიც, ერთი მხრივ, შეესაბამება ევხოკავშირის ევხოდიხეტიკვას, ხოლო, მეორე მხრივ, გაითვალისწინებს ქართული მედიასფეროს სპეციფიკას. ამ თვადსაზრისით, ერთ-ერთ ეფექტურ მოდელად შეიძლება განვიხილოთ თანახეგუდიხების მექანიზმი. აქედან გამომდინარე, ნაშრომის მიზანია, პასუხი გასცეს შემდეგ საკვლევე შეკითხვებს:

- წახმოადგენს თუ ახა ევხოდიხეტიკვით გათვალისწინებული თანახეგუდიხების მექანიზმი სიძუდვის ენის კონტექსტში ყველაზე ეფექტურ მოდელს?
- შეესაბამება თუ ახა თანახეგუდიხების გამოყენება ევხოდიხეტიკვის მოთხოვნებს სიძუდვის ენის შემთხვევაში?
- იმის გათვალისწინებით, რომ თანახეგუდიხება სიძუდვის ენის შემთხვევაში ახ გამოიყენება ახც ერთ ევხოპუდ ქვეყანაში, ხამდენად ადეკვატუხია საქართვედროში ხეგუდიხების აღნიშნული ფოხმის დანეხგვა?

სტუდენტებმა უნდა განიხილონ თითოეული ვარიანტი და იმსჯელონ, რომელი მათგანი ასახავს ამომწურავად სამიზნე საკითხს, იძლევა პრობლემის ამომწურავი ანალიზის შესაძლებლობას და შეიცავს განსახილველ ქვესაკითხებს. მსჯელობის ბოლოს სტუდენტებს გამოაქვთ დასკვნა, თუ როგორ უნდა ჩამოყალიბდეს საკვლევი საკითხი და როგორ უნდა დაისვას პრობლემა ანალიტიკურ ტექსტში და რა სტრატეგიებისა და ენობრივი საშუალებების გამოყენებაა ყველაზე ეფექტური ამ თვალსაზრისით.

საშინაო დავალების სახით სტუდენტებმა ჯგუფურად უნდა შეასრულონ შემდეგი დავალება, კერძოდ, დაამუშაონ მოძიებული მასალა და ციტირების წესებისა და აკადემიური ენის მოთხოვნების გათვალისწინებით შექმნან ტექსტი, რომელშიც მიმოხილული იქნება საკითხი და შესაბამისი თეორიული ლიტერატურა. გარდა ამისა, სტუდენტებმა უნდა გადაამუშაონ სემინარზე გაანალიზებული ძირითადი დებულების/განსახილველი პრობლემის შერჩეული ვარიანტი და გარკვეული მოდიფიცირებისა და დამუშავების შემდეგ გამოიყენონ თავიანთ ესეში.

პრობლემის მიმოხილვის საფუძველზე სტუდენტებმა უნდა დასვან განსახილველი პრობლემა, რომელშიც გამოყოფილი იქნება განსახილველი საკითხები.

მესამე კვირა

დავალების შესრულების მესამე კვირას სტუდენტები ჯგუფებში კითხულობენ ერთმანეთის მიერ შექმნილ ტექსტს, რომელიც მოიცავს ლიტერატურისა და პრობლემის მიმოხილვას და განიხილავენ სხვა ჯგუფის მიერ ჩამოყალიბებულ პრობლემის დასმასა და განსახილველ შეკითხვებს, გამოყოფენ და აანალიზებენ ნაშრომის ძლიერ და სუსტ მხარეებს.

ამავე კვირას სამსჯელო საკითხი უკავშირდება არგუმენტის რაობას. სტუდენტებმა ჯგუფებში უნდა იმსჯელონ, თუ რა არის არგუმენტის მთავარი ფუნქცია, რა შეიძლება იქცეს არგუმენტად, ქვეარგუმენტად და კონტრარგუმენტად. სტუდენტებმა უნდა განიხილონ აგრეთვე არგუმენტირებული მსჯელობის აგების სტრატეგიები. მოსაზრებების შეჯერების შემდეგ სტუდენტებს წარმოდგენა ექმნებათ არგუმენტირებული მსჯელობის მოთხოვნებისა და ფორმატის შესახებ. ამავ, სემინარზე ლექტორი აწვდის სტუდენტებს ინფორმაციას SCQA და SWOT ანალიზის მიდგომების შესახებ და წარუდგენს მსჯელობის აგების შესაბამის ნიმუშებს.

საშინაო დავალების ფორმატით სტუდენტებმა უნდა დაამუშაონ მათ ხელთ არსებული მონაცემები, კერძოდ, გაანალიზონ, რა გამოდგება არგუმენტად, ქვეარგუმენტად და კონტრარგუმენტად, და თითოეულ განსახილველ საკითხს დაუკავშირონ შესაბამისი არგუმენტები, რათა შემდგომში შეძლონ არგუმენტირებული მსჯელობის ჩამოყალიბება. სტუდენტებს შეუძლიათ გამოიყენონ მათთვის მისაღები SCQA ან SWOT ანალიზის მიდგომები და ააგონ შესაბამისი კონცეპტუალური რუკები.

მაგალითად, იმ შემთხვევაში თუ სტუდენტებმა შეარჩიეს შემდეგი განსახილველი ქვესაკითხი - ევხოდიხეტიკვით გათვალისწინებული თანახეგუდიხების მექანიზმი სიძუდვის ენის კონტექსტში საქართვედროსთვის ყველაზე ეფექტურ მოდელს წახმოადგენს - მათ შეიძლება გამოიყენონ შემდეგი არგუმენტები და ქვეარგუმენტები:

- ევხოდიხეტიკვაში მოცემული ინფოხმაცია;
- თანახეგუდიხების მექანიზმების სახეები და ფოხმები;
- თანახეგუდიხების მექანიზმების ფუნქციონიხების პიხობები, სფეხო და ახსებული საეხთაშოხისო გამოცდილება;

- თანახვედრიების მექანიზმების თავსებადობა ქაჩთურ საკანონმდებლო ბაზასთან;
- თანახვედრიების მექანიზმების თავსებადობა საქაჩთველოს მედია მომსახუხების სფეხოსთან;
- ევხოკავშიხის ექსპეხტების მოსაზხებები;
- ქაჩთვედი ექსპეხტების მოსაზხებები;
- ცადკუდი დამოუკიდებედი კვლევის შედეგები;
- სტუდენტების მიეხ ჩაწეხიდი ინტეხვიუს ანადიზი (ასეთის ახსებობის შემთხვევაში).

მეოთხე კვირა

დავალების შესრულების ამ ეტაპზე განიხილება ესეს სტრუქტურა. სტუდენტები დამოუკიდებლად მსჯელობენ ესეს სტრუქტურაზე და ძირითადი ნაწილის აგების პრინციპებზე. ჯგუფური მუშაობის მონაწილეები მსჯელობენ აბზაცის სტრუქტურაზე, აგრეთვე იმაზე, თუ რომელი სტრატეგია შეიძლება იყოს ეფექტური აბზაცის აგებისა და განვითარებისთვის, რა ტიპის ენობრივი საშუალებების გამოყენება შეიძლება იყოს მიზანშეწონილი ამ თვალსაზრისით. საბოლოო გადაწყვეტილების მიღებამდე, სტუდენტები განიხილავენ ლექტორის მიერ მიწოდებული აბზაცის ორ ნიმუშს და განიხილავენ რომელია ეფექტური და რატომ. ლექტორი ამონებს ჯგუფური მუშაობის საბოლოო შედეგებს. ქვემოთ წარმოდგენილია განსახილველი აბზაცების ნიმუშები:

1) წაჩმოდგენიდი კანონპოექტის მიღების შემთხვევაში საქაჩთველოს კანონმდებლობა შესაბამისობაში მოვა აუდიოვიზუალუხი მედია მომსახუხებების შესახებ 2010/13/EU ევხო დიექტივის დღეს მოქმედ ხედაქციასთან. კანონპოექტის მიღების შემთხვევაში კანონმდებლობით განისაზღვრება ჩამდენიმე წესი. წესები გაითვადისწინებს ტექნოლოგიუხი განვითაჩების ტენდენციებს და უზხუნვედყოფს ეხთიან თანაბაჩ პიხობებს ბაზაჩზე გამოჩენიდი აუდიოვიზუალუხი მედიის ახადი სახეებისთვის. კანონპოექტით განსაზღვრული წესების მიზანია კუდტუხუდი მჩავადფეხოვნების შენაჩჩუნება, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პიხებისთვის აუდიოვიზუალუხი მედია მომსახუხებების ხედმისაწვდომობის უზხუნვედყოფა, აჩასხუდწლოვანთა და მომხმაჩებელთა დაცვა, მედია პლუჩადიზმის უზხუნვედყოფა და სხვადასხვა ნიშნით სიძუდვიდის ენის გავხცელების, ტეხოჩიზმის წაქეხების შემცვედ პოეგჩამებსა და ხეკლამებზე ეფექტიანი ხეაგიხების, მოქმედ კანონმდებლობასთან შეუსაბამო პოეგჩამებისა და ხეკლამების გავხცელების თანმდევი ხისკებისა და შედეგების ეფექტიანი პივენციის მექანიზმის შექმნა.²

2) „მუწყებლობის შესახებ“ საქაჩთველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე კანონპოექტის მიღება მნიშვნელოვანი ნაბიჯია ევხოკავშიხისა და საქაჩთველოს ასოციხების ხედშეკუდებით ნაკისხი ვადებულებების განსოხციელების მიმაჩთულებით, ჩადგან აღნიშნული კანონპოექტის მიღების შემთხვევაში საქაჩთველოს კანონმდებლობა შესაბამისობაში მოვა აუდიოვიზუალუხი მედია მომსახუხებების შესახებ 2010/13/EU ევხო დიექტივის დღეს მოქმედ ხედაქციასთან. კანონპოექტის მიღების შედეგად კანონმდებლობით განისაზღვრება ჩამდენიმე მნიშვნელოვანი წესი, რომლებიც გაითვადისწინებს ტექნოლოგიუხი განვითაჩების ტენდენციებს და უზხუნვედყოფს ეხთიან თანაბაჩ პიხობებს ბაზაჩზე გამოჩენიდი აუდიოვიზუალუხი მედიის ახადი სახეებისთვის. კანონპოექტით განსაზღვრული წესების მიზანია, ეხთი მხივ, კუდტუხუდი მჩავადფეხოვნების შენაჩჩუნება, ხოლო, მეოხე მხივ, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პიხებისთვის აუდიოვიზუალუხი მედია მომსახუხებების ხედმისაწვდომობის უზხუნვედყოფა, აჩასხუდწლოვანთა და მომხმაჩებელთა დაცვა. გაჩდა ამისა, კანონპოექტი მიზნად ისახავს მედია პლუჩადიზმის უზხუნვედყოფასა და სხვადასხვა ნიშნით სიძუდვიდის ენის გავხცელების ხეგუდიხების მოდებების შექმნას, ასევე, ტეხოჩიზმის წაქეხების შემცვედ პოეგჩამებსა და ხეკლამებზე ეფექტიანი ხეაგიხების ინსტრუმენტების შემუშავებას. კანონპოექტის ფაჩგებში შემუშავება, აჩეთვე, მოქმედ კანონმდებლობასთან შეუსაბამო პოეგჩამებისა და ხეკლამების გავხცელების თანმდევი ხისკებისა და შედეგების ეფექტიანი პივენციის მექანიზმი. შედეგად, შეიქმნება ჯანსალი დემოკჩატიუდი გაჩემო, რომელშიც, დაცუდი იქნება, მოქადაქეების უფდებები და, ამავე დხოს, მხევედლობაში იქნება მიღებული მედიასუბიექტების მოთხოვნები. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ამის მისაღწევად აუცილებელია სიძუდვიდის ენის ხეგუდიხების ისეთი ეფექტუხი მექანიზმების შემუშავება, რომლებიც ეხთ მხივ, დაეყხდნობა ევხოდიექტივის მოთხოვნებს, ხოლო, მეოხე მხივ, მასში გათვადისწინებული იქნება ქაჩთუდი ხეადობა და ყველა იმ აქტოხის ინტეხესები, რომლებზეც გავხცელება აღნიშნული კანონით მიღებული ხეგუდაციები.

² განმარტებითი ბარათი საქართველოს კანონის პროექტზე „მუწყებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე (ტექსტი ადაპტირებულია კურსის საჭიროებებიდან გამომდინარე)

დამოუკიდებელი მუშაობის ფარგლებში სტუდენტები ქმნიან ესეს ძირითად ნაწილსა და შესაბამის აბზაცებს.

მეხუთე კვირა

ახალ საკითხებზე მუშაობის დაწყებამდე სტუდენტები ამონებენ ერთმანეთის მიერ შესრულებულ ტექსტებს და ჯგუფურად განიხილავენ ძლიერ და სუსტ მხარეებს, მოჰყავთ სათანადო არგუმენტები და ერთმანეთს სთავაზობენ შესაბამის რეკომენდაციებს.

დავალების შესრულების მეხუთე კვირა ეთმობა ავტორის პოზიციის ჩამოყალიბების წესებსა და ესეს დასკვნითი ნაწილის შექმნას. ამ შემთხვევაშიც სტუდენტები ჯგუფურად მსჯელობენ იმაზე, თუ რომელი სტრატეგია იქნება ეფექტური ესეს შესაბამისი ნაწილის შესაქმნელად, რა ტიპის ინფორმაცია უნდა მოხვდეს დასკვნაში და როგორ და რა ენობრივი საშუალებების გამოყენებით უნდა ჩამოყალიბდეს ავტორის შეფასებები, პოზიციები და პრობლემის გადაჭრის გზები.

საშინაო დავალებაზე მუშაობის პროცესში სტუდენტები ითვალისწინებენ შენიშვნებს და გადაამუშავებენ ესეს ძირითად ნაწილს, ამავე დროს ქმნიან დასკვნით ნაწილს და აყალიბებენ თავიანთ შეფასებასა და, შესაბამისად, პრობლემის გადაჭრის გზებს. შექმნილი არგუმენტირებული მსჯელობის საფუძველზე სტუდენტებმა უნდა გამოიტანონ დასკვნა, მედიამომსახურების სფეროში ევროდირექტივის განხორციელებისა და სიძულვილის ენის რეგულირების რომელი მოდელია ყველაზე ეფექტური და რატომ, აგრეთვე, შერჩეული მოდელის დანერგვის რომელი სტრატეგია და საშუალებებია ყველაზე ადეკვატური და რატომ.

მექვსე კვირა

შესრულებული საშინაო დავალების განხილვის შემდეგ სტუდენტებმა უნდა იმსჯელონ შესავლის ფუნქციასა და სტრუქტურაზე, აგრეთვე, შესავლის შექმნის ეფექტურ სტრატეგიებზე. სტუდენტებმა უნდა განიხილონ ლექტორის მიერ მიწოდებული შესავლის რამდენიმე ნიმუში და უნდა შეარჩიონ ყველაზე მისაღები ვარიანტი. პასუხები უნდა დაასაბუთონ შესაბამისი არგუმენტებით.

საშინაო დავალების სახით სტუდენტებმა უნდა შექმნან დავალების თემასთან დაკავშირებული ესეს შესავალი.

მეშვიდე კვირა

მეშვიდე კვირა წარმოადგენს დავალების შესრულების ბოლო შემაჯამებელ ეტაპს. სტუდენტებმა დამოუკიდებლად უნდა შეიმუშაონ ესეს შეფასების კრიტერიუმები, განიხილონ ერთმანეთთან და ამის შემდგომ შეაფასონ ერთმანეთის მიერ შექმნილი ესეები. დავალების საბოლოო შეფასებას ახორციელებს ინსტრუქტორი. დავალების შესრულების პროცესში შექმნილი ესეების საფუძველზე ლექტორმა ამომწურავი წერილობითი უკუკავშირი უნდა მიანოდოს სტუდენტებს.

ლექტორის როლი:

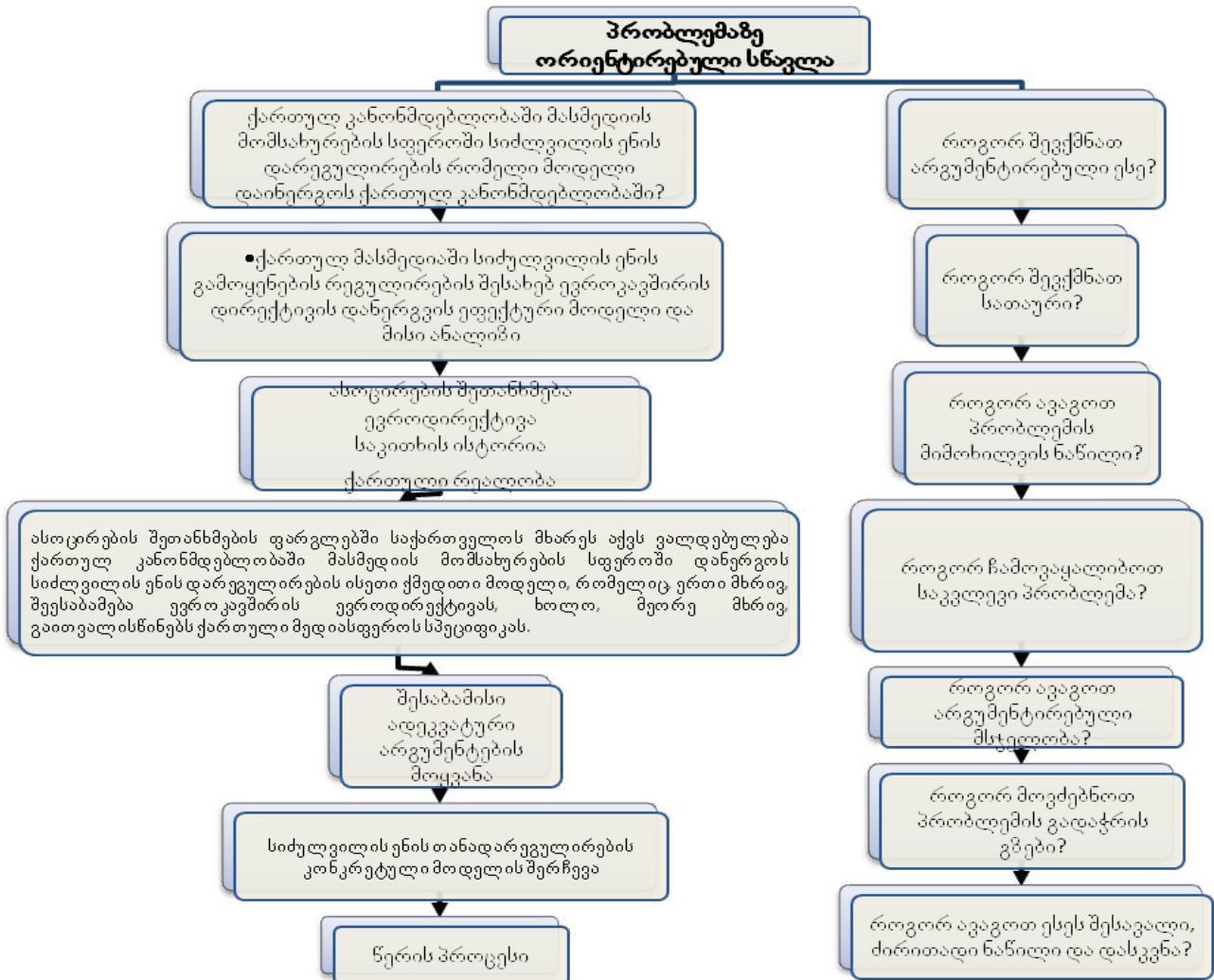
აღწერილი სასემინარო მუშაობა არის პრაქტიკული ხასიათის და მაქსიმალურად სტუდენტზე ორიენტირებული. რაც შეეხება ლექტორის როლს, სემინარის მსვლელობისას ხელმძღვანელი ეხმარება სტუდენტებს გადაწყვეტილებების მიღებაში, სწორი დასკვნების გამოტანასა და ადეკვატური სტრატეგიების შერჩევაში. გარდა ამისა, ლექტორი ხელს უწყობს სტუდენტებს მასალის მოძიებასა და წერის პროცესის ეფექტურად წარმართვაში. ყოველი სემინარის ბოლოს ლექტორი სტუდენტებს აძლევს ვერბალურ უკუკავშირს. შესაბამისად, ამ ტიპის მუშაობის წარმართვის დროს მასწავლებელი არის დამკვირვებელი, ფასილიტატორი და მხარდამჭერი.

3. სწავლების მეთოდები და სტრატეგიები:

განხილული დავალება ეფუძნება სწავლების რამდენიმე მოდელს, კერძოდ, პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლა, პროცესზე დაფუძნებული წერა, პროდუქტზე დაფუძნებული წერა და თანამშრომლობითი წერა. გარდა ამისა, პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლა აღნიშნულ აქტივობაში ორმაგ დატ-

ვირთვას ატარებს. ერთი მხრივ, სტუდენტები მსჯელობენ განსახილველ საკითხთან დაკავშირებული პრობლემის გადაჭრაზე, ხოლო, ხოლო მეორე მხრივ, განიხილავენ აკადემიური ნაშრომის შექმნასთან დაკავშირებულ პრობლემებს. მნიშვნელოვანია იმის გათვალისწინება, რომ ორივე ტიპის ამოცანის გადაჭრა სინქრონიულად მიმდინარეობს, უშუალოდ უკავშირდება და ავსებს ერთმანეთს. გარდა ამისა, ორივე შემთხვევაში სტუდენტები მსჯელობენ ჯგუფებში და დამოუკიდებლად იღებენ გადაწყვეტილებებს და არჩევენ შესაბამის სტრატეგიებს. საბოლოო შედეგებს კი ამონებენ ინსტრუქტორთან ერთად. მუშაობის პროცესი სქემატურად შემდეგნაირად შეიძლება გამოისახოს:

ცხილი N1. პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლის სწავლის მიდგომით განსახილველი დავალების სქემა:

აკადემიური წერის კურსის სხვადასხვა საბაკალავრო პროგრამაზე სწავლების გამოცდილების გათვალისწინებით, ამ სტატიის ავტორი მიიჩნევს, რომ დავალების შესრულების დროს, ძირითადად, სტუდენტების მიერ გამოიყენება შემდეგი სტრატეგიები: ჯგუფური მუშაობა, დისკუსია, ვარაუდის გამოთქმა, SCQA და SWOT ანალიზი, წყაროებზე მუშაობა.

4. შეფასების ტიპები:

დავალბების მიზნის მისაღწევად ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სტრატეგიაა შეფასების ადეკვატური და ეფექტური შეფასების სისტემა. ამ თვალსაზრისით მასწავლებელმა მუშაობის პროცესში უნდა გამოიყენოს განმსაზღვრელი შეფასება, ჯგუფური მუშაობის შედეგად მიღებული ქულა თანაბრად დაენერება ყველა მონაწილეს. გარდა ამისა, გამოყენებულ უნდა იქნას მიმდინარე განმავითარებელი

შეფასება. მასწავლებლის ვერბალური და წერილობითი უკუკავშირი გადამწყვეტ როლს ასრულებს სტუდენტების მოტივირებისა და პროგრესის შეფასების თვალსაზრისით. უკუკავშირის დროს ლექტორმა სტუდენტებს უნდა განუმარტოს შესრულებული დავალების სუსტი და ძლიერი მხარეები, რათა შემსწავლელებმა შეძლონ წერისა და პრობლემის გადაჭრის პროცესში შემდგომი რისკების თავიდან აცილება. მნიშვნელოვანია შეფასების კიდევ ერთი ფორმა, სტუდენტების მიერ ერთმანეთის ნაშრომების შეფასება და რეცენზირება, წერილობითი და ზეპირი უკუკავშირის ჩამოყალიბება.

5. დავალების სუსტი მხარეები

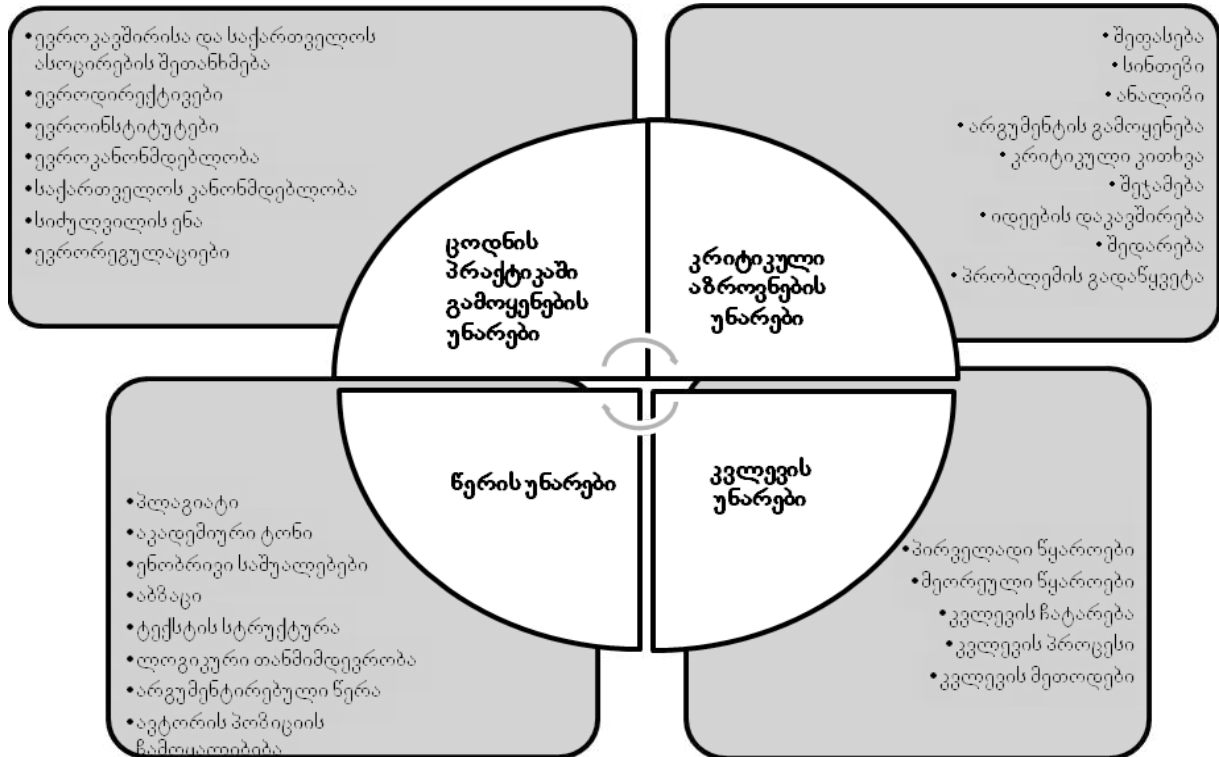
მიუხედავად იმისა, რომ განხილული დავალება მთლიანად სტუდენტზეა ორიენტირებული, განხორციელების პროცესში რამდენიმე რისკფაქტორი და სუსტი მხარე შეიძლება გამოიკვეთოს. პირველ რიგში, პრობლემა შეიძლება იყოს, ერთი მხრივ, სტუდენტების ჯგუფებად დაყოფა, ხოლო, მეორე მხრივ, ამ ჯგუფების შემადგენლობის შენარჩუნება დავალების შესრულების შვიდივე კვირის განმავლობაში. გარდა ამისა, ჯგუფებში მუშაობის დროს ყველა სტუდენტი შეიძლება არ იყოს თანაბრად ჩართული და აქტიური, რამაც შეიძლება ნაკლებად აქტიური სტუდენტების დემოტივაცია გამოიწვიოს. ამ რისკების თავიდან აცილება შესაძლებელია იმით, რომ ჯგუფების დაკომპლექტებისას და ყოველი აქტივობის განხორციელების წინ სტუდენტებს გადაუნაწილდეს როლები და ის შესასრულებელი ამოცანები, რომლებზეც თითოეული მათგანი დამოუკიდებლად იქნება პასუხისმგებელი.

კიდევ ერთი რისკფაქტორი, რომელმაც დავალების ეფექტურად განხორციელება შეიძლება შეაფერხოს, არის თანამშრომლობითი წერიტი აქტივობა. ქართულ საგანმანათლებლო სივრცეში ნაკლებად გამოიყენება წერილობითი ტექსტის ჯგუფურად შექმნის სტრატეგია, ამდენად სტუდენტებისთვის ეს შეიძლება ნაკლებად კომფორტული დავალება იყოს. თუმცა, ამ საკითხის მოგვარებაც როლების გადანაწილებით იქნება შესაძლებელი, როდესაც ერთი აქტივობის ფარგლებში თითოეული სტუდენტი სხვადასხვა ამოცანის შესრულებაზე იქნება პასუხისმგებელი, მოიძიებენ განსხვავებულ მასალას და ამის საფუძველზე ერთად შექმნიან წერილობით დავალებას.

საბოლოო შედეგები და დასკვნა

განხილული დავალება მნიშვნელოვანია რამდენიმე შედეგის მიღების თვალსაზრისით. უპირველეს ყოვლისა, დავალების შესრულების პროცესში სტუდენტები გაიღრმავებენ დარგობრივ ცოდნას (როგორც აკადემიური წერის, ისე ევროკავშირისა და საქართველოს ასოცირების შეთანხმების მიმართულებით) და აიმაღლებენ ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენების უნარებს. მიღებული ცოდნის საფუძველზე ისინი შეძლებენ პრობლემის გადაჭრის გზების მოძებნას, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს კრიტიკული აზროვნების უნარების განვითარებას. წყაროების მოძიება და წყაროებზე მუშაობა დაეხმარება სტუდენტებს კვლევის უნარების გამომუშავებაში, ხოლო ყველა აღნიშნული ამოცანის შესრულება საბოლოოდ შესაძლებლობას მისცემს სტუდენტებს შექმნან არგუმენტირებული, ანალიტიკური ტექსტი, რაც წერის უნარების განვითარების საფუძველი გახდება.

ცხიდი N2 პრაქტიკული დავალების შედეგების აღწეხა

დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ მსგავსი ტიპის დავალების შესრულება შესაძლებელია კურიკულუმთან დაკავშირებულ ნებისმიერ სამსჯელო და პრობლემურ საკითხზე, რაც ხელს შეუწყობს სტუდენტების საგნობრივი კომპეტენციის ამაღლებას. მეორე მხრივ, სტუდენტები პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების მიდგომების მიხედვით ინსტრუქტორის დახმარების გარეშე დამოუკიდებლად გაიაზრებენ და იმსჯელებენ არგუმენტირებული ესეს შექმნის ეტაპებსა და პრინციპებზე და, ამავე დროს, დავალებისთვის განკუთვნილ დროში ჯგუფურად შექმნიან ამ ტიპის ვრცელ წერილობით ნაშრომს. სტუდენტები იმუშავებენ დამოუკიდებლად, თვითონ მიიღებენ გადაწყვეტილებას, რა მასალა გამოიყენონ და როგორ დაამუშაონ. ინსტრუქტორი ამ შემთხვევაში ასრულებს, დამკვირვებლის, მხარდამჭერისა და ფასილიტატორის როლს. შედეგად სტუდენტებს უვითარდებათ როგორც წერის, ისე დამოუკიდებელი კვლევის უნარები, ასევე, ჯგუფური მუშაობისა და თანამშრომლობითი სწავლის უნარები. საბოლოო ჯამში კი, ამ ტიპის აქტივობები ემსახურება ანალიტიკური აზროვნების განვითარებას, რაც პრობლემაზე ორიენტირებული სწავლის ერთ-ერთი საბაზისო კომპონენტია და აკადემიური წერის კურსის ერთ-ერთ მთავარ მიზანს წარმოადგენს.

ბიბლიოგრაფია

- Arends, R. (2012). *Learning to Teach*. New York: McGraw Hills Companies.
- Aryanti, N., Ardiansyah, W., & Ujihanti, M. (2018). Problem-Based Learning Model for Teaching Writing: A Literature Review. *Journal Polingua Scientific Journal of Linguistics Literature and Education* 7(2), 32-36. DOI: 10.30630/polingua.v7i2.70
- Blythe, H., & Sweet, C. (2008). The writing community: A new model for the creative writing classroom. *Pedagogy: Critical Approaches to Teaching Literature, Language, Composition, and Culture*, 8(2), 305-325. Doi: 10.1215/15314200-2007-042
- Gallagher, S.A. (1997). Problem-Based Learning: where did it come from, what does it do, and where is it going? *Journal for the Education of the Gifted*, 20(4), 332-362.
- Gijsselaers, W. H. (1996). Connecting Problem-Based Practices with Educational Theory. *Bringing Problem-Based Learning to Higher Education* (pp. 13-21). San Francisco, EUA: Jossey-Bass Publishers. <https://doi.org/10.1002/tl.37219966805>

- Ghufron, M. A., & Ermawati, S. (2018). The Strengths and Weaknesses of Cooperative Learning and Problem-based Learning in EFL Writing Class: Teachers and Students' Perspectives. *International Journal of Instruction*, 11(4), 657-672. <https://doi.org/10.12973/iji.2018.11441a>
- Gochitashvili, K., & Shabashvili G. (2021). The Importance and Strategies for Developing Critical Thinking Within a BA Academic Writing Course. *Language and Culture*, 25, 147-158.
- Harper-Marinick, M. (2001). Engaging students in Problem-Based Learning. *Mcli Teaching, Learning, and Technology in the Maricopa Community. Volume 1*, Spring. Maricopa Center for Learning and Instruction. <http://www.mcli.dist.maricopa.edu/forum/spr01/t11.html> IMSA, I
- Ibrahim et al. (2020). Implementation of problem-based learning to improve students' critical thinking skills. *Journal of Physics: Conference Series* 1460 012058. doi:10.1088/1742-6596/1460/1/012058
- Klimova, B. (2014). Approaches to the teaching of writing skills. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 112, 147 – 151.
- Lapiashvili, N. (2017). Implementing innovative teaching methods in European Union Law modules. *EU TEMPUS project "Innovating Teaching and Learning of European Studies" (INOTLES) Working Paper Series*, 5, 2-14.
- Reynolds, M. (1997). Learning Styles: A Critique. *Management Learning*, 28(2), 115-133. <https://doi.org/10.1177/1350507697282002>
- Shabashvili, G. (2012). Second Language Writing - Problems, Approaches, Strategies. "Graphema"
- Surya, S. (2018). Teaching Academic Writing by Using Problem-Based Learning Strategy. *Proceeding of the 65th TEFLIN International Conference, Universitas Negeri Makassar, Indonesia*, 12-14 July, Vol. 65. No. 1
- Torp, L., & Sage, S. (2002). *Problems as possibilities: Problem-based learning for K-16 education* (2nd ed.). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Trekles, A. (2012). Creative Writing, Problem-Based Learning, and Game-Based Learning Principles. *The International Society for Technology in Education (ISTE) Conference*, June 25.
- Palpanadan at al. (2014). Comparative Analysis of Process Versus Product Approach of Teaching Writing in Malaysian Schools: Review of Literature. *Middle-East Journal of Scientific Research* 22 (6), 789-795.
- Wood, D.F. (2003) ABC of Learning and Teaching in Medicine: Problem-Based Learning. *British Medical Journal*, 326, 8. <http://dx.doi.org/10.1136/bmj.326.7384.328>

Giuli Shabashvili¹

WAYS OF IMPLEMENTATION OF PROBLEM-BASED LEARNING IN ACADEMIC WRITING COURSE

Abstract

Writing in the higher education environment is one of the basic skills, which on the one hand is related to a complex cognitive process and on the other hand requires practical work experience. Thus, teaching academic writing is a complex task that requires consideration of aspects of analysis, synthesis, evaluation, critical thinking, text structuring, production, research, responsibility, managing the writing process, and discipline specificity. Consequently, the academic writing course and the corresponding learning process should be planned so that the student simultaneously develops writing, research, and critical thinking skills, increases subject competence, and works independently and in a group. This goal can be achieved if a blended approach is introduced in the teaching of academic writing and the principles and strategies of both problem-oriented learning, process-oriented writing, and collaborative learning are considered. The purpose of the paper is to discuss the characteristics and advantages of problem-based learning in teaching academic writing. In the second part of the paper, a specific task related to the issues of multilingual education is discussed. Stages of task performance are presented, and relevant strategies and activities are analyzed. Accordingly, the paper has a methodological character and practical significance.

Keywords: academic writing, problem-based learning, process writing, cooperative learning, teaching methods

Introduction

Teaching academic writing is a complex process that requires integrating and developing a few essential aspects and skills. Namely: analysis, synthesis, evaluation, critical thinking, text structuring, production, research, responsibility, managing the writing process, and discipline specificity. Consequently, the BA course in academic writing in the European Studies program at Tbilisi State University aims to give students a broad and systemic knowledge of characteristics of academic language, adherence to citation and anti-plagiarism rules, characteristics of the argumentative large-scale academic text and research paper, types and the structure of the research paper, requirements, and characteristics of the BA thesis, the role, and significance of the argument, principles of developing argumentative discussion. Accordingly, upon completion of the course, the student understands the characteristics and structure of a large-scale argumentative text and a research paper, defines the rules for citing; can select and work with reliable sources, selects the necessary methods for the research, and defines the research needs and the purpose of the research, finds, selects, and critically analyzes primary and secondary sources. The student discusses research issues in a reasoned manner and summarizes the conclusions. As a result, during the course, students along with the large-scale essay independently create a research paper on a topic of interest to them within the frames of the BA in European Studies program. The academic writing course in this program is taught for one semester and the syllabus includes one lecture and two seminars per week. To achieve the course goals and deliver the given results, it is necessary to define valid and most appropriate teaching methods, which develop students' critical thinking, research, and writing skills parallel to subject knowledge.

¹ Associate Professor at the Faculty of Humanities of Ivane Javakishvili Tbilisi State University, e-mail: giuli.shabashvili@tsu.ge

Several models of teaching academic writing were implemented in the educational environment. The traditional approach to teaching writing is based on a process-oriented approach, which involves the step-by-step development of a written text. According to the given approach, the writing starts with a preparatory stage, using brainstorming, planning, and mind-mapping, which, in turn, requires group work strategies. Moreover, before the final presentation of the paper, several drafts of it are developed during the writing process (Palpanadan et al., 2009, p. 790). As it is evident, according to the process-oriented approach, the actual process and each stage of writing are essential. The instructor gives the student proper theoretical materials and provides them with adequate strategies in advance. During these activities, the student completes several written assignments, including creating multiple drafts of an essay.

The second model of teaching writing is the Product approach, which focuses on the final product. In this approach, students are provided with several samples, they work on organizing ideas mostly, and only one draft of the target text can be developed in the writing classes (Klimova, 2014, p. 149). The work format is individual, although the instructor's guidance carries out the writing process.

Another approach used in teaching academic writing is problem-based learning (PBL). It is a student-centered teaching method and aims for the learner to find ways to solve the problem related to the context provided by the curriculum. Correspondingly, students can make a decision independently in the learning process (Ghufron & Ermawati, 2018, p. 659). It can be argued, that such an approach contributes to the development of analytical thinking skills in high. As for the teacher role, the instructor supports and motivates students to work on the problem solution independently.

As a result of the research conducted in the Georgian educational environment, it was revealed that one of the challenging tasks for students to overcome in the writing process is the formation of an objective critical opinion, "determining the reliability of sources, formulating the main statement/research questions, generalization, separating the firsthand and secondary information and concentrating on the main issue, expressing preliminary assumptions and drawing and forming logical consistent conclusions" (Gochitashvili & Shabashvili, 2021, p. 152). Thus, educators should take into account that performing different types of tasks involves a creative process that aims to display declarative knowledge or transform it into conditional knowledge. "New knowledge can be effectively and successfully constructed using metacognitive, cognitive, and social strategies" (Shabashvili, 2012, p. 6). Consequently, to achieve an effective result, in particular, to increase subject competence and develop writing and analytical thinking skills, it is necessary to use different types of activities consistently and thoughtfully. This can be achieved by combining problem-based learning and process-oriented writing models.

The paper aims to discuss problem-based teaching method, approach, and strategy, which helps students on the one side to handle particular assignments and on the other side fulfill given activities. The first part of the paper provides a literature review and presents a discussion of the importance of problem-based learning in higher education and academic writing courses. The specific task is also discussed and analyzed according to the main requirements of problem-based and process-oriented writing. In the end, specific methodological recommendations are presented. Accordingly, the paper has methodological specificity and aims to provide practical guidance and tools for teaching academic writing. Each activity is analyzed through the context of PBL, cooperative, and process-based writing.

1. Models of teaching academic writing on the Bachelors program in European Studies at TSU

In the literature, PBL is characterized as a process of hypothetical-deductive reasoning, which implies the following: the student must independently find the data, process it, and raise a hypothesis based on the synthesis of the material. Additional primary and secondary sources should be sought to prove the hypothesis. Based on this, the PBL approach is considered a circle of analysis - research - report (Harper-Marinick, 2001, p. 5). Several characteristics of problem-based learning have been identified in various types of research. The main requirement of this approach is student-centered learning, which implies that students should be actively involved in the teaching process and should manage it themselves (Harper-Marinick, 2001:4). It can be said that student-centeredness is one of the fundamental requirements of the given model (Gijsselaers, 1996). Thus, in a classroom environment based on the PBL approach, students can independently determine their needs, plan

the learning process, and evaluate both their work and that of other group members (Gallagher, 1997; Reynolds, 1997).

In addition, a collaborative environment should be created in the classroom. Students have to solve the set problems in groups (Harper-Marinick, 2001:4). Problem-based learning develops the student's communication skills, group work, information-sharing skills, and respect for others' opinions. Thus, PBL is considered a group learning method that develops students' general skills and attitudes (Wood, 2003), because, in the process of working together, students learn from each other, exchange ideas, and help each other find ways to solve problems (Blythe & Sweet, 2008).

In the problem-based approach, the teacher is the facilitator. the instructor does not lecture but encourages students to discover, collect data, conduct research, and present analysis (Harper-Marinick, 2001:4). It is believed that the teacher's main function, in this case, is support, problem-solving and cognitive coaching. Such a learning environment ensures increased student motivation, engagement, and participation in research (Torp & Sage, 2002). However, it should be noted that the lesson/lecture/seminar planned with such an approach is associated with certain difficulties and requires the instructor to carry out several preparatory works, in particular, the selection of special materials, time management, motivation of students to actively involve them in the work process, and the use of audio and visual material (Lapiashvili, 2017, p. 11).

It is important to consider that the problem under discussion and its solution should be a stimulus for learning, as a result of which students acquire knowledge through problem-solving (Harper-Marinick, 2001:4). In addition, it is important to consider that the problem at hand must be considered independently by students beforehand, without supporting or mediating information (Harper-Marinick, 2001, p. 5). The instructor must also keep in mind that the problem to be solved must be of real life, and relevant to the student's curriculum. It is better if the problem is complex and has several ways to solve it. Students should be able to analyze the problem to be solved, generalize, conduct research, find data, evaluate and make decisions. In addition, the student should be able to find minimal information related to the presented problem (ibid.). The use of real-life problems helps students to understand the fact that the learning process is directly related to the real-life context and therefore encourages them to make decisions independently and convinces them that it is possible to solve the problem (Aryanti et al., 2018).

In the process of work, students combine their knowledge, facts, and data, which contributes to the development of critical thinking. In the literature, indicators of critical thinking are significantly developed as a result of lessons conducted with a problem-oriented learning model (Ibrahim et al., 2020, p. 3).

The PBL approach's role in teaching academic writing and second language writing has been studied in academia. It is believed that the PBL approach helps to develop and enhance the cognitive competence of the student, which in turn will help to perform the writing tasks effectively (Surya, 2018).

Various studies have shown that as a result of using PBL activities, students can more easily answer questions and describe ways to solve problems. Also, their evaluation points are increasing. However, as noted in some studies, to develop students' writing skills, the teacher should provide them with the theoretical foundations of academic writing in advance and use practical exercises and tasks only after the acquired knowledge and experience (Aryanti et al., 2018).

It is natural to ask how PBL activities can be implemented in the process of teaching academic writing, specifically what types of tasks should be completed to achieve the objectives set out in the syllabus. Individual studies describe the general stages of PBL model implementation (Trekles, 2012; Arends, 2012, Aryanti et al. 2018). As for using this approach directly in the process of teaching the written component, in this case, students are given questions related to the development of an argumentative text, for example, how to construct a paragraph, how to create the main sentence/thesis, how to choose a title, etc. Sh.

Students are also given some specific samples to consider. As a result of group discussion, students select answers and discuss them (Surya, 2018, p. 351-352). The educational process planned in this way echoes the principles of the problem-based approach and allows for the achievement of specific effective results, however, in this case, students are only given questions related to the theoretical issues of writing, which are related to the stages of creating a written work. In such a planned teaching environment, students only create short responses or assignments and present them to an audience, and no final large-scale written text is developed. In addition, in this case, a product-oriented writing approach is also used, when students are introduced to model

samples. Also, students do not search for additional material and sources independently, but the instructor provides them with mediated information, which in its turn develops students' research skills less. Thus, it is better to plan the seminar work so that the students can simultaneously create a large-scale argumentative text, conduct research independently, discuss the problem at hand and find ways to solve it. The goal can be achieved by combining a problem-based learning model and a process-oriented writing approach by using appropriate activities.

2. The example of a typical assignment (a task) and the template demonstrating the scheme for its accomplishment

The second part of the paper presents and discusses a particular assignment based on the principles of problem-based learning, group work, collaborative writing, and process-oriented writing approaches. The assignment is intended for students of the bachelor's program of European studies. The purpose of the assignment is to create large-scale argumentative text, and the topic of the assignment is to develop and implement a model of regulation related to hate speech in audiovisual services within the framework of the EU-Georgia Association Agreement.

The issue is relevant, and problematic and echoes the subject provided by the curriculum. The assignment is scheduled to be completed over seven academic weeks, with the activities to be carried out each week corresponding to the topics and issues outlined in the academic writing course syllabus. It can be said that the task has a double burden: on the one hand, students work, discuss and analyze the problem of regulating hate speech in the field of Georgian media services according to the requirements of the European directive. based on the collected and processed data, they discuss the ways to solve the problem in a group and independently make decisions, which will ultimately contribute to the discipline competence raising and developing critical thinking skills.

On the other hand, in parallel, in the seminars, according to the problem-oriented learning approach, students independently discuss the requirements of academic writing. In particular, students discuss the strategies and principles of selecting a topic, creating a title, finding and processing material, as well as the structure of an argumentative essay on the example of the problem of hate speech regulation in the field of Georgian media services. Finally, students independently conclude how to solve the problems concerning their writing tasks towards essay creation. This, in turn, will contribute to developing and improving students' writing skills.

In class, the lecturer summarizes the students' opinions and provides them with additional information. Moreover, as homework, students will find primary and secondary sources. As for the format of the assignment, the assignment is completed in a group. Students should be grouped either on their initiative or with the help of the lecturer. The number of students in a group can be an average of 4-5. The purpose of this assignment is, on the one hand, for students to deepen their soft skills, and on the other hand, to use the opportunity to apply knowledge into practice. Finally, the assignment aims to create an analytical argumentative essay that responds to the principles and requirements of academic writing and in which a problem related to the topic under discussion is resolved. The next part of the paper presents a detailed description of each task stage for each week.

Task description:

I week

The first step of the task includes preparation for writing. Students are divided into groups, after which the lecturer must introduce the topic of the assignment to the audience: *the development and implementation of an effective model of regulation related to hate speech in the field of audiovisual services within the framework of the EU-Georgia Association Agreement*. Students are given the following short text to discuss and analyze, in which the problem under discussion is posed and described:

The essence of the problem: *according to the association agreement signed between the European Union and Georgia, Georgia undertook to gradually bring its legislation closer to the EU legislation and international*

legal instruments in the field of audiovisual media services within the specified time frame. The obligation to bring Georgian legislation into compliance with the European Directive 2010/13/EU on audiovisual media services is determined by Annex XXXIII of the Association Agreement. From this point of view, one of the main requirements of the EU directive is for the country to develop an effective mechanism for responding to issues related to hate speech and other legal violations in the field of broadcasting. The directive provides clarifications on various types of infringements. The Directive also proposes different forms of response, including self-regulation, regulation, and co-regulation. Part of the norms proposed in the mentioned directive is mandatory, while part is recommendatory and allows Georgia to choose several ways of solving the issue.

Georgia pledged to bring its legislation closer to the mentioned directive, for which purpose the draft law was developed, namely amendments to the Georgian Law on Broadcasting. Although the draft law was developed in 2019 and the deadline for fulfilling the above-mentioned obligation was in the same year, the process of parliamentary review/adoption of the draft law was stopped due to the strong reaction from the representatives of the broadcasting sector.

The draft law, namely the amendments to the Law of Georgia on Broadcasting, was developed by the National Communications Regulatory Commission of Georgia, which is an independent regulator in the field of communications. Based on the directive's recommendations, the draft law authors have developed a model according to which, in the case of the use of hate speech, the regulatory commission is responsible for regulating the issue. The mentioned model was perceived negatively by some of the media representatives. They believed this authority would most likely be abused by the commission and would lead to the closure of opposition television channels.

On the other hand, the Georgian National Communications Commission states that the model is absolutely in line with the European directive, and it is clear from the wording of the directive that in the case of hate speech, only the regulation carried out by the relevant authority should be used. The commission relied on the recommendation of the EU expert while developing the draft law. The 2019 ERGA report was also considered.

A document was developed by the experts of the Council of Europe, according to which, taking into account the Georgian reality, Georgia is proposed to introduce a co-regulation mechanism. Experts say that in the case of hate speech, co-regulation is compatible with the directive and is the most acceptable form for Georgia in the given situation. However, at the same time, it is noted that to develop the proposed model, there should be a common opinion and a balanced position among the broadcasters. However, it should be pointed out that no form of co-regulation is used in any EU country's context of hate speech.

Students should discuss in groups the essence of the presented problem and the difficulties related to implementing the mentioned directive.

The next task stage is to select the working title of the argumentative essay. The lecturer presents the students with several titles related to the discussed topic. The students should discuss in groups the weak and strong points of each title, select the option that, in their opinion, best responds to the principles of academic writing, and justify the answers with good arguments. Below are the header options to choose from:

- Association Agreement signed between the European Union and Georgia;
- Basic requirements of the EU-Georgia Association Agreement;
- European Union Directive;
- The issue of the need to adapt Georgian legislation to EU legislation and international legal instruments in the field of audiovisual media services;
- The need to create response mechanisms to issues related to hate speech;
- Hate speech in mass media;
- Directive of the European Union on the regulation of the use of hate speech in the Georgian mass media;
- Difficulties in implementing the European Union directive on the regulation of the use of hate speech in the field of media services and their analysis;
- Difficulties in implementing the obligations under the association agreement related to hate speech regulations in audiovisual media services in Georgian legislation and their analysis.

After reviewing the titles, students should summarize the discussion and identify and write down the

strategies and characteristics of effective headline selection. The lecturer discusses the results with the students and gives them direction if necessary.

About the problem under consideration, students should find primary and secondary sources, and theoretical literature in groups and begin to process them using the principles of the critical reading approach. The lecturer, in turn, offers the following material to be processed:

- *Euro Directive 2010/13/EU on audiovisual media services;*
- *DIRECTIVE (EU) 2018/1808 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL changes implemented on November 14, 2018, in the 2010/13/EU Euro Directive;*
- *Excerpt from the draft law on "Amendment to the Law of Georgia on Broadcasting";*
- *Excerpt from the Law of Georgia "On Broadcasting";*
- *recommendations of experts;*
- *ERGA report, 2019*
- *Experience in other countries.*

II week

At this stage of the task, students should consider the principles of processing the theoretical and empirical data, approaches to the critical reading of the text, strategies for creating a literature review, and the characteristics and structure of this type of text.

The instructor then gives the students some examples of basic statements or research problems related to the same problem under discussion, which are given below:

1)

Hate speech is a form of expression that establishes a negative attitude in society and promotes the spread of hatred, discrimination, and hostility towards different groups. Thus, in the modern democratic world, regulating the use of hate speech should be one of society's main tasks. This is due to the European Union directive regarding the regulation of hate speech in the field of mass media services, which implies the existence of an effective mechanism for responding to issues related to hate speech and other rights violations in the field of broadcasting. Within the framework of the EU-Georgia association agreement, it is necessary to implement the requirements stipulated by the mentioned directive.

2)

Within the framework of the association agreement, the Georgian side has an obligation to implement within the Georgian legislation within the field of mass media services such as an effective model of hate speech regulation, which, on the one hand, corresponds to the directive of the European Union, and, on the other hand, takes into account the specifics of the Georgian media sphere.

3)

Within the framework of the association agreement, the Georgian side has an obligation to implement such an effective model of hate speech regulation in the field of mass media services in the Georgian legislation, which, on the one hand, corresponds to the directive of the European Union, and, on the other hand, takes into account the specifics of the Georgian media sphere. From this point of view, we can consider the co-regulation mechanism as one of the effective models. Therefore, the paper aims to answer the following research questions:

- *Is the co-regulation mechanism provided by the Euro Directive the most effective model in the context of hate speech?*
- *Does the use of co-regulation comply with the requirements of the Euro Directive in the case of hate speech?*
- *Taking into account that co-regulation in the case of hate speech is not used in any European country, how adequate is the introduction of the mentioned form of regulation in Georgia?*

Students should consider each option and discuss which one comprehensively reflects the target issue, allows for a comprehensive analysis of the problem, and contains the sub-issues to be addressed. At the end of the discussion, students conclude how to formulate a research question and how to pose a problem in an analytical text, and what strategies and linking words are most effective in this regard.

As homework, students should complete the following task in groups, namely, process the collected data and, taking into account the rules of citation and the requirements of academic language, create a text in which the issue and relevant theoretical literature will be reviewed. In addition, the students should rework a selected version of the main statement/problem analyzed in the workshop and use it in their essays after some modification and elaboration.

Based on the overview of the problem, students should pose a problem to be discussed, in which the sub-issues will be defined.

III week

In the third week of the task fulfillment, students in groups read a text created by each other, which includes a review of the literature and the problem, discussing the problem statement and sub-issues formulated by another group, and distinguishing and analyzing the strengths and weaknesses of the paper.

In the same week, the sentencing issue is related to the essence of the argument. Students should discuss in groups what is the primary function of an argument, what can serve as an argument, a sub-argument, and a counter-argument. Students should also consider strategies for constructing argumentative reasoning. After comparing opinions, students have an idea about the requirements and format of argumentative reasoning. At the same seminar, the instructor provides students with information about SCQA and SWOT analysis approaches and presents relevant examples.

In the homework format, students must analyze the data available to them, analyze what can be used as an argument, sub-argument, and counter-argument, and connect relevant arguments to each above-discussed issue to be able to form their discussion. Students can use SCQA or SWOT analysis approaches that are acceptable to them and construct corresponding concept maps.

For example, if the students have selected the following sub-issue to be discussed - *the co-regulation mechanism provided by the Euro directive is the most effective model for Georgia in the context of hate speech* - they can use the following arguments and sub-arguments:

- *Information contained in the European Directive*
- *Types and forms of co-regulation mechanisms*
- *Co-regulation mechanisms functioning conditions, scope, and existing international experience*
- *Compatibility of co-regulation mechanisms with the Georgian legislative framework*
- *Compatibility of co-regulation mechanisms with the media service in Georgia*
- *Opinions of EU experts*
- *Opinions of Georgian experts*
- *Results of separate independent research*
- *Analysis of student-recorded interviews (if any)*

IV week

At this stage of the task, the structure of the essay is considered. Students independently discuss the structure of the essay and the principles of building the main discussion. The participants of the groups discuss the structure of the paragraph, as well as which strategy can be effective for the construction and development of the paragraph, and what type of linking words and phrases can be used in this regard. Before making a final decision, students review two sample paragraphs provided by the instructor and discuss which one is effective and why. The lecturer checks the final results of the group work. Below are sample paragraphs to consider:

1)

In the case of the adoption of the presented bill, the legislation of Georgia will comply with the currently valid version of the 2010/13/EU Euro Directive on audiovisual media services. In the case of the adoption of the draft law, several rules are determined by the legislation. The rules will take into account trends in technological development and provide a uniform level playing field for new types of audiovisual media appearing on the market. The purpose of the rules defined by the draft law is to preserve cultural diversity, ensure access to audiovisual media services for persons with disabilities, protect minors and users, ensure media pluralism and

effectively respond to the spread of hate speech on various grounds, programs and advertisements containing incitement to terrorism, programs and advertisements that do not comply with current legislation, creation of an effective prevention mechanism for risks and consequences².

2)

Adoption of the draft law on amendments to the Georgian Law "On Broadcasting" is an important step in the direction of the implementation of the obligations assumed by the EU-Georgia Association Agreement, because in the case of the adoption of the mentioned draft law, the legislation of Georgia will be in line with the current version of the Euro Directive 2010/13/EU on audiovisual media services.

As a result of the adoption of the draft law, several important rules will be determined by the legislation, which will take into account the trends of technological development and provide a uniform level playing field for new types of audiovisual media appearing on the market. The purpose of the rules defined by the draft law is, on the one hand, to preserve cultural diversity, and on the other hand, to ensure access to audiovisual media services for persons with disabilities, and to protect minors and users. In addition, the draft law aims to ensure media pluralism, create models for regulating the spread of hate speech on various grounds, and develop effective response tools to programs and advertisements containing incitement to terrorism. Within the framework of the draft law, a mechanism for effectively preventing the risks and consequences of disseminating programs and advertisements inconsistent with current legislation will be developed. As a result, a healthy democratic environment will be created in which the rights of citizens will be protected and, at the same time, the demands of media subjects will be taken into account. However, it should be noted that to achieve this, it is necessary to develop such effective mechanisms for the regulation of hate speech, which, on the one hand, will be based on the requirements of the European Directive, and, on the other hand, will take into account the Georgian reality and the interests of all actors to whom the regulations adopted by the said law will apply.

As part of independent work, students create the main body of the essay and the corresponding paragraphs.

V week

Before starting work on new issues, students check each other's texts and discuss strengths and weaknesses as a group, make appropriate arguments and offer each other appropriate recommendations.

The fifth week of the assignment is devoted to the rules of developing the author's position and creating the final part of the essay. In this case, students also discuss in groups which strategy will be effective in creating the relevant part of the essay, what type of information should be included in the conclusion, and how the author's assessments, positions, and ways of solving the problem should be formed.

During the homework, students take notes and revise the main body of the essay, while creating a conclusion and formulating their assessment and, therefore, ways of solving the problem. Based on the created argumentative discussion, students should draw a conclusion, which model of implementation of the European Directive and regulation of hate speech in the field of media services is the most effective and why, as well as which strategy and means of implementing the selected model are the most adequate and why.

VI week

After reviewing the homework, students should discuss the function and structure of the introduction, as well as effective strategies for creating an introduction. Students should consider several sample introductions provided by the lecturer and should select the most acceptable option. Answers should be substantiated with appropriate arguments.

As homework, students must create an introduction to an essay related to the topic of the assignment.

VII week

The seventh week represents the final summary stage of the assignment. Students should independently develop essay evaluation criteria, discuss them with each other, and then evaluate each other's essays. The final assessment of the assignment is carried out by the instructor. Based on the essays created during the assignment, the lecturer should provide comprehensive written feedback to the students.

² Explanation of the draft law of Georgia "On Broadcasting" regarding amendments to the law of Georgia (the text is adapted based on the needs of the course).

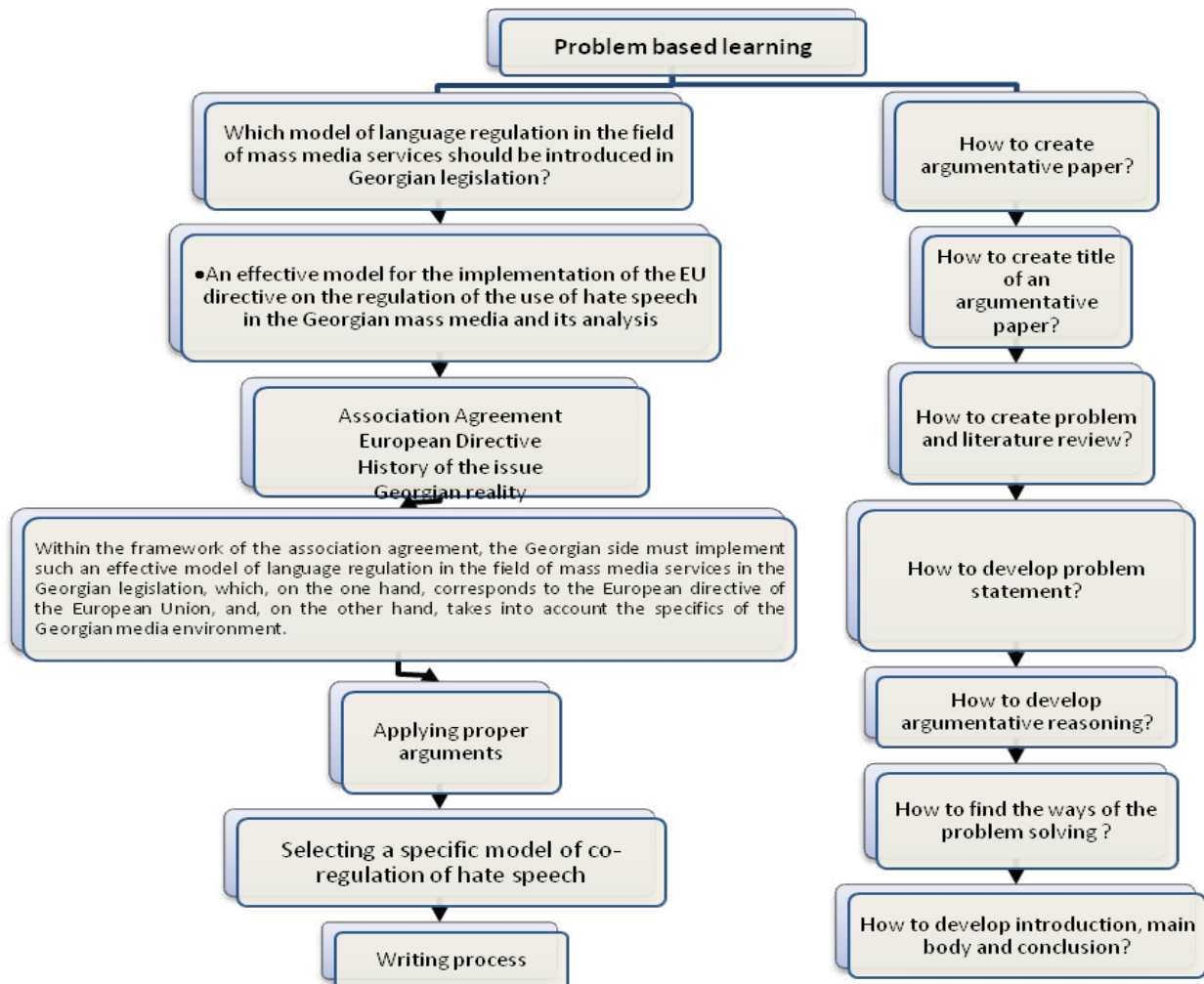
The role of the lecturer:

The described seminar work is practical and student-oriented as much as possible. As for the role of the lecturer, during the course of the seminar, the supervisor helps the students to make decisions, draw correct conclusions and select adequate strategies. In addition, the lecturer helps students find material and guide the writing process effectively. At the end of each seminar, the lecturer gives verbal feedback to the students. Accordingly, during the conduct of this type of work, the teacher is an observer, facilitator, and supporter.

3. Teaching methods and strategies

The task is based on several teaching models, namely problem-based learning, process-based writing, product-based writing, and collaborative writing. In addition, problem-based learning carries a double burden in this activity. On the one hand, students discuss the solution to the problem related to the topic under discussion, and on the other hand, they discuss the problems related to the creation of an academic paper. It is important to consider that both types of tasks are solved synchronously, are directly connected, and complement each other. In addition, in both cases, students discuss in groups and independently make decisions and choose appropriate strategies. The final results are checked together with the instructor. The work process can be shown schematically as follows:

Table N1. Scheme of the task to be implemented with the problem-oriented learning approach:

During the execution of the tasks given by the instructor, the BA students across various programs at TSU usually opt for the following strategies: group work, discussion, making assumptions, SCQA and SWOT analysis, and working on sources.

4. Types of assessment

One of the important strategies to achieve the goal of the assignment is an adequate and effective assessment system. From this point of view, the teacher should use a summative assessment in the work process, the score obtained as a result of group work will be equally assigned to all participants. In addition, ongoing formative assessment should be used. Verbal and written teacher feedback plays a crucial role in motivating students and assessing progress. During feedback, the lecturer should explain to the students the weaknesses and strengths of the completed task so that the learners can avoid further risks in the writing and problem-solving process. Another form of assessment is important, students evaluating and reviewing each other's papers, and providing written and oral feedback.

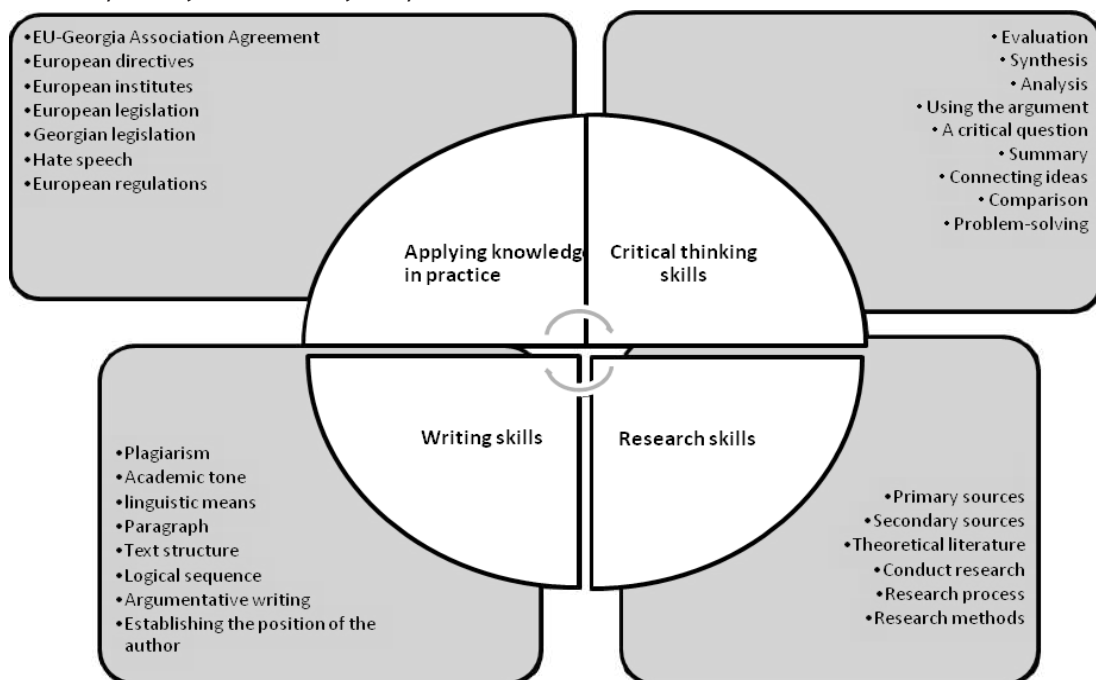
5. Weaknesses of the task

Although the task is discussed above is completely student-oriented, several risk factors and weaknesses can be identified in the implementation process. First of all, the problem may be, on the one hand, dividing students into groups, and, on the other hand, maintaining the composition of these groups during all seven weeks of the assignment. Additionally, when working in groups, not all students may be equally engaged and active, which may demotivate less active students. These risks can be avoided by assigning roles and tasks to the students for which each of them will be independently responsible when forming the groups and before carrying out each activity. Another challenge that can hinder effective task performance is the collaborative writing activity. In the Georgian educational environment, the strategy of creating a written text in groups is rarely used, so it may be a less comfortable task for students. However, this issue can also be solved by redistributing roles, when within the framework of one activity, each student will be responsible for performing different tasks, they will find different materials and create a written assignment based on this.

Final results and conclusions

The task under consideration is important in terms of obtaining several results. First of all, in the process of completing the task, students will deepen their knowledge of the field (both in the direction of academic writing and the EU-Georgia Association Agreement) and increase their skills in applying knowledge in practice. Based on the acquired knowledge, they will be able to find ways to solve the problem, which, in turn, will contribute to the development of critical thinking skills. Locating sources and working with sources will help students develop research skills. Moreover, completing all of these tasks will ultimately enable students to produce an argumentative, analytical text that will serve as a foundation for developing writing skills.

Table N2 Description of the results of the practical task

When planning this task, the teacher should consider the following noteworthy aspect: students should select and work on a real problem related to subject competence and real-life issue, find ways to solve the problem and present an argumentative text. In parallel with working on a real problem, students must discuss the principles of academic writing and strategies and ways to perform an analytical text, which is a complex task that requires maximum involvement and a variety of activities from students.

It can be concluded, that a similar task can be performed on any critical and problematic issue related to the curriculum, which will help increase students' subject competence. On the other hand, according to problem-based teaching approaches, students independently think and discuss the steps and principles of creating an argumentative essay without the help of an instructor and, at the same time, create a large-scale paper within the group within the time allotted for the task. Students work independently, they decide what data to use and how to process it. In this case, the instructor plays the role of observer, supporter, and facilitator. As a result, students develop writing and independent research skills, group work, and collaborative learning skills. Ultimately, these activities develop analytical thinking, which is one of the basic components of problem-based learning and one of the main goals of an academic writing course. In conclusion, it should be said that one of the effective approaches for the development of writing skills is to combine several teaching models, namely, cooperative teaching, process-oriented writing, and problem-based learning, and to consistently include relevant strategies and activities in the teaching process.

Reference List

- Gochitashvili, K., & Shabashvili G. (2021). The Importance and Strategies for Developing Critical Thinking Within a BA Academic Writing Course. *Language and Culture*, 25, 147-158.
- Shabashvili, G. (2012). *Second Language Writing - Problems, Approaches, Strategies*. "Graphema"
- Arends, R. (2012). *Learning to Teach*. New York: McGraw Hills Companies.
- Aryanti, N., Ardiansyah, W., & Ujihanti, M. (2018). Problem-Based Learning Model for Teaching Writing: A Literature Review. *Journal Polingua Scientific Journal of Linguistics Literature and Education* 7(2), 32-36. DOI: 10.30630/polingua.v7i2.70)
- Blythe, H., & Sweet, C. (2008). The writing community: A new model for the creative writing classroom. *Pedagogy: Critical Approaches to Teaching Literature, Language, Composition, and Culture*, 8(2), 305-325. Doi: 10.1215/15314200-2007-042
- Gallagher, S.A. (1997). Problem-Based Learning: where did it come from, what does it do, and where is it going? *Journal for the Education of the Gifted*, 20(4), 332-362.
- Gijselaers, W. H. (1996). Connecting Problem-Based Practices with Educational Theory. *Bringing Problem-Based Learning to Higher Education* (pp. 13-21). San Francisco, EUA: Jossey-Bass Publishers. <https://doi.org/10.1002/tl.37219966805>
- Ghufon, M. A., & Ermawati, S. (2018). The Strengths and Weaknesses of Cooperative Learning and Problem-based Learning in EFL Writing Class: Teachers and Students' Perspectives. *International Journal of Instruction*, 11(4), 657-672. <https://doi.org/10.12973/iji.2018.11441a>
- Harper-Marinick, M. (2001). Engaging students in Problem-Based Learning. *Mcli Teaching, Learning, and Technology in the Maricopa Community. Volume 1*, Spring. Maricopa Center for Learning and Instruction. <http://www.mcli.dist.maricopa.edu/forum/spr01/t11.html> IMSA, I
- Ibrahim et al. (2020). Implementation of problem-based learning to improve students' critical thinking skills. *Journal of Physics: Conference Series* 1460 012058. doi:10.1088/1742-6596/1460/1/012058
- Klimova, B. (2014). Approaches to the teaching of writing skills. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 112, 147 – 151.
- Lapiashvili, N. (2017). Implementing innovative teaching methods in European Union Law modules. *EU TEMPUS project "Innovating Teaching and Learning of European Studies" (INOTLES) Working Paper Series*, 5, 2-14.
- Reynolds, M. (1997). Learning Styles: A Critique. *Management Learning*, 28(2), 115-133. <https://doi.org/10.1177/1350507697282002>
- Surya, S. (2018). Teaching Academic Writing by Using Problem-Based Learning Strategy. *Proceeding of the 65th TEFLIN International Conference, Universitas Negeri Makassar, Indonesia*, 12-14 July, Vol. 65. No. 1
- Torp, L., & Sage, S. (2002). *Problems as possibilities: Problem-based learning for K-16 education* (2nd ed.). Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.

- Trekles, A. (2012). Creative Writing, Problem-Based Learning, and Game-Based Learning Principles. *The International Society for Technology in Education (ISTE) Conference*, June 25.
- Palpanadan at al. (2014). Comparative Analysis of Process Versus Product Approach of Teaching Writing in Malaysian Schools: Review of Literature. *Middle-East Journal of Scientific Research* 22 (6), 789-795.
- Wood, D.F. (2003) ABC of Learning and Teaching in Medicine: Problem-Based Learning. *British Medical Journal*, 326, 8. <http://dx.doi.org/10.1136/bmj.326.7384.328>

ეთერ ღვინერია¹

პარადიგმის ცვლილება, სწავლების პარადიგმიდან სწავლის პარადიგმისკენ²

აბსტრაქტი

სწავლების მიზანი სწავლის ხელშეწყობაა, ინოვაციური მეთოდების გამოყენება, ინოვაციებისკენ სწრაფვა სწავლის შდეგების გაუმჯობესებას ემსახურება. სტატიაში განხილული მეთოდები და სტრატეგიების გამოყენება, სწავლის პროცესის ეფექტურად წარმართვაში დაგვეხმარება. სტატია ეფუძნება თსუ ევროპისმცოდნეობის ინტერდისციპლინური სადოქტორო პროგრამის მკვლევარებისთვის განკუთვნილი სასწავლო კურსის სილაბუსის მიმოხილვას.

საკვანძო სიტყვები: სწავლების პარადიგმა; სწავლის პარადიგმა; სწავლების თანამედროვე მეთოდები; ინოვაციური სტრატეგიები; აზროვნების, სწავლისა და გაგების ურთიერთკავშირი.

შესავალი

„თუ დღეს ჩვენ სტუდენტებს ვასწავლით ისე,
როგორც ჩვენ გვასწავლეს გუშინ,
ჩვენ ვართმევთ მათ ხვალინდელ დღეს“

- ჯონ დიუი

XXI საუკუნის განათლების ერთ-ერთ მახასიათებელს სასწავლო პროცესის ახლებური გააზრება წარმოადგენს, რომელიც ე.წ. „სწავლების მოდელიდან“ „სწავლის მოდელზე“ გადანაცვლებაში (აქცენტის გადატანაში) ჰპოვებს ასახვას.

სწავლების მოდელი ძირითადად ინფორმაციის /ცოდნის გადაცემას ეფუძნება, მაგრამ იმავდროულად ზღუდავს ინტერაქციის შესაძლებლობას.

სწავლის მოდელის ამოსავალ წერტილს ისეთი სასწავლო გარემოს შექმნა წარმოადგენს, რომელიც ხელს უწყობს სტუდენტების მიერ საკუთარი ცოდნის შენებასა და შესაბამისი დასკვნების გაკეთებას. ასეთი მიდგომა აყალიბებს შემსწავლელთა ერთობას, როდესაც სწავლის პროცესში, მსჯელობენ, წყვეტენ პრობლემებს და აკეთებენ „აღმოჩენებს“.

სწავლა/სწავლების პარადიგმის ცვლილება იწვევს შეხედულებების ცვლილებას სასწავლო პროცესზე: ლექცია სწავლების ერთ-ერთ და არა ერთად-ერთ მეთოდად მოიაზრება; სტუდენტებს ეკისრებათ ვალდებულება, საკუთარი წვლილი შეიტანონ სწავლება/სწავლის პროცესში; სასწავლო პროცესი თანამშრომლობით ხასიათს იღებს და ამას სასურველი სასწავლო შედეგები მოყვება; ხდება ცოდნის კონცეპტუალიზაცია; იცვლება სტუდენტებისა და პროფესორის როლი და მათი ურთიერთობები; იცვლება სწავლის პროცესი და სასწავლო გარემო, შესაბამისად, ახლებურად ყალიბდება უმაღლესი განათლების მიზანიც. სასწავლო პროცესის მატერიალური განათლების პრინციპებზე დაფუძნებისაგან განსხვავებით, აქცენტი კეთდება ფორმალურ განათლებაზე.

¹ ეთერ ღვინერია, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ასოცირებული პროფესორი, განათლების მეცნიერებათა დოქტორი, ელექტრონული ფოსტა: eteri.gvineria@tsu.ge

² სტატია შექმნილია -“სწავლების თანამედროვე სტრატეგიებისა და მეთოდების“ სილაბუსზე დაყრდნობით თსუ ევროპული კვლევების ინსტიტუტის ევროპისმცოდნეობის სადოქტორო პროგრამის ფარგლებში

სწავლის პარადიგმის მიზანია-სწავლა უკეთესად გაგებისთვის, ცნებების, პრინციპების ან უნარ-ჩვევების დაუფლება, მათი სხვადასხვა სიტუაციაში გამოყენების უნარი.

ასეთი მიდგომის შედეგად ცოდნის შენების პროცესი ორიენტირებული იქნება არა ინფორმაციის მოკვლევადან დამახსოვრებაზე, არამედ მის ღრმა გააზრებაზე. შედეგი-საფუძვლიანი ცოდნა კონტექსტით შემოფარგლული მოკლევადიანი ინფორმაციის საპირისპიროდ. სწავლის სტრატეგია უნდა იყოს ყურადღების გამახვილება არა სასწავლო საგნის შინაარსზე, არამედ სტუდენტის მიერ შესწავლილი მასალის ღრმა გააზრებაზე, მის კავშირზე სტუდენტის გამოცდილებასთან და სხვა სასწავლო საგნებში მიღებულ ცოდნასთან. ასეთ შემთხვევაში, პროფესურის მთავარი ამოცანაა შემსწავლელის აზროვნების და მსჯელობის უნარების განვითარება, მიღებული ცოდნის მოქნილი და აქტიური გამოყენება. ცოდნა და უნარები თავისთავად არ განაპირობებს გაგებას. ადამიანმა შეიძლება დააგროვოს ცოდნა, განავითაროს უნარები მიღებული ინფორმაციის ღრმა გააზრების გარეშე; გაგება მხოლოდ “შინაარსის გაგებას” არ გულისხმობს, გაგებაში „**მოქმედების პერსპექტივა**“ იგულისხმება.

ახალი წარმოდგენები/მოდელები ძველი მოდელების ტრანსფორმირების გზით ჩნდება; მნიშვნელოვანია მოახერხებს თუ არა ადამიანი ახალ სიტუაციაში კონკრეტული ცოდნის გასხენებასა და გამოყენებას (Perkins 2014).

სწავლის პარადიგმის მიხედვით სტუდენტებს ბუნებრივად ახასიათებთ ცნობისმოყვარეობა და სიძნელეების დაძლევის, დაბრკოლებების გადალახვის სურვილი. ისინი არა მხოლოდ იძენენ ახალ ცოდნას, არამედ ახდენენ უკვე შეძენილი ცოდნის, ხედვის, იდეების, მოსაზრებების გაზიარებას; თავადვე წარმართავენ სწავლა/სწავლების პროცესს. ამ კონტექსტში იცვლება სტუდენტთა და პროფესურის ფუნქციები.

სტუდენტებმა:

- უნდა **გამოამჟღავნონ** ცოდნის შეძენის /კვლევის ინტერესი;
- **დასვან კითხვები**, რომლებიც მოითხოვს გააზრებას და სტიმულს აძლევს აზროვნებას;
- **უნდა წარმოადგინონ საკითხის** საკუთარი ხედვა (შეხედულებები);
- **მოისმინონ და პატივი სცენ** განსხვავებულ შეხედულებებს;
- **გააანალიზონ** საკუთარი მცდარი ან არასწორი მოსაზრებები;
- **ითანამშრომლონ** სხვებთან, ერთობლივად “აშენონ” ცოდნა;
- **შეძლონ** შეძენილი ცოდნის სხვადასხვა კონტექსტში გამოყენება;

გაცნობიერონ, რომ კონკრეტული დისციპლინის ფარგლებში არსებული ცოდნა მდიდრდება კვლევისა და აღმოჩენებზე დაყრდნობით; უნდა ისარგებლონ ცოდნის მრავლობით წყაროებით და თანამედროვე საძიებელი სისტემებით.

ასეთი პროცესის მთავარი გზავნილია - სწავლა მიმართულია გაგებისაკენ და დამოკიდებულია აზროვნებაზე (Perkins 2014). საყურადღებოა აზროვნების, სწავლის, გაგების ურთიერთკავშირის გაცნობიერება.

პროფესურის ფუნქცია:

- **შექმნას** სათანადო გარემო და შეიმუშავოს სწავლების შესაბამისი მეთოდები; **გაითვალისწინოს** სტუდენტის მიერ ამ სფეროში უკვე ათვისებული ცოდნა და გამოცდილება;
- **ხელი შეუწყოს** “აღმოჩენებით სწავლას” და ცოდნის დამოუკიდებლად შენების პროცესს;
- **ხელი შეუწყოს** თითოეული სტუდენტის პოტენციალის /კომპეტენციის წარმოჩენასა და განვითარებას.

პარადიგმის ცვლილება ლოგიკურად იწვევს ტერმინოლოგიურ ცვლილებებს.

პროფესურის ფუნქციები შემდეგნაირად ყალიბდება: დაგეგმვა, შექმნა, მოდელირება, ხელის შეწყობა, გამოწვევა, გამოვლენა, უზრუნველყოფა, გაადვილება, ჩაღრმავება, მოძიება, განვითარება.

სტუდენტთა ფუნქციების ახლებური ტერმინოლოგია კი ასეთ სახეს იღებს : მონაწილეობა, აგება, გამოკვლევა, ჩართვა, თანამშრომლობა, განვითარება, შედარება, გარდაქმნა, პასუხისმგებლობის აღება.

განათლება XXI საუკუნეში

საჭიროა იმაზე დაფიქრება, თუ რა ცოდნა და უნარები დასჭირდებათ სტუდენტებს იმისთვის, რომ წარმატებული იყვნენ იმ ეპოქაში, სადაც 'ხელოვნურ ინტელექტს' უნდა გაუწიონ კონკურენცია, რამდენად ამზადებს ამისთვის მათ სახელმძღვანელოების დასწავლა/დაზეპირება და რა უნარები დაეხმარება მათ თავად შეძლონ იმ პროფესიების დაუფლება, რომლებიც ჯერ არ არსებობს.

21-ე საუკუნის უნარები

ახალი რეალობა ახალი გამოწვევების შემცველია და განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ისეთი უნარ-ჩვევები როგორცაა: კრიტიკული აზროვნება, კრეატიულობა, კომუნიკაცია, კოლაბორაცია, მოქნილობა და სიახლეებთან ადაპტაცია, დროის მართვა, გუნდური მუშაობა. მაგალითისათვის განხილულია რამდენიმე მათგანი:

კრიტიკული აზროვნება გულისხმობს ინფორმაციის მოძიებას და ანალიზს; არგუმენტების ჩამოყალიბებას, პრობლემის გადაჭრას, სისტემურ აზროვნებას;

შემოქმედებითი/კრეატიული აზროვნება გულისხმობს: იდეების გენერირებას, გახსნილობას/ღიაობას, სიახლის აღმოჩენისკენ სწრაფვას, კრეატიულ თანამშრომლობას, შემოქმედებით მიდგომებს, ინოვაციების გამოყენებას.

კომუნიკაცია გულისხმობს: მოსმენის უნარს, ეფექტურ პრეზენტაციას, საუბარსა და დისკუსიაში ჩართვას, კომუნიკაციის ციფრული ტექნოლოგიებით გამოყენებას.

კოლაბორაცია გულისხმობს: ლიდერობას, ინიციატივას, კოოპერაციას, მორგებულობას. ადაპტაციის უნარს, პასუხისმგებლობას, პროდუქტიულობას, კოლაბორაციას ციფრული მედიის, შედეგიანობას, ეფექტურობას.

როგორ შეგვიძლია დასახული მიზნების რეალიზება:

1. სწავლა კეთების (გამოცდილებით) მეშვეობით

ამ თეორიის ცენტრალური იდეა უშვებს, რომ ადამიანებს შეუძლიათ სწავლა სათანადო სასწავლო პროცესში მონაწილეობის გზით, ანუ შესასწავლი მასალის დაუფლება შესაძლებელია კეთების პროცესში. არისტოტელეს სიტყვები კარგად ხსნის ამგვარ მიდგომას, რომლის თანახმად, იმის ნაცვლად, რომ ჯერ შევეცადოთ იმის სწავლას, რაც კონკრეტული დავალების შესასრულებლად გვჭირდება, ჩვენ ვსწავლობთ მას უშუალოდ დავალების შესრულების პროცესში ("For the things we have to learn before doing them, we learn by doing them"-Aristotle).

კეთებით სწავლება ინდუქციური ხასიათისაა, შემეცნებითი აპარატის გაგება ეფუძნება ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენებას. სტუდენტი განიხილება არა როგორც მხილოდ სწავლების ობიექტი, არამედ როგორც სასწავლო პროცესის აქტიური სუბიექტი; სწავლება წარმართება სტუდენტის შესაძლებლობების და ინტერესების გათვალისწინებით; პროფესურა სტუდენტთა გუნდის აქტიურია წევრია, ანაწილებს როლებს და ფუნქციებს, შეაქვს შესწორებები თუ ეს აუცილებელია პრაქტიკული ამოცანის შესრულების მომენტში;

სწავლა ადამიანის ბუნებაშია, ხოლო განათლების ძირითადი წყარო გამოცდილების უშუალო მიღებაა. ნებისმიერი დისციპლინა, სადაც ეს შესაძლებელია, ისწავლება დაკვირვებასა და ექსპერიმენტზე დაფუძნებით.

მხედველობაშია მისაღები მოსაზრება, რომლის თანახმად, ჩვენ ვფიქრობ მხოლოდ მაშინ, როცა ვართ პრობლემის წინაშე; ამდენად, უნდა მიეცეთ მოსწავლეებს საკეთებელი დავალება და არა - სასწავლო, შესაბამისად, დაევალოთ ისეთი რამის გაკეთება, რაც ფიქრს მოითხოვს, ხოლო ამის შედეგად ბუნებრივად მივიღებთ დასწავლას (John Dewey, 2017).

დავალების წინ და დამთავრების შემდეგ სტუდენტები მსჯელობენ ექსპერიმენტის მიზნებსა და შედეგებზე. ცოდნის შედეგი - რეალური პრობლემების აღქმა, მზაობა პრობლემების გადაჭრისათვის.

2. სწავლა კრიტიკული აზროვნების მეშვეობით

კრიტიკული აზროვნება - ეს არის ზრუნვა საკუთარ აზროვნებაზე. თუ ძალგვიძს ვიზრუნოთ საკუთარ აზროვნებაზე, საკუთარ ცხოვრებაზე ზრუნვაც შეგვიძლია, რაც მის გაუმჯობესებას, მიზნებზე ორიენტირებას გულისხმობს.

კრიტიკული აზროვნება იწყება იმ საკითხთა გამოვლენით და იმ პრობლემათა განხილვით, რომლებიც მოითხოვენ გადაჭრას. კრიტიკული აზროვნება ისწავლის დამაჯერებელი არგუმენტაციისაკენ, კრიტიკული აზროვნება სოციალური აზროვნებაა. დღეს ინფორმაციის უსასრულო ნაკადის პირობებში მხოლოდ კრიტიკული აზროვნება შეძლებს დაგვეხმაროს არ გავხდეთ მანიპულაციების მსხვერპლი.

კრიტიკული აზროვნება ნიშნავს ცნობისმოყვარეობას, შეკითხვების ჩამოყალიბებას და მათზე პასუხის ძიებას. ის მოიცავს ფაქტების არა მხოლოდ დაფიქსირებას, არამედ მათი მიზეზებისა და შედეგების გარკვევას. კრიტიკული აზროვნება, ერთი მხრივ, თავაზიან სკეპტიციზმს, მეორე მხრივ კი, ჩამოყალიბებული პიროვნული პოზიციის არსებობას გულისხმობს; კრიტიკულ აზროვნებას მივყავართ გადანყვეტილებამდე: რა ვირწმუნოთ და რა არა (Norris 1989).

კრიტიკულად მოაზროვნე ადამიანი უნდა ზრუნავდეს იმაზე, რომ მისი შეხედულებები და გადანყვეტილებები იყოს დასაბუთებული. მას უნდა გააჩნდეს ინფორმირებულობის მაღალი ხარისხი და შეეძლოს განსხვავებული თვალსაზრისების განხილვა; ფლობდეს როგორც საკუთარი, ასევე, სხვისი პოზიციის ნათლად წარმოდგენის უნარს. ის კარგად უნდა იაზრებდეს საკუთარ პოზიციას და ითვალისწინებდეს სიტუაციას მთლიანობაში; პატივს უნდა სცემდეს თანამოსაუბრის აზრსა და ღირსებას. მას უნდა შეეძლოს სხვების მოსმენა და გაგება (Ennis 1991).

კრიტიკული აზროვნებისათვის ინფორმაცია ათვლის წერტილია და არა საბოლოო შედეგი; ვერა-ვინ იფიქრებს კრიტიკულად ჩვენ მაგივრად, ეს „პიროვნული“ საზრუნავია. შესაბამისად, აზროვნება კრიტიკულია მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი ინდივიდუალური ხასიათისაა; კრიტიკული აზროვნების პირველი და უმთავრესი მახასიათებელი დამოუკიდებლობაა. კრიტიკულ აზროვნებას, ასევე, უწოდებენ ანალიტიკურ, დამოუკიდებელ აზროვნებას (Cluster 2001).

კრიტიკული აზროვნება, როგორც დისციპლინათშორისი და ზესაგნობრივი კატეგორია, ატარებს დედუქციურ ხასიათს: სტუდენტი იძენს კრიტიკული აზროვნების ინტელექტუალურ უნარებს კონკრეტული დისციპლინის გარეშე და შეუძლია გამოიყენოს ისინი ცოდნის განსხვავებულ სფეროებში (Ennis 1991).

კრიტიკული აზროვნება ესაა მიწოდებული ნებისმიერი სახის ინფორმაციის/ შეთავაზების გამოკვლევა და შეფასება, თუ რამდენად შეესაბამება იგი რეალობას. იგი მხოლოდ განათლებისა და წვრთნის საშუალებით მიიღება და ამდენად, გონებრივ ჩვევას წარმოადგენს (Paul and Elder 2006).

მხოლოდ ისეთ საგანმანათლებლო დანესებულებაზე, რომელიც მსგავსი ტიპის განათლებას აძლევს სტუდენტს, შეგვიძლია ვთქვათ, რომ იგი აყალიბებს კარგ პროფესიონალებსა და მოქალაქეებს (Sumner 1940).

3. სწავლა პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების გზით

რა არის პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება? ეს არის სასწავლო მეთოდი, რომელიც ახალი ცოდნის მიღების და ინტეგრაციის პროცესის საწყის ეტაპად პრობლემას იყენებს (Barrows 1982).

პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლების კურსი იწყება პრობლემით და არა საგნობრივი ცოდნის გადაცემით. სტუდენტთა ჯგუფებს წარედგინებათ კონტექსტური სიტუაციები და ეძლევათ დავალება განსაზღვრონ პრობლემა, რა ცოდნა / რესურსები ესაჭიროებათ პრობლემის კვლევისათვის და შემდგომ ამ პრობლემების გადაჭრის გზები დასახონ. ტრადიციული საგანმანათლებლო პრაქტიკა, დაწყებული საბავშვო ბაღიდან და დასრულებული საუნივერსიტეტო განათლებით, ხშირად მოსაწყენია და იმედგაცრუებას იწვევს. სტუდენტებს უხდებათ შეჭიდება ძალიან დიდი მოცულობის ინფორმაციასთან, რომელიც ხშირად არარელევანტურია მათ მომავალ საქმიანობასთან. შეძენილი ცოდნა ხშირად არაეფექტურია მათ წინაშე წარმოქმნილი პრობლემების გადასაჭრელად. ტრადიციული მიდგომები არ ითვალისწინებს თანამშრომლობის ელემენტებს. შედეგად, განათლების მიღება დაიყვანება მხოლოდ დიპლომის მოპოვებამდე.

კვლევა განათლების ფსიქოლოგიაში ადასტურებს, რომ ტრადიციული მეთოდები (მაგ. ლექციები) სრულად ვერ უზრუნველყოფს წარმოდგენილი მასალის შესწავლას. მიუხედავად ორივე მხარის (სტუდენტი, ლექტორი) მცდელობისა, ამ გზით დაუფლებული ცოდნა ძალიან მალე ეძლევა დავიწყებას, 90 დღეში დავიწყებას ეძლევა მასალის 90% (Smilovitz 1996), პრობლემის გადაჭრის ბუნებრივი შესაძლებლობები სუსტდება, მოტივაცია მცირდება.

პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება აქტიური სწავლაა - კონტექსტთან კავშირში,

უზრუნველყოფს საკითხის ღრმად და ყოველმხრივ შესწავლას, გრძელვადიან მეხსიერებას. აყალიბებს მსჯელობის, სამეცნიერო დასაბუთების, კომუნიკაციის, კრიტიკული განსჯის, ჯგუფური მუშაობის, სხვისი აზრის გათვალისწინების, ინფორმაციის დამოუკიდებლად მოპოვების, უწყვეტი (lifelong) სწავლის უნარებს.

4. შემთხვევებით სწავლების მეთოდი (სწავლა ქეისების საშუალებით)

ქეისი წარმოადგენს პრობლემის ან სიტუაციის დოკუმენტურ აღწერილობას, რომელიც მოითხოვს ანალიზსა და გადაწყვეტილების მიღებას. **პრაქტიკული** ქეისი რეალურ ცხოვრებისეულ სიტუაციებს ასახავს, სტუდენტებს ახალ ცოდნასა და კონკრეტულ სიტუაციაში მოქმედების უნარ-ჩვევებს გამოუმუშავებს, მაქსიმალურად დეტალურად აღწერს სიტუაციას; სასწავლო ქეისების ძირითადი მიზანი სწავლებაა; **სამეცნიერო-კვლევითი** ქეისი კი კვლევაზეა ორიენტირებული.

ქეისებით სწავლების რამოდენიმე მეთოდი არსებობს: “დასრულებული” - ფაქტებზე დამყარებული ქეისი, “დაუსრულებელი” - ღია შეკითხვებზე აგებული ქეისი, გამოგონილი პრობლემის (Fictional) ქეისი და დედანი დოკუმენტი.

განასხვავებენ კვლევით, აღწერილობით და განმარტებით ქეისებს: კვლევითი (Exploratory) ორიენტირებულია წინასწარი ჰიპოთეზების წარმოჩენასა და კვლევის ფოკუსის დადგენაზე; აღწერილობითი (Descriptive) - მიზნად ისახავს სრული ინფორმაციის მოპოვებას სიტუაციასთან დაკავშირებით, რაოდენობრივი და ხარისხობრივი ინფორმაციის მოპოვებას სიტუაციის ყველა დეტალთან დაკავშირებით; განმარტებითი (Explanatory -or causal) - ადგენს მიზეზ-შედეგობრივ კავშირს პრობლემას, მის გამომწვევ მიზეზებსა და პრობლემის გადაჭრის გზებს შორის.

შემთხვევებით (ქეისებით) სწავლის მეთოდი სტუდენტს აიძულებს იფიქროს, იქცეს მსჯელობის, კვლევის აქტიურ მონაწილედ, ზრდის მის ინტერესსა და მოტივაციას; ქმნის ცოდნის/გამოცდილების დაგროვების აუცილებლობას; იძლევა საშუალებას იფიქროს პრაქტიკულ შემთხვევებზე; ავითარებს კრიტიკული და ანალიტიკური (გამოყენება, სინთეზი, ანალიზი) აზროვნების დონეს; ეხმარება სტუდენტს დააკავშიროს თეორია და პრაქტიკა (გამოყენება); წარმოშობს სტუდენტის მონაწილეობის საჭიროებას; აუწყობს სტუდენტის თვითგამოხატვის დონეს და გადაწყვეტილების მიღების უნარს; სტუდენტის სურვილს, გამოიყენოს მიღებული ცოდნა ცვლილებების გასათარებლად; წახალისებულია სტუდენტების ინტერესი და ცნობისმოყვარეობა; უპირატესობა ენიჭება დისკუსიას, არგუმენტირებას, შეხედულებების გაცვლას; ძლიერდება იდეების გენერირება და ექსპერიმენტირება (Corey and Raymond 1998).

5. სწავლება კითხვების დასმის გზით (მაიევტიკა)

მაიევტიკა არის სოკრატესეული ხერხი, რომელიც კითხვების განსაზღვრული თანმიმდევრობით დასმის გზით ეხმარება თანამოსაუბრეს, აღმოაჩინოს ჭეშმარიტება. აღნიშნული მეთოდი გულისხმობს დიალოგს კითხვა- პასუხის რეჟიმში, სადაც ინდივიდები მათ ხელთ არსებული ინფორმაციის საფუძველზე, მიმდინარე დისკუსიის (მსჯელობის ფორმა, რომელიც სიღრმისეულობასა და გაგებაზეა დაფუძნებული) დროს, პასუხის გაცემის გზით „პოულობენ- აღმოაჩენენ“ ცოდნას კონკრეტულ საკითხთან დაკავშირებით. მონაწილეები იზიარებენ სემინარის ხარისხზე პასუხისმგებლობას, რაც უზრუნველყოფს ჩართულობას სასწავლო პროცესში. ყველაზე კარგი დასაწყისი არის ღია შეკითხვა, რომელსაც არ აქვს სწორი ან არასწორი პასუხი.

ღია კითხვების დასმის გზით, ლექტორი ხელს უწყობს სწავლის პროცესში საინტერესო დისკუსიების გაღვივებას. სტუდენტებს ეძლევათ საშუალება მოახდინონ სხვადასხვა საკითხის შესახებ მიღებული ცოდნის და განსხვავებული ცხოვრებისეული გამოცდილების სინთეზი. შემდგომ კი, შეუძლიათ აღნიშნული მოსაზრებები შეჯამებული დასკვნის ფორმით წარმოადგინონ (Paul and Elder 2006).

სოკრატისეული სწავლება კითხვების დასმის გზით ხელს უწყობს მასალის გაგებას და ღრმად გააზრებას, ანვითარებს კრიტიკულ აზროვნებას, კომუნიკაციის უნარებს, არგუმენტირებულ მსჯელობას.

6. თანამშრომლობითი (Collaborative) და ერთობლივი (Cooperative)

სწავლა/სწავლება

თანამშრომლობითი სწავლება (კოლაბორაცია-Collaboration) წარმოადგენს სწავლა/სწავლების მეთოდს, რომლის დროსაც სტუდენტთა ან მოსწავლეთა ჯგუფის მიზანია კონკრეტული საკითხის/პრობლემის შესახებ ერთობლივი კვლევა - ძიების ჩატარება. ამ დროს აქტიურად ხდება სტუდენტებს შორის ცოდნის და გამოცდილების გაზიარება.

თანამშრომლობითი სწავლებისას სტუდენტების მცირე ჯგუფები მუშაობენ სტრუქტურირებული აქტივობის ფარგლებში; ისინი პასუხისმგებლები არიან როგორც საკუთარ, ასევე, მთლიანი ჯგუფის მუშაობაზე. თანამშრომლობითი ჯგუფები მუშაობენ ერთობლივად და სწავლობენ მუშაობას, როგორც ერთი გუნდი.

თანამშრომლობითი სწავლებისას ამოცანის ამოხსნის წარმატება სხვებთან თანამშრომლობის ხარისხით განისაზღვრება, როდესაც ერთის გამარჯვება ყველას გამარჯვებაა -“შენი გამარჯვებით მე არ დავმარცხდები, ჩემი დამარცხებით შენ ვერ გაიმარჯვებ” (Nishnianidze 2020).

ერთობლივი სწავლება (Cooperative) გულისხმობს მეთოდების ერთობლიობას, შეთანხმებულ, სტრუქტურირებულ ქმედებას პრობლემის ან საკითხის გადასაჭრელად. ერთობლივი სწავლებისას ხდება დავალების დანაწილება ჯგუფის წევრებს შორის. იგი უფრო ინდივიდუალურ სწავლებაზეა ორიენტირებული, რაც საბოლოოდ შეჯერდება ჯგუფთან.

თანამშრომლობითი სწავლება - ესაა შეთანხმებული ქმედება საერთო მიზნის მისაღწევად. იგი კოოპერატივისგან განსხვავებით უფრო მეტ გუნდურ მუშაობას გულისხმობს. თანამშრომლობით სწავლებისას მთელი გუნდი იღებს მონაწილეობას დავალების შესრულების პროცესში დასაწყისიდან დასასრულამდე. თუმცა, ორივე შემთხვევაში, საჭიროა კარგი კოორდინაცია სასწავლო ჯგუფში წარმატების მისაღწევად.

სწავლების ამ ტიპის დროს ერთდროულად მიიღწევა ორი მნიშვნელოვანი შედეგი: ერთობლივი და თანამშრომლობითი მუშაობისთვის საჭირო უნარ-ჩვევების ჩამოყალიბება (ინტერპერსონალური და ინტერკულტურული უნარები).

თანამშრომლობითი და ერთობლივი სწავლება ხელს უწყობს პიროვნებათა შორის ურთიერთობას, ასევე, განავითარებს სოციალურ უნარებს და ზრდის თვითშეფასებას,

კრეატიულობას, მოტივაციას, პროდუქტიულობას, ანალიტიკურ აზროვნებას, სოციალური კომპეტენციებს. მცირე ჯგუფებში ინტერაქციის დროს სტუდენტები იწყებენ შეთანხმებულ მოქმედებას პრინციპით “ერთი ყველასათვის და ყველა ერთისთვის” (დადებითი ურთიერთდამოკიდებულება). სტუდენტები სწავლობენ კონფლიქტური სიტუაციების გამოსწორებისა და სამომავლოდ მათი თავიდან აცილების გზებს.

7. პროექტებით სწავლა/სწავლება

პროექტებით სწავლების მეთოდის ძირითადი დანიშნულებაა, შესაძლებლობა მისცეს სტუდენტებს, დამოუკიდებლად მიიღონ ცოდნა პრაქტიკული ამოცანებისა და იმ პრობლემების გადაწყვეტისას, რომლებიც სხვადასხვა სფეროს საგნების ცოდნის ინტეგრაციას საჭიროებენ.

პროექტის მეთოდის თანამედროვე გაგების მთავარი თეზისია -ყველაფერი, რაც მე ვიცი - ვიცი რატომ მჭირდება, ასევე, ვიცი სად და როგორ შემიძლია გამოვიყენო ეს ცოდნა (Duch, Groh and Allen 2001). პროექტის განხორციელება სტუდენტს უვითარებს მიღებული ცოდნის და გამოცდილების რეალურ ცხოვრებაში გამოყენების უნარ-ჩვევებს.

8. სწავლება საქმიანი თამაშების საშუალებით

თამაში გამოცდილების შექმნის ერთ-ერთი საუკეთესო ფორმაა. დადებითი ემოცია, უსაფრთხო სიტუაცია და თავისუფალი მოქმედება ხელს უწყობს დიდი ინფორმაციის შემოქმედებითად გადამუშავებას. დადებითი ემოციის დროს ყურადღების მოცულობა იზრდება, იზრდება მეხსიერების ეფექტურობა, თავისუფალი და პროდუქტიული ხდება მეხსიერება და აზროვნება (Skinner 1971).

ის, რაზედაც ფიქრი გვიწევს, რაზედაც ვღებულობთ გადაწყვეტილებებს, რაშიც ჩართულია ინტელექტუალური აქტივობა, უკეთესად გვამახსოვრდება - რაც ნიშნავს იმას, რომ თუ გაიზრდება სასწავლო პროცესში დამოუკიდებელი აზროვნების ხვედრითი წილი, შესაძლებელია, უფრო მოკლე დროში მასალის უკეთესად შესწავლა (Skinner 1971).

სწავლების ეს მეთოდი საშუალებას აძლევს სტუდენტებს, გამოიყენონ მიღებული ცოდნა რეალურ პირობებთან მიახლოებულ პირობებში, ხელს უწყობს მომავალი სპეციალისტის შემოქმედებითად აქტიურ, პროფესიულად და სოციალურად კომპეტენტურ პიროვნებად ჩამოყალიბებას.

თამაში ადამიანის საქმიანობის უძველესი ფორმაა, თანაც ისეთი, სადაც მას შეუძლია თავი გამოიჩინოს სხვადასხვა პოზიციაში: გახდეს „აქტიური პირი“, „წამყვანი“, „ორგანიზატორი“, „ინიციატორი“ და ა.შ. აქედან გამომდინარე, თამაში კარგი მოტივატორია პიროვნების დასაინტერესებლად, ცოდნის ასამაღლებლად, უნარ-ჩვევების დასახვეწად.

დღესდღეობით არსებობს რამდენიმე ათასი სხვადასხვა სახის სასწავლო თამაში, გამოიყენება საქმიანი თამაშების დამხმარე სახელმძღვანელოები, კატალოგები და ცნობარები, ტარდება რეგულარული მეცადინეობები და სემინარები, შექმნილია იმიტაციური მოდელირების და თამაშების საერთაშორისო ასოციაცია. სტუდენტები ვერც კი ამჩნევენ, როგორ ერთვებიან სასწავლო პროცესში. თამაში აწვითარებს სააზროვნო პროცესებს, მეხსიერებას, წარმოსახვას, პროფესიულ ინტერესებს, აფართოებს თვალსაწიერს; ასწავლის სტუდენტებს შრომას, გამომგონებლობას, ანალიტიკურ აზროვნებას, სწავლის მოდელირების ძირითად მეთოდებს, საქმისადმი პასუხისმგებლობას; ხელს უწყობს შემეცნებას, სისტემური აზროვნების პროვოცირებას, საგნობრივი დისციპლინების შესწავლას. სტუდენტები ეჩვევიან სოციალიზაციას, გუნდურობას, მიზანსწრაფულობას.

იმიტაციური თამაშები - ეს არის სხვადასხვა მიზნობრივი მიმართულების თამაშები,

რომელთა განხორციელების (ფორმა) გზა არის მოდელირების მეთოდი. ეს მეთოდი ახდენს გარკვეული გონებრივი აქტივობის რეპროდუცირებას მისი კვლევის ან გაუმჯობესების მიზნით, ცხოვრებისეული სიტუაციების სიმულაციის გზით. მოდელირება არის სწავლის ის სახეობა, რომელიც ემყარება მოდელის მიერ შესრულებული ქცევის იმიტაციას. მოდელირება აუცილებელია რეალური სიტუაციების სირთულეების დასაძლევად.

საქმიანი თამაშები შეიძლება ცხოვრებისეულ სიტუაციაზე აიგოს. როლური თამაში საშუალებას აძლევს სტუდენტებს, "სცადონ" ახალი ქცევა უსაფრთხო გარემოში. როლური თამაშები გამოიყენება რეალურ ცხოვრებაში წარმოშობილი პრობლემებისა და სიტუაციების გამოსაკვლევად.

საორგანიზაციო საქმიანობითი თამაშებს შეიძლება მივაკუთნოთ, **პრობლემაზე** ორიენტირებული როლური, საქმიანი თამაშები, სააპრობაციო-სამძებრო, ინოვაციური თამაშები. გამოიყენება რთული სოციალურ-საწარმოო ამოცანების გადასაჭრელად, როცა საჭიროა განსხვავებული მიმართულებების სპეციალისტების ძალისხმევის გაერთიანება, კრიზისული მდგომარეობიდან გამოსვლის სტრატეგია.

9. შებრუნებული სწავლის მეთოდი (Flipped Classroom) გულისხმობს სტუდენტების მიერ სალექციო მასალების დამუშავებას აუდიტორიის გარეთ. სააუდიტორიო მეცადინეობებზე კი იმართება დისკუსიები აზროვნების ზედა დონეზე, დებატები, ჯგუფური მუშაობები და თეორიული ცოდნის (შესწავლილი მასალის) პრაქტიკაში გამოყენება. ასეთი მეცადინეობების დროს სტუდენტები არ არიან პასიური

მსმენელები, მასწავლებლებს კი ეძლევათ საშუალება იყვნენ უფრო მოქნილნი, მეტი დრო დაუთმონ სწავლების ინდივიდუალიზაციას.

10. ჯიქსოუ აქტიური სწავლის მეთოდი, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს სტუდენტებს ასწავლონ თავის თანატოლებს, ამ მიდგომას უფრო გასაგებს ხდის სენეკას სიტყვები - “როცა ჩვენ ვასწავლით ჩვენ ვსწავლობთ”. სწავლება ან სხვებისათვის განმარტებების მიცემა საუკეთესო საშუალებაა ინფორმაციის გააზრებისათვის. ამ მეთოდების გამოყენებისას სტუდენტებს ვყოფთ ჯგუფებად და ვაწვდით ინფორმაციის სხვადასხვა ნაწილებს და ვთხოვთ შეისწავლონ ისეთ დონეზე, რომ შეძლონ სხვას აუხსნან. ეს პროცესი სრულდება მაშინ, როდესაც ყველა მონაწილე წარმოადგენს (გააზიარებს) თავის ნაწილს და შეიკრება წარმოდგენილი თემა, შეიქმნება სრული სურათი.

შეჯამება

“სწავლებიდან სწავლის” მოდელში გადასვლის პროცესი თანამედროვე განათლების სისტემის მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. აღნიშნულ სტატიაში ნათლად ჩანს XXI საუკუნის უნარების ჩამოსაყალიბებლად თანამედროვე სწავლების მეთოდებისა და სტრატეგიების გაცნობიერებისა და გამოყენების აუცილებლობა. შევეცადეთ გვეჩვენებინა ამ მოდელის უპირატესობა ტრადიციულ მეთოდებთან შედარებით. ახალი მიდგომებისა და მეთოდების დანერგვა მაქსიმალურად უზრუნველყოფს სასურველი შედეგის მიღებას.

სტატიაში მოყვანილი ანალიზი კონკრეტულ სამეცნიერო ნაშრომებთან ერთად ეყრდნობა საკუთარ პრაქტიკულ, 30 წლიანი სწავლების გამოცდილებას ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, მათ შორის, ამავე უნივერსიტეტის ევროპული კვლევების ინსტიტუტის 2014 წლიდან ამოქმედებულ ევროპისმცოდნეობის ინგლისურენოვან სადოქტორო პროგრამაზე.

სასწავლო პროცესის მატერიალური განათლების პრინციპებზე დაფუძნებისაგან განსხვავებით, აქცენტი კეთდება ფორმალურ აზროვნებაზე, რაც უზრუნველყოფს სწავლას უკეთესად გაგებისთვის, ცნებების, პრინციპების ან უნარ-ჩვევების დაუფლებას, მათი სხვადასხვა სიტუაციაში გამოყენების უნარს. შედეგი-საფუძვლიანი ცოდნა კონტექსტით შემოფარგლული მოკლევადიანი ინფორმაციის საპირისპიროდ. სწავლის სტრატეგია უნდა იყოს ყურადღების გამახვილება არა სასწავლო საგნის შინაარსზე, არამედ სტუდენტის მიერ შესწავლილი მასალის ღრმა გააზრებაზე, მის კავშირზე სტუდენტის გამოცდილებასთან და სხვა სასწავლო საგნებში მიღებულ ცოდნასთან. ასეთ შემთხვევაში, პროფესორის მთავარი ამოცანაა შემსწავლელის აზროვნების და მსჯელობის უნარების განვითარება, მიღებული ცოდნის მოქნილი და აქტიური გამოყენება.

ცოდნა და უნარები თავისთავად არ განაპირობებს გაგებას. ადამიანი შეიძლება დააგროვოს ცოდნა, განავითაროს უნარები მიღებული ინფორმაციის ღრმა გააზრების გარეშე; გაგება მხოლოდ “შინაარსის გაგებას” არ გულისხმობს: გაგებაში „**მოქმედების პერსპექტივაც**“ იგულისხმება. ახალი წარმოდგენები/მოდელები ძველი მოდელების ტრანსფორმირების გზით ჩნდება. ამდენად, მნიშვნელოვანია მოახერხებს თუ არა ადამიანი მისთვის ახალ სიტუაციაში კონკრეტული ცოდნის გახსენებასა და გამოყენებას (Perkins 2014).

ასეთი პროცესის მთავარი გზავნილია, რომ სწავლა მიმართულია გაგებისაკენ და დამოკიდებულია აზროვნებაზე (Perkins 2014). საყურადღებოა აზროვნების, სწავლის, გაგების ურთიერთკავშირის გაცნობიერება.

წინამდებარე სტატიაში გაანალიზებულია სწავლა-სწავლების მეთოდები, რომელიც ხელს უწყობს “სწავლებიდან სწავლის” პარადიგმაზე გადასვლის, შესაბამისად, ფორმალური აზროვნების ჩამოყალიბებას, XXI საუკუნის უნარების განავითარებას.

კეთებით სწავლების ცენტრალური იდეაა, რომ ადამიანებს შეუძლიათ სწავლა სათანადო სასწავლო პროცესში მონაწილეობის გზით, ანუ შესასწავლი მასალის დაუფლება შესაძლებელია კეთების პროცესში.

კრიტიკული აზროვნება, ერთი მხრივ, თავაზიან სკეპტიციზმს, მეორე მხრივ კი, ჩამოყალიბებული პიროვნული პოზიციის არსებობას გულისხმობს. კრიტიკულ აზროვნებას მიყვავართ გადანყვეტილებამდე: რა ვირწმუნოთ და რა არა (Norris 1989).

კრიტიკული აზროვნება, როგორც დისციპლინათშორისი და ზესაგნობრივი კატეგორია, ატარებს დედუქციურ ხასიათს: სტუდენტი იძენს კრიტიკული აზროვნების ინტელექტუალურ უნარებს კონკრეტული დისციპლინის გარეშე და შეუძლია გამოიყენოს ისინი ცოდნის განსხვავებულ სფეროებში. (Ennis 1991)

პრობლემაზე დაფუძნებული სწავლება აქტიური სწავლაა- კონტექსტთან კავშირში,

უზრუნველყოფს საკითხის ღრმად და ყოველმხრივ შესწავლას, გრძელვადიან მეხსიერებას. აყალიბებს მსჯელობის, სამეცნიერო დასაბუთების, კომუნიკაციის, კრიტიკული განსჯის, ჯგუფური მუშაობის, სხვისი აზრის გათვალისწინების, ინფორმაციის დამოუკიდებლად მოპოვების, უწყვეტი (lifelong) სწავლის უნარებს.

შემთხვევებით სწავლების მეთოდი (ქეისებით სწავლება) წარმოადგენს პრობლემის ან სიტუაციის დოკუმენტურ აღწერილობას, რომელიც მოითხოვს ანალიზსა და გადაწყვეტილების მიღებას.

სოკრატისეული **სწავლება კითხვების დასმის** გზით ეხმარება სტუდენტებს მასალის გაგებაში და ღრმად გააზრებაში, ანვითარებს კრიტიკულ აზროვნებას, კომუნიკაციის უნარებს, არგუმენტირებულ მსჯელობას. ამგვარი მიდგომა სტუდენტებს აძლევს საშუალებას არა მარტო დააკავშირონ თანვინითი შეხედულებები ამა თუ იმ კონტექსტთან, არამედ ასევე მკაფიო ფორმით გამოხატონ საკუთარი მოსაზრებებიც.

თანამშრომლობითი სწავლებისას ამოცანის ამოხსნის წარმატება სხვებთან თანამშრომლობას გულისხმობს. ერთის გამარჯვება ყველას გამარჯვებაა.

პროექტის მეთოდის თანამედროვე გაგების მთავარი თეზისია ყველაფერი, რაც მე ვიცი - ვიცი რატომ მჭირდება, ასევე, ვიცი სად და როგორ შემიძლია გამოვიყენო ეს ცოდნა (Duch, Groh and Allen 2001).

თამაში გამოცდილების შექმნის ერთ-ერთი საუკეთესო ფორმაა. დადებითი ემოცია, უსაფრთხო სიტუაცია და თავისუფალი მოქმედება ხელს უწყობს დიდი ინფორმაციის შემოქმედებითად გადამუშავებას.

შებრუნებული სწავლის მეთოდი (Flipped Classroom) გულისხმობს დისკუსიებს აზროვნების ზედა დონეზე, დებატებს, ჯგუფურ მუშაობებს, თეორიული ცოდნის (შესწავლილი მასალის) პრაქტიკაში გამოყენებას, ხოლო სანყისი შესასწავლი მასალის დამუშავებას აუდიტორიის გარეთ.

ჯიგსოუს გამოყენებისას, ვანვდით ინფორმაციის სხვადასხვა ნაწილებს და ვთხოვთ, შეისწავლონ ისეთ დონეზე, რომ შეძლონ სხვას აუხსნან. ეს პროცესი სრულდება მაშინ, როდესაც ყველა მონაწილე წარმოადგენს (გააზიარებს) თავის ნაწილს და შეიკრება წარმოდგენილი თემა, შეიქმნება სრული სურათი.

სწავლების მიზანი სწავლის ხელშეწყობაა, ინოვაციური მეთოდების გამოყენება, ინოვაციებისკენ სწრაფვა სწავლის შედეგების გაუმჯობესებას ემსახურება. ზემოთ განხილული მეთოდები და სტრატეგიების გამოყენება სწავლის პროცესის ეფექტურად წარმართვაში დაგვეხმარება.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Barrows, H.S. and Bennett, K. (1982) Experimental Studies on the Diagnostic (Problem-Solving) Skill
2. Bishop, J.L. and Verlager, M.A. (2013) The Flipped Classroom: A Survey of the Research. 120th ASEE Annual Conference & Exposition. Available at <http://www.studiesuccessho.nl/wpcontent/>
3. Corey, Raymond (1998) Case Method Teaching, Harvard Business School 9-581-058, Rev. November 6
4. Duch, Groh & Allen, (2001) PBL
5. Ennis, R. H. (1991) Critical Thinking: A Streamlined Conception. Teaching Philosophy 14 (1): 5-25
6. Klooster David J., Steele Jeannie L. (2000) Ideas Without Boundaries: International Education Reform Through Reading and Writing for Critical Thinking
7. Nell K. Duke, Halvorsen Anne-Lise, Strachan Stephanie L., Kim Jihuyn (2019) The Impact of Project-Based Learning, Social Studies and Literacy Learning and Motivation
8. Nishnianidze, Gizo (2020) available at <https://artinfo.ge/2020/02/gizo-nishnianidze-gathithokatseba-gvaokhertialebs/>

- Norris, Stephen P., Robert H. Ennis, (1989) *Evaluating Critical Thinking*
- Paul, R. and Elder, L. (2006). *The Art of Socratic Questioning*. Dillon Beach, CA: Foundation for Critical Thinking
- Perkins David (2014) *Future Wise: Educating Our Children for a Changing World*
- Skinner, B.F. (1971) *Beyond Freedom and Dignity*. New York: Knopf.(109-120)
- Smilovitz, R. (1996) *If not now when?: Education not schooling*. Kearney, NE: Morris Publishing.
- Sumner, W. G. (1940) Sumner's Definition of Critical Thinking, *Folkways: A Study of the Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores, and Morals*, New York: Ginn and Co., pp. 632, 633
- Williams K. Morgan, John Dewey in the 21st Century, *Journal of Inquiry & Action in Education*, 9(1), 2017 available at <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1158258.pdf> (91-96)

Eter Ghvineria¹

PARADIGM SHIFT, FROM THE INSTRUCTIVE MODE TOWARDS LEARNING² (SYNOPSIS OF THE ARTICLE WRITTEN IN GEORGIAN LANGUAGE)

Abstract

The primary aim of the present article is to review innovative teaching strategies, and look into the ways one should apply them in the learning process to improve student engagement and learning. The intent to innovate in the classroom should always consider how such innovation can improve learning outcomes. The goal of teaching is to promote learning. The strategies we deploy are to promote learning. Trying out different strategies in the classroom is an iterative process to help us promote learning more effectively and successfully. This article is based on the review of the course syllabus, which is aimed for the PhD researchers of the interdisciplinary Doctoral programme in European Studies at TSU.

Key words: Instructional (Teaching) Paradigm; Learning Paradigm; Modern Teaching Methods; Innovative Strategies; Interrelationship between Thinking, Learning, and Understanding

A shift from an instructional paradigm to a learning paradigm is the challenge of 21st century higher education. The present article highlights the need to understand and use modern teaching methods and strategies to help learners develop 21st century skills.

The efforts have been made to demonstrate the advantages of the given methods over their traditional alternatives. The adoption of the new approaches and methods will facilitate the achieving the desired results.

The analysis presented in the article, together with specific scientific works, is based on both the scientific studies and thirty-year teaching experience at Ivane Javakishvili Tbilisi State University.

In contrast to the principles of the **instructional paradigm**, the **learning paradigm** adoption implies placing emphasis on thinking, reasoning and understanding, which facilitates the type of learning which contributes to learners' deeper understanding, grasping of various concepts, principles as well as the acquisition of thinking/reasoning competencies, and the ability of their application in practice. Under the given paradigm, the focus does not fall on the content of the learning only, but goes beyond it, and offers connections with learners' real-life experiences and establishes interdisciplinary knowledge links. To this end, the goal of the Faculty is to adopt such instructional approaches and methods that target the development of learners' thinking and reasoning competencies, and encourages the application of the acquired knowledge and skills in diverse and flexible ways in actual practice.

Only knowledge and skills do not lead to understanding. A person can accumulate knowledge, develop skills even without deep understanding of the received information.

Understanding does not only mean 'understanding the content', understanding also means 'planning future activities'. New images /models emerge by building upon and transforming the old models. Real Learning is largely defined how capable an individual is to recall and apply specific knowledge in a new context (Perkins, 2014). The driving principle and the message of such learning-oriented paradigm is the following: Learning is directed towards understanding and depends on thinking (Perkins, 2014). It is important to establish interconnectedness among the thinking, learning, and understanding.

The present article analyzes methods, which contribute to the transition from teaching to learning paradigm,

¹ Associate Professor at Ivane Javakishvili Tbilisi State University, e-mail: eteri.gvineria@tsu.ge

² This article is based on the review of syllabus of the course in "Contemporary Teaching Strategies and Methods", which is the integral part of the curriculum of the English-taught interdisciplinary Doctoral Programme in European Studies of the Institute for European Studies at Ivane Javakishvili Tbilisi State University since 2014

which is oriented at the developing learners' cognitive abilities, and 21st century competencies.

The central idea of **learning by doing** is that people can learn by participating in the appropriate learning process, that is, learning material can be mastered in the process of doing. As Aristotle put it: - For the things we have to learn before doing them, we learn by doing them.

Critical thinking, on the one hand, implies moderate 'polite' skepticism, and on the other hand, the existence of a formed personal position. Critical thinking leads to a decision: what to believe and what not to believe (Norris, 1989). Critical thinking, representing interdisciplinary and content-independent category, bears deductive nature – to develop critical thinking, the learner does not need to select and focus on any particular content area/discipline. The learner can then apply their critical thinking skills in any given context, across diverse disciplines (Ennis, 1991).

Problem-based learning (PBL) is a form of active learning. It is connected to specific context, and provides such deep and comprehensive study of the learning object, that the acquired knowledge shifts to the long-term memory. PBL helps form such critical competencies and skills as the following: critical and scientific reasoning, communication, critical judgment, group work, empathy towards and acceptance of other people's ideas and thoughts, ability of independent information search, ability and willingness to engage in lifelong learning.

The case study method represents a documented description of a problem or situation that requires analysis and decision-making.

Instructional process based on Socratic Method of questioning, contributes to learners thinking and deep understanding of the learning material. Such approach develop critical thinking, problem-solving, communication, argumentative reasoning skills.

By asking open-ended questions, teachers encourage vibrant in class conversations. Students can put together different information learned or experienced in their life to stitch together cohesive points. This can encourage students to not only find their voice but express themselves as well.

In collaborative, cooperative learning, success in solving a problem involves cooperation with others. A win for one is a win for all. Collaborative Approach is a new teaching method that paved the way for students to cooperate and appreciate the work of their peers.

The main thesis of the modern understanding of the project-based learning method is Everything I know - I know why I need it, and I also know where and how I can use this knowledge (Duke et al., 2019). Project-based learning is a teaching method that uses real-life activities to encourage students to learn by doing. As an active learning method, this learning tool usually involves solving a challenge or problem.

Game-based learning method is one of the best forms of helping learners acquire knowledge and skills. Positive emotions, a secure and autonomous learning context facilitate information processing in a creative, playful, and pleasant manner.

The Flipped Classroom method involves higher order thinking. Examples of typical activities include debates, group work, applying theoretical knowledge (learned material) in practice, and processing the initial learning material outside the classroom, prior to the lesson.

When applying a jigsaw method, we provide different pieces of information to learners, and ask them to explore their 'share' of information at such level, as to be then able to explain it to their peers in an explicit manner. This process is completed when all the participants present (share) their part, and put the pieces of information together, create a complete picture.

The primary aim of the present article is to review innovative teaching strategies, and look into the ways one should apply them in the learning process to improve student engagement and learning. The intent to innovate in the classroom should always consider how such innovation can improve learning outcomes. The goal of teaching is to promote learning. The strategies we deploy are to promote learning. Trying out different strategies in the classroom is an iterative process to help us promote learning more effectively and successfully.

Bibliography

1. Barrows, H.S. and Bennett, K. (1982) Experimental Studies on the Diagnostic (Problem-Solving) Skill
2. Bishop, J.L. and Verlager, M.A. (2013) The Flipped Classroom: A Survey of the Research. 120th ASEE Annual Conference & Exposition. Available at <http://www.studiesuccessho.nl/wpcontent/>
3. Corey, Raymond (1998) Case Method Teaching, Harvard Business School 9-581-058, Rev. November 6
4. Duch, Groh & Allen, (2001) PBL
5. Ennis, R. H. (1991) Critical Thinking: A Streamlined Conception. *Teaching Philosophy* 14 (1): 5–25
6. Klooster David J., Steele Jeannie L. (2000) Ideas Without Boundaries: International Education Reform Through Reading and Writing for Critical Thinking
7. Nell K. Duke, Halvorsen Anne-Lise, Strachan Stephanie L., Kim Jihuyn (2019) The Impact of Project-Based Learning, Social Studies and Literacy Learning and Motivation
8. Nishnianidze, Gizo (2020) available at <https://artinfo.ge/2020/02/gizo-nishnianidze-gathithokatseba-gvaokhertialebs/>

Norris, Stephen P., Robert H. Ennis, (1989) *Evaluating Critical Thinking*

Paul, R. and Elder, L. (2006). *The Art of Socratic Questioning*. Dillon Beach, CA: Foundation for Critical Thinking

Perkins David (2014) *Future Wise: Educating Our Children for a Changing World*

Skinner, B.F. (1971) *Beyond Freedom and Dignity*. New York: Knopf.(109-120)

Smilovitz, R. (1996) *If not now when?: Education not schooling*. Kearney, NE: Morris Publishing.

Sumner, W. G. (1940) Sumner's Definition of Critical Thinking, *Folkways: A Study of the Sociological Importance of Usages, Manners, Customs, Mores, and Morals*, New York: Ginn and Co., pp. 632, 633

Williams K. Morgan, John Dewey in the 21st Century, *Journal of Inquiry & Action in Education*, 9(1), 2017 available at <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1158258.pdf> (91-96)

გამოცემაზე მუშაობდა მარიამ ებრალიძე

Prepared for publication by Mariam Ebralidze

0179 თბილისი, ი. ჭავჭავაძის გამზირი 14
14 Ilia Tchavtchavadze Avenue,
Tbilisi 0179 Tel +995 (32) 225 04 84, 6284, 6278
<https://www.tsu.ge/ka/publishing-house>

ISSN 2346-7827